

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Херсонський державний університет**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ І
ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ
ПРОСТОРІ**

**Збірник тез доповідей за матеріалами
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

15 листопада 2024 року

МУКАЧЕВО

УДК 373.2(063)

А 43

Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 15 листопада 2024 р., Мукачєво / Ред.кол.: Фенцик О.М. (гол.ред.) та ін. – Мукачєво : МДУ, 2024. –355 с.

**Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 9 від 21 листопада 2024 р.)**

Рецензенти:

Бондар Т.І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Фізеші О.Й. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

У збірнику вміщено тези доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі». Учасники конференції розкривають проблеми педагогічної освіти та розвитку особистості, використання новітніх технологій та інновацій в освіті, виховання особистості в контексті сучасної освітньої парадигми, особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі, дидактико-методичного супроводу компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі, сучасного стану та перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні, теорії і практики управління освітою, історії педагогіки.

Видання призначено для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, працівників системи освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Атрощенко Т.О. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Добош Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Дудаш О.С. – доктор філософії з педагогічних наук, ст.викладач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет

Іванова Вікторія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Мукачівський державний університет.

Пинзеник Олена Мафтеївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Фенцик Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Швардак Маріанна Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ	11
<i>Надія Брижак, Карина Бубряк</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	11
<i>Надія Брижак, Марина Швайгер</i> АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ТВОРЧІСТЬ» І «ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ» У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	13
<i>Тетяна Гаврилюк</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ	16
<i>Вікторія Іванова, Наталія Ковачук</i> ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	19
<i>Вікторія Іванова, Руслана Маханець</i> ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СЕНСОРНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	24
<i>Вікторія Іванова, Вікторія Козьма</i> ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІГРАШОК НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ	27
<i>Дар'я Машіка, Маріанна Горват</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	31
<i>Анна Петрова</i> ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	35
<i>Марія Середюк-Вавдійчик, Тетяна Здіховська</i> ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	39
<i>Ганна Товканець, Олександра Ряшко</i> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	43
<i>Катерина Химинець, Маріанна Швардак</i> SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	46
РОЗДІЛ 2 НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ	50

<i>Тетяна Альохіна, Катерина Малиш</i> ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ПОГЛЯД НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ	50
<i>Олена Анісімова</i> ПЕДАГОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ ТА ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ	55
<i>Єва Біску, Маріанна Швардак</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ LEGO У НАВЧАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	60
<i>Надія Брижак, Вікторія Турянця</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ФЕНОМЕНУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	64
<i>Людмила Буцко, Тетяна Мочан</i> РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ	66
<i>Владислав Власенко, Катерина Мовчан</i> РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	69
<i>Юлія Дзень</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ АГРОТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	72
<i>Вікторія Іванова, Оксана Вегеш</i> БІЗБОРД ЯК ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ	75
<i>Євгенія Кампов, Маріанна Швардак</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ	79
<i>Марина Куштан, Маріанна Швардак</i> ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВЕБКВЕСТУ	82
<i>Мирослава Метеньканич, Маріанна Горват</i> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	86
<i>Емілія Пацкань, Тетяна Мочан</i> РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ	90
<i>Анна Петрова</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ	92
<i>Людмила Прилуцька</i> ФОТОКВЕСТИ ЯК МОТИВАТОР ФОРМУВАННЯ	96

КОМПЕТЕНТНОГО ЧИТАЧА СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 5-6 КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
<i>Катерина Резнікова</i> ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА: ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОГРАФІЙ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ	100
<i>Надія Русин, Дарина Уліганець</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ПЕДАГОГІВ	104
<i>Альбіна Сабов, Катерина Мовчан</i> РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	107
<i>Валерія Сімакова, Маріанна Швардак</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ STEM-ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	110
<i>Олександр Тимошук</i> РАДІАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА ЯК ОБ'ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	113
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ	117
<i>Надія Брижжак, Ірина Дида</i> БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	117
<i>Олена Дудаш, Марина Микитин</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ ТА ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	121
<i>Олена Дудаш, Ганна Шкріба</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	124
<i>Вікторія Іванова, Крістіна Бігун</i> СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР БЛАГОПОЛУЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	127
<i>Олександр Комар, Любов Фенчак</i> КОМПОНЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	130
<i>Аліна Кришталь, Ульяна Леонідова</i> ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ НАВИЧОК ВСТАНОВЛЮВАТИ ОСОБИСТІ КОРДОНИ	135

<i>Анастасія Осуська, Любов Фенчак</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ОПОРНИХ ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	138
<i>Оксана Попович, Сніжана Роман</i> МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	142
<i>Оксана Попович, Анна Уманська</i> ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	147
<i>Ірина Фаловська, Христина Семенюк, Наталія Громик</i> ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ	152
РОЗДІЛ 4 ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	157
<i>Тетяна Атрощенко</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ ЯК ПРОБЛЕМА ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ СТУДІЙ	157
<i>Сергій Боцаров</i> ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ВИДУ СПОРТУ, ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ У ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	160
<i>Головчук Оксана</i> ПСИХОЛОГІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ	163
<i>Юліана Ірхіна</i> THE PROBLEM OF MOTIVATION IN LEARNING PROFESSION- ORIENTED ENGLISH LANGUAGE IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS	166
<i>Аліна Кришталь, Анжеліка Луца, Анна Ляпкало</i> РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ ПСИХІКИ	170
<i>Ірина Фаловська, Оксана Бігун</i> ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОЇ МОДЕЛІ В ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ	174
РОЗДІЛ 5 ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	179

<i>Надія Брижак, Даяна Білан</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	179
<i>Тамара Бондар</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В СЛОВАЧЧИНІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ РОМСЬКИХ ДІТЕЙ	182
<i>Каміла Вжесінська, Наталія Гончар</i> ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ	187
<i>Людмила Іванчук</i> НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ І ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	192
<i>Оксана Кас'яненко, Світлана Зеленьк</i> ЕТНОКУЛЬТУРОЗНАВЧА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	196
<i>Оксана Кас'яненко, Денді Тор</i> МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОРИТМІКИ ПРИ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВО-РУХОВИХ ПОРУШЕНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	200
<i>Ірина Фаловська, Марія Климюк</i> ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	204
<i>Ірина Фаловська, Софія Коваль, Вікторія Бублій</i> ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В КЛАСАХ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ	208
<i>Ірина Фаловська, Краснюк Анна</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ	211
<i>Ірина Фаловська, Ангеліна Носко, Вікторія Дудко</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ	219
<i>Ірина Фаловська, Надія Саган, Вікторія Вишневецька</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	223
<i>Ірина Фаловська, Юлія Смоляр, Марія Цьось</i> РОЛЬ БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	226
<i>Ірина Фаловська, Тетяна Хом'як</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	229
РОЗДІЛ 6 ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	234

<i>Віолетта Бобела, Оксана Фенцик</i> ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	234
<i>Ганна Гангур, Ольга Хома</i> РОЛЬ СЛОВА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	236
<i>Марина Грабовницька, Любов Фенчак</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ	239
<i>Марія Кузьма-Качур, Вероніка Боднар</i> ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА	243
<i>Марія Кузьма-Качур, Іванна Данко</i> ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	246
<i>Марія Кузьма-Качур, Тетяна Жупанин</i> СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	248
<i>Марія Кузьма-Качур, Валерія Клювак</i> МОДЕЛЮВАННЯ В СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	250
<i>Євгенія Микуланинець, Маріанна Горват</i> РОЛЬ ДОМАШНІХ ЗАВДАНЬ У ФОРМУВАННІ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	252
<i>Марія Могіш, Маріанна Горват</i> ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	256
<i>Тетяна Мочан, Ганна Губаль</i> ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПЕДАГОГІЦІ ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ТА СПІВПРАЦІ	259
<i>Ганна Товканець, Юлія Сідор</i> ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	262
<i>Марія Фельбаба</i> ПОЗАКЛАСНА ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	265
РОЗДІЛ 7 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	270
<i>Христина Белей, Олена Мішкулинець</i> РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	270

<i>Сергій Бочаров</i> ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ВИДУ СПОРТУ, ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ У ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	273
<i>Наталія Левандовська</i> ВПРОВАДЖЕННЯ НЕЙРОПІДХОДУ У СУЧАСНІЙ ЛОГОПЕДІЇ	276
<i>Світлана Макаришина</i> ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ГРИ	281
<i>Анастасія Мицька, Олена Добош</i> БЕЗПЕЧНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР В ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ	285
<i>Антоніна Микуліна, Яна Арделан, Наталія Бобрушко</i> ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	290
<i>Лілія Онофрійчук, Наталія Барчук</i> МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	295
<i>Наталія Пахальчук, Наталія Шкляр</i> ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР	302
<i>Олена Пинзеник, Наталія Лендел</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	305
<i>Наталія Тітарчук</i> «ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖИНА» ЯК ФОРМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ	309
<i>Ірина Фаловська, Наталія Кв'ятковська</i> ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНА СИТУАЦІЯ ТА ПОГЛЯД У ПЕРСПЕКТИВУ	314
<i>Ірина Федорченко, Маріанна Швардак</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	318
<i>Ірина Фролова, Валентина Ладика</i> НАВИЧКИ УСВІДОМЛЕНОГО ДИХАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЕДУКАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ (НА ПРИКЛАДІ ДИХАЛЬНИХ ВПРАВ-КАРТОК)	322
<i>Наталія Черепаня, Маріанна Бучела</i> ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	325
РОЗДІЛ 8 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ	329

<i>Євгенія Береш, Олена Добош</i> ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	329
<i>Ігор Клецул</i> ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ПРАКТИЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	332
<i>Юлія Лезеза, Олена Добош</i> КАДРОВА ПОЛІТИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	337
<i>Володимир Малік, Ольга Трипольська</i> РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ І ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	340
РОЗДІЛ 9 ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ	346
<i>Сергій Марчук</i> СТАТУТ ЛУЦЬКОЇ БРАТСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАДИЦІЙ	346
<i>Октавія Фізеші</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКАРПАТТІ В ХХ СТОЛІТТІ	351

РОЗДІЛ 1 ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Надія Брижак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Карина Бубряк

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У науковій літературі дослідники розмежовують поняття «сенсорний розвиток» і «сенсорне виховання». Сенсорний розвиток – це процес засвоєння соціального досвіду, оволодіння системою відповідних еталонів, тобто певних зразків, якостей предметів, створених людством у ході суспільно-історичного розвитку.

Термін «сенсорика» походить від латинського слова «sensus», що перекладається як відчуття, як «родар» сприйняття людиною навколишнього світу [5, с. 14]. За визначенням К. Юнга «сенсорика – це відчуття, які має людина при контакті зі світом, це конкретні об'єкти, які сприймаються на рівні чуття і демонструються та описуються через моторно-рухову діяльність» [5, с. 17].

Багатогранно висвітлив проблему сенсорного розвитку учнів початкової школи засновник новаторської педагогіки, заслужений учитель України, письменник В. Сухомлинський: він розкривав сутність сприймання, його значення в розумовому, емоційному і духовному розвитку особистості; доводив необхідність формування в школярів спостережливості, особливої культури перцепції; рекомендував специфічні прийоми ознайомлення дітей із оточенням. Сприймання педагог визначав як «найважливіший психічний процес, завдяки якому предмети і явища навколишнього світу, відбиваючись у нашій свідомості, породжують почуття й переживання» [4, с. 241], вважав його тим головним

каналом, по якому навколишній світ протягом усього життя людини впливає на її внутрішнє, духовне життя

В основу розбудови системних дидактичних впливів на формування перцепції дітей було покладено, принаймні, три вихідні тези: по-перше, сприймання навчальної інформації є початковим етапом навчання; по-друге, вдосконалення сенсорних процесів є можливим лише тоді, коли вони стають предметом цілеспрямованого виховання; по-третє, перцепція учнів розвивається як раціонально організована діяльність чуттєвого пізнання [2, с. 27]. Цільовими напрямками такої сенсорно-пізнавальної діяльності О. Савченко вважає формування у школярів «чутливості слуху», «вправності руки», «гостроти зору», підкреслюючи при цьому необхідність забезпечення наступності відповідних ліній дошкільного розвитку особистості [3, с. 5].

Успішний сенсорний розвиток сприяє формуванню повноцінного сприйняття навколишньої дійсності, слугує основою пізнання світу, першим ступенем якого є чуттєвий досвід. Від рівня сенсорного розвитку дітей в значній мірі залежить і успішність розумового, фізичного, естетичного виховання, оскільки зі сприйняття предметів і явищ навколишнього світу починається пізнання. Всі інші форми пізнання – запам'ятовування, мислення, уява – будуються на основі образів сприйняття, є результатом їх переробки [1, с. 31].

Сенсорний розвиток є основою пізнавального розвитку, має особливе значення для цілісного сприймання дитиною навколишнього світу та успішному володінню різними видами діяльності.

Основним завданням сенсорного розвитку є запам'ятовування, мислення, уяви, які будуються на основі образів сприйняття, та є результатами їх переробки.

Відомо, що сенсорний розвиток пов'язаний не тільки з формуванням розумових здібностей дитини, розвитком її мови, а й здійснює вплив на становлення сенсорних відчуттів. З усіх почуттів, що дають найбільш яскраві враження і, отже, позитивно впливають на розвиток сенсорики, перше місце належить зору і слуху.

Реалізація завдань сенсорного розвитку відбувається щоденно: в повсякденному житті і під час організованого навчання. Найдоцільнішими формами організації навчання вважаються дидактичні ігри і вправи, ігри-заняття, самостійну діяльність.

Отже, сенсорний розвиток є фундаментом для формування розумових здібностей дитини, а сприйняття та обробка сенсорної інформації відіграють критичну роль у цьому процесі, адже спеціально організовані завдання, які стимулюють розвиток спостережливості та перцептивних здібностей дитини, підвищують точність її словесного опису об'єктів, формують настанови на спостереження, що є основою для подальшого пізнавального розвитку здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Костенко Т. М. Учні початкових класів із порушеннями зору: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок». 2020. 128 с.
2. Навчання і виховання шестирічних першокласників : зб. наук. праць / упоряд. К. С. Прищепа. К. : Радянська школа, 1990. С. 27.
3. Савченко О. Я. Вимоги до якості початкової освіти. Початкова школа. 1995. № 1. С. 5.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. К. : Радянська школа, 1976. Т. 1. 1976, С. 241.
5. Чепіль М., Дудник Н. Педагогіка Марії Монтесорі: навч-метод. посіб. Київ: “Слово”, 2017. 314 с.

Надія Брижак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Марина Швайгер

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

**АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ТВОРЧІСТЬ» І «ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ» У
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

В умовах розвитку Нової української школи значна увага приділяється саме творчості, розкриттю творчого початку кожної конкретного учня як справжнього суб'єкта життєдіяльності. Кризові явища в українському суспільстві сьогодні породжують попит на творчу особистість, яка приймає нестандартні рішення,

наділена наполегливістю і великою працездатністю, що стане підґрунтям для формування творчого потенціалу суспільства, забезпечить вихід на новий культурний рівень. Тому формування досвідченої, творчої особистості є одним з першочергових завдань сучасної початкової школи.

В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка «творчість – це активна людська, суспільнозначуща діяльність, результатом якої є створення нового оригінального продукту» [1, с. 326]. У процесі дослідження встановлено, що С. Щербенко розуміє термін «творчість» як «плідну діяльність людини за законами краси, спрямовану на створення нових за задумом мистецьких творів» [6, с. 48].

З огляду на предмет нашого дослідження, досить актуальним є погляд на сутність творчих умінь І. Проценко та О. Романовської. Дослідники розглядають їх як винахідливі, унікальні здатності людини, результатом реалізації яких є новий оригінальний продукт [2, с. 23].

Розглянуті наукові позиції дають можливість визначити поняття «творчі вміння» як якісну характеристику особистості, її здатність виконувати усвідомлені дії, на основі простих умінь та навичок, коли вона генерує нові, оригінальні ідеї, створює неповторні, унікальні продукти творчої діяльності, новий кінцевий продукт у звичайних та змінених умовах. Творчі вміння ми відносимо до складних умінь.

І. Проценко зауважує, що серед усіх умінь творчі вміння займають найвищий щабель, адже завдяки їм людина здатна розкрити свої здібності, реалізувавши свій творчий потенціал. Відповідно, творчі вміння молодших школярів є інтегральною якістю особистості, яка визначає здатність до творчості й розвивається в процесі навчальної діяльності та подальшої самостійної творчої діяльності, знаходить вияв через уміння створювати своєрідну атмосферу, знаходити нові оригінальні шляхи розв'язання проблеми [2, с. 23].

Відповідно до цього визначаються й три аспекти вивчення творчих здібностей: когнітивний, емоційний і комунікативний [4, с. 9-10].

Когнітивний аспект творчих здібностей включає такі компоненти творчого мислення, як здібність привносити щось нове в досвід; здібність висувати оригінальні ідеї в умовах вирішення або окреслення нових проблем; здібність усвідомлювати недоліки, суперечності, швидко змінювати способи «бачення» проблеми, «відриватися» від реальності при збереженні певного логічного зв'язку з вихідною проблемною ситуацією, чутливість до протиріч, парадоксів, невизначеності тощо.

В.Рибалко окреслив сферу творчого потенціалу особистості наступними характеристиками: задатками, нахилами, що виявляються в підвищенні чутливості; інтересами, їх спрямованістю, частотою й систематичністю виявів домінування пізнавальних інтересів; допитливістю, потягом до створення нового, нахилами до пошуку та розв'язання проблем; швидкістю у засвоєнні нової інформації; виявами загального інтелекту, швидким оцінюванням та вибором шляху розв'язання, адекватністю дій; емоційністю; наполегливістю, цілеспрямованістю, переконаністю, працелюбністю, систематичністю в роботі, прийняттям сміливих рішень; творчістю – вмінням комбінувати, шукати аналоги, реконструювати; інтуїцією – здатністю до оцінок, прогнозів; оволодінням технікою праці, майстерністю; здатністю виробляти особистісні стратегії і тактики під час розв'язання нових проблем, завдань, пошуку шляхів виходу із складних, нестандартних ситуацій [3]. Виокремлення названих характеристик є продуктивним з огляду на розкриття сутності проблеми розвитку творчого потенціалу.

В. Ульянова зазначає, що розвиток творчих здібностей слід розглядати у взаємодії багаторівневої структурної організації особистості, включаючи компоненти: природних передумов (задатки, здібності); досвіду (знання, уміння, навички), характерологічних властивостей (самостійність, інтенсивність, емоційно-вольові якості), мотивації (орієнтація, саморегуляція). Саме ці компоненти сприяють набуттю особистісного творчого стилю діяльності, що визначають її творчі можливості. Інтеграція цих компонентів здійснюється у

процесі саморегуляції особистості, що спрямовує і програмує не тільки розвиток творчих здібностей, а й мету життєдіяльності [5, с. 142].

Отже, творчість – одна з природних форм реалізації потреби в пошуку, а творчі здібності – це цілісно-структурне, багатокomпонентне утворення, що забезпечує продуктивність результату художньо-творчої діяльності особистості при реалізації її індивідуально-творчих можливостей в соціокультурному просторі.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. С.326.
2. Проценко, І. І. Професійно-творчі вміння педагога та їх формування в евристичному навчанні. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, (5(7)), 2010. С. 21-31.
3. Рибалко В.В. Психологія розвитку творчої особистості: Навч. посібник. К.: ІЗМН, 1996. 236 с.
4. Татаренко, М. Г. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва в умовах дозвілля (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06). Київ. 2006. С. 9-10.
5. Ульянова, В. С. Теоретичні аспекти розвитку творчих здібностей молодших школярів в умовах дозвілля. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв, 3, 2012. С. 141-144
6. Щербенко, С. К. Тлумачний словник найбільш вживаних термінів з образотворчого мистецтва для учнів загальноосвітніх шкіл. Черкаси: ОПОПП, 2010. С.48. .

Гаврилюк Тетяна
спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Херсонський державний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Сучасна освітня система в Україні переходить на шлях масштабної трансформації, що зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій. Це окреслює перед педагогічною спільнотою нові перспективи та можливості. Цифровізація педагогіки не тільки спрощує доступ до інформації, а й змінює підходи до навчання та виховання. На особливу увагу заслуговує вплив цифровізації на розвиток особистості та виокремлення ключових перспектив її впровадження в Україні.

Цифровізація освіти кардинально змінює традиційні підходи до навчання. У XXI столітті використання цифрових технологій стає невід'ємною частиною освітнього процесу. Такі інструменти, як інтерактивні дошки, онлайн-платформи, віртуальні симулятори та мобільні додатки дають можливість учням глибше опанувати матеріал та розвивати свої навички самостійного навчання.

Україна активно інтегрується у світовий простір, розвиваючи цифрову інфраструктуру в закладах загальної середньої та вищої освіти. Водночас ставляться питання щодо ефективності використання цих технологій для розвитку особистісних якостей учнів, таких як критичне мислення, емоційний інтелект та здатність до колективної роботи [2, с. 7].

Хоча цифрові технології відкривають значні можливості, вони також приносять нові вимоги до організації освітнього процесу, для активної участі в ньому педагогів та учнів. Серед головних викликів – проблема адаптації навчальних програм до умов дистанційного або змішаного навчання.

Відсутність реальної взаємодії з педагогом може знизити мотивацію учнів, перешкоджати розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок. Учні часто стикаються із перенавантаженням інформацією, що заважає розвитку критичного мислення та усвідомлення навчального матеріалу.

Важливо також зазначити цифровий розрив між міськими і сільськими школами в Україні. У той час, як міські школи мають доступ до сучасних технологій, багато сільських шкіл стикаються з браком технічного забезпечення, що обмежує можливість отримати якісну цифрову освіту [2, с. 3].

Не зважаючи на виклики, цифрова педагогіка має значний потенціал для розвитку особистості. Однією з головних переваг є доступ до необмежених джерел інформації, що дозволяє учням розвивати навички самостійного пошуку, аналізу та синтезу навчального матеріалу. Крім того, враховуючи воєнний стан в Україні, цифровізація відкриває можливості для активного спілкування українцям у будь-якому куточку світу.

Цифрові інструменти сприяють розвитку креативності та інноваційного мислення. Такі технології як віртуальна та доповнена реальність дозволяють

здобувачам освіти занурюватися в інтерактивне навчальне середовище, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу [3, с. 5].

Особливо перспективним є розвиток персоналізованого навчання, де цифрові платформи можуть адаптувати зміст та темп навчання до індивідуальних потреб кожного учня. Це сприяє розвитку індивідуальних якостей, таких як самостійність, відповідальність і здатність до саморегуляції.

Зі зростанням цифровізації змінюється роль педагога. Він перетворюється з головного джерела знань на модератора та фасилітора освітнього процесу. Замість того, щоб просто передавати інформацію, педагоги повинні формувати навички критичного мислення, адекватної оцінки джерел інформації, вчити працювати з великими обсягами матеріалу та застосовувати отримані знання на практиці [1, с. 8].

Актуальності набуває дотримання етичних аспектів використання комп'ютерних технологій, набуття цифрової компетентності, включаючи кібербезпеку та медіаграмотність. Ці навички є необхідними для розвитку всебічно розвиненої особистості в умовах цифрового світу.

Цифрова педагогіка в Україні знаходиться на початкових етапах свого розвитку, але її потенціал для формування нових освітніх підходів і методик надзвичайно великий. Вона дозволяє створювати індивідуальну освітню траєкторію кожному учню, суттєво розширює можливості для всебічного розвитку здобувачів освіти, що робить їх конкурентоспроможними в умовах глобального цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Арешонков, В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. Вісник НАПН України, 2020, № 2 (2), С. 1-6.
2. Грядуча, В. В., Денисова, А. В. Цифровізація як структурний складник інноваційних моделей підвищення кваліфікації педагогів професійної освіти. Інноваційна педагогіка, Випуск 34, Т. 1, 2021, С. 54-57.
3. Духаніна, Н. М., Лесик, Г. В. Цифровізація освітнього процесу: проблеми та перспективи. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/e55d44ea-332f-4002-b46c-e22e223e2f34/content>.

Вікторія Іванова

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет

Наталія Ковачук

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Нині в дошкільній освіті особлива увага приділяється формуванню культури здорового способу життя дітей. Сучасні діти стикаються з багатьма факторами, що негативно впливають на їхнє здоров'я: гіподинамія (малорухливий спосіб життя), незбалансоване харчування, екологічне навантаження, стреси та збільшення часу, проведеного перед екранами гаджетів. Все це призводить до зростання кількості захворювань у дітей, зокрема хронічних, та зниження загального рівня здоров'я молодого покоління. Заклад дошкільної освіти (ЗДО) має потенційні можливості для формування у дітей здоров'язбережувальної культури, навичок здорового способу життя. Зусилля педагогів і працівників ЗДО спрямовані на оздоровлення кожної дитини-дошкільника, сприяння психоемоційному комфорту дітей, створенню сприятливого соціального середовища, підтримку позитивних взаємин із однолітками і дорослими.

Найбільш ґрунтовно, проблеми формування валеологічної культури, надання дітям знань про основи здоров'я, забезпечення основ здорового способу життя розглядали вчені: Н. Андреева, Р. Бедрань, Н. Бикова, В. Мойсеюк, Є. Вайнер, С. Гончарова, В. Горащук, Ю. Паліщук, С. Кириленко, С. Коренева, Л. Лохвицька, А. Кошель та ін.; особливості виховання фізичного здоров'я досліджували: О. Богініч, В. Бойко, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, О. Дубогай, Н. Лісневська, Т. Овечкіна, М. Перекопська, С. Петренко, О. Потужний, та ін.

У дослідженні Г. Куртової, поняття «культура здоров'я» визначається як «інтегративна характеристика особистості та її діяльності, що відображає

синтетичну природу культури, яка об'єднує створення людиною матеріальних і духовних цінностей як результат системи її ставлення до природи, суспільства, самої себе і свого здоров'я, зв'язку людини зі світом і прояву в ньому через створювані нею цінності» [4, 168].

Формування культури здорового способу життя здійснюється не тільки під впливом цілеспрямованого впливу в системі виховання, а й низки спонтанних впливів навколишнього соціального та екологічного середовища. Соціальне середовище, що оточує дитину, формує в неї уявлення, соціальний орієнтир культури ведення здорового способу життя.

Під «культурою здоров'я» дітей раннього та дошкільного віку В. П. Мойсеюк розуміє сукупність ціннісного ставлення дитини до здоров'я, його збереження та зміцнення на рівні себе, інших та суспільства загалом; особистісно та соціально значущих способів (вмінь та навичок) діяльності, спрямованих на збереження здоров'я та його зміцнення на рівні себе, інших та суспільства загалом; особистісно і соціально значущих способів (вмінь та навичок) діяльності, спрямованих на збереження здоров'я [5].

Процес формування культури здорового способу життя дошкільнят пов'язаний із формуванням звички до чистоти, дотримання гігієнічних вимог, з рухливим способом життя, уявленнями про довкілля та його вплив на здоров'я людини. Формування культури здорового способу життя здійснюється в процесі занять, режимних моментів, у грі, на прогулянках, у трудовій діяльності.

Основи культури здорового способу життя у дітей дошкільного віку визначаються наявністю знань та уявлень про елементи здорового способу життя (дотримання режиму, гігієнічних процедур, рухової активності), та умінням реалізовувати їх у поведінці та діяльності доступними для дитини способами (чистити зуби, мити руки, робити зарядку) [3]. Для формування культури здорового способу життя необхідні спеціальні вправи які зміцнюють здоров'я дітей, система фізичного виховання.

Практика показує, що заходи щодо формування культури здорового способу життя у дітей дошкільного віку протягом дня, правильно складений

режим дають свої результати: діти спокійні, активні, немає плачу, збудження, діти не відмовляються від їжі, вони спокійно та швидко засинають, міцно сплять і прокидаються бадьорими.

Велике значення для формування культури здорового способу життя надають рухливі ігри. Проводяться вони в групах, на спеціальних заняттях, під час прогулянок і в проміжні інтервали між заняттями. Рухливі ігри обов'язково включаються і в музичні заняття. Ігри молодших дошкільнят організовує вихователь, у старшому віці такі ігри найчастіше організовують самі діти.

З дітьми дошкільного віку проводять щоденну ранкову зарядку, спеціальні фізкультурні заняття. Їх мета – навчати дітей правильному виконанню рухів, різних вправ, спрямованих на розвиток координації тіла та підвищення самостійної рухової активності. Розвиток рухів, виховання рухової активності дошкільнят здійснюється під час прогулянок.

Використовуються такі методичні прийоми: розповіді та бесіди вихователя; заучування віршів; моделювання різноманітних ситуацій; роздивляння ілюстрацій, сюжетних, предметних картинок, плакатів; сюжетно-рольові ігри; дидактичні ігри; ігри-тренінги; ігри-забави; рухливі ігри; пальчикова та дихальна гімнастика; самомасаж; фізкультхвилинки.

Процес формування культури здорового способу життя в дітей дошкільного віку здійснюється шляхом використання різноманітних форм, методів і прийомів роботи. На заняттях і в безперервній освітній діяльності діти отримують уявлення про здоров'я людини, про будову людського тіла, про функціонування основних органів і систем організму, про взаємозв'язок між навколишнім соціальним і природним середовищем та станом здоров'я людини, задовольняючи тим самим когнітивні потреби в пізнанні самого себе і навколишнього світу.

Розширенню та закріпленню отриманих уявлень сприяють спостереження, бесіди, ігри, екскурсії, прогулянки, проблемні ситуації, дослідження тощо. На екскурсіях дітей знайомлять із впливом таких екологічних чинників, як бруд, пил та вихлопні гази від машин, на стан навколишнього природного середовища, із

наслідками такого забруднення, що сприяє утворенню уявлень про вплив автомобілів на стан природи та середовище життя людини. Метою таких прогулянок є спостереження за рослинами, сезонними змінами в житті природи, а також під час таких прогулянок здійснюються оздоровчі заходи.

Ще одним способом формування в дошкільників мотивації до опанування уявлень про стан природи є формування уявлень про здоров'я. Ігри насичуються змістом про здоров'я, здоровий спосіб життя і використовуються для засвоєння та закріплення інформації, формування навичок. [1].

Для безпосереднього сприйняття дітьми об'єктів і явищ на прогулянці організовуються короточасні та тривалі спостереження і досліди. Спостереження дає змогу показати дітям вплив на природу соціальних та екологічних чинників, допомагає усвідомити вплив довкілля соціального та природного середовища на оздоровчий спосіб життя. Досліди сприяють формуванню в дітей пізнавального інтересу до навколишнього соціального та природного середовища, розвивають спостережливість, розумову діяльність.

Для стимулювання пізнавальної активності та формування досвіду здоров'язбережувальної поведінки в старших дошкільників використовують методи проблемного навчання: проблемні ситуації, постановку ситуаційних завдань, метод вибору, проблемні питання, що максимально зачіпають інтереси дитини у встановленні власного здоров'я з подальшим вибором альтернативних рішень, необхідних для здорового способу життя [5].

Окрему роль відіграють родина та сім'я. Сім'я відіграє важливу роль, вона спільно з ЗДО є основною соціальною структурою, що забезпечує збереження і зміцнення здоров'я дітей, залучення їх до цінностей здорового способу життя. Відомо, що жодна навіть найкраща програма й методика не можуть гарантувати повноцінного результату, якщо її завдання не розв'язуються разом із сім'єю, якщо не створено дитячо-доросле співтовариство (діти - батьки - педагоги), для якого характерним є сприяння одне одному.

Художнє слово, дитяча книжка – важливий засіб впливу на дітей. Цінні можливості під час формування уявлень дітей про здоров'я та здоровий спосіб

життя дає читання художньої літератури. У дошкільному віці в дітей дуже бурхливо розвивається уява, яка особливо яскраво проявляє себе в іграх і під час сприйняття художніх творів. Діти дошкільного віку дуже емоційно сприймають описані події, подумки беруть участь у них. Дитячі художні твори не тільки будять у дітях інтереси, уяву, фантазію, а й виховують, формують стійкі уявлення, культуру. [2].

Таким чином, культура здорового способу життя дітей дошкільного віку – це результат організації цілеспрямованої взаємодії дорослого і дитини, результат виховання в сім'ї та в ЗДО. Свій початок культура здорового способу життя дитини бере в сім'ї. І це висуває найсерйозніші вимоги до культури здоров'я батьків і сім'ї в цілому. Заклад дошкільної освіти як універсальне середовище, допомагає дитині набути елементарної культури здорового способу життя, визначаючи тим самим здоровий шлях її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Богініч О. Л. Здоров'я та фізичний розвиток дитини : реалізація завдань освітньої лінії «Особистість дитини». Дошкільне виховання. 2012. № 9. С. 3–7.
2. Кошель , А., Кошель , В., & Сілка , К. Деякі аспекти зміцнення здоров'я дітей згідно оновленого Базового компоненту дошкільної освіти України. Збірник наукових праць ЛОГОС. 2021. <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v3.20>
3. Кошель, А., Кошель , В., Калімбет, О., Рябченко, А., & Хаблова, М. Фізичне виховання дітей дошкільного віку як основа формування здоров'я сучасного суспільства. Грааль науки, (5), 2021. С.277-284. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.04.06.2021.050>
4. Куртова Г. Ю. Здоровий спосіб життя як пріоритетна цінність виховання сучасних дітей та молоді. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. 2008. Вип. 55. С. 168–170.
5. Мойсеюк В. П. Сучасні підходи до вивчення феномену культури здоров'я. Тернопіль: Богдан, 2012. 125 с.

Вікторія Іванова

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет

Руслана Маханець

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СЕНСОРНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сенсорний розвиток є важливим етапом загального психічного розвитку дитини, оскільки саме через органи відчуттів дитина отримує інформацію про навколишній світ. У старшому дошкільному віці діти активно пізнають оточуючий світ, тому формування сенсорних здібностей стає основою для розвитку їхніх когнітивних процесів, уяви, мислення та творчого потенціалу.

Зображувальна діяльність є універсальним засобом для стимулювання сенсорного розвитку, оскільки в ній поєднуються різноманітні сенсорні подразники: кольори, форми, текстури [2]. Діти під час малювання або роботи з різними матеріалами вчаться сприймати і диференціювати сенсорні ознаки предметів, розвивають дрібну моторику, що позитивно впливає на їхню координацію та загальний психофізіологічний стан. Окрім того, художня діяльність сприяє розвитку емоційної сфери, допомагаючи дітям виражати свої почуття та емоції.

На сьогодні, в умовах інтеграції мистецтва в освітній процес, потреба в систематизації методик сенсорного розвитку засобами зображувального мистецтва набуває особливої актуальності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що значну увагу сенсорному вихованню приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені такі як: М. Монтессорі, Ф. Фребель, Д. Менджерицька та ін. Проблема сенсорного виховання розглянута в дослідженнях І. Барбашової, Т.Денисенка, Ю. Малікової, Н. Грамма, Н. Трішук, М. Кривоніс. Серед багатьох шляхів і засобів сенсорного виховання дошкільників психологи (Л. Божович, В. Мухіна),

педагоги (З. Богуславська, І. Коновальчук, Є. Корзакова, Є. Фльоріна) визначили образотворчу діяльність як найбільш сприятливу для розвитку органів чуття дитини. Особливості навчання дітей дошкільного віку малювання, ліплення, аплікації, конструювання відображено в працях О.Терещенко, О. Підлісна, М. Кириченко, Н. Дяченко, В. Котляр тощо.

Психологи розглядають сенсорний розвиток дитини як розвиток її самосприйняття і формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, величину, колір, положення у просторі, а також смак, запах та ін [4].

Але проблема сенсорного виховання не є до кінця розв'язаною, її продовжують вивчати й досліджувати й нині.

Сприйняття відбувається за безпосередньої участі органів чуття (очей, вух, чутливих рецепторів шкіри, слизової рота і носа). Але наявність органів чуття – це лише передумова для сприйняття навколишнього світу. Для повноцінного сенсорного розвитку необхідне тренування органів чуття від самого народження, тільки в цьому разі в дитини розвивається здатність тонко реагувати на сенсорні подразники різного характеру та інтенсивності [1].

Сенсорний розвиток є умовою успішного оволодіння будь-якою практичною діяльністю, а витoki сенсорних здібностей лежать у загальному рівні сенсорного розвитку, що досягається в дошкільному віці. Раннє та дошкільне дитинство найбільш сприятливий для вдосконалення діяльності органів чуття, накопичення уявлень про навколишній світ.

Розкриємо педагогічний потенціал зображувальної діяльності у сенсорному розвитку дітей старшого дошкільного віку на основі теоретичного вивчення проблеми дослідження.

Зображувальна діяльність, як важлива складова естетичного і когнітивного виховання, має значний педагогічний потенціал у сенсорному розвитку дітей старшого дошкільного віку. Ця діяльність є універсальним інструментом, який поєднує елементи творчого самовираження, пізнавальної активності та розвитку сенсорних функцій. У процесі роботи з матеріалами, що відрізняються за кольором, формою, текстурою і розміром, діти не лише збагачують свій досвід

сенсорного сприйняття, але й вчать класифікувати та систематизувати ці характеристики.

Однією з ключових педагогічних можливостей зображувальної діяльності є розвиток зорового сприйняття. У процесі малювання, ліплення або аплікації діти активно розвивають здатність диференціювати кольори, відтінки, форми, пропорції та просторові відношення. Зображувальна діяльність дозволяє їм взаємодіяти з предметами і матеріалами, що стимулює розвиток дрібної моторики рук та координації рухів [2]. Ці компоненти сенсорного розвитку мають прямий вплив на розвиток просторового мислення та підготовку руки дитини до письма.

Інша важлива педагогічна можливість полягає в розвитку тактильних і кінестетичних відчуттів. Під час роботи з глиною, пластиліном або фарбами діти вчать відчувати матеріали, маніпулювати ними, що сприяє формуванню тонкої сенсомоторної координації. Це не лише розвиває їхні сенсорні навички, але й стимулює уяву, фантазію та здатність до абстрактного мислення [1].

Зображувальна діяльність також сприяє розвитку емоційного сприйняття світу. Відтворюючи різноманітні елементи навколишнього середовища через малюнки або творчі композиції, діти навчаються виражати свої почуття та емоції, що робить цю діяльність ефективним інструментом для розвитку емоційної чутливості та емпатії.

У цьому контексті педагог має можливість не лише організувати освітній процес так, щоб він сприяв розвитку сенсорних здібностей, але й створити умови для індивідуальної та групової творчої діяльності, що стимулює комунікативні навички, соціалізацію та самооцінку дитини. Залучення дітей до різноманітних видів зображувальної діяльності розвиває у них здатність співвідносити свої дії з результатом, що в подальшому формує базові навчальні та соціальні компетенції.

Отже, зображувальна діяльність є багатофункціональним педагогічним інструментом, який значно розширює можливості сенсорного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Вона забезпечує формування базових когнітивних,

сенсомоторних та емоційних компетенцій, що є важливими складовими успішної підготовки до подальшого навчання і гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Варган В. П. Сенсорний розвиток дошкільнят. Мн .: БрДУ, 2007. 195 с.
2. Дронова О.О. Образотворча діяльність як чинник та середовище розвитку особистості дитини. *Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільньому навчальному закладі/ За заг. ред. Г.В. Сухорукової.* К.: Слово, 2010. с.140-148.
3. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. Науковий вісник Південно-українського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: зб. наукових праць. Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. № 3–4. С. 151–153.
4. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія. К.: Академвидав, 2008. 432 с.
5. Пісоцький О.П., Пісоцька Л.М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільньому віці : навч. посіб. НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 163с.

Вікторія Іванова

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет

Вікторія Козьма

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІГРАШОК НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ

Актуальність проблеми дослідження впливу іграшок на розвиток дітей зумовлена сучасними тенденціями в освітній та виховній діяльності, а також зміною підходів до розвитку дитини у ранньому та дошкільньому віці. Іграшка, як один із перших і найважливіших інструментів взаємодії дитини з навколишнім світом, впливає на різні аспекти її розвитку – пізнавальний, емоційний, соціальний, мовленнєвий і моторний. Сучасний ринок пропонує широкий асортимент іграшок, серед яких важливу роль відіграють не лише традиційні, але й технологічні іграшки, що поєднують освітні та розважальні функції.

Особливий інтерес становить те, як вибір іграшок впливає на розвиток когнітивних здібностей дитини, її творчий потенціал, навички комунікації та емоційний інтелект. У зв'язку з цим виникає потреба у систематизованому

науковому підході до вивчення впливу різних типів іграшок на формування цих навичок, що дасть змогу педагогам і батькам здійснювати більш усвідомлений вибір ігрових засобів для дітей.

Сучасні українські педагоги та психологи (О. Вовчик-Блакитна, Н.Гавриш, О.Кононко, К.Крутій та ін..) наголошують на низці специфічних рис, які має в умовах сьогодення традиційна дитяча гра у дошкільному віці (підміна ігрової діяльності ігровими формами навчання; однотипність дій та тематики з іграшками, визначена в основному переглянутою медіа продукцією; відсутність ігор у різновікових об'єднаннях та передачі ігрового досвіду; та ін.) Зазначені особливості частково зумовлені декількома чинниками: освітня тенденція до раннього навчання; вплив медіа та масової культури; технологізація дитячої гри; обмеження простору для вільної гри; перенасичення ринку іграшок, який орієнтований на зростання рейтингів продажів продукції, а не на забезпечення споживачів якісним асортиментом [1; 2].

Іграшка впливає на розвиток дітей опосередковано – через діяльність і спілкування з дорослим, тому чимало досліджень, присвячених вивченню впливу іграшки на дитину або зв'язку між ігровим матеріалом та різноманітними аспектами іграшки, зазвичай включають аналіз активності дитини або опис її дій. Так, традиційно вважають, що соціальній взаємодії дітей сприяє гра з правилами (Дж. Мід, Ж. Піаже, Л.Виготський, Д.Ельконін та ін.), проте питання щодо різних видів таких ігор та їхніх особливостей, що впливають на соціальний розвиток дитини, вивчено недостатньо.

Виявлено, що взаємодія дітей розвивається у всіляких настільних іграх із правилами – незалежно від спрямованості на змагання або кооперацію учасників [4]. Це відбувається завдяки тому, що правила гри регулюють відносини учасників, чого немає в інших видах діяльності, тобто правила взаємодії – смислоутворювальна одиниця цієї діяльності: без них неможливий цей вид гри. Він являє собою змагання, спрямоване на виграш за правилами, які мають формалізований, обов'язковий характер для всіх учасників гри [1].

Соціально-комунікативний розвиток традиційно пов'язується з грою з ляльками, м'якими іграшками та іншими іграшками-персонажами. Сюжетна гра є джерелом соціального розвитку дитини. Аналіз проведених досліджень, спрямованих на вивчення ігрової поведінки дітей із різними видами дитячих іграшок, демонструє, що граючи з різними творчими конструкторами (Лего, дерев'яні блоки, залізниця), діти частіше грали наодинці, тоді як граючи із сюжетними іграшками (костюми, м'який ведмедик та інші образні іграшки), вони надавали перевагу спільності та взаємодії з однолітками [7].

Таким чином, експериментально доведено унікальність і цінність образної іграшки для розвитку дітей. В ході гри з нею діти наділяють її психічним змістом, значущим для них, що свідчить про те, що іграшка-персонаж виступає предметом ідентифікації для дитини, а також об'єктом проєкцій. При цьому діти прекрасно розрізняють умовність уявної ситуації та не схильні приписувати психічне життя іграшкам. [5].

Діючи з іграшками-персонажами у грі, дитина не сприймає їх як живих, – навпаки, вона навмисно «одухотворює» їх для своєї гри [6]. Цікавим є факт, що за наявності обличчя в іграшки дитина починає одухотворення її: навіть кубики з намальованими схематичними обличчями стають персонажами гри.

Однак у низці випадків маленькі діти все-таки наділяють психічним життям об'єкти, наприклад, ті іграшки, до яких вони відчують прихильність: об'єкт прив'язаності має особливі функції, не пов'язані з грою [6]. Ще однією іграшкою, яку діти схильні наділяти психічними станами, є іграшка-робот. Було виявлено, що діти дошкільного віку у вербальному плані однаково наділяли психічними станами м'яку іграшку собаку і собаку-робота. Однак спостерігалася значна відмінність у поведінці дітей з цими іграшками: із собакою-роботом фіксували дослідницьку, обережну поведінку, відзначали більше спроб налагодження стосунків (як із живим партнером по грі), а плюшеву іграшку дитина частіше одушевляла і дозволяла собі грубе поводження з нею [6].

Таким чином, іграшки здатні впливати і на розвиток фундаментальних онтологічних категорій у дітей, наприклад, розрізнення живого і неживого, а

також сприяти або перешкоджати розвитку уявлення дітей [7]. Із сюжетними іграшками діти зацікавлені у створенні та розвитку ігрового сюжету, що призводить до підвищення гнучкості в спілкуванні, прагненні домовлятися і змінювати початковий задум, а використання різноманітних конструкторів, головоломок та інших іграшок для пізнавальної діяльності призводить до схильності дотримуватися первісного задуму, що знижує роботу уяви, і до того, що дитина грає сама [7].

Таким чином, аналіз робіт показує, що іграшки впливають на дитячий розвиток: на різні когнітивні функції, поведінку і взаємодію дітей. Е. Пеллегріні та І. Джон стверджують, що вибір ігрового предмета визначає мовні патерни, які використовуватимуться в грі з тією чи іншою іграшкою, отже, достатньо тривала гра з певним типом ігрового матеріалу прямо впливає на формування мовлення та способу (стилю) мислення. Тому так важливо організовувати ігрове предметно-просторове середовище, враховуючи необхідність різноманітних і варіативних матеріалів для дітей будь-якого віку.

Отже, дослідження, спрямовані на вивчення розвивального потенціалу іграшок, однозначно підтверджують, що іграшки впливають на активність, а відповідно і на розвиток мовлення, уяви, мислення, соціальної та комунікативної компетентності дітей.

Список використаних джерел:

1. Вовчик-Блакитна, О. Гра та іграшка справа серйозна. *Обдарована дитина*, № 1, 2009. С. 54-59.
2. Гавриш, Н., Щеглова, О. Іграшка. Друг дитинства? *Дошкільне виховання*, № 6, 2004. С. 5-7.
3. Поліщук, К.М. Педагогічні умови використання сучасної іграшки як засобу формування світоглядних уявлень дітей старшого дошкільного віку. *Гуманізація навчально-виховного процесу Збірник наукових праць №1(93)2019*, С.283-302.
4. Eriksson M. et al. The behavioral effects of cooperative and competitive board games in preschoolers / Eriksson M., Kenward B., Poom L., Stenberg G. // *Scand. J. Psychol.* 2021. V. 62 (3). P. 355–364. doi:10.1111/sjop.12708
5. Gelman R., Spelke E.S., Meck E. What preschoolers know about animate and inanimate objects // Rogers D. Sloboda J.A. (eds). *The acquisition of symbolic skills*. Boston, MA: Springer, 1983. P.297–326. doi:10.1007/978-1-4613-3724-9_34
6. Gjersoe N.L., Hall E.L., Hood B. Children attribute mental lives to toys when they are emotionally attached to them // *Cogn. Devel.* 2015. V. 34. P. 28–38. doi:10.1016/j.cogdev.2014.12.002

7. Møller S.J. Imagination, playfulness, and creativity in children's play with different toys // Amer. J. Play. 2015. V. 7 (3). P. 322–346. URL: <https://www.journalofplay.org/sites/www.journalofplay.org/files/pdf-articles/7-3-article-imaginationplayfulness-and-creativity.pdf>

Дар'я Машіка

спеціальність 013 Початкова освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет, Україна

Маріанна Горват

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування морально-етичних цінностей у молодших школярів є одним із головних завдань сучасної освіти. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» наголошує на необхідності виховання в учнів загальнолюдських гуманістичних якостей, таких як доброзичливість, милосердя, толерантність та чесність. Ці моральні орієнтири є основою для гармонійного розвитку особистості й ефективної соціалізації в умовах сучасного динамічного суспільства [2].

Молодший шкільний вік, що охоплює період від 6-7 до 10-11 років, вважається сенситивним для формування моральних уявлень. Науковці стверджують, що в цей період діти мають високу чутливість до зовнішніх впливів, включаючи виховний процес у школі [1]. Психологічні особливості цього віку включають емоційно-образний тип мислення, який сприяє засвоєнню моральних норм через казки, приклади, ігрові ситуації.

Виховання морально-етичних цінностей нерозривно пов'язане з навчально-виховним процесом. Згідно з ідеями В.О. Сухомлинського, процес навчання має одночасно бути процесом духовного збагачення учнів [6]. Наприклад, аналіз моральних дилем у творах художньої літератури допомагає

учням зрозуміти складність етичного вибору й значення таких цінностей, як чесність і милосердя.

Практичний аспект виховання моральності також включає організацію групової роботи, яка сприяє розвитку толерантності, взаємоповаги та відповідальності за спільний результат [4].

Сім'я є першою соціальною інституцією, яка формує моральні орієнтири дитини. Позитивний психологічний клімат у родині, приклад батьків у повсякденному житті є вирішальними факторами у вихованні таких якостей, як доброта, чуйність, повага до інших. Як зазначає А.С. Макаренко, гармонійна співпраця сім'ї та школи є важливим чинником у вихованні морально зрілої особистості [5].

Педагоги можуть сприяти цьому процесу через організацію спільних заходів, таких як батьківські збори з тематики медіаграмотності, інтерактивні майстер-класи для дітей і батьків. Це дозволяє створити атмосферу співпраці та спільної відповідальності за виховний процес [3].

Формування морально-етичних цінностей у молодших школярів ґрунтується на використанні різноманітних педагогічних методів, які враховують вікові особливості дітей та сприяють розвитку їхнього емоційного й інтелектуального потенціалу. Одним із найбільш дієвих способів є залучення до художньо-творчої діяльності, яка відкриває дітям глибини людських почуттів і цінностей через емоційно-образні засоби. Казки, поезія, музика й інші види мистецтва стають містком між дитячим світом і складними моральними категоріями. У процесі читання літературних творів або перегляду вистав діти вчаться співпереживати, розрізняти добро і зло, а також розуміти наслідки вчинків. Це сприяє вихованню таких важливих якостей, як емпатія, чуйність і справедливість.

Ще одним ефективним методом є використання ігрових форм, які відповідають природі дитячої діяльності. Сюжетно-рольові ігри дають можливість дітям моделювати різноманітні соціальні ситуації, у яких вони можуть спробувати себе в ролі різних персонажів. Це дозволяє їм засвоювати

соціальні норми, вчитися приймати рішення та оцінювати наслідки своєї поведінки. Наприклад, розігрування конфліктних ситуацій допомагає зрозуміти, як досягти компромісу або як вирішити проблему без порушення моральних принципів.

Рефлексивні бесіди є потужним інструментом для розвитку критичного мислення та моральної самосвідомості. Педагогічний аналіз моральних дилем, які діти зустрічають у повсякденному житті або у творчих творах, допомагає їм глибше зрозуміти значення своїх дій. Наприклад, обговорення поведінки героїв літератури або фільмів дозволяє учням оцінювати ситуації з різних точок зору, що є важливим для формування здатності до саморефлексії та самоаналізу.

Проектна діяльність також має значний виховний потенціал. Діти беруть участь у соціально значущих ініціативах, таких як благодійні акції, екологічні проекти чи заходи допомоги людям похилого віку. Це дозволяє їм не лише зрозуміти моральні принципи на теоретичному рівні, але й реалізовувати їх на практиці. Залучення до таких проєктів сприяє розвитку відповідальності, співчуття, ініціативності та готовності до активної участі у суспільному житті.

Таким чином, методи формування морально-етичних цінностей є багатогранними і враховують як емоційні, так і когнітивні аспекти дитячої особистості. Їх гармонійне поєднання забезпечує ефективність виховного процесу, сприяючи всебічному розвитку учнів і їхній підготовці до життя в сучасному суспільстві.

Згідно з концепцією національного виховання, сформованою В.О. Сухомлинським, важливу роль у вихованні морально-етичних цінностей відіграють національні традиції та культурна спадщина. Виховний потенціал народних казок, легенд, пісень формує у дітей почуття патріотизму, гордості за свою культуру. Це сприяє розвитку відповідальності за її збереження [6].

Формування морально-етичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку вимагає застосування низки психологічних підходів, які дозволяють врахувати індивідуальні, емоційні та соціальні особливості кожної дитини. Одним із важливих елементів цього процесу є створення умов, за яких діти здатні

переживати позитивний емоційний досвід. Спілкування з однолітками, взаємодія з дорослими в атмосфері доброзичливості та підтримки допомагає дітям зрозуміти значення гуманістичних цінностей, таких як доброта, милосердя, співчуття. Позитивний емоційний фон під час навчального процесу сприяє закріпленню цих якостей у повсякденній поведінці.

Індивідуальний підхід, орієнтований на особисті інтереси та здібності дитини, є ще одним важливим аспектом виховання. Він дозволяє враховувати унікальні риси характеру, темп розвитку й уподобання кожного учня. Такий підхід сприяє формуванню внутрішньої мотивації до моральної поведінки, адже дитина краще сприймає цінності, які відповідають її особистим прагненням і потребам. У результаті виховний процес стає не лише більш ефективним, але й більш гармонійним, оскільки він інтегрує особистісний потенціал учня у загальний контекст морального становлення.

Особливу увагу слід приділяти гендерному аспекту соціалізації, адже хлопчики та дівчатка мають певні відмінності у сприйнятті соціальних норм і моральних принципів. Наприклад, дівчатка зазвичай виявляють більшу чуйність та емпатію, тоді як хлопчики схильні до діяльнісного підходу у вирішенні моральних завдань. Урахування цих особливостей дозволяє педагогам будувати диференційовані виховні стратегії, які не лише відповідають інтересам дітей, але й сприяють досягненню спільних цілей у формуванні етичної зрілості.

Таким чином, інтеграція емоційного, індивідуального та гендерного підходів у виховний процес створює комплексне середовище для розвитку морально-етичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку. Цей підхід дозволяє врахувати багатовимірність дитячої особистості й забезпечити стійке засвоєння гуманістичних принципів у повсякденному житті.

Формування морально-етичних цінностей у молодших школярів є багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Це завдання включає тісну співпрацю школи та сім'ї, використання ефективних педагогічних методів, а також акцент на національному вихованні. Тільки за умови синергії

зусиль педагогів, батьків та громади можна досягти гармонійного розвитку особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 344 с.
2. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття» [Електронний ресурс]. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/245.pdf> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Освіта.ua. Медіаосвіта і виховання моральності [Електронний ресурс]. URL: <https://osvita.ua/school/education-issues/> (дата звернення: 20.11.2024).
4. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальний посібник. Вид. 2-е, випр. і доп. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
5. Макаренко А.С. Методика виховання колективу. Київ: Освіта, 1973. 312 с.
6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1981. 256 с.

Анна Петрова

асистент кафедри філологічних дисциплін
та соціальних комунікацій
Мукачівський державний університет

**ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА
АРХІВНОЇ СПРАВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У контексті цифровізації суспільства формування цифрової компетентності стає необхідним компонентом підготовки фахівців, які працюють з фондами, масивами та потоками інформації. Сутність цього поняття, а також шляхи його інтеграції в освітній процес викликають значний науковий інтерес і вимагають теоретико-методологічного уточнення.

Сьогодні в цифрову еру, період бурхливого розвитку технологій, впливу на економіку, політику, навчання та щоденне життя засобів масової інформації, Інтернету та технологій обізнаність та компетентність з цифровими засобами та можливостями є ключовими для сучасної людини. З цим пов'язано навчання особистості, її розвиток, вибудовування успішної життєвої траєкторії. Останні тенденції в сфері цифрових засобів та технологій пов'язані з такими поняттями

сучасного світу, як, цифрове громадянство (Digital citizenship), цифрові споживачі (Digital consumers), цифрове врядування (Digital governance), електронна торгівля (e-commerce), електронна безпека (cyber security), Інтернет речей (Internet of things), Інтернет іграшок (Internet of toys), та ін. В перелічених умовах таких сучасних викликів молодь має бути впевнена у своїй цифровій компетентності та спрямовувати її на власний розвиток і становлення в житті. [2]

Поняття «компетентність» виступає ключовим концептом, який визначає здатність особистості ефективно діяти у певній сфері на основі інтеграції знань, навичок, досвіду та мотиваційно-ціннісних установок. Аналіз цього терміну є методологічно необхідним етапом для розуміння складових професійної підготовки та побудови освітніх програм, спрямованих на розвиток актуальних навичок і вмінь, що відповідають вимогам сучасного суспільства. Так, згідно Закону України «Про освіту»: «Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [3]

«Цифрова компетентність», у свою чергу, є однією з її специфічних форм, яка формується на основі загальних принципів компетентнісного підходу. Як зазначають Спірін О. М. та Овчарук О. В. у своїй праці: «ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ - здатність особистості впевнено та ґрунтовно користуватися засобами цифрових технологій у таких сферах, як професійна діяльність і працевлаштування, освіта, дозвілля, громадська діяльність, що є життєво необхідними для участі у щоденному соціально-економічному житті.» [1, с. 1095]

Однак для спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» це поняття має особливу специфіку. Воно охоплює не лише загальні аспекти цифрової грамотності, але й професійні компетентності, необхідні для роботи з великими масивами інформації, управління електронними архівами, забезпечення доступу до цифрових бібліотечних ресурсів, а також дотримання принципів інформаційної безпеки.

Цифрова компетентність вимірюється у громадян на різних рівнях для визначення відповідності умовам навчання та праці. Наприклад, європейська мережа EUROPASS, призначена для всіх, хто створює власне портфоліо у європейському форматі, пропонує дотримуватися стандартів цифрової компетентності, де ключовими складовими є здатність особи здійснювати:

- інформаційно-комунікаційні процеси (використовувати, порівнювати, класифікувати, накопичувати, відтворювати);
- комунікацію (спілкуватися за допомогою різних засобів, співпрацювати, обмінюватися інформацією);
- створення контенту (розробляти цифрові тексти, відео-, аудіофайли, форматувати та редагувати тексти, застосовувати базові мови програмування, використовувати ліцензії та копірайти);
- безпечне користування (вміти захищати інформацію, економно використовувати енергію, ідентифікувати небезпечні файли та сайти, розуміти негативні та позитивні впливи ІКТ, вміти уникати небезпеки в цифровому середовищі);
- розв'язання проблем (вміти вирішувати технічні та технологічні проблеми, використовуючи різні програмні засоби, оновлювати й поповнювати програмні продукти та ресурси) [4].

Однак, одним із ключових викликів у цьому питанні є відсутність єдиного, загальновизнаного підходу до визначення цифрової компетентності саме для професійної сфери інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Існуючі концепції цифрової грамотності здебільшого орієнтовані на загальнолюдські чи універсальні професійні навички, що залишає поза увагою важливі аспекти, пов'язані з інформаційними системами, управлінням знаннями та цифровою комунікацією. Це призводить до розриву між освітніми стандартами та вимогами ринку праці, де цифрові технології стають невід'ємною складовою професійної діяльності.

Особливу складність становить також стрімкий розвиток цифрових технологій, що вимагає постійного оновлення змісту навчальних програм.

Більшість закладів вищої освіти установ стикається з проблемою невідповідності матеріально-технічної бази сучасним вимогам, а також із браком кваліфікованих викладачів, здатних забезпечити належний рівень підготовки. Як наслідок, формування цифрової компетентності студентів часто відбувається фрагментарно, без належної інтеграції у навчальний процес.

Додатковим викликом є необхідність інтеграції інноваційних педагогічних методів у процес підготовки здобувачів вищої освіти. Використання технологій доповненої реальності, симуляцій, онлайн-курсів і хмарних сервісів відкриває нові можливості для формування практичних навичок, необхідних для професійної діяльності. Залучення здобувачів вищої освіти до реальних проєктів із цифровізації бібліотек, архівів і інформаційних систем також сприяє розвитку практичної цифрової компетентності.

Вирішення проблеми визначення цифрової компетентності для майбутніх фахівців із інформаційної, бібліотечної та архівної справи має спиратися на розробку єдиного професійного стандарту, що враховуватиме специфіку роботи з інформаційними ресурсами та цифровими платформами. Важливим є також використання міждисциплінарного підходу, що поєднує знання у сфері інформаційних технологій, документознавства та фондознавства. Інтеграція сучасних цифрових інструментів у навчальний процес, розробка симуляцій та проєктних завдань дозволять забезпечити ефективну підготовку здобувачів вищої освіти до викликів цифрового суспільства.

Таким чином, цифрова компетентність є стратегічним елементом підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Її чітке визначення та методологічне обґрунтування дозволять забезпечити формування висококваліфікованих спеціалістів, здатних відповідати сучасним вимогам ринку праці та ефективно інтегруватися у цифрову реальність.

У перспективі визначення цифрової компетентності як фундаментального елементу професійної підготовки дозволить забезпечити сталий розвиток інформаційної сфери. Розробка комплексних стандартів, адаптованих до потреб цифрового суспільства, стане ключовим інструментом у підготовці

висококваліфікованих фахівців, які відповідатимуть сучасним викликам і вимогам ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Спірін О. М., Овчарук О. В. Цифрова компетентність. Енциклопедія освіти. 2-ге вид. Київ, 2021. С. 1095–1096.
2. Овчарук О. В. Європейська стратегія визначення рівня компетентності у галузі цифрових технологій: рамка цифрової компетентності для громадян. *Освітній вимір*. 2020. Т. 55. С. 25–36.
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 28.10.2024).
4. The Europass documents. URL: <http://europass.cedefop.europa.eu/documents/> (дата звернення: 03.12.2024).

Марія Середюк-Вавдійчик

здобувачка, Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк

Тетяна Здіховська

доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,
кандидат філологічних наук
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ЗАСОБАМИ
ФРАЗЕОЛОГІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Комунікативні навички є ключовим аспектом успішного навчання та соціального розвитку дітей. Використання фразеології на уроках української мови є ефективним засобом формування цих навичок. Проте, питання ефективного використання фразеології у навчальному процесі залишається недостатньо дослідженим.

Фразеологія, як унікальна мовна одиниця, відображає культурно-національні особливості народу, його історичний досвід, традиції та світоглядні уявлення. Такі мовні конструкції є складовою частиною фольклору, літературної та розмовної мови, що формує багаточарову структуру сприйняття та використання мови дітьми. Виявлено, що інтеграція фразеологічних виразів у

навчальний процес сприяє розвитку лексичної і семантичної компетентності, оскільки учні навчаються розуміти та використовувати мовні одиниці в їх культурному контексті.

Дослідження показали, що фразеологія сприяє формуванню комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку. Через використання фразеологізмів у контексті комунікативних ситуацій учні навчаються виражати свої думки, ідеї та почуття більш чітко та яскраво.

"Сучасне розуміння проблеми розвитку мовної особистості зумовлює переосмислення навчання української мови в основній школі, де змінюються акценти із засвоєння знань із теорії мови на формування життєво необхідних умінь їх використовувати" [Мамчур Л.І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи. Автореферат дис. докт. пед. наук. Херсон: ХДУ, 2012. 30 с.]. Фразеологічні вирази допомагають розвивати здатність аналізувати та інтерпретувати мовні конструкції, розуміти підтекст та метафоричне значення, що є важливим для успішної комунікації.

Виявлено, що фразеологія також сприяє розвитку емоційної та культурної компетентності у дітей. "Фразеологічна одиниця – це лексико-семантичне, структурно-семантичне і стилістичне єднання елементів, об'єднаних одним значенням, яке становить важливу частину лексичної системи мови" [Кобилецька Л.В. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами фразеології: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Луцьк, 2016. 20 с.]. Фразеологічні вирази часто мають емоційне забарвлення та відображають культурні цінності, історичні події та народну мудрість, що допомагає учням розвивати глибше розуміння своєї культурної спадщини, розпізнавати та виражати свої емоції, а також розвивати емпатію та розуміння почуттів інших людей.

На думку дослідників, таких як Овчарук О. В., Петренко І. С. та Сидоренко М. В., "фразеологія є засобом вираження різноманітних відтінків значення, що важливо для розвитку комунікативних навичок. Використання фразеологічних

виразів допомагає дітям навчитися більш чітко і яскраво виражати свої думки та емоції, сприяє розвитку вміння аналізувати та інтерпретувати мовні конструкції" [Овчарук О. В. Фразеологія як засіб формування комунікативних навичок у молодших школярів / О. В. Овчарук // Філологічний Вісник. — 2022. — Вип. 35(2). — С. 112-120.].

Інтерактивні методи навчання базуються на активному залученні учнів до процесу пізнання, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та розвитку комунікативних навичок. Одним із ефективних методів є рольові ігри, які дозволяють учням експериментувати з різними комунікативними ситуаціями, використовуючи фразеологічні вирази у відповідному контексті. Такий підхід стимулює мовленнєву активність учнів, розвиває їхню здатність до імпровізації та сприяє формуванню лінгвістичної інтуїції. Як зазначено в роботі М. І. Пентилюк та О. М. Горошкіної, "рольові ігри забезпечують різнобічну мовленнєву практику та формують навички спонтанного висловлювання, що є важливим для комунікативної компетентності" [Мамчур Л.І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи. Автореферат дис. докт. пед. наук. Херсон: ХДУ, 2012. 30 с.].

Обговорення та дискусії також є важливими інтерактивними методами, які дозволяють учням аналізувати та інтерпретувати фразеологічні вирази, висловлювати свою точку зору та активно взаємодіяти з однокласниками. У процесі обговорення учні мають можливість обмінюватися думками, дізнаватися нову інформацію та розвивати навички аргументації. "Дискусії сприяють розвитку критичного мислення, вміння формулювати та висловлювати свої думки, що є важливими аспектами комунікативної компетентності" [Вашуленко М. С., Хом'як І. М. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи. Автореферат дис. докт. пед. наук. Херсон: ХДУ, 2012. 30 с.].

Проекти та творчі завдання дозволяють учням досліджувати фразеологію у більш глибокому та творчому контексті. Наприклад, учні можуть створювати власні історії або театральні сценки, використовуючи фразеологічні вирази.

Такий підхід стимулює креативність, допомагає учням краще запам'ятовувати та розуміти значення фразеологічних виразів, а також сприяє розвитку навичок співпраці та командної роботи.

Інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри, обговорення, проекти та творчі завдання, стимулюють учнів до практики мовного вираження, обміну думками та спільного вирішення завдань. Ці методи сприяють розвитку мовленнєвої компетентності, оскільки учні активно взаємодіють із мовним матеріалом та один з одним. Практика мовного вираження є важливим аспектом розвитку комунікативних навичок, оскільки дозволяє учням набувати впевненості у використанні мови, розвивати лінгвістичну інтуїцію та здатність до креативного мовленнєвого самовираження. Важливим елементом методики є контекстуалізація фразеологічних виразів у реальних життєвих ситуаціях. Це допомагає учням зрозуміти значення та застосування фразеології у практичному спілкуванні. Дослідження показали, що інтерактивні методи навчання сприяють розвитку комунікативних навичок у молодших школярів, оскільки вони забезпечують активне залучення до процесу навчання, стимулюють інтерес до вивчення мови та сприяють розвитку співпраці між учнями.

Використання фразеології у навчальному процесі сприяє розвитку комунікативних навичок, емоційної інтелігенції, культурної компетентності та критичного мислення. Дослідження показали, що учні, які активно працюють з фразеологічними виразами, демонструють вищий рівень мовної обізнаності та впевненості у використанні мови. Це, у свою чергу, сприяє кращим результатам у спілкуванні та розвитку інших навичок, важливих для успішної комунікації.

Ефективність використання фразеології підтверджується також у контексті розвитку емоційної інтелігенції. Фразеологічні вирази часто мають емоційне забарвлення, що допомагає учням краще розуміти та виражати свої емоції. Крім того, фразеологія сприяє розвитку культурної компетентності, оскільки містить багатий контекст культурних та історичних знань, які допомагають учням розуміти та цінувати різноманіття мовної та культурної спадщини.

Таким чином, використання фразеології у навчальному процесі має багато переваг для розвитку комунікативних навичок та інших важливих аспектів особистісного розвитку молодших школярів.

Список використаних джерел:

- 1.Бурлака, Г. П. (2022). Використання фразеології у навчанні молодших школярів. Освіта і педагогіка, 43(3), 67-80.
- 2.Ємельяненко, Л. В. (2021). Комунікативні навички у сучасній початковій школі. Дитячий світ, 31(2), 34-45.
- 3.Іваненко, Л. В. (2020). Аналіз впливу фразеологізмів на розвиток мовлення учнів. Лінгвістика, 23(1), 56-62.
- 4.Кобилецька, Л. В. (2016). Вивчення фразеології у початковій школі як невід'ємної складової загальнокультурного розвитку молодших школярів. Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка, 2, 144-152.
- 5.Лопатка, Р. Т. (2016). Функціонально-комунікативний підхід у навчанні української мови. Рідні джерела, 1, 28-31.
- 6.Мамчур, Л. І. (2012). Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи. Автореферат дис. докт. пед. наук, 30.
- 7.Овчарук, О. В. (2022). Фразеологія як засіб формування комунікативних навичок у молодших школярів. Філологічний Вісник, 35(2), 112-120
- 8.Попова, О., & Попова, Л. (2021). Лінгвістичні ігри як засіб формування комунікативної компетентності учнів в умовах нової української школи. Серія: Педагогічні науки, 1, 144-152.
- 9.Седеревічене, А. О. (2012). 100 завдань з лексики. Біла Церква: КОПОПК, 40-44.
- 10.Сіренко, О. Л. (2023). Використання фразеології у навчальному процесі молодшої школи. Українська мова та література, 49(3), 89-97.

Ганна Товканець

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет, Україна

Олександра Ряшко

спеціальність 013 Початкова освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасна система початкової освіти перебуває на етапі суттєвих змін, які обумовлені необхідністю оновлення підходів до навчання з урахуванням вимог інформаційного суспільства. Одним із важливих завдань освітнього процесу є формування активної, творчої, самостійної особистості, здатної до критичного мислення та адаптації в швидкозмінюваних умовах. Інтерактивні технології

відкривають нові можливості для активізації пізнавальної діяльності здобувачів початкової світи, стимулюючи їх до навчання та розвитку ключових компетентностей.

Питання впровадження інтерактивних технологій в освітній процес досліджували такі науковці, як О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун та ін. Вчені аргументують необхідність застосування інтерактивних методів для підвищення ефективності освітнього процесу. Наукові праці, присвячені проблемам інтерактивного спілкування, зокрема, дослідження М. Богомолової, Б. Ломова, Р. Немова, Л. Петровської, Л. Уманського також підкреслюють важливість цього аспекту для успішного освітнього діалогу.

Зазначимо, що інтерактивне навчання є різновидом активного навчання, яке сприяє інтенсивній розумовій діяльності учня, стимулює його самостійність, активність, розвиває творче мислення. Дослідження в галузі психології свідчать про те, що різні форми навчання забезпечують різні рівні запам'ятовування: дитина запам'ятовує 10% прочитаного, 26% почутого, 70% обговореного і 95% того, чого навчає інших. Ключовим елементом інтерактивних технологій є поняття «інтерація», що походить від англійського слова «interact» (взаємодіяти). Відтак, інтерактивне навчання передбачає організацію навчальної діяльності через взаємодію та діалог, створюючи умови, за яких кожен учень відчуває себе успішним і здатним до інтелектуальної діяльності [2].

Українські дидакти О. Пометун та Л. Пироженко підкреслюють, що «інтерактивне навчання базується на постійній, активній взаємодії всіх учасників освітнього процесу». Це форма співнавчання, взаємонавчання, яка здійснюється у колективній або груповій діяльності, де як учень, так і вчитель виступають рівноправними суб'єктами навчання. Відповідно до мети заняття та форм організації діяльності учнів інтерактивні технології О. Пометун і Л. Пироженко згрупували у чотири основні категорії, як от:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання («Робота у парах», «Ротаційні трійки», «Два-чотири-всі разом», «Карусель», «Робота в малих

групах», «Акваріум», «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проєкт», «Пошук інформації», «Коло ідей» та ін.).

2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання («Обговорення проблеми у загальному колі», «Мікрофон», «Незакінчені пропозиції», «Мозковий штурм», «Навчаючись – учусь», «Мозаїка», «Аналіз ситуації», «Вирішення проблем», «Дерево рішень» та ін.).

3. Інтерактивні технології ситуативного моделювання (стимуляційні та рольові ігри).

4. Інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань («Метод ПРЕС», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Неперервна школа думок (Нескінчений ланцюжок)», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Дебати» та ін.) [3].

Інтерактивне навчання приваблює учнів своєю новизною, дає можливість вести міжпредметний діалог на уроках, задовольняє навчальні інтереси школярів та забезпечує глибоке засвоєння і перевірку набутих знань. Ці технології надають можливість створювати освітнє середовище, де кожен учень має можливість активно взаємодіяти, виявляти свої здібності та досягати успіху у процесі навчання. Інтерактивне навчання сприяє глибшому засвоєнню знань та розвитку таких важливих якостей, як комунікативність, самостійність, критичне мислення, здатність до прийняття рішень [1].

Таким чином, інтерактивні технології навчання є не лише вимогою сучасної освіти, але й потужним інструментом для формування активних, самостійних та творчих особистостей, здатних успішно орієнтуватися в сучасному світі. Впровадження інтерактивних технологій у початкову школу стає запорукою якісної освіти, що відповідає потребам учнів та суспільства в цілому. Однак, успішне впровадження цих технологій вимагає ретельної підготовки педагогів, які повинні володіти досвідом інтерактивної взаємодії та вміти адаптувати методи навчання до індивідуальних потреб учнів.

Список використаних джерел:

1. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2012. 135 с.

2. Савчук В. О., Ройко Л. Л. Використання технологій інтерактивного навчання як засобу активізації пізнавальної діяльності школярів. *Математика. Інформаційні технології. Освіта: збірник тез доп. XII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 2-4 червн. 2023 р.)*. Луцьк, 2023. С. 181–184.

3. Староста В. І. Методи інтерактивного навчання: сутність, класифікація. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 2 (61). С. 256–262.

Катерина Химинець

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Швардак

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасна освіта в Україні переживає трансформацію, спрямовану на адаптацію до викликів XXI століття. У контексті реформи Нової української школи важливим завданням стає формування у здобувачів освіти навичок, які сприятимуть їхній адаптації до швидкозмінного світу, забезпечуючи як академічний, так і життєвий успіх.

Однією з ключових груп таких навичок є soft skills – соціальні, інтелектуальні та вольові навички, які сприяють успішній життєдіяльності людини. Дане поняття слід розуміти як особисті якості кожної людини, які відображають її поведінку, навички міжособистісного спілкування й допомагають краще взаємодіяти з іншими. Стрімкий розвиток технологій та необхідність підлаштовуватися під нову реальність показали, наскільки важливі та потрібні ці навички сучасній людині.

У контексті проведеного аналізу сучасних досліджень soft skills визначаємо як універсальні навички, які формуються ще в дошкільному віці, й розвиваються та удосконалюються під час шкільного навчання. У Концепції Нової української школи та навчальних програмах вони подаються як наскрізні

вміння. Реформування системи освіти, а зокрема впровадження Концепції Нової української школи, передбачає формування в учнів певного набору ключових умінь, до яких належать: «уміння читати і розуміти прочитане; уміння висловлювати думку усно і письмово; критичне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію; виявляти ініціативу; творити; уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; уміння конструктивно керувати емоціями; застосовувати емоційний інтелект; здатність співпрацювати в команді» [1].

Дослідження проблеми розвитку soft skills охоплює напрями: особливості формування soft skills у різних контекстах (О. Демченко, О. Савченко), формування універсальних навичок в учнів початкової школи (Н. Білозір, В. Філінюк), використання театралізованої діяльності в розвитку в здобувачів освіти soft skills (О. Демченко, О. Жовнич, О. Казмірчук, І. Кругленко, І. Стахова) [2, с.181].

Посилаючись на наукові джерела, слід зазначити, що молодший шкільний вік є періодом життя, коли закладається підґрунтя соціального розвитку – відбувається становлення духовних цінностей, ставлення до оточення, досвід просоціальної поведінки [3, с. 393]. Саме тому вже на етапі навчання в початковій школі в учнів мають формуватися основи soft skills – м'яких навичок, які також називають надпрофесійними. Також варто зазначити, що м'які навички дозволяють дитині адаптуватись до різних життєвих ситуацій, успішно взаємодіяти з іншими людьми та бути максимально ефективною. Soft skills являють собою «комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою» [6]. Soft skills є протилежним поняттям до hard skills, оскільки «не мають однозначної прив'язки до конкретного виду діяльності» [4].

Враховуючи сучасні тенденції та розвиток освіти, важливо наголосити на найбільш затребуваними навичками, а саме на тих, які було визначено на Всесвітньому економічному форумі в місті Давос у 2020 році [5]. За цими даними

найзатребуванішими навичками сучасної людини є такі: «вирішення складних завдань, критичне мислення, креативність, робота в команді, емоційний інтелект, когнітивна гнучкість, управління персоналом, координація з іншими та орієнтація на обслуговування, мистецтво ведення переговорів, самоорганізація, тайм-менеджмент, навички вирішення конфліктів» [5].

За результатами науково-педагогічних досліджень, а зокрема А. Горлової варто зауважити, що «цілеспрямований розвиток soft skills в освітньому процесі є основою соціалізації особистості дитини, що передбачає підготовку школярів до вирішення різноманітних життєвих проблем та ситуацій. Відсутність соціального виховного елементу може призвести до низки проблем у дітей – агресії, відсутності комунікативних навичок, проблем у соціалізації особистості тощо» [3, с. 393]. А з наукової точки зору, яку доводить у своїх дослідженнях Ю.Калашникова слід виділити, що «наявність низки soft skills завжди має перевагу при наявності однакових академічних знань або технічних навичок, тож робить в майбутньому особистість більш конкурентоспроможною, а динамічне середовище, що оточує дітей, навантажує їх інформацією, для сприйняття якої необхідні розвинене критичне мислення та емоційний інтелект» [1].

Отже, з урахуванням аналізу всіх вище зазначені тверджень, можна дійти висновку, що впровадження soft skills у контексті Нової української школи стає важливим та невід'ємним аспектом сучасного навчання молодших школярів, адже сам ці навички допомагають дитині адаптуватися до різних життєвих обставин, ефективно взаємодіяти з іншими людьми та досягати максимальної продуктивності. Ці навички являють собою сукупність універсальних, надпрофесійних умінь, які сприяють успішній діяльності та високій ефективності, незалежно від конкретної галузі. Цілеспрямований розвиток soft skills у процесі навчання є ключовим для успішної соціалізації особистості дитини. Це включає підготовку учнів до вирішення широкого спектра життєвих викликів і ситуацій. Основними середовищами, які відіграють вирішальну роль у формуванні м'яких навичок, є родина та заклад освіти.

Список використаних джерел:

1. Калашникова Ю. Розвиток soft skills учнів початкової школи. URL: <https://bit.ly/3oX2GEh>
2. Демченко Н., Казмірчук О., Жовнич О., Стахова І. Підготовка студентів до використання театралізованої діяльності для розвитку в дітей soft skills: європейський контекст. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2022. Вип. 64. С. 181-192
3. Горлова А.В. Використання освітнього потенціалу медіа в процесі соціалізації молодших школярів. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції*. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. 393 с.
4. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/>
5. 10 Top Soft Skills for 2020: What They Are and How To Train Them URL: <https://www.game-learn.com/en/resources/blog/top-soft-skills2020-how-to-train-them/>
6. Definition of soft skills. URL: <http://www.dictionary.com/browse/soft-skills>

РОЗДІЛ 2 НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ

Тетяна Альохіна

кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри біології та екології
Криворізький державний педагогічний університет

Катерина Малиш

спеціальність 014 Середня освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Криворізький державний педагогічний університет

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ПОГЛЯД НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Важливим завданням сучасної освіти є забезпечення змісту та якості освітнього процесу, посилення його практичної складової, забезпечення ринку праці висококваліфікованими спеціалістами, які здатні мобільно та творчо вирішувати виробничі завдання. З огляду на це актуальним стає функціонування нових ефективних форм здобуття освіти, здатних підвищити якість підготовки майбутніх спеціалістів та сприяти формуванню їх професійної компетентності.

Зі зростанням цифровізації протягом останніх десятиліть цифрова грамотність зайняла центральну роль та стала важливою складовою усіх сфер сучасного суспільства. Освіта не є винятком у цьому питанні, цифрова грамотність стала критично важливою для набуття будь-якої компетентності як невід'ємна складова навчального, виховного та виробничих процесів [1, 2].

В науковій літературі наявні численні визначення поняттю «цифрова грамотність», але всі вони більшою чи меншою мірою сходяться до початкового визначення, запропонованого Гілстером [3, р. 1], який визначив цифрову грамотність як «здатність розуміти та використовувати інформацію в різних форматах із широкого діапазону джерел, коли вона представлена через комп'ютери». Це визначення є відправною точкою того, що розкриває поняття цифрова грамотність, підкреслюючи, що вона стосується не лише технічних навичок, а й охоплює когнітивний вимір [4].

Вчені погоджуються [4, 8], що цифрова грамотність виходить за рамки технічних аспектів і включає когнітивні аспекти, забезпечуючи в цілому здатність:

- ефективно працювати з цифровими інструментами;
- критично оцінювати інформацію;
- безпечно взаємодіяти в цифровому просторі;
- створювати цифровий контент;
- вирішувати проблеми у цифровому середовищі.

Дослідження показують, що рівень цифрової грамотності безпосередньо впливає на академічну успішність учнів та їхню подальшу професійну реалізацію. Так, у дослідженні [1], проведеному італійськими науковцями у групі з 191 дитиною шкільного віку, визначалася вербальна та зорово-перцептивна когнітивна діяльність за вісьмома стандартизованими психологічними тестами і анкетною самооцінки. Школярі були розподілені на дві групи: на користувачів з високим рівнем цифрової грамотності і користувачів з низьким рівнем цифрової грамотності. Результати засвідчили вплив цифрової експозиції на когнітивний розвиток: діти з високим рівнем цифрової грамотності краще справлялися з визначеннями, семантикою, візуальною пам'яттю та логічним міркуванням.

В представленій роботі ми спробували окреслити ефективність новітніх технологій у процесі розвитку цифрової грамотності в сучасній освіті. Окрему увагу було приділено платформам та додаткам, які найчастіше використовуються в освітньому середовищі, їх перевагам та недолікам, а також тому, як вони впливають на розвиток когнітивних здібностей учнів та підвищенню їх рівня цифрової грамотності.

В умовах швидкого розвитку комп'ютерних технологій в освіті з'являється безліч платформ і додатків, які допомагають реалізувати концепцію цифрової грамотності. Сучасна освітня система пропонує великий вибір цифрових інструментів для навчання (табл.1). До сучасних технологій цифровізації освітнього процесу (Learning Management Systems), які достатньо широко використовуються в освіті, можна віднести такі платформи як Moodle, Google

Classroom, Edmodo та інші. Дані платформи є модульними об'єктно-орієнтованими динамічними навчальними середовищами, які також називають системами управління навчанням. Такі системи віртуального навчального середовища дозволяють організувати навчальний процес, забезпечуючи доступ до навчальних матеріалів, інтерактивних завдань та можливості комунікації між сторонами навчального процесу.

Багаточисельні онлайн-курси, такі як Coursera, Khan Academy, Udemy, Prometheus надають можливість розширити коло тем та питань для поглибленого вивчення, забезпечують гнучкість у розкладі та сприятливе навчальне середовище. Оскільки у освіті все частіше застосовуються онлайн-платформи та змішані формати навчання, потреба в ефективних ресурсах для заміни традиційних занять, особливо лабораторних, стає очевидною. На щастя, віддалені лабораторії (Remote labs) стали життєздатним рішенням для широкого кола предметів, включаючи астрономію, біологію, хімію, фізику та робототехніку. Ці платформи дозволяють здобувачам освіти брати участь у практичних наукових експериментах віддалено, використовуючи наукові інструменти, обладнання для збору даних, моделі та теорії. Віддалені лабораторії пропонують численні переваги як для учнів, так і для викладачів. Вони полегшують практичне вивчення науки на відстані, надаючи практичний досвід і знайомство з реальними науковими явищами. Крім того, вони пропонують гнучкість планування та доступність, що дозволяє студентам проводити експерименти з будь-якого місця, де є підключення до Інтернету. Для педагогів віддалені лабораторії пропонують можливості покращити виконання навчальної програми, доповнити традиційні методи навчання та задовольнити різноманітні навчальні потреби. Проте такий підхід вимагає від здобувачів освіти більшої відповідальності за процес навчання. Також, відсутність соціальної взаємодії з однолітками може вплинути на соціальний розвиток і навички спілкування учня.

Таблиця 1.

**Характеристика найбільш поширених платформ та інструментів
сучасних освітніх технологій**

Платформа / Інструмент	Опис	Призначення	Особливості
Google Classroom	Платформа для організації навчального процесу.	Ведення занять, управління класами.	Інтеграція з іншими сервісами Google.
Moodle	LMS для створення онлайн-курсів.	Підтримка дистанційного навчання.	Підтримка різноманітних форматів контенту.
Zoom	Платформа для відео-конференцій.	Проведення онлайн-занять і нарад.	Можливість запису занять та групових обговорень.
Kahoot!	Інтерактивний інструмент для тестування.	Створення вікторин для учнів.	Гейміфікація навчального процесу.
Quizlet	Інструмент для створення карток.	Вивчення нової інформації через картки.	Доступність на різних платформах.
Coursera, edX	Платформи онлайн-курсів.	Доступ до курсів університетів.	Безкоштовний доступ до лекцій, сертифікація за оплату.

Технології, які активно впроваджуються у сферу освіти, мають багато переваг, але також стикаються з певними викликами. Серед основних переваг зазначимо:

- Здобувачі освіти можуть навчатися в будь-який час і в будь-якому місці. Це дозволяє адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів.
- Технології можуть адаптувати навчання під індивідуальні потреби учнів, що сприяє їхньому розвитку.
- Залучення учнів до активного навчання через інтерактивні платформи підвищує їхню зацікавленість та результативність.

До недоліків застосування цифрових технологій в освіті можна віднести:

- нерівність у доступі до цифрових навчальних технологій, що може призвести до компетентнісного розриву між учнями, що в свою чергу може негативно впливати на якісні навчальні показники;

➤ зниження критичного мислення та здатності до самостійного пошуку у навчанні;

➤ кіберзлочинність: використання онлайн-платформ може ставити під загрозу особисті дані учнів, що є актуальною проблемою в умовах сучасності.

Ефективність новітніх технологій у навчальному процесі можна оцінити за кількома критеріями:

1. Визначення результатів учнів, які користуються цифровими платформами, дозволяє оцінити вплив технологій на засвоєння знань.

2. Використання інтерактивних інструментів підвищує рівень залученості учнів, що позитивно впливає на їхню мотивацію та успішність.

3. Отримання зворотного зв'язку про досвід використання платформ та додатків допомагає зрозуміти, які аспекти технологій найбільш ефективні у навчанні.

Успішні приклади використання технологій в освітньому процесі можна спостерігати в багатьох країнах. Наприклад, Фінляндія, яка є лідером у впровадженні освітніх технологій, демонструє високі результати в рейтингах PISA (Sahlberg, 2011). В Україні також активно впроваджуються цифрові платформи для підтримки дистанційного навчання.

Подальші дослідження та інвестиції в цифрові освітні технології допоможуть покращити інтеграцію цифрової грамотності в навчальний процес та забезпечити більш ефективне навчання в майбутньому.

Усе зазначене вище не лише підкреслює важливість розвитку цифрової грамотності суспільства, але й проливає світло на критичну роль цифрових технологій в освіті. Фактор цифрових навичок підтримується інформаційними та технологічними основами, що ще більше підкреслює роль інформації та технологій у цій темі: дослідження цифрової грамотності не можна відокремити від його інформаційних та технологічних передумов.

Список використаних джерел:

1. Di Giacomo, D., Ranieri, J., & Lacasa, P. (2017). Digital learning as enhanced learning processing? Cognitive evidence for new insight of smart learning. *Frontiers in psychology*, 8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01329>.

2. Pinto, M., Fernández-Pascual, R., Caballero-Mariscal, D., & Sales, D. (2020). Information literacy trends in higher education (2006–2019): Visualizing the emerging field of mobile information literacy. *Scientometrics*, 124(2), 1479–1510 <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03523-4>
3. Gilster, P. (1997). Digital literacy. Wiley Computer Pub.
4. Spante, M., Hashemi, S. S., Lundin, M., Algers, A., & Wang, S. (2018). Digital competence and digital literacy in higher education research: Systematic review of concept use. *Cogent Education*, 5(1), 1519143 <https://doi.org/10.1080/2331186X.2018.1519143>
5. Learning to build back better futures for education: lessons from educational innovation during the COVID-19 pandemic. UNESCO International Bureau of Education. – 2021. – 319 p.
6. Андрущенко, В. П., Ільганаєва, І. В. (2018). Цифрова грамотність як складова професійної компетентності педагога. *Інформаційні технології і засоби навчання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 жовт. 2018 р.)*. Київ, 2018. С. 1–14.
7. Гуржій, А. М. (2019). Інформатизація освіти: стан та перспективи розвитку в Україні. *Педагогічна думка: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 квіт. 2019 р.)*. Київ, 2019. С. 15–28.
8. Мірошниченко, О. О., Кравець, О. М. (2021). Технології дистанційного навчання в українських школах під час пандемії: виклики та перспективи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Острог, 10 лют. 2021 р.)*. Острог, 2021. С. 92–99.
9. Петрова, О. М. (2021). Цифрові платформи та інструменти у викладанні: сучасний стан та перспективи розвитку в українській освіті. *Проблеми освіти в Україні та світі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 22 жовт. 2021 р.)*. Львів, 2021. С. 45–50.

Олена Анісімова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ ТА ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ

Нові виклики цивілізації та стрімкі зміни, що відбуваються в сучасному світі, вимагають від особистості високих стандартів. Очевидно, що майбутнє визначається не лише здатністю людини пристосовуватись до нових умов, але й її готовністю стати активним учасником і творцем власного життя та суспільства.

Аналіз сучасних тенденцій у сфері педагогічної освіти вказує на зростання вимог до професійних компетентностей сучасного педагога. Система вищої освіти спрямована на розвиток особистості, акцентуючи увагу на індивідуальних талантах та здібностях здобувачів освіти.

Педагогічна майстерність і професіоналізм викладача закладу вищої освіти є визначальними факторами для реалізації актуальних освітніх стандартів. Одним з пріоритетів модернізації української системи освіти є запровадження інтерактивних методів навчання.

Основні відмінності інтерактивної освіти від традиційної в сучасній дидактиці полягають у взаємодії між педагогом і здобувачами освіти на рівні «суб'єкт-суб'єкт». Інтерактивне навчання заохочує до самостійного пошуку рішень для навчальних завдань, як індивідуально, так і в групах. Воно також стимулює швидке включення здобувачів освіти в активну діяльність, створює емоційний фон, який сприяє пізнавальній активності. У такій взаємодії постійно підтримується зворотний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу, а роль викладача змінюється – він стає наставником та консультантом. Такий підхід сприяє розвитку пізнавальної мотивації та базових навчальних умінь [5, с. 240].

Професійний розвиток майбутнього педагога багато в чому залежить від викладача. Наставник, який здатен зацікавити, мотивувати, організувати колектив, розвинути творчий інтерес, продемонструвати власну ініціативу, творчість і прагнення до розвитку, допомагає майбутнім фахівцям сміливо крокувати шляхом самовдосконалення.

Важливим є надання студентам можливості для творчого переосмислення отриманих знань і навичок, їх систематизації та практичного використання. Важливо також створювати умови для реалізації індивідуальних здібностей. Успіх у цьому залежить від володіння різноманітними педагогічними технологіями.

Наведемо приклади інтерактивних методів взаємодії викладача із здобувачами освіти.

Метод Дельбека є інтерактивною технікою, яка спрямована на визначення колективної думки щодо певної ситуації або проблеми. Його суть полягає у структурованому обміні думками між учасниками, де кожен має можливість

зробити свій внесок до спільної оцінки ситуації та знайти її оптимальне вирішення.

Етапи реалізації методу Дельбека:

1. Опис ситуації учасниками. Кожен член групи окремо і коротко описує фактичний стан справ. На це відводиться обмежений час (до 15 хвилин), а завдання полягає у формулюванні суті проблеми.

2. Корекція та документування. Викладач, спираючись на питання та відповіді, виправляє неточності та фіксує всі пропозиції на дошці або екрані, забезпечуючи їхню видимість для групи. Він запитує, скільки студентів сформулювало одну й ту саму думку, та відмічає повторювані пропозиції. Цей процес повторюється доти, поки різноманітність пропозицій не буде зведена до мінімуму.

3. Синтез пропозицій. Узагальнені пропозиції, які відображають спільну думку, визначають фактичний стан ситуації, над якою працює група.

4. Опис бажаного стану. Учасники переходять до опису того, як вони бачать ідеальний результат. Після презентації проводиться дискусія, яка триває близько 20 хвилин і допомагає уточнити, які пропозиції найбільше відповідають досяжному результату.

5. Ранжування пропозицій. Після дискусії кожен учасник записує три найбільш вагомні пропозиції, розташовуючи їх у порядку важливості. Найкраща ідея визначається шляхом матричного аналізу переваг або голосуванням.

6. Аналіз факторів. Група створює перелік факторів, які можуть перешкоджати досягненню мети. Це відбувається через колективне обговорення та голосування.

7. Визначення сприятливих чинників. Визначаються фактори, що можуть допомогти у досягненні мети.

8. План дій. На завершення розробляється план, який визначає, як саме реалізувати обрану пропозицію для досягнення бажаного результату.

Метод Дельбека дозволяє всім учасникам рівноправно висловити свої думки та поступово дійти спільної думки через структурований процес обговорення й відбору [2, с. 112].

Цитатні дебати використовуються під час опрацювання першоджерел, праць видатних педагогів минулого, нормативно-правових документів, державних програм, посадових інструкцій тощо. Учасники об'єднуються у кілька груп та отримують завдання: проаналізувати та представити власне розуміння того чи іншого документу або твору. Можна запропонувати певну послідовність: назва документу або твору, автор або розробник, дата написання або затвердження, цільова аудиторія, основні положення та ідеї тощо.

Після активного обговорення представник від кожної команди презентує визначений твір або документ, керуючись визначеним алгоритмом. Інші групи задають запитання та уточнення. Особлива увага приділяється дискусійним або спірним аспектам. Враховується логічність представлення, вміння коректно вести дискусію, аргументовано доводити власну точку зору [3, с. 100].

Буктрейлер (англ. booktrailer) – це короткий відеоролик, який розповідає у довільній формі про книгу, статтю, посібник [1].

Мета буктрейлеру – реклама та пропаганда читання, привернення уваги до професійної літератури за допомогою візуальних засобів. Залучення здобувачів освіти до цієї діяльності підвищує рівень теоретичної підготовки з певної дисципліни та сприяє встановленню партнерської взаємодії учасників освітнього процесу. Команда, яка працює над виготовленням продукту, разом планує зміст, порядок, складові елементи відео-книги, розподіляє обов'язки, komponує матеріал тощо.

Реалізація певних напрямів освітньої роботи неможлива без ґрунтовних знань про методи, прийоми, принципи і засоби навчання та виховання. Важливо чітко розуміти актуальні освітні терміни. Експлікація (лат. *explicatio* – пояснюю, розгортаю) – метод розкриття суті та значення поняття, предмета [4, с. 18].

Наприклад, викладач пропонує здобувачам освіти виконати завдання: заповнити «Піраміду термінів». Пропоновані теми - «Індивідуальний підхід в

освіті», «Особистісно орієнтоване навчання», «Зона найближчого розвитку дитини», «Дистанційне навчання» тощо. Аудиторія об'єднується у три групи, які отримують завдання «заповнити» блоки піраміди. Фундамент піраміди – сутність поняття або мета, центральний блок – принципи, вершина піраміди – методи і прийоми для досягнення мети.

Освітній квест – це сучасна форма діяльності, яка стрімко набуває популярності завдяки своїй активній ігровій природі. Такий підхід не лише залучає студентів до навчання, але й створює середовище для їхнього особистісного зростання та розвитку. Організація квестів стимулює використовувати активні методи роботи, розширює інтерес до нових освітніх підходів і заохочує впроваджувати нові практики у власну педагогічну діяльність.

Актуальність квест-технології полягає в тому, що вона сприяє активній взаємодії між викладачами та здобувачами освіти, дозволяючи спільно досягати освітніх результатів та успіхів, а також удосконалювати професійні навички.

Квест-технологія є інноваційним методом організації навчання, адже вона підтримує активну позицію здобувачів освіти під час розв'язання пошукових завдань, що сприяє формуванню практичних навичок та ініціативності. Результати квесту мають бути пов'язані з основним завданням. Це може бути розв'язана проблема, розгадана загадка або здійснене відкриття. Освітнім «продуктом» може стати, наприклад, соціальний ролик, буклет або результати дослідження. Рефлексія організовується викладачем і охоплює різні аспекти: когнітивний, емоційно-ціннісний, вольовий та соціальний. Для цього можуть використовуватися різноманітні прийоми, такі як рефлексивний екран або самооцінка виконаної роботи.

Отже, інтерактивні методи навчання мають на меті стимулювати пізнавальну активність здобувачів освіти, покращити засвоєння знань, підвищити навички співпраці та командної роботи. Таке навчання створює можливості для якісного діалогу, спільного вирішення завдань, розвитку творчої

атмосфери, а також підтримки комфортної і доброзичливої обстановки в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Буктрейлер: новітня реклама книги: метод. Поради. Упоряд. О. Шматько, С. Дмитрів; ЛОУНБ. Львів, 2014. 22 с.
2. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
3. Інструментарій інтерактивної взаємодії викладача закладу вищої освіти та здобувачів освіти: навчально-методичний посібник для викладачів та здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта», «Початкова освіта»; Авт. колектив: Петухова Л.Є., Анісімова О.Е., Воропай Н.А., Горлова А.В., Бальоха А.С., Чепурна С.П. Херсон – Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. 149 с.
4. Кіндрат І. Інтерактивні методи в системі підвищення фахової майстерності педагогів. Вихователь-методист дошкільного закладу: щомісячний спеціалізований журнал. Київ: ТОВ «Міжнародний центр фінансово-економічного розвитку-Україна» № 6. 2012. С. 18-27.
5. Мачинська Н., Комарова Ю. Упровадження інноваційних технологій навчання у вищій школі. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, 2015. № 4. С. 240-246.

Єва Біску

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Швардак

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ LEGO У НАВЧАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасній освіті особливу увагу приділяють технологіям, які сприяють розвитку творчості, критичного мислення та навичок роботи у команді. Однією з таких інновацій є використання конструкторів LEGO в освітньому процесі, зокрема у роботі з дітьми молодшого шкільного віку [4]. Ця методика поєднує елементи гри та навчання, створюючи унікальне середовище для ефективного засвоєння знань. LEGO, як інструмент для навчання, вже давно вийшов за межі простого дитячого конструктора і став потужним педагогічним засобом. Його популярність пояснюється багатофункціональністю, універсальністю та здатністю залучати дітей до активного навчання.

У дослідженнях Н. Бібік, Ю. Демченко, А. Євсюкової, Т. Мукія, І. Палазова, Т. Пеккера, О. Петегирич, А. Костецької, Т. Форостюк, досліджувалися проблеми запровадження та використання LEGO-технологій на уроках у початковій школі.

Гра є природною формою діяльності для дітей молодшого шкільного віку. Вона сприяє розвитку їхньої уяви, логічного мислення, комунікаційних навичок та вміння співпрацювати з однолітками. LEGO як інструмент навчання ідеально вписується у цю концепцію. Завдяки конструктору можна візуалізувати навчальний матеріал, що полегшує його сприйняття та засвоєння. Наприклад, діти можуть будувати моделі будівель, транспортних засобів або навіть молекул, у такий спосіб засвоюючи основи фізики, математики або біології. Це дозволяє зробити абстрактні поняття більш доступними для розуміння [2].

Однією з основних переваг LEGO у навчанні є можливість інтеграції цієї технології у різні предмети. Наприклад, у математиці діти можуть використовувати кубики для вивчення основ лічби, геометрії та симетрії. З «Я досліджую світ» вони можуть створювати моделі природних явищ або досліджувати механізми руху, використовуючи LEGO-мотори. Крім того, у мовних предметах можна заохочувати учнів створювати історії, будуючи сцени з LEGO, а потім розповідати їх у формі казок чи оповідань. Такий міжпредметний підхід розширює освітні горизонти дітей, заохочує їх до активного пізнання світу та сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу.

Ще однією важливою рисою LEGO-технології є її спрямованість на розвиток ключових компетентностей XXI-го століття, таких як критичне мислення, творчість, навички вирішення проблем і комунікація. Коли учні працюють з LEGO, вони не лише будують моделі, а й аналізують свої дії, оцінюють результат, шукають шляхи вдосконалення. Наприклад, виконуючи завдання побудувати міст, який витримає певну вагу, діти експериментують з різними конструкціями, порівнюють їх стійкість та вивчають основи інженерії. Це розвиває їхню здатність до дослідницької діяльності, що є надзвичайно важливим у сучасному світі [1].

Використання LEGO у навчанні також сприяє розвитку соціальних навичок дітей. Робота в команді під час групових проєктів навчає їх співпрацювати, слухати одне одного, домовлятися і розподіляти обов'язки. Це важливо для формування емоційного інтелекту та вміння працювати в колективі. Наприклад, під час створення спільного проєкту, такого як «Робот для збору сміття», учні вчаться обговорювати свої ідеї, спільно приймати рішення та підтримувати одне одного.

Інноваційність LEGO-технології проявляється у її інтеграції з сучасними цифровими інструментами. Одним із прикладів є платформа LEGO Education, яка дозволяє використовувати програмовані набори, такі як LEGO Mindstorms або LEGO SPIKE Prime, для навчання основ програмування та робототехніки. Діти можуть програмувати роботів, задаючи їм певні команди, і таким чином вивчати логіку, алгоритми та принципи роботи технічних пристроїв. Це особливо актуально у контексті впровадження STEM-освіти, яка акцентує увагу на природничих науках, технологіях, інженерії та математиці.

Для успішного впровадження LEGO в освітній процес важливо дотримуватися певних методичних принципів. По-перше, діяльність із використанням конструктора повинна бути інтерактивною та практичною. Це означає, що завдання мають заохочувати учнів до експериментів, досліджень та самостійного пошуку рішень. По-друге, навчання повинно бути індивідуалізованим. Завдяки гнучкості LEGO-завдань кожен учень може працювати у власному темпі, виконуючи завдання відповідно до своїх можливостей та інтересів. По-третє, важливо забезпечити систематичність і поступовість у впровадженні LEGO-технологій. Починати варто з простих завдань, поступово ускладнюючи їх, щоб діти не втрачали інтересу до роботи.

Поряд із перевагами, впровадження LEGO в освітній процес має і певні виклики. Одним із них є необхідність підготовки педагогів. Учителі повинні добре розуміти можливості LEGO-технологій, володіти навичками роботи з конструкторами та вміти інтегрувати їх в освітній процес. Для цього потрібне проведення спеціальних тренінгів та семінарів. Іншим викликом є фінансова

складова, оскільки набори LEGO та супутнє обладнання можуть бути дорогими для шкіл. Утім, ці труднощі можна подолати за рахунок партнерства з освітніми фондами, грантових програм або спонсорської підтримки [3].

Попри виклики, результати використання LEGO у навчанні молодших школярів свідчать про високу ефективність цієї методики. Діти стають більш мотивованими, впевненими у своїх силах і зацікавленими у навчанні. Вони легше засвоюють нові знання, активно беруть участь у творчих проєктах і демонструють вищий рівень академічних досягнень. Крім того, LEGO сприяє розвитку у школярів тих навичок, які знадобляться їм у майбутньому для успішної кар'єри та життя у сучасному світі.

Таким чином, впровадження LEGO в освітній процес є перспективним напрямом розвитку освіти. Ця технологія дозволяє зробити навчання цікавим, творчим і ефективним, створюючи умови для всебічного розвитку дітей. У майбутньому можна очікувати ще більшого поширення LEGO-технологій у школах, оскільки вони відповідають вимогам сучасного суспільства та сприяють підготовці учнів до життя у світі, що постійно змінюється.

Список використаних джерел:

1. Рома О.Ю. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник. Київ : the LEGO Foundation, 2018. 44 с.
2. Шалда Н.В. Інтеграція LEGO-конструювання в освітній процес. *Палітра педагога*. 2018. №6. 7-10 с.
3. Швардак М. В. Освітні тренди в умовах Нової української школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Вип. 89. С. 136–140.
4. Zaporozhchenko T., Shvardak M., Stakhiv L., Kalyta N., Sadova I., & Ilyash S. A Future Primary School Teacher Competence Building Model through Application of Innovative Technologies. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2022. 14(4). 01-20.

Надія Брижак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Вікторія Турянця

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ФЕНОМЕНУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Інновації – це не просто модний тренд, а необхідність, продиктована викликами глобалізованого суспільства та вимогами до рівня освіти його громадян. Вагомість інновацій в початковій школі зумовлена необхідністю розвитку критичного мислення, адже нові підходи стимулюють дітей до самостійного аналізу інформації, формування власної думки та вирішення проблем тощо. Завдяки цікавим формам роботи та використанню сучасних технологій, навчання стає більш захопливим і привабливим для дітей молодшого шкільного віку. Інновації допомагають молодшим школярам оволодіти навичками, необхідними для успішного життя в сучасному інформаційному суспільстві. Відповідно, сьогодення в початковій школі – це не просто впровадження нових інноваційних технологій, а й сукупність змін, які спрямовані на створення більш ефективного, цікавого та індивідуалізованого освітнього середовища для молодших школярів.

Погоджуємося з Г.Стрільчик, що в умовах реалізації Концепції Нової української школи вагомого значення набуває інноваційна діяльність закладів освіти, що характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі. Реалізація компетентнісного підходу в освіті призводить до оновлення принципів формування змісту та методів навчання, переорієнтації із процесу на результат навчання [3, с.29].

Інноваційною є освіта, яка, на думку О.Побережець, орієнтована не стільки на передачу знань, які постійно старіють, скільки на оволодіння базовими компетенціями, що дозволять за необхідності одержувати знання самостійно.

Інноваційним авторка вважає такий заклад освіти, де постійно проводяться наукові дослідження, а в навчальних планах цих закладів можуть бути наявні такі форми навчання, як проєктні розробки, тренінги, при цьому ресурсне забезпечення освітнього процесу повинно відповідати рівню передової науки. Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе [2, с.283].

Так, середовище школи – це місце, де зустрічаються та взаємодіють не лише учні, вчителі, навколишні мешканці та гості школи, де відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції та семінари, діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва та технологій. Беззаперечним є той факт, що шкільне освітнє середовище здатне не тільки забезпечувати комфорт для учасників освітнього процесу. За допомогою організації простору здійснюється вплив на мотивацію учнів до навчання, формуємо сприятливу атмосферу, задовольняємо потребу в дослідженні та інші освітні потреби учнів [2, с.283].

Освітнє середовище закладу освіти А.Каташов визначає як «сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості, реалізацію творчого потенціалу дитини. Воно виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості» [1, с.8].

О.Шапран та Ю.Шапран переконані, що інноваційне освітнє середовище – це «педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу закладу освіти». Структурно інноваційне освітнє середовище, як вважають науковці, складається із трьох взаємопов'язаних компонентів: суб'єктно-ресурсного, матеріально-технічного та технологічного, які взаємопов'язані між собою та визначають педагогічні умови його формування. Виникнення інноваційного середовища як

новоутворення педагогічної науки є результатом існуючих протиріч між інноваційною практикою та консервативними формами освіти, які не відповідають вимогам часу [4, с.110].

Отже, на основі вищезазначеного, інноваційне середовище у початковій школі розуміємо як динамічне, творче та розвивальне освітнє середовище, спрямоване на формування в молодших школярів ключових компетентностей. Воно передбачає використання новітніх технологій, інтерактивних методів навчання, а також створення умов для самостійного дослідження і творчості учнів. Основними характеристиками інноваційного середовища у початковій школі виокремлюємо: орієнтацію на учня, активне навчання, використання новітніх інформаційних технологій, міждисциплінарний підхід у набутті знань, творчість та інновації, командна робота, відкритість для змін.

Список використаних джерел:

1. Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.
2. Побережець О. Інноваційне освітнє середовище як інтегральний засіб професійного розвитку педагога НУШ. URL: https://znayshov.com/News/Details/naukovo-metodychnyi_visnyk_58
3. Стрільчик Г. Нова українська школа у вимірі інноваційних освітніх практик. Нова педагогічна думка, 2024. №1(117). С.28-33.
4. Шапран О.І., Шапран Ю.П. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. URL: <http://www.Sport pedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf>

Людмила Буцко

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Тетяна Мочан

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

Розвиток пізнавального інтересу у молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної педагогіки, адже саме в цьому віці формується

основа для подальшого пізнавального розвитку особистості. Пізнавальний інтерес є складним і багатовимірним феноменом, що визначає активність дитини в процесі навчання. Він виступає важливим компонентом мотивації, який спонукає учнів до пошуку нових знань і способів їх застосування. Важливим інструментом для активізації пізнавального інтересу молодших школярів є проблемне навчання, яке надає можливість поєднувати теоретичні знання з їх практичним застосуванням [1].

Проблемне навчання передбачає створення педагогом спеціальних ситуацій, у яких учні стикаються із завданнями, для розв'язання яких необхідно знайти нові знання, аналізувати інформацію, робити висновки і перевіряти їх на практиці. У контексті молодшої школи цей метод має особливе значення, оскільки дозволяє формувати активну позицію учня щодо навчання, розвивати його допитливість і вміння критично мислити. Завдяки проблемному навчанню діти залучаються до творчого процесу, де вони можуть застосовувати знання з різних предметів, шукати відповіді на відкриті питання, розвивати навички співпраці та взаємодії [4].

Розглядаючи механізми розвитку пізнавального інтересу через проблемне навчання, слід наголосити на декількох аспектах. По-перше, важливим є створення ситуацій, які викликають інтелектуальне утруднення. Така ситуація стимулює учнів до активного пошуку шляхів розв'язання завдання, що, у свою чергу, активізує їхню пізнавальну активність. Наприклад, на уроках природознавства можна запропонувати учням дослідити, чому рослини ростуть у різних умовах, або на уроках математики поставити задачу, яка не має очевидного розв'язання, але вимагає від дітей глибокого аналізу [2].

По-друге, важливо забезпечити активну участь дітей у процесі пошуку знань. Це може бути реалізовано через організацію групових чи індивідуальних дослідницьких проєктів, що стимулюють учнів до самостійного відкриття знань. У ході таких проєктів діти навчаються формулювати гіпотези, перевіряти їх і презентувати результати своєї роботи. Наприклад, при вивченні теми "Вода у

природі" учні можуть досліджувати властивості води, її агрегатні стани та значення для живих організмів, виконуючи експерименти та спостереження.

По-третє, значущим є створення атмосфери успіху, яка мотивує учнів до подальшої пізнавальної діяльності [3]. Діти молодшого шкільного віку потребують позитивної оцінки своїх зусиль, що сприяє формуванню впевненості у власних можливостях. Учитель має підтримувати ініціативу учнів, заохочувати їхні питання і демонструвати, що їхні ідеї мають цінність.

Ефективність використання проблемного навчання у початковій школі також залежить від методів, які застосовує педагог. Серед них можна виділити методи постановки проблемних питань, створення проблемних ситуацій, організацію дискусій і дебатів, застосування інтерактивних технологій. Наприклад, використання мультимедійних матеріалів або інтерактивних ігор може значно підвищити зацікавленість учнів і створити сприятливе середовище для вирішення проблемних завдань.

Особливої уваги заслуговує роль учителя у проблемному навчанні. Він виступає не лише як носій знань, але й як організатор процесу навчання, який спрямовує учнів на самостійний пошук відповідей. Учитель має бути готовим до активного діалогу, вміти ставити запитання, які спонукають до мислення, і створювати умови, що стимулюють творчість [4].

На основі аналізу педагогічного досвіду можна зробити висновок, що впровадження проблемного навчання сприяє розвитку ключових компетентностей молодших школярів, зокрема вміння вчитися, критичного мислення, креативності та комунікації. Завдяки цьому методу діти не лише засвоюють знання, але й набувають навичок, необхідних для їх практичного застосування в реальному житті.

Таким чином, проблемне навчання є ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів. Воно сприяє формуванню активної позиції дитини щодо навчання, розвиває її допитливість, критичне мислення та здатність до творчого вирішення завдань. Для успішного впровадження цього методу необхідно враховувати індивідуальні особливості

учнів, забезпечувати підтримку та мотивацію, а також використовувати сучасні технології й інтерактивні методики.

Список використаних джерел:

1. Гончарук К. О. Формування пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтерактивного навчання. *Освіта і наука*. 2021. №1.
2. Коткова К. Г. Особливості проблемного навчання молодших школярів. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 21 жовтня 2021 року*. Укладачі: Т.В.Гордієнко, Н.М.Демченко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2021.. 2021. С.91-92.
3. Назарець Л.М. Формування пізнавального інтересу учнів. *Обдарована дитина*. 2009. № 4. С. 61 -65.
4. Топузов О. Реалізація проблемного підходу на уроках Рідна школа. 2005. № 12. С. 28-30.

Владислав Власенко

спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа»
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

Катерина Мовчан

директор наукової бібліотеки МДУ, старший викладач
Мукачівський державний університет

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасному світі конкурентоспроможність фахівця визначається його здатністю адаптуватися до швидких змін на ринку праці, постійно вдосконалюючи свої навички та здобуваючи нові знання. У цьому процесі важливу роль відіграють бібліотеки, які стають не лише сховищами знань, а й активними учасниками навчального, наукового й професійного розвитку. Вони сприяють розвитку інформаційної культури, доступу до сучасних ресурсів і технологій, що допомагає формувати фахівців, здатних успішно конкурувати на ринку праці.

Бібліотеки відіграють ключову роль у підготовці конкурентоспроможних фахівців через забезпечення доступу до широкого спектру інформаційних ресурсів, серед яких: наукові бази даних та електронні ресурси, що дозволяють студентам і працівникам отримувати актуальні знання у своїй галузі; електронні книги, статті та періодичні видання; інтерактивні платформи та онлайн-курси.

Сучасний фахівець не може бути конкурентоспроможним без високого рівня інформаційної грамотності. Бібліотеки активно працюють над розвитком цієї компетенції через курси та тренінги з інформаційної грамотності навчають користувачів правильно шукати, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел. Працівники бібліотеки надають здобувачам і науково-педагогічним працівникам консультаційні послуги допомагаючи розібратися з науковими базами даних, інтернет-ресурсами.

Бібліотеки відіграють значну роль у професійному розвитку фахівців через організацію майстер-класів, семінарів та тренінгів, які допомагають не тільки отримати нові знання, а й практично застосувати їх у професійній діяльності. Організація бібліотеками виставок, конференцій та дискусій дозволяють спеціалістам обмінюватися досвідом, знайомитися з новими тенденціями і методами у своїй сфері діяльності.

Сучасні бібліотеки стають центрами не лише зберігання та поширення книжкових фондів, а й ключовими платформами для доступу до різноманітної інформації. Щоб відповідати вимогам часу та задовольняти потреби користувачів, бібліотеки закладів вищої освіти активно розвивають свої інформаційно-аналітичні секції. Зокрема, у складі бібліотечно-інформаційного відділу наукової бібліотеки МДУ діє інформаційно-аналітичний сектор, завдяки якому студенти, викладачі та дослідники отримують доступ до високоякісної інформації та аналітичних матеріалів, що сприяє підвищенню якості навчального процесу та наукових досліджень[1, с. 80-82].

Інтеграція новітніх технологій у діяльність бібліотек дозволяє значно покращити якість наданих послуг і допомогти фахівцям бути на крок попереду у своїй професійній діяльності:

- бібліотеки використовують сучасні програмні засоби для автоматизації роботи з користувачами, створення персоналізованих рекомендацій, а також забезпечення доступу до ресурсів у режимі онлайн;

– інтеграція цифрових платформ для навчання, досліджень і професійного розвитку дозволяє фахівцям постійно вдосконалювати свої навички, не виходячи з дому чи робочого місця.

В умовах швидкого розвитку технологій і глобалізації, важливим аспектом є здатність фахівця адаптуватися до змін і працювати з новітніми інструментами та підходами. Бібліотеки, як осередки інновацій, сприяють цьому через впровадження нових технологій та співпрацю з іншими установами.

Не менш важливим аспектом є співпраця бібліотек з викладачами. Ця співпраця дозволяє науково-педагогічним працівникам мати перевагу над іншими фахівцями, які не використовують можливості бібліотеки. Бібліотекарі можуть допомогти викладачам підібрати необхідну літературу для проведення лекцій, підготовці змісту курсу та розробці задач та вправ для підтримки процесу навчання.

Ще один важливий аспект – це співпраця бібліотек з викладачами. Ця співпраця дозволяє науково-педагогічним працівникам мати перевагу над іншими фахівцями, які не використовують можливості бібліотеки. Бібліотекарі можуть допомогти викладачам підібрати необхідну літературу для проведення лекцій, підготовці змісту курсу та розробці задач та вправ для підтримки процесу навчання [2, с.110-111].

Отже, сучасні бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні конкурентоспроможного фахівця, надаючи йому доступ до інформації, знань та ресурсів, необхідних для професійного розвитку. Вони допомагають не лише в навчальному процесі, а й у формуванні важливих навичок, таких як інформаційна грамотність, здатність адаптуватися до змін, а також постійно вдосконалювати свої професійні компетенції. В умовах глобалізації та швидких технологічних змін, бібліотеки залишаються важливими партнерами у формуванні фахівців, готових до сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Орлов Дмитро, Петрова Анна Роль та значення інформаційно-аналітичного сектору в діяльності наукової бібліотеки Мукачівського державного університету. *Бібліопсихологія, бібліопедагогіка, бібліографістика, бібліотерапія в освіті: теорія і практика* [Електронний

ресурс] : збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мукачево, 20 квітня 2024 року) / гол.ред. Т.Д. Щербан. Мукачево : МДУ, 2024. С. 80-82.

2. МОВЧАН К.М. Роль бібліотек в підготовці конкурентоспроможних фахівців у галузі промисловості наука. *Освіта, бізнес: сучасні виклики та сталий розвиток* : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (30 березня 2023 р., м. Мукачево). Мукачево : Вид-во МДУ, 2023. С.110-111

Юлія Дзень

спеціальність 035 Філологія

другий (магістерський) рівень вищої освіти

Національний університет біоресурсів і природокористування України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ АГРОТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Аграрна сфера як складова глобальних аграрних відносин і комунікацій, будучи за своєю суттю міжнародним явищем, продовжує динамічно розвиватися та зміцнювати свої позиції. Дослідження термінології аграрного сектору як засобу комунікації та агропростору потребує всебічного та глибокого аналізу. Методологічну основу дослідження термінології агротехнічної сфери англійської та української мов сформульовано на основі праць таких дослідників, як Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л., Кравченко Н. К., Цимбал Н. А., Селіванова О. О., Кочерган М.П. та інших.

Як зазначає О. О. Селіванова, методологія дослідження – це дослідницькі принципи та способи аналізу конкретної науки [1, с. 344]. Лінгвісти розглядають методологію як загальну теорію методу, основною функцією якого є внутрішня організація і регулювання процесу пізнання чи практичного перетворення того чи іншого об'єкта, тобто метод зводиться до сукупності визначених правил, прийомів, способів, а також норм пізнання та діяльності. Один із основних принципів цього дослідження, пов'язаний з термінологією, полягає у вивченні агротехнічних термінів та відповідних їм понять, а також в уточненні їхнього змісту.

Важливу роль у дослідженні відіграє *семантичний аналіз*, що вказує на значення терміна у контексті. Наприклад, термін: "biofortification" -

"біофортифікація", де bio- (життя) + fortification (укріплення), тобто процес підвищення вмісту поживних речовин у сільськогосподарських культурах шляхом селекції або генетичної модифікації.

Наступний – *структурний метод*, який спрямований на розкриття внутрішньої організації мови та є методом синхронного аналізу мовних явищ як варіантів компонентів загальної мовної системи – і варіантів, що перебувають у суворо визначеній ієрархії внутрішніх зв'язків [1, с. 587]. Наприклад, термін "agribusiness" - "агробізнес". є складним словом, утвореним шляхом поєднання двох основ: "agri-" (від "agriculture" – сільське господарство) і "business" (бізнес). Структурний метод дозволяє розкласти термін на його складові частини та показати, як їхнє поєднання утворює нове поняття, що відображає комерційний аспект сільськогосподарської діяльності.

Етимологічний аналіз досліджує походження терміна та його історичний розвиток. До прикладу: "agroforestry" – "агролісівництво", agro- від грецького agros (поле), forestry від латинського forestis (ліс).

Метод компонентного аналізу - допомагає виявити найдрібніші елементи значення, які формують загальний зміст терміна. Для ілюстрації, термін "precision agriculture" - "точне землеробство", де компоненти значення включають технологію, оптимізацію, ефективність, ресурсозбереження та індивідуальний підхід.

Зіставний метод – це сукупність прийомів дослідження й опису мови шляхом її системного порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки на тлі спільних рис [2, с.77]. Наприклад, "crop rotation" - "сівозмінна". В англійській мові термін є описовим та вказує на "обертання" культур. В українській мові термін більш технічний, поєднує поняття "сіяти" та "мінати".

Метод морфологічного аналізу полягає в розгляді внутрішньої структури слова, його складових елементів (морфем) та способів утворення нових слів. Тому аналізуючи термін "pesticide", який складається з двох частин: латинського кореня "pest" - "шкідник" та суфікса "-cide" (вбивати), можна зробити висновок, що термін буквально означає "речовина для вбивства шкідників".

Метод *діахронічного аналізу* дозволяє простежити, як змінювалося значення і вживання терміна в різні історичні періоди. Наприклад, "genetically modified organism (GMO)". Діахронічний аналіз цього терміну показує, що він виник порівняно недавно, у зв'язку з розвитком біотехнологій. У 1990-х роках термін "GMO" здобув широке розповсюдження в зв'язку з появою модифікованих культур. Історичний огляд також відображає, як термін змінювався з погляду соціального та наукового контексту.

Метод *функціонального підходу*. У термінології сільського господарства слово "yield" (урожайність) відіграє важливу роль у наукових дослідженнях, звітах і публікаціях. Функціональний аналіз показує, що цей термін виконує комунікативну функцію, зокрема описує кількість продукції, отриманої з певної площі. Він може використовуватися як у наукових статтях, так і в промислових звітах для порівняння ефективності різних методів ведення сільського господарства.

Методологічні засади дослідження англomовної агротехнічної термінології становлять багатовимірний комплекс підходів, що забезпечують систематичне та глибоке вивчення спеціалізованої лексики в аграрній галузі. Використання означених методів дозволяє не лише розкрити внутрішню структуру термінів, але й простежити їх еволюцію та функціонування в різних комунікативних і наукових контекстах.

Список використаних джерел:

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К. 2006. 718 с.
2. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства. Київ Видавничий центр «Академія». 2006. 424 с.

Вікторія Іванова

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет

Оксана Вегеш

спеціальність 012 Дошкільна освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

БІЗІБОРД ЯК ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Актуальність проблеми використання бізібордів як інноваційної педагогічної технології зумовлена зростаючою увагою до важливості раннього дитинства як критичного періоду для формування базових пізнавальних навичок. Перші роки життя є найбільш інтенсивними у розвитку мозку, коли закладаються основи для майбутнього інтелектуального та емоційного розвитку.

У дітей раннього віку активно формується сенсорне сприйняття, розвиваються когнітивні процеси, такі як увага, пам'ять, мислення та мовлення. Саме тому особлива увага педагогів і батьків повинна бути спрямована на створення середовища, яке стимулює ці процеси. Бізіборд, як ігрова технологія, ідеально відповідає потребам раннього віку, оскільки поєднує в собі різні сенсорні елементи, інтерактивні завдання та можливості для експериментальної діяльності, що сприяє природному розвитку дітей у безпечний і цікавий спосіб.

Аналіз останніх досліджень з проблеми використання бізібордів у роботі з дітьми раннього віку вказує на зростаючий інтерес до інноваційних ігрових технологій у педагогічній та психологічній науці в аспектах різних сторін розвитку дітей. Зокрема, характеристики особливостей розвитку дітей на ранньому віці висвітлено в наукових студіях О. Харченка, О. Ляшенка щодо [3]; аспекти розвитку сенсорної інтеграції у дітей раннього віку розкрито в дослідженнях Л. Майбороди та І. Харченка; особливостям використання розвивальної дошки «Бізіборд» в закладу дошкільної освіти присвячені праці

вчених О. Наконечної, О. Мельник, І.Сидоренка, О. Скрипник та інших; концепції ефективності використання дошки «Бізіборд» у процесі розвитку дітей раннього віку О. Ковальнової, О. Соколенко, Н. Борисенка, О. Козак, І. Жук та інших; про дидактичні можливості розвивальної дошки «Бізіборд» розкрито в роботах О. Дейнека, І.Михайлюка.

Розглянемо більш детально ефективність використання цієї інноваційної педагогічної технології для розвитку когнітивних процесів у дитини раннього віку.

Бізіборд – розвивальна дошка, що містить багато різноманітних кнопочок, замочків, прищіпок та інших предметів, які розвивають мовлення, уяву, увагу та мислення. Допомогає малюкові познайомитися із зовнішнім світом через предмети, які його цікавлять, крім іншого розвиваючи дрібну моторику.

Від самого народження діти починають пізнавати світ – спочатку за допомогою звуків, образів і тілесного контакту з близькими людьми, потім починається етап сенсорного розвитку. І що більше різних фактур і текстур буде оточувати малюка, то гармонійнішим буде його розвиток. І головне завдання дорослого на цьому етапі – зробити всі ці заняття різноманітними та цікавими, орієнтуючись на інтереси малюка. Щоб приборкати дитячу енергію і захопити непосидючу дитину, є спеціальна ігрова технологія як бізіборд. Вона сприяє розвитку когнітивних процесів і безпечно вивчати предмети побуту дитині раннього віку. Однак необхідно враховувати рівень загального розвитку дитини та її індивідуальні вподобання [2].

Що ж таке бізіборд для дітей раннього віку? У чому його перевага? Бізіборд – чудовий приклад сучасної та ефективної гри для дітей, які тільки починають пізнавати світ навколо себе. Він являє собою розвивальну дошку або цілу архітектурну композицію з безліччю закріплених на ній дрібних предметів, з якими ми стикаємося в реальному житті. Ці елементи виготовляються із різних матеріалів, таких як: текстиль, дерево, пластик, гума. Вони бувають різної форми, кольору, текстури і функції. Дитині не потрібно тягнутися до справжньої розетки, якщо точно така сама, але безпечна, прикріплена до поверхні бізіборда.

Поруч із нею ще багато привабливих і пізнавальних дрібниць. Усе, що прикріплено, має рухатися, відкриватися, клацати, звучати, спалахувати – одним словом, працювати, щоб мотивувати на активні пізнавальні дії. Дитина прагне слухати, аналізувати, запам'ятовувати інформацію. Вибір ігрових дощок величезний: одинарні, подвійні, складні, 3D (будинок, машинка, куб).

Займаючись із бізібордом, малюки не тільки знайомляться з побутовими речами, які є в них вдома, а й розвивають певні навички:

- дрібну моторику (основне завдання бізіборда – дати дитині повну свободу тактильного сприйняття);

- координацію рухів (цьому сприяють дверні ланцюжки, засувки, шнурівки. Для маленької людини важко з першого разу буде потрапити ключиком у замок, повернути ручку. За допомогою бізіборда вона вчиться керувати своїми руками);

- посидючість (маленькі діти нездатні довго утримувати увагу на одному предметі, а бізіборд дає можливість виконувати і планувати безліч дій);

- логіку (малюки починають розуміти, що спочатку відчиняємо клямку, а тільки потім відчиняється дверцята; формуються причинно-наслідкові зв'язки);

- кольоросприйняття (в оформленні дошки використовують різні кольори веселки: різнокольорові гудзики, шнурки, стрічки тощо);

- логіку (малюки відкривають клямку дверцят; формуються причинно-наслідкові зв'язки). Таким чином, дитина знайомиться з еталонними уявленнями про колір);

- вивчення слів і вивчення світу (за дверцятами ховаються картинки з тваринами, фруктами, транспортом, рослинами. Коли малюк відкриє дверцята, він буде радий маленькому сюрпризу у вигляді картинки. А якщо дорослі будуть повторювати при цьому його назву, то дитина незабаром запам'ятає це слово);

- уява (дитина самостійно може придумати, як ще використовувати ту чи іншу деталь);

- пам'ять (нейронні сигнали від маленьких пальчиків передаються в мозок і збагачують враженнями пам'ять малюка) [4].

Виходячи з вище викладеного, можна сказати, що використання бізіборда дітьми раннього віку не тільки сприяє розвитку когнітивних процесів, а й підвищується бажання взаємодіяти один з одним, а спілкування і взаємодія стають цікавими за змістом. Бізіборди, як інструмент багатосенсорного навчання, дозволяють дитині самостійно експериментувати, взаємодіяти з різними елементами ігор, що сприяє розвитку пізнавальних процесів, стимулюючи активне навчання через гру.

Зважаючи на потребу індивідуалізації освітнього процесу для дітей раннього віку, використання бізібордів дозволяє створювати інтерактивне та розвивальне середовище, яке враховує особистісні інтереси дитини та сприяє гармонійному розвитку її пізнавальних здібностей.

Список використаних джерел:

1. Вороніна В.А., Гапоненко О.С., Кравченко Т.А. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб розвитку когнітивної сфери дітей дошкільного віку. Шлях освіти. 2020. № 2 (53). С. 80-84.
2. Городенська О.І. Ефективність використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку дітей раннього віку. Інноваційні технології в освіті та науці. 2020. Т.1. С. 34-38.
3. Ковальова О.В., Герасименко В.М. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку моторики дітей. Наукові записки кафедри педагогіки та дидактики. 2020. Т.37. С. 65-70.
4. Ляшенко О. М., Казакова О. О. Розвиток дитини раннього віку: теорія і практика: навчальний посібник. Київ: Айлант, 2015.
5. Петренко Є.Ю., Токаренко О.І. Модернізація засобів ранньої діагностики розвитку дитини за допомогою розвивальної дошки "Бізіборд". Наукові записки Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип. 1. С. 97-103.

Євгенія Кампов

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Швардак

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ

У сучасній освіті значна увага приділяється розвитку особистості учня, його творчих здібностей, критичного мислення та здатності до самостійного вирішення практичних завдань. Проєктна технологія як педагогічний інструмент дозволяє ефективно реалізовувати ці завдання, поєднуючи навчальну діяльність із практичною. Особливо важливо використовувати цю технологію у початкових класах, де в учнів формуються основні компетентності, навички співпраці та інтерес до навчання. Інтегрований підхід, який передбачає взаємопов'язане вивчення різних предметів, дозволяє значно підвищити ефективність проєктної діяльності, роблячи навчання цілісним і наближеним до реальних життєвих ситуацій.

Проєктна технологія у початкових класах передбачає виконання учнями завдань, спрямованих на розв'язання конкретної проблеми або досягнення поставленої мети. Головною особливістю цієї технології є те, що навчання відбувається через діяльність, під час якої діти залучаються до активного дослідження, аналізу інформації, прийняття рішень і творчого самовираження. У межах проєкту учні працюють як індивідуально, так і в групах, що сприяє формуванню комунікативних навичок і здатності до співпраці. Використання інтегрованого підходу у проєктній діяльності дозволяє залучати знання з різних навчальних предметів, створюючи цілісне уявлення про явища та процеси [2].

Однією з головних переваг проєктної технології на засадах інтеграції є те, що вона сприяє розвитку міжпредметного мислення учнів. Наприклад, реалізація

проєкту на тему «Подорож у космос» може об'єднувати знання з природознавства, математики, літератури, образотворчого мистецтва та інформатики. Під час виконання такого проєкту учні вивчають основи астрономії, розраховують відстані між планетами, створюють моделі космічних апаратів і пишуть фантастичні історії про космічні подорожі. Цей підхід не лише поглиблює знання дітей, а й робить навчання захопливим і наближеним до реального життя.

Інтегрований підхід у проєктній діяльності дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів, їхні інтереси та здібності. Кожен учень може знайти себе у певній ролі залежно від своїх сильних сторін [1]. Наприклад, одна дитина може бути відповідальною за художнє оформлення проєкту, інша – за пошук і систематизацію інформації, третя – за презентацію результатів. Це сприяє розвитку впевненості у своїх силах, самостійності та відповідальності.

Важливим аспектом реалізації проєктної технології є співпраця учнів із учителем. У початкових класах учитель виступає не лише як організатор освітнього процесу, а й як наставник, який допомагає учням визначити цілі проєкту, планувати етапи його виконання та оцінювати результати. У процесі роботи над проєктом учні навчаються ставити запитання, шукати відповіді, аргументувати свою думку та розв'язувати проблеми. Учитель, у свою чергу, забезпечує підтримку, мотивує дітей і створює атмосферу довіри, де кожен учень відчувається комфортно і зацікавлено.

Проєктна діяльність у початкових класах також сприяє розвитку творчих здібностей дітей. Наприклад, під час роботи над проєктом «Казковий світ природи» учні можуть створювати малюнки, писати казки, моделювати об'ємні композиції з природних матеріалів [4]. Така діяльність дозволяє дітям виразити свою індивідуальність, експериментувати і розвивати уяву. Інтеграція знань із різних предметів, таких як природознавство, література і мистецтво, сприяє формуванню цілісного сприйняття навколишнього світу.

Ще одним важливим аспектом є використання інформаційно-цифрових технологій у проєктній діяльності. Завдяки цифровим інструментам учні можуть

шукати інформацію в інтернеті, створювати презентації, анімації або навіть прості відеоролики. Наприклад, у межах проєкту на тему «Місто майбутнього» діти можуть використовувати спеціалізовані програми для створення віртуальних моделей будівель і інфраструктури. Це дозволяє розвивати навички роботи з сучасними технологіями, що є важливими у сучасному світі.

Реалізація проєктної технології на засадах інтегрованого підходу також сприяє формуванню соціальних навичок учнів. Під час роботи у групах діти навчаються співпрацювати, слухати одне одного, висловлювати свої думки та вирішувати конфлікти [3]. Наприклад, у проєкті «Дбайливі господарі природи» учні можуть разом працювати над створенням еко-плаката, розробляти ідеї щодо збереження довкілля та презентувати свої результати перед класом або батьками. Це допомагає розвивати комунікацію, вміння працювати у команді та відповідальність за спільний результат.

Важливим компонентом проєктної діяльності є етап презентації, під час якого учні демонструють результати своєї роботи. Цей етап має велике значення, оскільки дозволяє дітям оцінити свої досягнення, поділитися знаннями з іншими та отримати зворотний зв'язок. Презентація може бути виконана у різних формах – від створення плакатів до виступів перед аудиторією або організації виставок. Це сприяє розвитку публічної мовленнєвої діяльності, впевненості у своїх силах і вмінню презентувати власні ідеї.

Попри всі переваги, реалізація проєктної технології у початкових класах має і певні виклики. Вони пов'язані із необхідністю додаткової підготовки вчителів, забезпеченням матеріально-технічної бази та обмеженим часом на виконання проєктів у межах освітнього процесу. Для подолання цих труднощів важливо проводити методичні семінари для педагогів, залучати батьків до участі у проєктах та використовувати доступні ресурси [2].

Таким чином, проєктна технологія на засадах інтегрованого підходу є потужним інструментом для розвитку особистості молодших школярів. Вона сприяє формуванню міжпредметного мислення, творчих здібностей, соціальних навичок і здатності до самостійної діяльності. Використання інтеграції у

проектній діяльності дозволяє зробити навчання цікавим, змістовним і наближеним до реального життя, що є важливим для гармонійного розвитку дітей у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Мойко О., Береська О. Проектна діяльність як засіб формування пізнавального інтересу учнів початкових класів: матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії». 2024. С.61-62.

2. Огієвич О. І., Красовська О. О. Особливості інтегровано-проектного навчання учнів початкових класів у середовищі нової української школи. *Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та молодих учених Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»* / МОН України, ПВНЗ «МЕГУ ім. акад. Степана Дем'янчука», Вип. 1. Рівне: О. Зень, 2024. С. 52-57.

3. Швардак М., Карпович Т. Проектна діяльність як засіб формування життєвої компетентності молодших школярів. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 26 жовтня 2017 р., Мукачєво* / Ред.кол. : В.І.Кобаль (гол.ред.) та ін. Мукачєво: МДУ. С. 174-176.

4. Швардак М. В. Напрями проектування освітніх систем в умовах Нової української школи. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2023. №9. С.50-59.

Марина Куштан

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Швардак

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВЕБКВЕСТУ

Цифрова компетентність є однією з ключових навичок XXI -го століття, яка необхідна для успішного життя та навчання у сучасному світі. У зв'язку зі швидким розвитком цифрових технологій, особливо важливо забезпечити її формування вже на початкових етапах шкільної освіти. Для цього необхідно використовувати сучасні педагогічні інструменти, які поєднують навчання та розвиток практичних умінь. Одним із таких інноваційних методів є вебквест –

інтерактивна форма навчальної діяльності, що дозволяє поєднати освітні завдання із цифровими технологіями.

Останні дослідження проблеми застосування вебквесту в освітньому процесі показують їх високий потенціал у підвищенні якості освіти. Вебквест досліджували такі науковці: І.Баліцька, О.Караман, Т.Бондаренко, О.Жигайло, М.Кадемія, І.Карпа, У.Когут, А.Кокойло, О.Тимченко, І.Лецюк, І.Морквян, Л.Паршукова, Н.Руденко, І.Сокол, О.Тимченко, О.Усата, А.Циба та ін.

Вебквест як педагогічний інструмент має унікальні можливості для навчання молодших школярів. Цей метод ґрунтується на виконанні учнями інтерактивних завдань у цифровому середовищі, що передбачає активне використання інтернет-ресурсів та цифрових інструментів [4]. Основна мета вебквесту – сприяти розвитку критичного мислення, навичок пошуку й аналізу інформації, а також вміння працювати в команді. Крім того, вебквести допомагають формувати інтерес до навчання, адже діти розглядають ці завдання як цікаву гру, що стимулює їхню пізнавальну активність [1].

Формування цифрової компетентності засобами вебквесту починається з навчання основним навичкам роботи з комп'ютером або планшетом. Молодші школярі, які ще не мають значного досвіду використання цифрових технологій, поступово освоюють базові операції: пошук інформації в інтернеті, навігацію між сторінками, збереження потрібних даних. У цьому контексті вебквест стає чудовим способом навчання, оскільки його завдання мають чітку структуру та послідовність, що допомагає учням краще орієнтуватися у цифровому середовищі.

Однією з важливих складових цифрової компетентності є вміння критично оцінювати інформацію. Сучасний інтернет-простір пропонує величезну кількість ресурсів, серед яких не завжди легко знайти достовірні дані. Виконуючи завдання вебквесту, учні вчаться аналізувати джерела інформації, порівнювати факти, виявляти неточності або недостовірні дані. Це сприяє формуванню критичного мислення, що є основою цифрової грамотності [5].

Ще одним важливим аспектом є розвиток навичок комунікації та співпраці. Більшість вебквестів передбачають роботу у групах, що дозволяє школярам спільно вирішувати завдання, ділитися своїми ідеями та допомагати один одному. У процесі виконання вебквесту діти навчаються взаємодіяти у цифровому середовищі, використовуючи різні онлайн-інструменти для спілкування, такі як чати, форуми або відеоконференції. Це формує не лише комунікативні здібності, а й вміння працювати у команді, що є важливою складовою сучасного освітнього процесу [2].

Одним із найважливіших завдань вебквестів є розвиток творчих здібностей школярів. Структура таких завдань дозволяє учням виявляти ініціативу, знаходити нестандартні рішення та презентувати свої результати у цікавій формі. Наприклад, виконуючи завдання з «Я досліджую світ», діти можуть створити цифровий плакат або презентацію на тему охорони довкілля. Це не лише розвиває їхні творчі навички, а й сприяє формуванню екологічної свідомості.

Вебквест як метод навчання також є ефективним інструментом для інтеграції знань із різних предметів. Виконуючи завдання, діти можуть одночасно застосовувати знання з математики, літератури, природознавства та інформатики. Наприклад, вебквест на тему «Подорож Україною» може поєднувати елементи географії, історії та мови, де школярі досліджують культурні особливості регіонів, читають легенди та розв'язують задачі, пов'язані з маршрутами подорожі. Такий міжпредметний підхід допомагає формувати у дітей цілісну картину світу, розвивати аналітичне мислення та креативність.

Для вчителів вебквест є не лише інструментом навчання, а й засобом урізноманітнення уроків. Завдяки гнучкості цієї методики можна адаптувати завдання до потреб та рівня підготовки учнів, створювати індивідуальні або групові проекти. Наприклад, для першокласників можна розробити простий вебквест, який допоможе освоїти основи роботи з комп'ютером, тоді як для учнів старших класів завдання можуть бути складнішими і передбачати використання програм для обробки даних або створення мультимедійного контенту.

Використання вебквестів також сприяє розвитку мотивації до навчання. Молодші школярі часто сприймають такі завдання як захопливу гру, а не як звичайний урок. Елементи гри, змагання та винагороди за успішне виконання завдань стимулюють інтерес до навчання та сприяють формуванню позитивного ставлення до школи. Крім того, вебквести створюють ситуацію успіху, яка допомагає дітям відчувати впевненість у своїх силах та подолати страх перед використанням нових технологій [3].

Однак впровадження вебквестів у освітній процес має й певні виклики. Перш за все, це технічне забезпечення. Для проведення вебквестів необхідно мати доступ до комп'ютерів або планшетів, підключених до інтернету, що може бути проблемою для деяких шкіл. Крім того, вчителям необхідно володіти певними технічними знаннями та навичками, щоб створювати та керувати вебквестами. Для цього потрібна відповідна підготовка, проведення тренінгів та забезпечення педагогів методичними матеріалами.

Попри ці труднощі, результати використання вебквестів у навчанні молодших школярів свідчать про їхню високу ефективність. Діти, які регулярно виконують такі завдання, демонструють кращі результати у засвоєнні знань, виявляють більшу зацікавленість у навчанні та краще адаптуються до роботи у цифровому середовищі. Крім того, вебквести допомагають школярам розвивати ті навички, які є необхідними для успішного життя у сучасному суспільстві.

Отже, вебквест є потужним інструментом для формування цифрової компетентності у молодших школярів. Завдяки інтерактивній формі навчання, поєднаній із використанням цифрових технологій, він дозволяє ефективно розвивати у дітей навички роботи з інформацією, комунікації, критичного мислення та творчості. Використання вебквестів у школі не лише сприяє засвоєнню знань, а й допомагає підготувати учнів до викликів сучасного світу. Цей метод має великий потенціал і може стати основою для інноваційного підходу до навчання у початковій школі.

Список використаних джерел:

1. Кадемія М.Ю. Сутність і зміст технології веб-квест. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. № 29. С. 380–387.
2. Паршукова Л.М., Паршуков С.В. Інтеграція технології веб-квесту в освітній простір закладу загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 51. Т2, С. 57-60.
3. Швардак М. В. Вебквест-технологія на уроках інформатики в початкових класах. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2023. №2(27). С.103-110.
4. Швардак М.В. Інформатична освітня галузь та цифрові технології в початковій школі: конспекти лекцій. Навчально-методичне видання для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 013 Початкова освіта. Мукачево: МДУ, 2023. 86 с.
5. Kharchenko N., Shvardak M., Shelestova L., Trubacheva S. Analysis of the effectiveness of technology integration (interactive whiteboards, online platforms, etc.) in modern education. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society*, 2024, Vol. 17, No. se1, 65-72.

Мирослава Метеньканич

спеціальність 013 Початкова освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Горват

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Розвиток творчих здібностей молодших школярів є одним із пріоритетних завдань сучасної початкової школи в Україні, про що наголошується в Концепції «Нова українська школа» (НУШ). Упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) в освітній процес є ключовим інструментом для реалізації цього завдання. Використання ІКТ створює умови для самореалізації учнів, стимулює їхню пізнавальну активність і сприяє формуванню життєвих компетентностей [2].

Творчість у молодшому шкільному віці проявляється у вигляді здатності до нестандартного мислення, вирішення завдань із використанням уяви та створення оригінальних продуктів діяльності. Для розвитку цих навичок необхідно створити середовище, що спонукає учнів до креативної діяльності.

Інформаційно-комп'ютерні технології надають педагогам широкі можливості для виконання цих завдань [3].

Особливості інтеграції ІКТ в освітній процес початкової школи передбачають: гуманістичний підхід до особистості дитини, врахування вікових та індивідуальних особливостей; поєднання навчальних і творчих завдань у форматі ігрової діяльності; створення атмосфери співтворчості серед учнів; використання ІКТ як засобу реалізації міжпредметних зв'язків.

Провідною методологічною основою впровадження ІКТ у початковій школі є їх адаптація до дидактичних цілей. Важливою умовою є не тільки технічна доступність, але й педагогічно доцільне використання таких технологій для розвитку творчих здібностей.

Інформаційно-комп'ютерні технології є дієвим інструментом для оптимізації освітнього процесу та розвитку творчих компетентностей учнів. Вони сприяють: формуванню навичок організації самостійної діяльності; розширенню уявлення про інформаційну картину світу; стимулюванню креативного мислення через роботу з різномісними завданнями [1].

Наприклад, програма PowerPoint є універсальним засобом для створення мультимедійних презентацій, які підвищують рівень наочності навчального матеріалу. Використання презентацій на уроках допомагає систематизувати інформацію, активізувати уяву і стимулювати інтерес до навчання.

Програма «Комп'ютерленд» пропонує дітям різномісні завдання, спрямовані на розвиток творчого та логічного мислення. Цей програмний комплекс інтегрує навчальні та ігрові елементи, сприяючи формуванню пізнавальних компетентностей. Інша програма, GCompris, забезпечує доступ до понад 100 вправ для розвитку критичного мислення, що адаптуються до рівня знань і вікових особливостей учнів [4].

Ефективність використання інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальному процесі залежить від їхнього системного і продуманого впровадження. Для досягнення найкращих результатів варто дотримуватися певних етапів організації роботи з ІКТ, кожен із яких має свої особливості.

Першим кроком є підготовчий етап, який передбачає чітке визначення освітніх завдань. Учитель має ретельно проаналізувати навчальний матеріал і окреслити, яких саме цілей можна досягти за допомогою цифрових інструментів. На цьому етапі важливим є добір програмних засобів, які відповідають змісту уроку, рівню підготовленості учнів та поставленим завданням. Вибір навчального контенту та технологій має бути обґрунтованим і враховувати як технічні можливості школи, так і інтереси школярів.

Наступним етапом є проведення занять із використанням інформаційно-комп'ютерних технологій. Інтеграція цифрових засобів може здійснюватися на різних етапах уроку. Наприклад, під час пояснення нового матеріалу вчитель може використовувати мультимедійні презентації або відеоматеріали, що сприяють кращому засвоєнню знань. Виконання творчих завдань із залученням інтерактивних вправ чи спеціалізованого програмного забезпечення допомагає учням проявити свою креативність і нестандартне мислення. Крім того, цифрові інструменти можуть бути корисними на етапах закріплення вивченого матеріалу або контролю знань – наприклад, через інтерактивні тести чи опитування.

Завершальним етапом є рефлексія, яка включає аналіз результатів навчальної діяльності учнів. Учитель оцінює ефективність використаних технологій і, за потреби, вносить корективи для їх подальшого застосування. Такий підхід дозволяє оптимізувати освітній процес, адаптуючи методи роботи з ІКТ до потреб конкретного класу.

Систематичне впровадження цих етапів забезпечує максимально результативне використання інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальному процесі, сприяючи не лише досягненню освітніх цілей, а й розвитку творчих здібностей учнів.

Одним із ключових завдань учителя є створення атмосфери творчої активності в класі. Наприклад, використання інтерактивних вправ із мультимедійним супроводом дозволяє створити умови для спільної творчості учнів і педагога.

Досвід упровадження ІКТ у початкову школу демонструє такі позитивні результати: підвищення мотивації до навчання завдяки використанню сучасних технологій; формування інформаційної культури учнів; розвиток навичок роботи з великими обсягами інформації; активізація творчого потенціалу через виконання нестандартних завдань.

Комп'ютерні програми також сприяють підвищенню інформаційно-цифрової компетентності, розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення та самостійності школярів.

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі Нової української школи є важливим чинником розвитку творчих здібностей молодших школярів. Систематичне впровадження ІКТ дозволяє забезпечити гармонійний розвиток особистості, підвищити ефективність навчального процесу та формувати в учнів навички, необхідні для сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ветрова І. Г., Вербунко В. А. Використання комп'ютера у навчанні молодших школярів і його вплив на формування їхньої психіки. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2001. № 2. С. 22–25.
2. Сидоренко В. Концепти Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5. С. 4–17.
3. Чиженко Т. В. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика* : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної веб-конференції 15-16 травня 2013 р. м. Херсон / за заг. ред. В.В. Кузьменка. Херсон: Освіта, 2013. С. 265–270.
4. Information and Communication Technology (ICT) in Special Needs Education (SNE) [Electronic resource]. URL: https://www.european-agency.org/sites/default/files/information-and-communication-technology-ict-in-special-needs-education-sne_ict_sne_en.pdf

Емілія Пацкань

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Тетяна Мочан

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

Розвиток пізнавального інтересу у молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної педагогіки, адже саме в цьому віці формується основа для подальшого пізнавального розвитку особистості. Пізнавальний інтерес є складним і багатовимірним феноменом, що визначає активність дитини в процесі навчання. Він виступає важливим компонентом мотивації, який спонукає учнів до пошуку нових знань і способів їх застосування. Важливим інструментом для активізації пізнавального інтересу молодших школярів є проблемне навчання, яке надає можливість поєднувати теоретичні знання з їх практичним застосуванням [1].

Проблемне навчання передбачає створення педагогом спеціальних ситуацій, у яких учні стикаються із завданнями, для розв'язання яких необхідно знайти нові знання, аналізувати інформацію, робити висновки і перевіряти їх на практиці. У контексті молодшої школи цей метод має особливе значення, оскільки дозволяє формувати активну позицію учня щодо навчання, розвивати його допитливість і вміння критично мислити. Завдяки проблемному навчанню діти залучаються до творчого процесу, де вони можуть застосовувати знання з різних предметів, шукати відповіді на відкриті питання, розвивати навички співпраці та взаємодії [4].

Розглядаючи механізми розвитку пізнавального інтересу через проблемне навчання, слід наголосити на декількох аспектах. По-перше, важливим є створення ситуацій, які викликають інтелектуальне утруднення. Така ситуація

стимулює учнів до активного пошуку шляхів розв'язання завдання, що, у свою чергу, активізує їхню пізнавальну активність. Наприклад, на уроках природознавства можна запропонувати учням дослідити, чому рослини ростуть у різних умовах, або на уроках математики поставити задачу, яка не має очевидного розв'язання, але вимагає від дітей глибокого аналізу [2].

По-друге, важливо забезпечити активну участь дітей у процесі пошуку знань. Це може бути реалізовано через організацію групових чи індивідуальних дослідницьких проєктів, що стимулюють учнів до самостійного відкриття знань. У ході таких проєктів діти навчаються формулювати гіпотези, перевіряти їх і презентувати результати своєї роботи. Наприклад, при вивченні теми "Вода у природі" учні можуть досліджувати властивості води, її агрегатні стани та значення для живих організмів, виконуючи експерименти та спостереження.

По-третє, значущим є створення атмосфери успіху, яка мотивує учнів до подальшої пізнавальної діяльності [3]. Діти молодшого шкільного віку потребують позитивної оцінки своїх зусиль, що сприяє формуванню впевненості у власних можливостях. Учитель має підтримувати ініціативу учнів, заохочувати їхні питання і демонструвати, що їхні ідеї мають цінність.

Ефективність використання проблемного навчання у початковій школі також залежить від методів, які застосовує педагог. Серед них можна виділити методи постановки проблемних питань, створення проблемних ситуацій, організацію дискусій і дебатів, застосування інтерактивних технологій. Наприклад, використання мультимедійних матеріалів або інтерактивних ігор може значно підвищити зацікавленість учнів і створити сприятливе середовище для вирішення проблемних завдань.

Особливої уваги заслуговує роль учителя у проблемному навчанні. Він виступає не лише як носій знань, але й як організатор процесу навчання, який спрямовує учнів на самостійний пошук відповідей. Учитель має бути готовим до активного діалогу, вміти ставити запитання, які спонукають до мислення, і створювати умови, що стимулюють творчість [4].

На основі аналізу педагогічного досвіду можна зробити висновок, що впровадження проблемного навчання сприяє розвитку ключових компетентностей молодших школярів, зокрема вміння вчитися, критичного мислення, креативності та комунікації. Завдяки цьому методу діти не лише засвоюють знання, але й набувають навичок, необхідних для їх практичного застосування в реальному житті.

Таким чином, проблемне навчання є ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів. Воно сприяє формуванню активної позиції дитини щодо навчання, розвиває її допитливість, критичне мислення та здатність до творчого вирішення завдань. Для успішного впровадження цього методу необхідно враховувати індивідуальні особливості учнів, забезпечувати підтримку та мотивацію, а також використовувати сучасні технології й інтерактивні методики.

Список використаних джерел:

1. Гончарук К. О. Формування пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтерактивного навчання. *Освіта і наука*. 2021. №1.
2. Коткова К. Г. Особливості проблемного навчання молодших школярів. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 21 жовтня 2021 року*. Укладачі: Т.В.Гордієнко, Н.М.Демченко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2021.. 2021. С.91-92.
3. Назарець Л.М. Формування пізнавального інтересу учнів. *Обдарована дитина*. 2009. № 4. С. 61 -65.
4. Топузов О. Реалізація проблемного підходу на уроках Рідна школа. 2005. № 12. С. 28-30.

Анна Петрова

асистент кафедри філологічних дисциплін
та соціальних комунікацій
Мукачівський державний університет

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Становлення цифрової компетентності здобувачів вищої освіти є однією з ключових складових адаптації системи освіти до умов цифрового суспільства. У контексті глобалізації та цифровізації освіти особливого значення набуває

порівняльний аналіз підходів до формування цифрової компетентності в Україні та за кордоном. Такий аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони освітніх стратегій, з'ясувати рівень готовності студентів до використання цифрових технологій у професійній діяльності, а також сформулювати рекомендації щодо вдосконалення освітніх програм.

Розуміння цифрових компетенцій поступово трансформується від допоміжних опцій до базових вимог для усіх учасників освітнього процесу: здобувачів освіти та їх батьків, педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, інших осіб, які провадять освітню діяльність або до неї долучені. Така трансформація є обов'язковою для нашої країни в умовах сьогоденного протистояння російським загарбникам. Під час війни цифрові компетенції українських освітян більш важливі, ніж в мирному існуванні, оскільки надають можливість віддаленого доступу до навчальних ресурсів, організації відеоуроків, групових та індивідуальних онлайн-занять для учнів, які не можуть ходити до школи через небезпеку, через руйнацію закладів освіти та тих, хто знаходиться поза межами держави. При цьому на першому плані для усіх учасників освітнього процесу у військових умовах є достатність цифрових компетенцій для забезпечення персональних даних, конфіденційності, реалізації засобів психологічної підтримки, інформаційної безпеки та протидії дезінформації. Військові дії, окупація, вимушене переміщення населення, часті і тривалі повітряні тривоги, знеструмлення міст і селищ руйнують освітній процес, ускладнюючи або взагалі унеможливаючи очне чи змішане навчання. Проблема полягає не тільки в організації дистанційного (онлайн) освітнього процесу в період військового стану. Мова йде про дійсне впровадження інноваційних цифрових компетенцій для відновлення освіти цілого покоління українських дітей, у тому числі тих мільйонів, які переховуються від війни поза межами країни, знаходяться на окупованих територіях та/або були примусово депортовані ворогом з України. Ці виклики потребують серйозного осмислення [1].

За міжнародними стандартами, цифрова компетентність охоплює здатність працювати з цифровими інструментами, здійснювати критичний аналіз інформації, застосовувати навички кібербезпеки, а також ефективно комунікувати у цифровому середовищі. Такі компетенції є важливими для здобувачів вищої освіти незалежно від спеціалізації. У розвинених країнах, зокрема у Фінляндії, Німеччині, Канаді та США, формування цифрової компетентності інтегроване у навчальні програми на всіх етапах освіти. Значна увага приділяється практичному використанню цифрових технологій у межах дисциплін, міждисциплінарним підходам та впровадженню адаптивних освітніх технологій. Здобувачі вищої освіти активно залучаються до проєктної роботи, пов'язаної з використанням цифрових інструментів, що сприяє формуванню не лише технічних, але й творчих навичок.

В Україні формування цифрової компетентності перебуває на етапі становлення і відзначається певними успіхами, хоча й має ряд системних проблем. Зокрема, на рівні державної політики прийнято стратегії цифровізації освіти, проте їх реалізація часто ускладнюється недостатнім фінансуванням, нерівномірним доступом до сучасних технологій у регіонах, а також браком кваліфікованих викладачів, які здатні забезпечити високий рівень підготовки. Навчальні програми багатьох закладів вищої освіти все ще залишаються орієнтованими переважно на теоретичні аспекти, що створює розрив між набутою цифровою компетентністю та реальними потребами ринку праці.

Значна різниця між Україною та Іншими провідними країнами спостерігається також у рівні доступу здобувачів вищої освіти до сучасної технічної інфраструктури. У закордонних університетах широко використовуються платформи дистанційного навчання, хмарні технології, віртуальна реальність та інші інноваційні інструменти. В Україні впровадження таких інструментів поки обмежене, хоча пандемія COVID-19 та воєнний стан стали каталізаторами прискорення процесів цифровізації.

В побудові процесів розвитку цифрової компетентності педагогів Україна успішно впроваджує зарубіжний досвід. Особливістю вирішення проблеми

підвищення цифрової грамотності вчителів за кордоном є застосування державою комплексного підходу до її вирішення як щодо розроблення відповідних навчальних платформ, електронних освітніх ресурсів, онлайн-інструментів з оцінювання та визначення рівня цифрової компетентності, так і щодо підтримки їх технічного забезпечення.

Наприклад, в Польщі в мережі розміщено значну кількість різноманітних безкоштовних інструментів для створення мультимедійних навчальних матеріалів, зокрема: ресурс для вчителів, розроблений компанією Young Digital Planet SA, на якому пропонуються біля 16 тис. різних матеріалів; портал знань для вчителів Scholaris із безкоштовними електронними навчальними ресурсами (біля 28 тис. матеріалів) для всіх етапів навчання [3, с. 74].

Ці проекти фінансуються державою разом із Європейським соціальним фондом. У Норвегії за надання школам достатньої кількості навчальних матеріалів, а також забезпечення їх інфраструктурою ІКТ відповідають муніципалітети, які є власниками середніх закладів освіти [2, с. 83].

У Фінляндії впроваджена національна тьюторська програма для вчителя, метою якої є навчання викладача-тьютора для кожного ЗЗСО 178 країни. Завдання тьютора полягає у навчанні вчителів по використанню ІКТ у педагогічній діяльності. Адміністраціям ЗЗСО надаються державні субсидії на навчання тьюторів та їх роботу у закладі освіти [2, с. 85].

Попри відставання у впровадженні сучасних технологій, варто зазначити високий рівень самоосвіти серед українських студентів. Вони активно використовують відкриті освітні ресурси, онлайн-курси та сертифікаційні програми, що дозволяє компенсувати деякі недоліки формальної освіти. Однак така практика не завжди підтримується і визнається офіційними освітніми структурами, що вимагає перегляду підходів до оцінювання позааудиторного навчання.

Порівняльний аналіз свідчить, що для вдосконалення цифрової компетентності в Україні необхідно поєднувати найкращі міжнародні практики з урахуванням специфіки національної системи освіти. Зокрема, слід

зосередитися на розробці інтегрованих навчальних програм, забезпеченні доступу до сучасних технологій, підвищенні кваліфікації викладачів та підтримці студентської самоосвіти. Лише комплексний підхід дозволить забезпечити конкурентоспроможність українських випускників на глобальному ринку праці та сприятиме розвитку цифрової культури у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бандура З.Л., Кріль Я.Я., Дудник С.В. Аналіз рівня розвитку цифрової компетентності учасників освітнього процесу: виклики воєнного часу. Академічні візії. 2023. № 17.
2. Іванюк І. В. Розвиток цифрової компетенції вчителів: досвід країн Скандинавії. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Том 72. № 4. С. 81-90.
3. Кравчина О. Створення інформаційно-цифрового середовища навчання під час пандемії COVID-19: досвід Польщі. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2021: зб. матеріалів Всеукр. наук-практ. семінару (Київ, 2 березн. 2021 р.). Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2021. 116 с.

Людмила Прилуцька

учитель української мови та літератури
Люботинська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №4
Люботинської міської ради Харківської області

**ФОТОКВЕСТИ ЯК МОТИВАТОР ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО
ЧИТАЧА СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 5-6 КЛАСІВ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

У контексті сучасних освітніх пріоритетів мета вивчення української літератури – розвиток компетентних учнів-читачів, прилучення їх до високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури.

Завдання курсу української літератури в 5–6 класах – розвивати в учнів стійкий інтерес до читання, удосконалювати навички виразного читання, ознайомити школярів-підлітків із доступними й цікавими для їхнього віку високохудожніми творами, формувати початкове розуміння специфіки мистецтва, збагачувати емоційний світ, подати початкові відомості про видатних українських письменників, формувати елементарні вміння аналізу художніх творів, поглиблювати первинне сприймання та усвідомлення художньої сутності

образів, сприяти засвоєнню основних понять із теорії літератури, розвивати усне й писемне мовлення учнів [6, с. 2].

У 5-6 класах програмою передбачені тексти, інтерес яких в основному зосереджений на сюжеті і героях твору. Важливо, щоб учитель літератури зумів зацікавити та переконати здобувачів освіти, що книга – джерело нової інформації, незвіданий світ, у якому хочеться оселитися.

Але як сформувати компетентного читача, що живе в полоні віртуального середовища і в повсякденному житті надає перевагу гаджету, а не книзі? Як сумістити здобувачам освіти 5-6 класів мобільний пристрій і читання книги, щоб було цікаво? Як учителю мотивувати, щоб залучити учнів до читання, щоб вони стали компетентними читачами [2]? Постає багато питань, на які науковці та вчителі шукають відповіді. І одна з них – фотоквест.

Повернути дитині текст можна завдяки фотоквестам, бо саме там потрібний телефон. Чому б не використати камеру мобільного пристрою на уроці української літератури? Тож для кращої мотивації здобувачів освіти 5 - 6 класів до читання доцільно використовувати фотоквести на уроках української літератури.

Фотоквест (від англ. quest – пошук) з літератури – це творче змагання, яке обмежене часом і побудоване на синтезі освітніх та ігрових завдань, спрямованих на реалізацію навчальної мети через самостійний пошук інформації, проводиться під керівництвом учителя [4, с. 191]. Для будь-якого квесту потрібно надавати чітку пам'ятку-інструкцію щодо його виконання та правила здавання роботи.

Здобувачі освіти мають зробити певну кількість світлин, що є відповідями до завдань фотоквесту. Завдання до пошуку об'єктів фотографування мають бути пов'язані безпосередньо з навчальним матеріалом за темою і побудовані таким чином, щоб сприяти відтворенню в пам'яті змісту прочитаного тексту, його деталей, активізувати інтелект та уяву дітей, розвивати творче мислення.

Наприклад, завдання фотоквестів починаються зі слів «сфотографуйте» або «зробіть фото чи селфі»: В.Симоненко «Цар Плаксій та Лоскотон»

(сфотографуйте те, у що лилися сльози родини царя Плаксія; зробіть селфі з тими, чий сльози любив пити цар Плаксій), Є.Гуцало «Лось» (сфотографуйте те, чим розбивали лід), Гр.Тютюнник «Дивак» (сфотографуйте олівець такого кольору, як очі в Олеся), І.Жиленко «Гном», «Жар-птиця» (сфотографуйте те, що гном давав слухняним діткам).

У фотоквесті за казкою В. Королева-Старого «Мавка Вербинка» потрібно героїв упізнати за цитатними характеристиками («наварив величезний каші», «аж ось одного дня забігло до того лісу кілька здорових...») [1, с. 93, 95].

У 6 класі завдання фотоквестів можна формулювати як питання за змістом прочитаного твору: І.Жиленко «Підкова» (на яких тваринах їхав Дід Мороз?), Е.Андієвська «Казка про яян» (ким був хлопчик із «Казки про яян» Е.Андієвської?).

Об'єкти, які потрібно знайти і зафіксувати, повинні бути легкодоступними або такими, які можна відтворити, замінивши образами-символами, надписами. Також доречно буде намалювати, а потім зробити світлину малюнка, завантажити фото з інтернету, обов'язково вказавши джерело, чи згенерувати за допомогою ШІ. У визначений термін надіслати вчителю на одну із адрес (Viber, Telegram, Google Classroom).

На перший погляд фотоквест – це нескладний ігровий метод. Але треба розуміти, що без знання тексту здобувач освіти не зможе виконати завдання. Учні люблять фотографувати, тому в такій невимушеній формі можна прилучити їх до вдумливого опрацювання матеріалу, уважного читання твору [4, с. 193]. Адже компетентний читач повинен мати сталий інтерес до літератури, який переростає в органічну потребу в читанні [7, с.47].

Важливо чітко визначити мету проведення фотоквесту. Тому при складанні завдань використовуються такі види діяльності:

- репродуктивна: зібрати фотографії до змісту твору за певний час;
- пошукова: відтворити «ланцюжок подій» за світлинами;
- творча: створити гроно-характеристику героя. Наприклад: «Міфічна істота Мавка Вербинка» (за казкою В. Королева-Старого «Мавка Вербинка») чи «Риси

характеру Олеся» (за оповіданням Гр.Тютюнника «Дивак»).

Фотоквести доцільно використовувати на етапі первинної роботи над художнім текстом, на уроках повторення, узагальнення вивченого [4, с. 193]. Під час проведення позакласних заходів здобувачі освіти зі світлин-відповідей можуть створити фотоколаж, а потім презентувати його. З метою активізації освітньої діяльності варто залучати учнів самостійно складати фотоквести в позаурочній діяльності.

Фотоквест може бути застосований при будь-якій формі навчання: очній, дистанційній або інклюзивній, оскільки дозволяє працювати із завданнями відокремлено.

Використання фотоквестів дозволяє урізноманітнити освітній процес, забезпечує можливість підвищувати мотивацію, якість знань, конкурентоспроможність здобувачів освіти; розвивати предметні та ключові компетентності, творчі здібності, вміння екологічно працювати з медіаконтентом; формувати навички самостійної діяльності, спрямованої на практичний результат; економить навчальний час, що є важливо для дистанційного навчання. [5, с. 312]. Основна мета запропонованого підходу – знайти дієвий інструментарій для формування компетентного читача серед здобувачів освіти 5-6 класів Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Авраменко О. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. загальн. середн. освіти / Олександр Авраменко. Київ: Грамота, 2022. – 288 с.
2. Авраменко О. Формування компетентного читача й мотивація до вивчення української літератури у середній школі. URL: <https://vseosvita.ua/webinar/formuvanna-kompetentnogo-citaca-j-motivacia-do-vivcenna-ukrainskoi-literaturi-v-serednij-skoli-463.html> (дата звернення: 27.10.2024).
3. Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898). URL: https://docs.google.com/document/d/1osnt9mjuwTNV03AogU1EJ-SuNP9A6V8n/edit?usp=drive_link&oid=110890587911331875125&rtpof=true&sd=true (дата звернення: 27.10.2024).
4. Лапушкіна Н. Літературний освітній квест як універсальна технологія (на прикладі вивчення творчості Г. Сковороди). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молод. вч. ДДПУ ім. Івана Франка / ред.-упоряд.: М. Пантюк, А. Душний та ін. Дрогобич: Гельветика. 2022. Вип. 55. Т. 2. С. 190-194.*
5. Меркулова О. С. Використання квест-технологій під час вивчення філологічних дисциплін. *Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр. 2021. №3. С. 311-315.*
6. Українська література. 5-6 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / автори: Яценко Т.О., Качак Т.Б., Кизилова В.В. та ін. 2023. URL:

https://drive.google.com/file/d/1lq10rWXaEqTuQXQSE3LWzZyT_rHV7qhj/view?usp=sharing
(дата звернення: 27.10.2024).

7. Яценко Т. Формування компетентного читача в умовах профільного навчання // Українська мова і література в школі. 2010. № 8. С. 46-48.

Катерина Резнікова
аспірантка МДУ,
викладачка української мови та літератури
ВСП «ГПФК МДУ»
Мукачівський державний університет

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА: ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОГРАФІЙ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Сучасний період розвитку державності України потребує виховання покоління з високим інтелектуально-культурним і національно-патріотичним потенціалом. За роки незалежності нашої країни мовно-літературна освіта стала однією з найбільш значущих складових освітнього процесу в ЗЗСО. І саме учителю-словеснику належить відіграти особливо важливу роль у вихованні майбутнього громадянина України. Метою ЗЗСО ХХІ ст. є формування особистості, здатної вийти за межі отриманих знань, відкритої до інновацій, спроможної повноцінно реалізуватися в майбутньому дорослому житті. Реалізація інноваційного підходу до навчання школярів дозволяє підняти на якісно новий рівень педагогічний процес, підвищити рівень навчальних досягнень, забезпечує психолого-емоційну комфортність і подальшу соціальну адаптованість учнів, готовність реалізувати особисті якості в індивідуальній чи колективній діяльності [6]. Використання інноваційних технологій на уроках української літератури найбільш цілісно забезпечує комфортні, безконфліктні й сприятливі умови розвитку здобувачів освіти, всебічно реалізує їх природний потенціал, виховує особистість, здатну до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення.

Вивчення біографії митців в школі на уроках літератури було предметом дослідження вчених В. Дробота, Н. Волошиної, І. Каплан, Є. Пасічника, Б. Степанишина, Г. Токмань. Практичний досвід базується на дослідженнях

сучасних вчених (К. Левіна, О. Пометун Л., Пироженко, О. Уварова), які працюють над класифікацією інтерактивних методів навчання [6]. Педагогічній практиці, такі як, (О. Козаченко[3], Л. Овдійчук[4],) розглядають інтерактивні технології в системі особистісно – зорієнтованої освіти. Нам імпонують наукові доробки О. Голик та Л. Штанько, які використовують інтерактивні методи навчання під час нетрадиційного уроку української літератури в школі.

Для формування життєвих компетентностей у здобувачів освіти ЗЗСО практикуються традиційні та інноваційні технології організації навчальної діяльності. Використання нестандартних форм дозволяє урізноманітнювати навчальну діяльність, дає змогу відійти від чітких рамок стандартного заняття з його незмінною структурою, сприяє підвищенню активності учасників освітнього процесу, а отже – й ефективності заняття [2, с.12]. Система роботи повинна будуватися на сучасних інноваційних технологіях, головна мета яких — зробити процес навчання творчим. Використання елементів інноваційних технологій забезпечує формування стійкого інтересу школярів до української літератури, результатом якого є розвиток мислення високого рівня й формування мовленнєвої культури школярів, компетентної особистості. Застосування інтерактивних технологій дозволяє перейти від традиційного предметного викладання до широкого універсального консультування, спрямувати навчання до єдиного результату – практичної самореалізації кожного учня, допомогти йому перейти від контрольованого вчителем навчання до навчання самостійного.

У системі інтерактивного навчання велике значення займає кооперативне та колективно-групове навчання. Технологія кооперативного навчання використовується на уроках засвоєння знань, умінь та навичок, на уроках закріплення та узагальнення вивченого матеріалу [3, с.73]. Найчастіше інтерактивним засобом навчання на уроках української літератури є поділ на невеликі дослідницькі, творчі та полемічні групи. Колективно- групове навчання – це одночасна робота всіх учасників. Мета такого навчання полягає в мотивації пізнавальної діяльності, поясненні певних положень, концентрації уваги учнів на

проблемних питаннях та цікавих фактах з біографії письменника, якого вивчають за програмою..

Нам імпонує також думка дослідників про ефективне використання таких технологій, як «гіпертекстова технологія», «ігрова технологія», «технологія проєктного навчання», «модульна технологія». Одним з можливих нестандартних підходів до вивчення біографії письменника української літератури, може бути організація книжкового квесту, який можна провести у формі рухливої гри, під час якої здобувачі освіти відвідують різні станції, пов'язані з творами цього письменника. Наприклад, на першій станції можна провести вікторину, під час якої школярі повинні визначити автора, назву та мотивацію до написання цього твору. На другій станції вони можуть зайнятися ігровим читанням, де кожен учень класу читає поезію, а інші відгадують, який це вірш. На третій станції учні можуть дискутувати про головну ідею твору та намагатися знайти відповіді на питання, які стосуються моралі та практичного застосування цих ідей в житті. Цей підхід до вивчення біографічних відомостей про письменників дають можливість розвивати школярам свої мовленнєві та читацькі навички, а також допомагають поглиблювати їх знання про українську літературу. Такий нестандартний підхід до проведення уроків літератури може бути цікавим та захопливим для здобувачів освіти і сприяти їх більш активній взаємодії з літературними творами.

Під час вивчення життєвого шляху письменників особливу увагу потрібно приділяти новим підходам до вивчення їх біографії: радимо подавати її у вигляді художнього нарису, впроваджувати «інтригуючий» фактор, звертатися до мемуаристики, художніх творів про життя письменника, спогадів сучасників про видатного митця. Важливим фактором для висвітлення особистості письменників, вважаємо, є майстерність учителя у виборі форм та методів, у доборі цитат, епіграфа, початку розповіді, в емоційності та якості мовлення. Вивчаючи біографію митців, залучаємо здобувачів освіти до цікавої пошукової роботи; допомагаємо їм цілісно уявити життєпис подій, зацікавити обставинами особистісного життя, сформуванню власну думку щодо духовного світу та

уподобань письменника, якого вивчають; поглибити та систематизувати біографічний матеріал [4]. Уроки з української літератури вимагають від здобувачів базової школи напруженої інтелектуальної роботи. Саме застосування ораторських прийомів, вільна, щира розповідь здатна привернути увагу школярів.

Таким чином, проаналізовані інноваційні технології навчання при вивченні біографії письменників допомагають залучати здобувачів освіти до активного навчального процесу. Під час вивчення біографії на уроках української літератури в базовій школі, ключевим є застосування активних та інтерактивних методів навчання. Необхідно залучати здобувачів освіти до вивчення життєпису письменника (підготувати співповідь про період життя, відповісти на питання, що вимагає розуміння життєвого шляху й особистості митців, написати біографічний етюд, есе тощо). Звертаємо увагу і на застосування під час таких уроків мультимедійних презентацій, документалістики, прослуховування музичних композицій. Головне завдання вчителя ЗЗСО – подавати матеріал так, щоб його слухали з захопленням і високим показником запам'ятовування.

Список використаних джерел:

1. Волошина Н. Вивчення біографії письменника в єдності з його творчістю. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 8. С. 9-10.
2. Горб О. А. Типологічні різновиди уроків української літератури в середній школі: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (українська література)». Олена Антонівна Горб. К. 2000. 19 с.
3. Козаченко О. Вивчення життєпису письменника. *Українська мова та література*. 2020. № 6. С. 70–77.
4. Овдійчук Л. Вивчення життєпису письменника на уроках літератури (естетичний аспект). URL : <http://bitly.su/408dt2Po> (дата звернення: 17.10.2024).
5. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти. К. 2016. 384 с.
6. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. URL: https://nvk-liceu.at.ua/_ld/0/2_VTn.pdf. (дата звернення: 17.10.2024).
7. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі. К. 2018. 254 с.
8. Токмань Г. Методика викладання української літератури в основній школі: екзистенціально-діалогічна концепція. К. 2012. 312 с.

Надія Русин

старший викладач кафедри
дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет

Дарина Уліганець

спеціальність 012 Дошкільна освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ПЕДАГОГІВ

У Базовому компоненті дошкільної освіти одним із завдань розвитку, навчання та виховання дітей є взаємодія вихователя із сім'єю вихованців. Першорядна і головна роль у вихованні дитини відводиться її сім'ї. Саме батьки зобов'язані закласти основи фізичного, морального та інтелектуального розвитку дитини, а педагоги покликані допомогти здійснити цю місію.

Традиційні форми взаємодії із сім'єю сьогодні у нових умовах ми поєднуємо з інноваційними технологіями організації взаємодії. Доводиться вигадувати нові форми залучення батьків у навчання та виховання їхніх дітей – збори, консультативні та інформаційні стенди, батьківські клуби. Щоб активізувати батьківський потенціал, слід запропонувати батькам взяти участь у театралізованій діяльності. Усе це є новизною у спілці батьків, вихователів та дітей.

Актуальність театральної діяльності з батьками полягає в тому, що вона сприяє розвитку довірчих відносин між дітьми, батьками та педагогами – що є однією з основних цілей впровадження стандарту дошкільної освіти; поєднання всіх в одну команду; розвитку потреб ділитися один з одним своїми проблемами і вирішувати їх, а також брати участь у спільних заходах.

Театр розкриває духовний і творчий потенціал дитини та дає їй реальну можливість адаптуватися до соціальної дійсності. Спільний театр дорослих та дітей – це театр-школа, де вся діяльність театру спрямована на всебічний розвиток дитини. Щоб з дитини виховати, творчу, естетично розвинену особистість, потрібно починати з самих батьків, саме тому до батьків

висувається низка вимог, таких як: артистизм, бажання займатися спільною театралізованою діяльністю з дітьми, під час якої набувають нових знань.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що метою діяльності дошкільного закладу є забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини, створення сприятливих умов для її особистісного становлення та творчої самореалізації. Одним із ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дошкільника названо театралізовану діяльність. Вона сприяє естетичному вихованню дітей, прилучає їх до мистецтва, розвиває вміння бачити, чути, розуміти красу слова, дії. Театральне мистецтво близьке і зрозуміле дітям, адже в його основі — гра, а це для малюка — найголовніший аспект діяльності, адже діти, граючись, розвиваються.

Самий короткий шлях емоційного розкріпачення дитини, зняття стислості, навчання чувствованню і художньому уяві - це шлях через гру, фантазування, творчість.[1]

«Театралізована діяльність є невичерпним джерелом розвитку почуттів, переживань і емоційних відкриттів дитини, залучає її до духовного багатства. Постановка казки змушує хвилюватися, співпереживати герою і подій, і в процесі цього співпереживання створюються певні відносини і моральні оцінки, просто повідомляються і засвоювані» (В. А. Сухомлинський).

Проблемою естетичного виховання займалися такі науковці як Л. В. Артемова, О.П. Аматыєва, А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, які розглядали ляльковий театр як засіб розвитку творчих здібностей дошкільників. Роль театралізованої діяльності у всебічному розвитку дошкільників висвітлено у працях Т. М. Караманенко, Ю. Р. Караманенко, Д. У. Менджерицької, А. П.Усової. Шляхи, методи і прийоми використання засобів лялькового театру у навчально – виховному середовищі закладу дошкільної освіти розкривали у своїх роботах Т. Н. Доронова, М. Д. Маханева, Н. Пасічник, І. Товма та ін.[1]

Однією з продуктивних та цікавих форм є театралізована діяльність, яка сприяє повноцінному об'єднанню сім'ї та дитячого садка, розкриттю творчого потенціалу дитини, вихованню творчої спрямованості особистості. Колективна

театралізована діяльність здійснює цілісний вплив на особистість дитини, її розкріпачення, залучення до дії, впливає на самостійну творчість; розвиток усіх провідних психічних процесів; сприяє самопізнанню, самовираженню особистості за досить високого ступеня свободи; створює умови для соціалізації дитини.

Театр – один із найдоступніших видів мистецтва для дітей, саме завдяки йому у дітей формується художній та естетичний смак, моральне виховання та розвиток комунікативних якостей, а також розвивається мова, пам'ять, цілеспрямованість, посидючість, відпрацьовуються фізичні навички (імітація рухів різних тварин). Саме це сприяє розкриттю особистості дитини, її індивідуальності та творчого потенціалу, адже дитина має можливість висловити свої почуття, переживання, емоції, а також вирішити свої внутрішні конфлікти.

Театралізована, театральна – ігрова діяльність має значення для розвитку дітей. Театральна-ігрова діяльність представлена у дитсадку ляльковим театром та театралізованими іграми. Ляльковий театр впливає на маленьких глядачів цілим комплексом художніх засобів: це і художнє слово, і образ, і мальовниче декоративне оформлення і музика. Вміле використання лялькового театру надає велику допомогу у повсякденній роботі з дітьми. Діти дуже люблять дивитися вистави.

В умовах дитячого садка не можна поставити велику складну виставу самотужки – власне це й непотрібно. Нехай це буде коротка казка на фланелеграфі, невелика сценка чи коротка вистава, театр картинок.

Важливо, щоб такі покази проводилися систематично і використовувалися всі види театру. Перед початком театральної діяльності проводиться попередня робота з батьками: індивідуальні розмови про значимість театральної діяльності у житті дитини, консультації «Розвиток дітей у театралізованій діяльності», «Світ театру», «Театр вдома» та ін., про вплив театру на розвиток дитини.

Спільна домашня діяльність батьків та дітей сприяла поповненню лялькового театру новими героями (бабуся, лисиця, ведмідь та ін.). Підсумовуючи, говоримо про те, що театралізована діяльність сприяє

повноцінному об'єднанню сім'ї та дитячого садка, розкриттю творчого потенціалу дитини, вихованню творчої спрямованості особистості. Колективна театралізована діяльність здійснює цілісний вплив на особистість дитини, її розкріпачення, залучення в дію, на самостійну творчість; розвиток усіх провідних психічних процесів; сприяє самопізнанню, самовираженню особистості за досить високого ступеня свободи; створює умови для соціалізації дитини.

Ось чому важливо у повсякденному житті, вдома й у дитсадку соціалізувати дошкільнят через театралізовану діяльність і залучати батьків, адже саме сім'я забезпечить повноцінний індивідуальний розвиток та успішну соціалізацію у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Гарматюк О. Театр, який виховує. Дошкільне виховання. 2017. № 2. С. 9-11. 155
2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Альбіна Сабов

спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Катерина Мовчан

директор наукової бібліотеки МДУ, старший викладач
Мукачівський державний університет

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній простір, зокрема в умовах євроінтеграції, потребує якісної підготовки фахівців для дошкільних закладів. Вихователь дошкільного закладу повинен володіти не лише професійними знаннями, а й навичками роботи з інформацією, інноваційними технологіями та педагогічними методиками. У цьому процесі важливу роль відіграє бібліотека, яка стає активним учасником підготовки конкурентоспроможних спеціалістів.

Євроінтеграція значно впливає на реформування освітніх процесів в Україні, акцентуючи увагу на адаптації до європейських стандартів і впровадженні інноваційних методик підготовки фахівців.

Педагогічна підготовка у словникових джерелах визначається як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, умінь, навичок і професійної готовності [1].

Сучасні дослідження розкривають різні аспекти підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми в дошкільному навчальному закладі освіти, зокрема, в роботах Г. Беленької, Т. Жаровцевої, О. Пехоти, Т. Танько, Г. Троцько та ін. визначено зміст, етапи, компонентний склад професійно-педагогічної підготовки та запропоновано різні моделі її реалізації. Аналіз публікацій вітчизняних дослідників підтверджує думку, що підготовка педагога дошкільного фаху повинна відповідати вимогам сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. Вона має свою специфіку, ґрунтується на основних дидактичних закономірностях побудови процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі[2, с.15-16].

Підготовка фахівців дошкільних закладів спрямована на:

1.Формування ключових компетентностей. Сучасні педагоги повинні володіти міждисциплінарними знаннями, критичним мисленням, креативністю та здатністю працювати в мультикультурному середовищі.

2.Застосування інноваційних технологій. Впровадження мультимедійних засобів, інтерактивних платформ і STEM-освіти в підготовку вихователів.

3.Розвиток педагогічної мобільності. Через програми міжнародного стажування, участь у європейських освітніх проєктах і використання ресурсів міжнародних бібліотечних баз.

Також європейські стандарти підготовки акцентують увагу на інклюзивній освіті, інтеграції сучасних цифрових ресурсів у навчання та співпраці між освітніми та інформаційними установами.

Бібліотеки університетів виконують важливу роль у забезпеченні інтеграції європейських стандартів та принципів у навчальний процес. Вони активно працюють над впровадженням новітніх європейських освітніх практик, що передбачають використання сучасних педагогічних методик, розвиток інклюзивної освіти, інтернаціоналізацію та мобільність студентів. В результаті бібліотечні ресурси стають не лише джерелом локальних знань, але й важливим елементом у формуванні глобальної освітньої картини, де студенти мають можливість ознайомитися з міжнародними дослідженнями та інноваціями у галузі дошкільної освіти. У підготовці вихователя дошкільного закладу бібліотека сприяє доступу до сучасних джерел інформації, інформаційно-технологічній підтримці, розвитку інформаційної грамотності, підтримці інновацій у підготовці вихователів, використанню цифрових платформ, організації інтерактивних заходів, формування бази практичних матеріалів.

Отже, бібліотека відіграє ключову роль у підготовці сучасного фахівця дошкільного закладу, забезпечуючи доступ до знань, розвиток інформаційної культури та інтеграцію європейських стандартів у навчальний процес. Її діяльність сприяє формуванню компетентного, креативного й мобільного спеціаліста, здатного відповідати вимогам сучасного суспільства та викликам євроінтеграційних процесів.

Підготовка вихователів дошкільних закладів у таких умовах є важливим кроком до інтеграції української освіти в європейський простір, що забезпечує якість, інноваційність і відповідність сучасним викликам.

Список використаних джерел:

1. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, З. Н. Борисова та ін. ; за заг. ред. І. І. Загарницької. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 310 с.

2. Добош О.М, Ковач Л.Я. Проблема підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності. *Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах інтеграції освітнього простору*: матеріали науково-методичного семінару, 26 квітня 2017 р., Мукачєво. Вип.4. «Формування дослідницької компетентності студентів у вищих педагогічних навчальних закладах» / Ред.кол. : В.І.Кобаль (гол.ред.) та ін. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2017. С. 15-16

Валерія Сімакова

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Швардак

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ STEM-ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

STEM-освіта, яка об'єднує науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics), є сучасним освітнім підходом, спрямованим на підготовку учнів до вирішення реальних проблем у швидко змінюваному світі. Реалізація технології STEM в початковій школі має важливе значення, оскільки цей період є ключовим для формування основних компетенцій, розвитку креативного та критичного мислення, а також стимулювання цікавості до науки і технологій. Особливості впровадження STEM-освіти у початкових класах обумовлені необхідністю адаптації методик до вікових можливостей дітей, інтеграції предметів та залучення інтерактивних методів навчання [3].

Основна ідея STEM-освіти полягає у тому, щоб інтегрувати знання з різних галузей у єдину систему, яка допомагає учням зрозуміти, як вони можуть використовувати ці знання для вирішення практичних завдань. У початковій школі ця інтеграція реалізується через виконання проєктів, проведення експериментів та розв'язання проблемних ситуацій. Наприклад, під час проєкту на тему «Будуємо міст», діти можуть вивчати фізичні закони, що забезпечують стійкість конструкції (наука), використовувати прості технологічні інструменти для створення моделей (технології), проєктувати власні мости (інженерія) та розраховувати їхні розміри чи пропорції (математика). Такий підхід сприяє розвитку міжпредметного мислення та практичних навичок.

Однією з особливостей STEM-освіти у початковій школі є акцент на ігрових і практично-орієнтованих методах навчання. Молодші школярі краще засвоюють знання, коли вони подаються у вигляді гри або практичної діяльності. Наприклад, конструювання моделей за допомогою LEGO або використання робототехнічних наборів дає змогу дітям у доступній формі знайомитися з основами інженерії та програмування. Такі завдання розвивають дрібну моторику, просторове мислення та сприяють формуванню логіки і послідовності дій [4].

STEM-освіта також орієнтована на вирішення реальних проблем, що робить навчання змістовним і цікавим для дітей. У початковій школі це може проявлятися у виконанні проєктів, спрямованих на вирішення локальних чи глобальних завдань. Наприклад, діти можуть працювати над проєктом зі створення моделі екологічно чистого міста, де вони розглядають питання екології (наука), використовують інструменти для моделювання (технології), проєктують будівлі чи транспорт (інженерія) та рахують необхідні ресурси (математика). Такий підхід формує у школярів усвідомлення важливості збереження довкілля, стимулює творче мислення і навчає відповідальності за результати своєї діяльності.

Особливо важливим аспектом STEM-освіти є розвиток у дітей критичного мислення. У процесі виконання завдань школярі не лише засвоюють знання, а й аналізують інформацію, роблять висновки, шукають альтернативні рішення. Наприклад, у ході експерименту учні можуть випробовувати кілька варіантів побудови конструкції, визначати, який із них є найбільш ефективним, і пояснювати, чому саме. Це допомагає їм розвивати здатність оцінювати ситуацію з різних сторін, бачити причини та наслідки своїх дій [2].

Інтеграція STEMу в освітній процес початкової школи сприяє також формуванню соціальних навичок. Багато завдань у STEM-освіті виконуються у групах, що дає змогу дітям навчатися співпраці, комунікації, розподілу обов'язків та прийняття спільних рішень. Наприклад, під час роботи над спільним проєктом школярі вчаться висловлювати свої ідеї, слухати думки

інших, аргументувати свою позицію та шукати компроміси. Це є важливою складовою формування особистості, яка здатна ефективно працювати у команді.

Важливу роль у реалізації STEM-освіти відіграють сучасні технології. Використання цифрових платформ, освітніх додатків та інтерактивних інструментів значно полегшує освітній процес і робить його більш захопливим. Наприклад, у початкових класах можна застосовувати програми для створення анімацій, симуляції фізичних експериментів або вивчення основ програмування у візуальній формі. Такі інструменти дозволяють дітям отримувати зворотний зв'язок у режимі реального часу, спостерігати результати своїх дій і швидко виправляти помилки [4].

Реалізація STEM-освіти в початковій школі має враховувати вікові особливості дітей. Молодші школярі краще засвоюють матеріал, якщо він подається у доступній формі, з використанням наочності, гри та інтерактивних методів. Тому завдання повинні бути зрозумілими, цікавими та відповідати рівню розвитку учнів. Наприклад, для першокласників можна запропонувати прості завдання, пов'язані з побудовою моделей чи спостереженням за природними явищами, тоді як для учнів старших класів початкової школи завдання можуть бути складнішими і включати виконання експериментів або створення міні-проектів.

Попри значні переваги, впровадження STEM-освіти у початковій школі має і певні виклики. Серед них – недостатня підготовка вчителів, брак матеріально-технічної бази та обмежений час для інтеграції проектної діяльності у стандартну навчальну програму. Для подолання цих труднощів важливо проводити професійні тренінги для педагогів, забезпечувати школи необхідним обладнанням та розробляти методичні рекомендації для організації STEM-діяльності у початкових класах [1].

Результати використання STEM-освіти у початковій школі свідчать про її позитивний вплив на навчальні досягнення учнів та їхній загальний розвиток. Школярі, які беруть участь у STEM-активностях, демонструють вищий рівень зацікавленості у навчанні, краще засвоюють знання, виявляють більшу

самостійність у виконанні завдань і здатність до критичного мислення. Крім того, вони розвивають ті навички, які є необхідними для успішного життя у сучасному суспільстві.

Отже, STEM-освіта у початковій школі є ефективним підходом, що сприяє всебічному розвитку учнів, формуванню їхніх пізнавальних інтересів і практичних навичок. Інтеграція науки, технологій, інженерії та математики в освітній процес дозволяє зробити навчання цікавим, змістовним і наближеним до реального життя. Важливо забезпечити підтримку педагогів, учнів і батьків у цьому процесі, створюючи умови для успішної реалізації STEM-освіти у школах.

Список використаних джерел:

1. Доценко С. STEM-освіта: науковий дискурс та освітні практики. Рідна школа. 2021. №3. С. 31-35.
2. Онопченко Г., Онопченко О., Поліхун І., Постова К., Сліпучіна І. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.
3. Швардак М. В. Освітні тренди в умовах Нової української школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2022. Вип. 89. С. 136–140.
4. Швардак М.В. STEM-освіта засобами цифрових технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2023. №92. Т.1. С.160-164.

Олександр Тимощук

кандидат педагогічних наук,
здобувач ступеня доктора наук
за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки»,
Рівненський державний гуманітарний університет

РАДІАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА ЯК ОБ'ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Радіаційна грамотність населення є одним із ключових чинників забезпечення радіаційної безпеки, оскільки дозволяє розуміти ризики, пов'язані з іонізуючими випромінюваннями, приймати обґрунтовані рішення та ефективно діяти в умовах небезпек чи надзвичайних ситуацій. Нині в Україні існує кілька джерел радіаційних небезпек, серед яких варто виділити:

1. Малі дози опромінення, що зумовлені природними джерелами, зокрема радон [1], а також медико-діагностичні процедури [2].

2. Незаконний оббіг матеріалами, які вивезені із радіоактивно-забруднених зон, чи техногенних об'єктів [3].

3. Теракти, в тому числі воєнного характеру, що можуть супроводжуватися застосуванням «брудної бомби» [4].

4. Аварії на атомних електростанціях, що можуть бути детерміновані природними катаклізмами або людським фактором [5].

Наслідки радіаційних аварій мають дуже складний характер й характеризуються довгостроковою дією, а саме опромінення населення підвищує ризик важких захворювань, забруднення довкілля на тривалий час, економічні втрати пов'язані з ліквідацією наслідків, соціальна нестабільність через масову евакуацію і втрату домівок населенням.

Основи радіаційної грамотності є критично важливими для забезпечення власної безпеки та оточуючих у разі радіаційних небезпек. Належна обізнаність населення про іонізуючі випромінювання, його джерела та шляхи поширення дозволяє правильно оцінити ризик й приймати ефективні рішення. Найперше, такі знання допомагають людям усвідомити важливість мінімізації шкідливого впливу випромінювання шляхом використання захисних екранів (об'єкти, споруди), зберігання безпечної відстані, обмеження часу перебування в зоні ризику. По-друге, радіаційна грамотність сприяє обізнаності та готовності до надзвичайних ситуацій, зокрема люди можуть швидше та правильніше реагувати на радіаційні аварії. По-третє, глибоке усвідомлення радіаційного впливу дозволяє уникати паніки та неправомірних дій, що можуть ускладнити процеси ліквідації наслідків чи евакуації.

Одним із головних завдань радіаційної грамотності в контексті національної безпеки є формування у суспільства правильних, науково-обґрунтованих уявлень про радіацію та загрози пов'язані з нею. Населення, яке має достатній рівень освіченості в питаннях радіації, здатне ідентифікувати правдиву інформацію від фальшивих чи маніпулятивних джерел. Водночас

обізнане суспільство знає, як діяти у випадку радіаційної загрози: де шукати укриття, як використовувати засоби індивідуального захисту, наприклад, йодопрофілактику, як організувати евакуацію. Інформованість сприяє збереженню емоційного контролю під час загроз, тобто люди знають, як радіація діє на організм, які дозування безпечні, а які — небезпечні, вони не піддаються панічним настроям і не поширюють дезінформації. Паніка зазвичай виникає через брак інформації або її нерозуміння. Крім того, грамотне суспільство має більшу довіру до наукових та офіційних джерел інформації, воно розуміє важливість фахової експертизи під час криз і менше піддається впливу чуток або емоційно-забарвлених впливів.

Нинішній стан нашої держави особливо загострює проблему інформаційних впливів маніпулятивного характеру, пов'язаних із радіоактивними загрозами. Радіаційно грамотне суспільство значно об'єктивніше оцінює такі маніпуляції інформаційного характеру, що мінімізує появу суспільного резонансу та панічних настроїв. Враховуючи велику інфраструктуру радіаційно-небезпечних об'єктів, загрози воєнного характеру, радіаційна грамотність набуває значної об'єктності в системі національної безпеки нашої держави.

Радіаційна грамотність суспільства є одним з найважливіших складників національної безпеки. Розвиток й підвищення рівня радіаційної грамотності населення є вигідною інвестицією в майбутнє, оскільки дозволяє мінімізувати наслідки радіаційних аварій та забезпечити безпеку громадян, особливо в контексті загроз воєнного характеру.

Список використаних джерел:

1. Бузиний, М., Михайлова, Л. (2022). Узагальнені дані 20-річного моніторингу радону-222 у питній воді України // Ядерна та радіаційна безпека. – 2022. – № 4 (96). – С. 29-38.
2. Wall, B. F., Kendall, G. M., Edwards, A. A., Bouffler, S., Muirhead, C. R., & Meara, J. R. (2006). What are the risks from medical X-rays and other low dose radiation? // The British journal of radiology. – 2006. – Т. 79, № 940. – С. 285-294.
3. Мілевський, О. О. (2014). Особливості розслідування кримінальних правопорушень у Чорнобильській зоні відчуження // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2014. – № 2. – С. 214-220.
4. Буряченко, О. (2024). Еволюція ядерного тероризму: політичний аналіз міжнародної нормативно-правової бази через призму російсько-української війни // Наукові праці

Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. – 2024. – № 1 (73). – С. 13-22.

5. Попов, О. О., Яцишин, А. В., Ковач, В. О., Артемчук, В. О., Тарадуда, Д. В., Собина, В. О., ..., Матвеева, І. В. (2019). Аналіз можливих причин виникнення надзвичайних ситуацій на АЕС з метою мінімізації ризику їх виникнення // Ядерна та радіаційна безпека. – 2019. – № 1. – С. 75-80.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Надія Брижак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Ірина Дида

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У зв'язку з ускладненням соціально-політичної та економічної ситуації, військового стану в країні ступінь проявів насильства в Україні збільшився у декілька разів. Розрив між поколіннями, знецінення значення родини, підвищення рівня агресії в суспільстві слугують каталізаторами ще більшого розповсюдження в освітньому середовищі такого небезпечного прояву як булінг.

Термін «булінг» походить від англійського дієслова «to bully». Кембриджський словник англійської мови дієслово «to bully» тлумачить як «ображати, залякувати когось, хто є меншим або менш впливовим ніж ви, часто – примушувати таку особу до небажаних дій» [5].

Оксфордський словник визначає дієслово «to bully» як «прагнути завдати шкоду, залякувати або примусити до небажаної дії уразливу особу або особу, яка сприймається як така» [6].

Згідно словника іншомовних слів за ред. О.Мельничука дієслово «to bully» перекладається як цькування, залякування. Булінг (англ. bullying – залякування, цькування) – це систематичне агресивне переслідування і цькування, залякування із застосуванням фізичної сили з метою примусу або домінування [4, с. 248].

Першим на проблему булінгу звернув увагу норвезький психолог Д. Олвеус (Olweus D.), який визначив це явище в шкільному колективі як ситуацію,

в якій учень неодноразово, тривалий час стає об'єктом негативних дій та нападів з боку одного учня чи кількох учнів. Явище булінгу має колективний характер та засноване на соціальних стосунках у групі [7]. Вчений визначив типові риси учнів, схильних до булінгу: вони відчують сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших учнів, переслідуючи власні цілі; вони імпульсивні й легко шаленіють; часто зухвалі та агресивні у ставленні до дорослих (передусім батьків і вчителів); не виявляють співчуття до своїх жертв.

Виділяють різні форми булінгу, а саме:

1. Фізичний булінг: побиття, штовхання, пошкодження або крадіжка особистих речей.

2. Вербальний булінг: образи, глузування, погрози, приниження.

3. Соціальний булінг: виключення з групи, поширення пліток, маніпуляції у стосунках.

4. Сексуальний булінг: небажані дотики або жести сексуального характеру, поширення чуток про сексуальне життя жертви, сексуальні домагання чи шантаж.

5. «Расовий чи етнічний булінг: дискримінація на основі раси, національності чи етнічної приналежності; образи, пов'язані з культурними особливостями.

6. Булінг на основі релігійних переконань: насмішки над релігійними практиками або віруваннями; примушування до участі чи відмови від релігійних практик.

7. Булінг через особливі освітні потреби: цькування учнів з інвалідністю або особливостями розвитку».

8. Економічний булінг: вимагання грошей або речей, знуцання через економічний статус родини жертви[3, с.170].

Ці форми зазвичай часто переплітаються, тому жертва може зазнавати одночасно кількох видів булінгу

Характерними ознаками булінгу є: «систематичність (цькування відбувається регулярно, а не є одиничним випадком); навмисність (кривдник діє

цілеспрямовано, а не випадково); нерівність сил (жертва зазвичай слабша фізично, психологічно або соціально); спричинення шкоди (булінг завжди призводить до фізичних або психологічних страждань жертви)».

Ю. Савельєв та Т. Салата, аналізуючи дослідження А. Моор і Б. Хіллері, визначили такі характерні особливості шкільного булінгу:

- явище шкільного булінгу з'являється у старшому дошкільному віці;
- частота фізичного булінгу збільшується у початковій школі і в 3 – 6 класах досягає піку, а потім знижується;
- ініціаторами булінгу часто виступають вчителі; в старших класах учні частіше, ніж в молодших, повідомляють про ситуації систематичного приниження з боку вчителів;
- хлопчики-агресори більше схильні до фізичного насильства, а дівчатка – до психологічного і вербального, до створення ситуацій виключення для жертв булінгу;
- жертвами булінгу в однаковій мірі можуть бути і дівчата, і хлопці;
- частота вербального булінгу і соціального виключення з віком не знижується і набуває певної регулярності у підлітковому віці;
- причиною булінгу може бути та чи інша відмінність дитини – її невідповідність будь-яким, прийнятим у певній групі, стандартам;
- від одного до двох відсотків дітей є постійними жертвами шкільного булінгу;

з віком однолітки все менше співчують жертві [2, с.77-79].

Учасників булінгу можна розділити на три групи:

1) булери – це особи, котрі мають соціальну вагу або наділені більшою фізичною силою, з високим потенціалом агресивності, спрямованої на інших індивідів;

2) жертви – це особи, які є об'єктами знущань. Ця категорія додатково поділяється на покірних і агресивних жертв. Покірні жертви більш тривожні та невпевнені, ніж звичайні особи (учні), і виявляють тенденцію бути більш обережними, сензитивними, схильними замикатися в собі. Їхня типова реакція

на булінг полягає не в тому, щоб чинити опір, а в тому, щоб спробувати уникнути мучителів. Їм властиве негативне ставлення до себе, вони можуть перебувати у самотності, не проявляти агресії та віддалятися від колективу. Покірні жертви страждають від низького почуття власної гідності, часто уявляють себе невдахами, дурними, сором'язливими і непривабливими людьми.

Н. Прібиткова визначає основні риси, наявні в усіх жертв булінгу: боязливість, вразливість, замкнутість у собі, сором'язливість; часту тривожність, невпевненість у собі з низькою самооцінкою; схильність до депресивних станів і можливих думок про самогубство; якщо це хлопчики, то вони можуть бути фізично слабкішими за своїх ровесників. Ці риси виступають одночасно і причиною, і наслідком булінгу [1, с. 58–61].

Отже, булінг - це агресивна поведінка, яка спрямована на пониження почуттів, висловлювання негативних емоцій і принизливих оцінок щодо іншої людини. Характерною ознакою булінгу є емоційне пониження, агресія, тілесні ушкодження, залякування, ігнорування, образа почуттів людини. Найчастіше жертвами булінгу стають діти, що мають певні фізичні вади, якісь недоліки, особливості зовнішності, поведінки, несформовані соціальні навички, низький інтелект, труднощі в навчанні, малозабезпечені.

Список використаних джерел:

1. Прібиткова Н. Булінг у закладах освіти: поняття, структура, причини та шляхи подолання. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2017. С. 58–61.

2. Савельєв Ю.Б., Салата Т.М. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі? *Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Наукові записки. Т. 97. К. : Аграр Медіа Груп, 2009. С. 71 – 79.

3. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Розділ V. Соціальна педагогіка. 2015. Вип. 1. С. 169-173.

4. Словник іншомовних слів за ред. О.С. Мельничука. - 1-е видання, Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. 776 с.

5. Meaning of “bully” in the Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/bully>

6. Main definitions of bully in English. URL: <https://www.lexico.com/en/definition/bully>

7. Olweus D. Bullying at school: tackling the problem. 2001. URL: <http://www.oecdobserver.org>.

Олена Дудаш

ст. викладач, доктор філософії,
Мукачівський державний університет

Марина Микитин

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ ТА ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни, коли діти переживають страх, невпевненість і тривогу, роль вихователя у закладі дошкільної освіти набуває особливого значення. Вихователь стає не лише педагогом, але й психологічною підтримкою, другом, зразком спокою та безпеки. Чимало закладів дошкільної освіти зараз не працюють, деякі – організовують освітній процес дистанційно, а інші працюють у звичному режимі.

Особливі труднощі в процесі адаптації до навчання виникають у дітей, які, внаслідок активних бойових дій, стали вимушеними переселенцями. Крім стресу, спричиненого війною, вони переживають труднощі, пов'язані з інтеграцією в нове соціальне середовище. Відчуття невизначеності, зміна місця проживання та втрата звичного оточення можуть посилювати психологічне напруження, ускладнювати соціальну адаптацію та здатність до навчання. Для таких дітей необхідно створювати сприятливі умови та розробляти спеціальні педагогічні підходи, які допоможуть їм успішно інтегруватися в освітній процес.

Пріоритетними питаннями в умовах воєнного стану є організація психологічної та методичної підтримки для педагогічних працівників, надання всебічної допомоги дітям і батькам у кризових ситуаціях, адаптація освітнього процесу для дітей раннього та дошкільного віку, забезпечення різноманітних видів психолого-педагогічної підтримки для дітей та батьків; а також надання психолого-педагогічного супроводу для всіх дітей, зокрема й тих, які мають особливі освітні потреби [3, с. 114].

Як зазначає О. Журавська, оскільки форма освіти дошкільників залежить від безпекової ситуації в кожному регіоні, комунікувати з учасниками освітнього процесу потрібно з урахуванням локації дітей: удома, у бомбосховищі, в умовах зовнішньої міграції, в умовах внутрішньої міграції, в ЗДО, з батьками, вихователями, опікунами, волонтерами тощо [2, с. 189]. Вихователь має надавати чіткі інструкції у разі небезпеки, вчити дітей, як реагувати на різні ситуації та намагатись заспокоїти їх.

Під час організації комунікації вихователя з вихованцями закладу дошкільної освіти необхідно враховувати виконання таких завдань:

- забезпечення сімей, евакуйованих із небезпечних регіонів, необхідною інформацією для можливості долучення до освітнього процесу за місцем тимчасового проживання;
- надання інформації про приватні освітні платформи з безкоштовним доступом до освітніх послуг для залучення дітей до навчання;
- сприяння тимчасовому включенню дітей у процес дошкільної освіти в закладах інших країн на період воєнних дій;
- організація індивідуальних консультацій із фахівцями (психологами, психотерапевтами, медиками, юристами тощо) для підтримки дітей та батьків у кризових ситуаціях, таких як евакуація, перебування у бомбосховищах, медичних закладах, притулках чи під час перетину кордону.

В умовах війни організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти зазнала значних змін, деякі ЗДО були змушені перейти до дистанційної форми навчання, а також шукати нові рішення для забезпечення ефективної взаємодії між ЗДО та батьками. Необхідною умовою є активізація інтересу батьків до нововведень у сучасному освітньому середовищі, а також розробка інноваційних підходів, форм і методів співпраці, які б сприяли підтримці дітей у навчанні та розвитку. Постійний зворотний зв'язок дозволяє вихователю розуміти, в якому емоційному стані дитина приходить до закладу і як батьки можуть сприяти її підтримці вдома, а батьки повинні бути поінформовані про поведінку дитини, про досягнення і проблеми, з якими вихователь стикається в

процесі виховання, і також отримувати рекомендації щодо того, як допомогти дитині подолати тривогу. Н. Вахняк стверджує, що виховати соціально адаптовану, компетентну, всебічно розвинуту особистість можливо лише за умови тісної взаємодії ЗДО з батьками вихованців або осіб, які їх замінюють [1].

Застосування ігрових методів під час проведення занять є надзвичайно важливим елементом освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. У процесі ігрової взаємодії формуються нові психологічні характеристики, що відповідають віковим етапам розвитку, а сама особистість дитини проходить стадіальний поступ. У зв'язку з цим, як зазначають Н. Фроленкова та І. Купіна, психолого-педагогічна наука визнає гру провідною діяльністю для дітей цього віку та надає вихователям широкі можливості для реалізації освітніх і виховних завдань [4, с. 474]. Важливо, щоб педагог вмів розпізнавати психологічний стан дитини, був готовим надати першу психологічну допомогу та вміло використовувати методи адаптації й релаксації, такі як терапевтичні ігри, вправи на зниження тривожності, казкотерапію та арт-терапію.

Отже, вихователь сприяє не лише навчальному, а й емоційному розвитку дитини, допомагає їй впоратися з викликами воєнного часу та підтримує її психологічне здоров'я. Уміння вихователя адаптувати освітній процес до поточних умов, тісна співпраця з батьками, залучення спеціалістів (психологів, медичних працівників, юристів), методи ігрової терапії дозволяють забезпечити всебічну підтримку вихованцям у кризових ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Вахняк Н. Дистанційний формат взаємодії дошкільного закладу з батьками вихованців як виклик сьогодення. *Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації*. 2023. С. 27-34. URL: <http://surl.li/hcdasv>.
2. Журавська О. Організація освітнього процесу у ЗДО в умовах війни. *Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації*. 2024. С. 185-192. URL: <http://surl.li/mcpusk>.
3. Казачінер О., Бойчук Ю., Галій А. Спеціальні вміння вихователя закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу*. 2023. С. 113-115. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/70b6363b-8309-488b-b821-0fe027b78007/content>.
4. Фроленкова Н. та Купіна І. Адаптація дітей дошкільного та молодшого шкільного віку до навчання в умовах воєнного стану. *Перспективи*

та інновації науки. 2022. С. 471- 482. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/89774705-01d8-4c3d-9219-2a191699f0cd/content>.

Олена Дудаш

ст. викладач, доктор філософії,
Мукачівський державний університет

Ганна Шкріба

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний період є критичним етапом у розвитку дитини, коли закладаються основи для подальшого навчання та особистісного зростання. У старшому дошкільному віці (5-6 років) відбувається інтенсивний розвиток пізнавальної діяльності, що є фундаментом для майбутнього успіху в школі. Як показав аналіз наукових джерел з теми дослідження, у психолого-педагогічній науці існують різні підходи до визначення поняття «пізнавальна діяльність».

Так, згідно тлумачення, яке надає сучасний психолого-педагогічний словник: «Пізнавальна діяльність - це процес сприйняття, розуміння та опрацювання інформації з метою отримання нових знань, розвитку розумових навичок та формування розумової активності» [1, с. 347].

Л. Назарець наголошує на тому, що пізнавальна діяльність не обмежується лише академічними знаннями, вона охоплює всі аспекти життя та дозволяє людині адаптуватися до змін у навколишньому світі та постійно навчатися [2].

М. Горват, М. Кузьма-Качур стверджують, що ця діяльність є ключовою для розвитку особистості, розширення світогляду та підвищення кваліфікації в різних сферах життя [3].

Н. Крупеніна розглядає пізнавальну діяльність в єдності з навчальною, і визначає навчально-пізнавальну діяльність як «пізнання, орієнтоване на оволодіння багатствами культури, накопиченої людством» [4].

Т. Шушара, наводячи основні ознаки навчально-пізнавальної діяльності, акцентує увагу на наступних:

- готовність та прагнення до енергійного оволодіння знаннями;
- вміння мобілізувати вольові зусилля для вирішення пізнавальних завдань;
- «жага знань»;
- вміння бачити проблему, зосередженість уваги, самостійність під час виконання навчальних завдань;
- готовність до активного пізнання;
- оволодіння прийомами пізнавальної мисленнєвої діяльності [5].

Отже, навчально-пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку сприяє формуванню у них багатьох важливих навичок, таких як вміння аналізувати, ставити цілі, знаходити рішення та здійснювати оцінку результатів своєї діяльності. Завдяки цьому діти розвивають впевненість у власних силах і вміння самостійно приймати рішення.

Пізнавальна діяльність у цьому віці набуває форм більшої організованості: діти вчать виконувати завдання, орієнтуючись на певний результат, оцінювати власні досягнення та бачити зв'язок між докладеними зусиллями і результатом. Саме в цей період дорослі можуть допомогти дітям розвивати внутрішню мотивацію до навчання, формуючи позитивне ставлення до пізнавальної діяльності через цікаві завдання, ігрові елементи та індивідуальний підхід.

Основні заходи, що сприяють розвитку пізнавальної діяльності у дітей старшого дошкільного віку, включають використання інтерактивних ігор та практичних завдань, які сприяють формуванню важливих пізнавальних навичок. Ігрові ситуації, котрі становлять логічні завдання, головоломки або настільні ігри, допомагають дітям розвивати здатність до розв'язання проблем, аналізу та прогнозування результатів своїх дій [6, с. 42]. Крім того, ігри дозволяють дітям практикувати навички співпраці, а це є важливою частиною соціального розвитку в цьому віці.

Також важливим аспектом є організація пошукової діяльності та проведення простих експериментів. Під час таких заходів діти активно залучаються до дослідження навколишнього світу, розвиваючи свою допитливість та здатність спостерігати за природними явищами. Наприклад, через спостереження за ростом рослин чи виконання простих наукових експериментів, діти не тільки отримують нові знання, але й вчаться формулювати питання, висловлювати припущення та робити висновки.

Не менш важливими є заходи, пов'язані з читанням та обговоренням літератури. Читання книг допомагає збагачувати словниковий запас дітей, розвиває їхню уяву та мовленнєві навички. Обговорення прочитаного сприяє розвитку навичок аналізу та критичного оцінювання інформації. Під час таких занять діти вчаться висловлювати власні думки, задавати питання та міркувати про прочитане.

Творчі завдання також займають важливе місце в розвитку пізнавальної діяльності. Малювання, ліплення, танці та інші форми самовираження дозволяють дітям розвивати креативність, уяву та здатність вирішувати завдання нестандартним способом. Творчі завдання стимулюють дітей до прояву ініціативи, самостійності та вдосконалення своїх навичок через практичне застосування своїх знань і вмінь [7, с. 488-496].

Важливим фактором розвитку пізнавальної діяльності є формування внутрішньої мотивації до навчання. Це виникає тоді, коли діти відчують задоволення від самого процесу пізнання та досягнення результатів. Для цього необхідно створювати ситуації успіху, заохочувати самостійність та ініціативність, а також забезпечувати позитивний емоційний фон під час навчання.

Отже, пізнавальна діяльність пронизує все життя дітей дошкільного віку й є важливим підґрунтям розвитку особистості. Формування інтересу до пізнання, розвиток мислення, розширення уявлень про світ, удосконалення мовленнєвих навичок та комунікації, розвиток уваги, а також формування навичок самоорганізації створюють базу для подальшого успішного навчання та

соціалізації дитини. Забезпечення умов для всебічного розвитку пізнавальної діяльності вимагає відповідної уваги з боку педагогів та батьків, адже саме у цьому віці закладаються основи для майбутніх досягнень і успіхів дитини.

Список використаних джерел:

1. Шапран О. І. Сучасний психолого-педагогічний словник. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я. М. 2016. 473с.
2. Назарець Л. О. Формування пізнавального інтересу учнів. Обдарована дитина. 2019. №7. С. 59-62.
3. Горват М. В., Кузьма-Качур М. І. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі формування природознавчої компетентності. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2019. Вип. 2 (10). С. 134–137.
4. Крупеніна Н. М. Комплексний аналіз формування пізнавальної діяльності школярів на уроці. Директор школи. 2013. № 38. С. 7-8.
5. Шушара Т. В. Навчально-пізнавальна діяльність учнів: зміст і основні критерії. Рідна школа. 2012. №11. С. 17-19.
6. Курілова К. О. Розвиток креативних здібностей молодших школярів засобами творчих ігор: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 013 «Початкова освіта». Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 67 с.
7. Деснова І. С. Використання пальчикових ігор у процесі розвитку дрібної моторики дітей молодшого дошкільного віку. 2021. С. 488-496.

Вікторія Іванова

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет

Крістіна Бігун

спеціальність 012 Дошкільна освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР БЛАГОПОЛУЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Сучасна дошкільна освіта переживає трансформацію, пов'язану з ухваленням державного освітнього стандарту дошкільної освіти та нових професійних вимог до педагогів. Ці зміни спрямовані на повне переосмислення освітнього процесу з акцентом на особистісний розвиток кожної дитини.

Відповідно Закону про дошкільну освіту (ст. 11) заклад дошкільної освіти повинен забезпечити та створити безпечні, нешкідливі умови розвитку,

виховання, навчання, умови для збереження та зміцнення здоров'я, фізичного розвитку й основ здорового способу життя згідно із санітарно-гігієнічними вимогами. Також зазначається, що заклад дошкільної освіти є осередком поширення серед батьків психолого-педагогічних і фізіологічних знань про дітей дошкільного віку, просвітницької діяльності [3].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) зазначається, що освітнє середовище – це сукупність об'єктивних зовнішніх, умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти; це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні [2].

Теоретичним підґрунтям вивчення проблеми проектування освітнього середовища в ЗДО як засобу особистісного розвитку дитини дошкільного віку є наукові доробки вчених, виконані в межах проблематики щодо: психологічної теорії особистості (І. Бех, З. Фрейд, В. Рибалка); розвитку особистості в дошкільному віці (О. Кононко, В. Котирло, С. Ладивир, П. Якобсон); особистісно орієнтованих підходів до розвитку особистості (І. Бех, І. Якименська); модернізації дошкільної системи освіти (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко та ін.). Важливу роль у подальшій розробці проблеми індивідуального розвитку дошкільника в освітньому середовищі закладів дошкільної освіти відіграють праці відомих вітчизняних дитячих психологів: В. Котирло (розвиток волі в ранньому онтогенезі), О. Кульчицької (формування моральних почуттів), С. Кулачківської (емоційні взаємини дитини з дорослими), Ю. Приходько (ціннісне ставлення дошкільників до однолітків), О. Проскури (пізнавальна активність та шляхи її оптимізації), С. Тищенко (розвиток внутрішнього світу дитини) та ін.

Перебування дитини у закладі дошкільної освіти має забезпечувати її занурення в атмосферу доброзичливості, взаєморозуміння та прийняття. Адже заклад освіти стає другою домівкою дитини на кілька років, місцем, де вона навчається спілкуванню, взаємодії з однолітками і дорослими, фізичному та

психологічному розвитку. Для забезпечення продуктивного розвитку дитини необхідно створити відповідні умови, що складаються з таких компонентів освітнього середовища:

1. Емоційно-підтримувальний компонент: передбачає створення педагогом емоційно сприятливого клімату в групі. Це досягається через налагодження емоційно насиченого спілкування з кожною дитиною, врахування її інтересів, настрою, формування позитивного ставлення до оточуючих та доброзичливих відносин із батьками та старшим поколінням.

2. Емоційно-налаштовувальний компонент: стосується матеріально-технічного забезпечення групи. Сюди входять зручні меблі, оптимальний температурний режим, наявність куточків психологічного та фізичного розвантаження, добір ігор та модулів відповідно до вікових особливостей дітей.

3. Емоційно-стабілізуючий компонент: акцентується на чіткому дотриманні режимних моментів, що забезпечує стабільність і передбачуваність для дитини [4].

4. Емоційно-активізуючий компонент: охоплює різноманітність та динамічність занять, використання елементів сюрпризу, пальчикової, психологічної та фізичної гімнастики, ігор для встановлення контактів, формування емпатії, а також організацію свят і розваг із позитивним емоційним наповненням [1].

Усі зазначені компоненти є необхідними для створення сприятливого психологічного клімату в групі. Проте важливим чинником залишається особистість педагога [5].

Педагог є ключовою фігурою у процесі організації, підтримки та вдосконалення емоційно сприятливого середовища. Від його особистих якостей залежить ефективність виховання, навчання та розвитку дитини. Зацікавленість педагога у своїй роботі, його здатність до саморефлексії, самоосвіти та підвищення професійної майстерності значною мірою впливають на комфорт дитини у закладі дошкільної освіти [5; 6].

Не менш важливою є стресостійкість педагога, оскільки сучасна освіта висуває високі вимоги до його діяльності. Уміння аналізувати проблеми, працювати з різними учасниками освітнього процесу та зберігати повагу до кожного з них сприяють успішній реалізації педагогічних завдань і гармонізації освітнього середовища.

Таким чином, створення якісного середовища у закладі дошкільної освіти є комплексним завданням, яке вимагає синергії матеріально-технічних ресурсів, методологічних підходів і особистісних якостей педагогів.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко Т. К. Пріоритетні аспекти модернізації освітнього середовища дошкільного навчального закладу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2017. Вип 2. С. 24–32.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
4. Левінець Н. Моделювання здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу: сучасні підходи. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/levinec.pdf>
5. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зазюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зазюна. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.
6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2004. 456 с.

Олександр Комар

спеціальність 013 Початкова освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Любов Фенчак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

КОМПОНЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Здоров'я як цінність зумовлює новий погляд педагогів на організацію освітнього процесу. Добрий стан здоров'я учнів має стати обов'язковим критерієм якості шкільної освіти. В основі здоров'язбережувального освітнього

середовища є компетентнісний підхід як системоутворюючий фактор розвитку особистісних якостей здобувачів початкової освіти та формування їх позитивного ставлення до здоров'я. У Державному стандарті початкової освіти здоров'язбережувальні основи реалізуються через соціальну і здоров'язбережувальну освітню галузь. Її метою є формування соціальної компетентності та інших ключових компетентностей, активної громадянської позиції, підприємливості, розвиток самостійності через особисту ідентифікацію, застосування моделі здорової та безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, добробуту та сталого розвитку [2].

У відповідності до цього документу, під здоров'язберігаючою компетентністю молодшого школяра розуміють здатність застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язберігаючих компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей. Аналіз Державного стандарту початкової освіти показав, що здоров'язберігаюча компетентність як ключова формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів і пізнавальних можливостей учнів початкових класів.

Науковці поняття «здоров'язберігаюча компетентність» трактують як властивість особистості, спрямовану на збереження власного фізичного, соціального, психічного й духовного здоров'я, а також здоров'я інших людей, міжособистісну, міжкультурну та соціальну компетенції, що озброюють особистість знаннями про те, як бути здоровою для повноцінної активної участі в житті та соціумі, і ґрунтуються на особистісно зорієнтованому підході, формуючи культуру пошуку, культуру праці, захопленість, дослідницький стиль, упевненість, самостійність, ініціативність та творчість [1;3;5].

Загальновідомо, що для ефективного формування вищезазначеної компетентності вчителю початкових класів необхідно знати відповідні компоненти та критерії формування здоров'язберігаючої компетентності. На основі проаналізованих науково-педагогічних джерел нами виокремлено такі компоненти формування здоров'язберігаючої компетентності молодшого

школяра: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, соціальний. Коротко охарактеризуємо їх.

Мотиваційний компонент утворює основу для реалізації інших структурних компонентів здоров'язбережувальної компетентності молодшого школяра. Когнітивний компонент здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів визначає їх пізнавальний, інтелектуальний потенціал і передбачає: сформованість здоров'язберігаючих знань про складові здоров'я, здорового способу життя, шляхи збереження, зміцнення здоров'я; сформованість уявлень про рівень стану власного здоров'я, корекції, а також найбільш поширених традиційних і нетрадиційних оздоровчих методик; сформованість понять про професійні захворювання і надання першої допомоги при невідкладних станах, а також про шкідливий вплив на організм «інтелектуальних отрут» і засоби їх запобігання; сформованість суджень і переконань щодо залежності здоров'я від гармонізації відносин з оточуючим середовищем; самостійне й ініціативне здобування знань у галузі збереження і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя.

Діяльнісний компонент проявляється у здоров'язбережувальній діяльності школяра і виражається: в активному практичному застосуванні здоров'язберігаючих знань в усіх сферах життєдіяльності молодшого школяра (зокрема у дозвіллевій сфері); навичках використання природних чинників середовища з метою оздоровлення і попередження захворювань.

Таблиця 1

**Компоненти, критерії та показники здоров'язбережувальної
компетентності учнів початкових класів**

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційний	Здоров'язберігаюча спрямованість	1) усвідомленість молодшим школярем ціннісного ставлення до здоров'я, ЗСЖ; 2) наявність стійких потреб і мотивів до свідомої оздоровчої діяльності; 3) прояв стійкого цілеспрямованого пізнавального інтересу до оздоровчої діяльності; 4) сформованість ціннісних орієнтацій особистості на здорову життєдіяльність;
Когнітивний	Здоров'язберігаюча грамотність	1) сформованість у молодшого школяра здоров'язберігаючих знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, шляхи збереження, зміцнення; 2) сформованість уявлень про рівень стану власного здоров'я; 3) сформованість переконань щодо залежності здоров'я від гармонізації з оточуючим світом.
Діяльнісний	Здоров'язберігаюча діяльність	1) практичне застосування здоров'язберігаючих знань (зокрема у дозвіллевій сфері); 2) уміння здійснювати здоров'язберігаючі заходи; 3) навички використання природних факторів середовища з метою оздоровлення і попередження хвороб; 4) уміння використовувати оздоровчі технології.
Соціальний	Здоров'язберігаюча позиція	1) свідомий певної поведінки на засадах здорового способу життя; 2) дотримання молодшим школярем вимог здорового способу життя у повсякденному житті 3) відповідальне ставлення за прийняті рішення щодо оздоровлення організму та розуміння їх наслідків.

Соціальний компонент формується на таких якостях молодшого школяра: активності, самостійності, комунікабельності, самоконтролі, мобільності, емоційній стабільності. Необхідність виокремлення такого компоненту

зумовлена тим, що молодший школяр повинен розуміти суть соціальних причин погіршення здоров'я, що існують у сучасному суспільстві [5].

Всі компоненти здоров'язбережувальної компетентності учнів початкових класів взаємопов'язані, а отже пов'язані і критерії цих компонентів [3].

Ефективність формування здоров'язбережувальної компетентності у молодших школярів значною мірою залежить від вибору учителем ефективних методів навчання, виховання та організації дозвіллевої діяльності. У зв'язку з цим педагогам необхідно усвідомити потреби та здібності учнів, ураховувати їхні зацікавлення та емоційні стани у конкретний момент спілкування, створити позитивний мікроклімат під час проведення занять. Учитель початкових класів повинен уміти визначати стан фізичного, психоемоційного розвитку дитини, складати комплекси вправ для поєднання рухової та навчальної діяльності учнів. Тільки у поєднанні та реалізації у процесі навчання й виховання оздоровчих функцій школи, її завдань та цілей, які пристосовані до дитини, можна сформувати у неї свідому добровільну мотивацію як до отримання знань, так і до збереження власного здоров'я.

З метою ефективного формування здоров'язберігаючої компетентності вчителю початкових класів необхідно також мати у своєму портфолію систему інтерактивних і здоров'язберігаючих технологій навчання, а також знати що у кожному педагогічному (освітньому) здоров'язберігаючому технологію, як інструментальний компонент, входять оздоровчі техніки. Мета здоров'язбережувальних технологій навчання – забезпечити здобувачів початкової освіти можливістю зберегти здоров'я в період шкільного навчання, формувати необхідні знання, уміння й навички здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті. В умовах початкової школи можна впроваджувати такі здоров'язбережувальні освітні технології: горіхотерапія, пальчиковий театр, дихальна гімнастика, природотерапія, рукотворчість, корекційні подушечки, вправи для формування постави, гімнастика для очей, пальмінг тощо.

Таким чином, вищеописані засоби позитивно впливають на формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у молодших школярів та розвитку їх необхідних життєвих вмінь і спеціальних навичок, які зменшують схильність до небезпечної поведінки для шкоди до свого здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Білориха О. М. Формування в учнів уміння зберігати здоров'я. *Класному керівнику. Усе для роботи*. 2013. №1. С. 7-9.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>.
3. Дудко С. Г. Педагогічні умови формування здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи / С. Г. Дудко // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 2. – С. 51–54.
4. Омельченко Л. П. Здоров'ятворча педагогіка: посібник / Л. П. Омельченко, О. В. Омельченко. – Х.: Видав.«Основа», 2008. 205 с.
5. Фенчак Л.М. Здоров'язбережувальне середовище як умова якісної організації освітнього процесу у ЗЗСО. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи»*. Навчально-науковий інститут педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, (12-13 листопада 2020 року). С.271-273

Аліна Кришталь

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Ульяна Леонідова

спеціальність 053 «Психологія»,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

НАВИЧОК ВСТАНОВЛЮВАТИ ОСОБИСТІ КОРДОНИ

Проблема формування особистісних меж власного «Я» значуща для кожного індивіда, зокрема і для майбутніх психологів, оскільки наявність особистих кордонів є ознакою зрілої, сформованої особистості, запорука збереження її автентичності, умова успішної адаптації до буремних подій сьогодення, забезпечення власної безпеки і здатності до багатоаспектного вияву власного «Я». Формування здатності встановлювати особисті кордони –

необхідна життєва навичка для комфортного існування та взаємодії з оточуючими. І хоч тема «кордонів» метафорична, вона має величезне значення у повсякденному житті, адже саме через ці невидимі межі визначаємо, де закінчуємось ми і де починається інший, формуючи здорові взаємини з оточенням, що особливо актуально для майбутньої професійної діяльності психологів.

Сучасні соціально-політичні умови певним чином спонукають відстоювати особисті кордони щодо власного тіла, території, особистих речей, друзів, смаків та цінностей. Як зазначає Т. Костяк [2], достатній рівень сформованості і розвиненість почуття автономності щодо перерахованих категорій свідчить про суверенність особистості, низький рівень – про депривованість.

Зауважимо, що особистість, яка не в змозі захистити власні кордони, втрачає ресурс і не набуває зрілості, тому навіть не в змозі зрозуміти і усвідомити, що її кордони було порушено. Пережитий негативний досвід емоційного чи фізичного насильства у майбутньому викликає схильність проявляти насильство по відношенню до інших. Зазначене пов'язано саме з нечутливістю до власних і чужих кордонів.

Майбутнім психологами важливо усвідомлювати, що проблема встановлення особистих кордонів є надзвичайно актуальним для людей-емпатів. Адже у них надзвичайно реактивна нервова система. На відміну від інших людей, вони не мають фільтрів, що блокують стимуляцію. Як наслідок, тіла поглинають як позитивні, так і стресові енергії [3]. Такий вплив може призводити до перевантаження, тривоги або навіть фізичного дискомфорту, коли вони опиняються у середовищі з високим емоційним напруженням. Емпати часто відчують потребу допомагати іншим, але без належного захисту можуть втратити власну енергію та ресурси.

Особисті кордони передбачають асертивні дії [4] – здатність висловити почуття відкрито, без агресії в сторону співрозмовника. Створення особистих кордонів не означає відмову від співчуття; навпаки, це дозволяє їм бути більш

ефективними у своїй допомозі іншим, зберігаючи при цьому власну емоційну стабільність. Правильне управління своїми емоціями та встановлення здорових меж допомагає жити більш збалансованим і щасливим життям.

У дослідженні проблеми особистих кордонів Ш. Алі [1] виокремлює мікро- та макроагресії. Мікроагресії ледь помітні та можуть виникати в будь-яких стосунках. Зокрема вони містять пасивно-агресивну поведінку, спрямовану на вияв незадоволення, прихованих вимог або образи на іншу людину. Як зумисні, так і мимовільні мікроагресії передають негативні почуття. До мікроагресій психологиня зараховує такі прояви: бодішеймінг, гендерні, расові, сексуальні та інші види упереджень, надмірна відвертість, навіювання почуття провини та інші маніпулятивні стратегії тощо.

Порушення особистих кордонів часто є повсякденним явищем, притаманне динаміці будь-яких стосунків, однак макропорушення (зокрема злиття, співзалежність, травматичний зв'язок та контрзалежність), на думку Ш. Алі [1], можуть призводити до довгострокових негативних наслідків.

Особисті кордони встановлюються у два етапи: 1) чітке висловлення повідомлення про власні межі прийнятного; 2) активні дії у відповідь на порушення особистих кордонів (можливий варіант подальшої відмови від взаємодії з людьми, які не поважають особисті кордони інших).

Загальноприйнятим є переконання, що особисті кордони варто встановлювати тільки у стосунках з іншими людьми, однак у взаємодії з собою це питання не менш важливе. Адже встановлення власних меж – це турбота про себе, яку дослідники трактують як цілісний процес, що потрібен людям, щоб розвивати присутність у моменті, залученість, емоційний добробут і самооцінку [1].

Таким чином, формування у майбутніх психологів навичок встановлювати особисті кордони є важливим етапом у процесі становлення особистості майбутнього фахівця, адже особисті кордони сприяють встановленню здорових стосунків з оточуючими, зниженню рівня стресу, покращенню фізичного і ментального здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Алі, Ш. Полюбіть себе / за перек. Н. Хаєцької. Київ, 2024. 240 с.
2. Костяк Т.В. Вплив індивідуальних особливостей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на процес їхньої соціалізації: автореф. дис. ... канд. психол. наук / 19.00.13. Київ, 2013. 26 с.
3. Orloff, J. The Empath's Survival Guide: Life Strategies For Sensitive People. Boulder, Colorado : Sounds True, 2017. 288 p.
4. Tawwab, N.G. Set Boundaries, Find Peace: A Guide to Reclaiming. New York: TarcherPerigee, 2021. 304 p.

Анастасія Осуська

спеціальність 013 Початкова освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Любов Фенчак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ОПОРНИХ ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розширити можливості отримання якісної освіти в малих містах і селах дозволить регіональна система опорних шкіл. Наразі проблема створення опорних шкіл є надзвичайно актуальною і навколо неї ведуться значні дискусії. За задумом МОН України, опорна школа – це найпотужніший навчально-виховний комплекс I-III ступенів у межах територіальної громади, де зібрані кращі педагоги і найсучасніша матеріально-технічна база [2].

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» в V розділі статті 31 зазначено, що опорний заклад освіти - це заклад загальної середньої освіти, що має у своєму складі філії та/або здійснює підвезення здобувачів освіти, педагогічних працівників (за потреби) до цього закладу і у зворотному напрямку, а також забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу, безпечне освітнє середовище та спроможний відповідно до вимог цього Закону забезпечувати здобуття на належному рівні початкової, базової та/або профільної середньої освіти на рівні державних стандартів [1].

Згідно із Законом України, мета таких освітніх закладів полягає в наданні якісної освіти учням у сільській місцевості. Створення опорних шкіл сприяє поліпшенню умов навчання в малокомплектних школах, забезпеченню рівного доступу до якісної освіти, особливо для учнів з особливими освітніми потребами, а також оптимізацію державних виплат.

У різних областях України сьогодні функціонує близько двох тисяч освітніх округів, діяльність яких базується на засадах інтеграції та кооперації всіх суб'єктів, що входять до його (освітнього округу) складу, відповідно до чинного законодавства та Положення про освітній округ. Як показує практика, освітній округ забезпечує розгалужену інфраструктуру освітнього простору регіону, розширює доступ малим шкільним колективам до освітніх ресурсів, підвищує якість освітніх послуг та покращує умови для розвитку творчої особистості. Активне функціонування освітніх округів викликано, перш за все, демографічною ситуацією у країні, що слугує зростанню малочисельності шкільних закладів, а також стимулює пошук нових підходів до взаємодії навчальних закладів у сільській місцевості на основі розгортання процесів кооперації, інтеграції, взаємодії, партнерства, забезпечує ефективне використання матеріально-технічних, кадрових, фінансових та управлінських ресурсів. Опорний ЗЗСО діє на підставі свого статуту, а його філії відповідних положень про них, що розробляються відповідно до актів законодавства та інших нормативно-правових актів і затверджуються засновником опорного закладу [2].

На основі проаналізованих даних сайту одного з таких закладів (Комунальний заклад Іршавський ліцей №1 Іршавської міської ради Закарпатської області) нами з'ясовано, що він є опорною школою, що включає ще дві філії: Лозянську гімназію та Собатинську початкову школу. У ліцеї №1 сформовано 34 класи, в яких навчаються 927 учнів, з них у початковій ланці (1-4 класи) – 12 класів. У закладах функціонують 7 інклюзивних класів. Заклад обладнаний кабінетами з математики, фізики, хімії, біології, географії, іноземних мов, української мови та літератури, кожен з яких має по 30 робочих місць.

Також є 3 кабінети інформатики з 26 комп'ютерами. Крім того у ліцеї є майстерня, спортивна зала, їдальня, медичний кабінет, ресурсна кімната та спеціально обладнана туалетна кімната для осіб з інвалідністю. Існує 6 окремих будівель, жодна з яких не потребує капітального ремонту чи не перебуває в аварійному стані. Для 176 учнів, які проживають на відстані понад 2 км, організовано підвезення, з них 150 користуються шкільним автобусом, інші – стороннім транспортом. Бібліотечний фонд закладу налічує понад 32 тисячі одиниць книг, брошур, журналів, зокрема 6800 підручників для 1-4 класів [4].

Станом на 01.09.2023 р. школа повністю укомплектована штатними працівниками, загальна кількість яких становить 92 педагога. Серед них: 8 спеціалістів, 16 спеціалістів другої категорії, 12 спеціалістів першої категорії та 40 спеціалістів вищої, 43 педагога мають стаж понад 20 років. Іршавський ліцей №1 забезпечує навчання відповідно до Державних освітніх стандартів, з гарантією наступності освітніх програм і підготовки учнів до життя в суспільстві та вибору професії. Особлива увага приділяється мотивації до навчання та збереженню психічного, соціального і фізичного здоров'я учнів. Навчання за програмою «Інтелект України» проводиться в одному класі кожної паралелі початкової школи (крім 3 класів) і у 5б, 6б класах середньої школи. Навчальний заклад розрахований на учнів 5-11 класів, де вони зможуть поглиблено вивчати певні предмети, відвідувати гуртки та спортивні секції, готуватися до участі в олімпіадах, вступу до ЗВО, отримати профорієнтацію. Опорна школа повинна обслуговувати три і більше сусідніх сіл або населених пунктів міського типу [3].

Доступ до навчання в опорних закладах та їхніх філіях забезпечено і для дітей з особливими освітніми потребами, які разом зі своїми однолітками здобувають знання та соціалізуються у звичайному шкільному середовищі. Одним із надскладних завдань для органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад у ході децентралізації є визначення і розподіл функцій управління освітою і опорними закладами освіти [5].

Таким чином, опорний заклад освіти та його філії утворюються з метою створення єдиного освітнього простору та безпечного освітнього середовища;

забезпечення рівного доступу осіб, у тому числі з особливими освітніми потребами, до здобуття якісної освіти; створення умов для здобуття особами початкової та базової середньої освіти, зокрема шляхом проведення профорієнтаційної роботи серед здобувачів освіти, забезпечення реалізації їх індивідуальної освітньої траєкторії, впровадження курсів за вибором, факультативів, гуртків; раціонального і ефективного використання наявних у закладах освіти та їх філіях ресурсів, їх модернізації [2; 6]. Завданнями опорного закладу освіти та його філій є створення безпечного освітнього середовища, концентрація та ефективне використання наявних ресурсів, їх спрямування на задоволення освітніх потреб здобувачів освіти, створення єдиної системи виховної роботи.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року №463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Денисюк О., Дронь Т., Колодій В., Ткаченко В., Титаренко Н. Опорні школи: особливості організації та фінансування. *Освітня аналітика України*. 2018. № 1 (2). С. 71-81
3. Інформація щодо опорних закладів та їхніх філій, які функціонують в Закарпатській області станом на 01.06.2023
4. Сайт Іршавського ліцею №1 http://www.irshavalyceum1.uz.sch.in.ua/batjkam/kadrovij_sklad_zakladu_osviti/
5. Положення про освітній округ, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 № 777 URL: <http://osvita.ua/legislation/other/8841>
6. Лалак Н.В. Сучасний погляд на управління загальноосвітніми навчальними закладами / Н.В. Лалак, Л.М.Фенчак /. *Щомісячний науково-педагогічний журнал Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І.Франка «Молодь і ринок»*. Вип. 8, 2017р. С.121-125.

Оксана Попович

доктор педагогічних наук, доцент,
декан педагогічного факультету,
Мукачівський державний університет

Сніжана Роман

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Сучасна вітчизняна освіта акцентує посилену увагу як науковців, так і практиків до питань морального виховання особистості дитини. Актуальність цієї проблеми є беззаперечною і це висвітлюється у державних документах, а саме у Законі України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.), які визначають мету, стратегічні завдання, пріоритетні напрями та шляхи реформування системи дошкільної освіти.

Так, як сьогодні в державі визнано дошкільну освіту фундаментально базовою, то вихідною ланкою є дошкільне виховання дітей. Основним завданням дошкільної освіти є виховання високих моральних якостей майбутніх громадян, формування моральних цінностей, збагачення культурного потенціалу українського народу, його традицій та оволодіння цінностями світової культури.

Роль моральної поведінки дитини як засобу її виховання підкреслюється у педагогічних ученнях Ш.Амонашвілі, К.Вентцеля, Я.Коменського, Я.Корчака, В.Сухомлинського, Й.Песталоцці та інших.

Моральне виховання – цілеспрямована взаємодія дорослого й дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки [2]. Результати морального виховання характеризуються такими поняттями: мораль, моральність, моральна свідомість, моральні переконання, моральні почуття, моральні звички і моральна спрямованість.

Завдання морального виховання діляться на дві групи: 1) під час першого групи входять завдання механізму морального виховання; 2) друга група завдань морального виховання відтворює потреби товариства в людях, які мають бути конкретними, із затребуваними сьогодні якостями. [4].

Завдання механізму морального виховання: формування ставлення до сутності морального гатунку, про його потреби і переваги заволодіння ним; виховання моральних почуттів, звичок, норм; оволодіння практикою поведінки.

Кожен компонент має свої особливості формування, але потрібно пам'ятати, що це єдиний механізм та тому для формування одного компонента обов'язково передбачається впливом геть інші компоненти. Ця група завдань носить постійний, незмінний характер.

Завдання формування моральних цінностей: виховання гуманних почуттів і стосунків; формування основ патріотизму і міжнаціональної терпимості; виховання працьовитості, бажання й уміння трудитися; виховання колективізму.

Виховання носить історичний характер і його зміст змінюється залежно від створення низки обставин і умов: запитів суспільства, економічних чинників, рівня розвитку науки, можливостей віку вихованців. Отже, кожному етапі свого розвитку суспільство вирішує різні завдання виховання підростаючого покоління, тобто в нього різні моральні ідеали людини.

На зміст цієї групи завдань морального виховання впливають і історичний етап, й особливо об'єкта виховання, і виробити конкретні умови життя. Завдання формування моральних цінностей мають рухливий характер.

Перебудова мотиваційної сфери пов'язані з засвоєнням дитиною морально-етичних норм. Починається вона з формування дифузних оцінок, виходячи з котрих діти поділяють все вчинки на «хороші» чи «погані». Спочатку безпосереднє емоційне ставлення до людини неподільно злито у свідомості дитину поруч із моральною оцінкою її поведінки, тому молодші дошкільнята не вміють аргументувати свою погану чи хорошу оцінку вчинку літературного героя, іншу людину. Старші дошкільнята пов'язують свою аргументацію з громадським значенням вчинку.

Можливість переходу від невмотивованою оцінки до вмотивованою пов'язана з розвитком в дітей віком внутрішнього уявної співпереживання з його діями іншого. Виникнення у віці внутрішнього дії уявних умовах дозволяє дитині активно пережити подія і їх учинки, у яких сам він не брав участь, і крізь це осмислити мотиви вчинків і диференціювати своє ставлення й моральну оцінку.

У дошкільному віці під впливом оцінок дорослих в дітей віком виявляються й у зачатки відчуття обов'язку. Первинне почуття задоволення від похвали дорослого збагачується новим змістом. Разом з цим починають формуватися перші моральні потреби. Задовольняючи претензії на визнання дорослих та інших дітей, бажаючи заслужити громадське схвалення, дитина намагається поводитися відповідно до соціальних норм та санітарних вимог. Спочатку дитина робить під безпосереднім контролем дорослого, потім весь процес дитина здійснює під впливом власного наказу.

У ситуаціях, де експериментально створено розбіжність моральних і імпульсивних бажань дитини, можна знайти 3 типи поведінки й відповідно 3 способи вирішення таких ситуацій [4]:

1-й тип – «дисциплінований» (виконати правило, чого б це коштувало) зустрічається з 3 3-4 років. Протягом усього дошкільного віку йде зміна мотивації моральної поведінки: спочатку дитина намагається уникати покарання або осуду, але поступово відбувається усвідомлення необхідності виконання правил поведінки.

2-ий тип – «недисциплінований неправдивий тип поведінки» (наприклад, порушити правило, задовольнивши своє бажання, але приховати порушення від дорослого) характеризується переважанням імпульсивного поведінки при знанні моральної норми і наслідків її порушення. Цей тип поведінки породжує брехню.

3-й тип — «недисциплінований правдивий тип» (порушити правило, слідуючи своїм бажанням, і приховування цього): молодші дошкільнята виявляють недостатній довільний контроль, тому і й не переживають «свою

ганьбу»; а старші діти бувають збентежені і соромляться вчиненого навіть вічна-віч із собою.

Моральне виховання визначається за допомогою певних *засобів*, серед яких необхідно вказати: художні засоби; природу; власну діяльність дітей; спілкування; навколишню обстановку.

1. *Група художніх засобів*: художня література, образотворче мистецтво, музика, кіно України й ін. Ця група засобів дуже важлива у вирішенні завдань морального виховання, оскільки сприяє емоційному забарвленню пізнаваних моральних явищ. Художні засоби найефективніші для формування в дітей вікових моральних уявлень і виховання почуттів.

2. Засобом морального виховання дошкільнят є *природа*. Вона здатна в дітей розвивати гуманні почуття, зацікавленість дбати про те, хто слабше, хто потребує допомоги, захищати їх, сприяє формування в дитини впевненості у собі. Вплив природи на моральну сферу особистості дітей багатогранно і за відповідної педагогічної організації стає значимим засобом виховання почуттів та поведінки дитини.

3. Засобом морального виховання дошкільнят є *власна діяльність дітей*: гра, праця, навчання, художня діяльність. Кожен вид діяльності має власну специфіку, виконуючи функцію засобів виховання. Але це засіб – діяльність як така, необхідна, передусім, при вихованні практики моральної поведінки.

Особливе в цій групі засобів відводиться *спілкуванню*. Воно, як засіб морального виховання, найкраще виконує завдання коригування поглядів на основі моралі й вихованні почуттів та взаємовідносин [3].

4. Засобом морального виховання є *атмосфера, у якій живе дитина*, атмосфера просякнута доброзичливістю, любов'ю, гуманністю чи, навпаки, жорстокістю, аморальністю.

Навколишня обстановка дитини стає засобом виховання почуттів, уявлень, поведінки, тобто вона активізує весь механізм морального виховання, впливає на формування певних моральних чеснот.

Вибір засобів виховання залежить від провідного завдання, віку вихованців, рівня їх загального та інтелектуального розвитку, етапу розвитку моральних чеснот тощо.

Методи виховання – це шляхи, засоби заданої мети виховання. У дошкільній педагогіці є кілька підходів до класифікації методів виховання [1].

Для класифікації методів дослідники визначають якусь одну підставу, наприклад, *активізацію механізму морального виховання*. Запропонована класифікація об'єднує всі методи у трьох групи: методи формування моральної поведінки: вправи, доручення, вимога, виховуючі ситуації; методи формування моральної свідомості: пояснення, напучування, навіювання, прохання, етична розмова, приклад; методи стимулювання: заохочення, змагання, схвалення, нагородження, тощо.

Принципи відбору методів морального виховання: відповідність методу цілі й завданням виховання; гуманний характер методу; реальність методу; підготовленість умов і коштів на використання методу; вибірковість відбору методу; тактовність застосування методу; планування можливого результату впливу методу; терпіння та терпимість педагога під час використання методу; переважна практична спрямованість методу в моральному вихованні дошкільнят.

Методи морального виховання дошкільнят застосовуються не ізольовано, а комплексно, у взаємозв'язку. Підставами для добору методів, які можна й доцільно залучити до комплексу, служать провідна виховна завдання і середній вік дітей, наприклад: пояснення + вправи + заохочення тощо.

Отже, цілеспрямований процес залучення дитини до моральних цінностей людства і конкретного суспільства починається у ранньому дитинстві. Успішність цього процесу забезпечується гармонією між моральною свідомістю та поведінкою. Ключову роль у цьому відіграє дорослий, який виступає як «соціальний провідник», приклад для наслідування та організатор соціального досвіду дитини.

Список використаних джерел:

1. Божко А.В. Засоби та методи морального виховання дошкільників. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2016/49/9.pdf>
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., спеціальність «дошкільне виховання» / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська. - Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. - 352 с.
3. Холод Н.М. Духовно-моральне та патріотичне виховання дітей у дошкільних закладах. URL: https://olgakirilova22311.blogspot.com/p/blog-page_84.html
4. Якименко Н.М. Моральне виховання дітей дошкільного віку. Ржищів: 2013. 68 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010051sr-767d.doc.html>

Оксана Попович

доктор педагогічних наук, доцент,
декан педагогічного факультету,

Мукачівський державний університет

Анна Уманська

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ігрова діяльність займає важливе місце у формуванні соціальної компетенції молодшого покоління. Гра була обрана людством як засіб стимулювання творчої активності дітей та формування у них навичок соціальної поведінки. Ігри використовувалися і продовжують бути основним інструментом соціальної інтеграції дітей. Розвиваюча ігрова діяльність ефективно застосовується в навчанні та вихованні протягом всієї історії педагогіки, дозволяючи дітям в легкій та невимушеній атмосфері пізнавати себе, типи та норми поведінки, шляхи вирішення різних завдань, а також навколишній світ.

До вивчення проблем гри зверталися такі вчені та науковці, як Ю. Фучик, К. Гросс, К. Ушинський, О. Павленко Зокрема, К. Гросс вважав гру початковою формою інтеграції людини в соціум.

Чеський письменник Ю. Фучик влучно зазначив, що гра дітей – дзеркало суспільства. Діти відображають життя суспільства в сюжеті та правилах, у взаєминах одне з одним, в ігрових діях, діалогах і репліках. У такий спосіб вони потроху усвідомлюють систему складних взаємин між людьми в суспільстві.

Саме в ігровій діяльності найповніше активізується суспільне життя дітей, адже провідна роль належить їм, а не дорослим. Під час гри вони навчаються: виражати згоду та незгоду, висловлювати свою думку; оцінювати погляди інших, приймати їхні пропозиції та поважати права; контактувати, емоційно реагувати, активно діяти; вибачатися та пробачати; розробляти правила, дотримуватися їх, бути відповідальними. Також гра допомагає дітям опановувати нові соціальні ролі, ознайомлюватися з морально-етичними нормами поведінки та налагоджувати взаємодію з однолітками [1, с. 9].

Гра сприяє формуванню соціальної компетентності дошкільника, оскільки завдяки ігровому наслідуванню та рольовому перевтіленню дитина знайомиться з нормами та моделями поведінки і взаємин між дітьми та дорослими, які стають прикладами для її власної поведінки. Під час гри дитина здобуває основні навички соціальної компетентності, потрібні для встановлення контактів та розвитку взаємодії з оточенням.

Швейцарський вчений К. Гросс першим підкреслив соціальну значущість гри як для дітей, так і для дорослих. Він розглядав дитячу гру як важливий інструмент для формування і тренування навичок, необхідних для розвитку та майбутньої діяльності індивіда. На думку К. Гросса, гра є початковою формою інтеграції людини в соціум: вона передбачає добровільне підпорядкування загальним правилам або лідеру, виховання відповідальності за свою групу, прагнення продемонструвати свої можливості на благо групи, а також розвиток здатності до спілкування [2].

Вітчизняний науковець К. Ушинський, засновник теорії гри, акцентував на виховній цінності колективних ігор, які допомагають дітям формувати навички соціальної поведінки і створюють перші асоціації громадських взаємин.

У дослідженнях О. Павленко, наголошувалось на тому, що дитина дошкільного віку має опанувати такі види компетентності як соціальну, комунікативну, інформаційну та ін. [3, с. 537].

Соціалізація дитини – процес складний і тривалий. З одного боку, суспільство зацікавлене в тому, щоб дитина прийняла і засвоїла певну систему

соціальних і моральних цінностей, ідеали, норми і правила поведінки, стала повноправним членом правової держави. З іншого боку, на формування особистості дитини впливають різноманітні стихійні, спонтанні процеси, що відбуваються в соціумі. Сукупний результат таких цілеспрямованих впливів не завжди передбачуваний і відповідає інтересам суспільства [4, с. 104].

Існує думка, що колективні ігри сприяють формуванню соціальних навичок у дітей, оскільки в процесі гри вони вчаться взаємодіяти та знаходити компроміси. Однак для виховання майбутнього громадянина важливо пропонувати такі ігри, які розвивають усі складові соціально-громадянської компетентності дошкільників: емоційно-ціннісне ставлення, знання та навички.

Емоційно-ціннісне ставлення: розвивати особистісні якості, такі як самостійність, відповідальність, працелюбність, лідерство, людяність, спостережливість, справедливість, ініціативність і креативність; формувати емпатію, здатність співпереживати, співчувати, контролювати свої емоції та виражати почуття; заохочувати взаємодію з однолітками, активну участь у колективних іграх, повагу до партнерів, їхніх прав і бажання усамітнитися.

Знання: розширювати уявлення дітей про себе, свою сім'ю, дошкільний заклад, Батьківщину, соціальні ролі та взаємини; знайомити зі звичаями та традиціями сім'ї, українського народу, народними іграшками й іграми, а також культурними традиціями інших народів; відтворювати сюжети народних казок і мультфільмів, емоції персонажів, поведінку і приклад позитивних героїв; формувати розуміння правил поведінки, важливості домовлятися й ділитися іграшками, а також навчати робити вибір і нести за нього відповідальність.

Навички: розвивати культуру поведінки та повагу до партнерів у творчих іграх; навчати відстоювати свою думку, незалежно від інших, домовлятися й узгоджувати особисті потреби з потребами інших; тренувати вміння робити вибір, обґрунтовувати його та розуміти наслідки; приймати рішення, поважати й враховувати вибір більшості, поступаючись за необхідності; заохочувати дітей відтворювати в ігровій діяльності свої знання про систему соціальних взаємин з оточенням.

Можна зауважити, що в іграх сучасних дітей, у зв'язку зі змінами в суспільстві, зростає значення рухливих ігор із правилами, які мобілізують духовні сили дитини для досягнення самостійно поставлених цілей. Правила, що регулюють соціальні відносини, сприяють соціалізації дитини, оскільки вона через них практикує та випробовує свій соціальний досвід, що впливає на зміст і якість її самостійних ігор. Усвідомлення власної самостійності й задоволення від цього стають джерелом дитячої впевненості, розвитку комунікативних навичок і формування соціалізованої особистості.

Звернемо увагу на особливості ігрової діяльності, що сприяють соціалізації дітей та допомагають дітям не лише освоювати соціальні норми, а й формувати основи для успішної інтеграції в суспільство.

- *рольова гра*: діти, виконуючи різні соціальні ролі (наприклад, батьків, лікарів, вихователів), навчаються розуміти та відтворювати соціальні взаємодії, що допомагає їм розвивати емоційну інтелігенцію та співчуття.

- *спільна діяльність*: у колективних іграх діти вчаться працювати в команді, узгоджувати свої дії з іншими, враховувати потреби та інтереси партнерів, що сприяє розвитку навичок співпраці та компромісу.

- *конфлікти та їх вирішення*: у процесі гри діти стикаються з конфліктами, навчаються їх вирішувати мирним шляхом, знаходити компроміси і взаєморозуміння, що сприяє розвитку навичок самоконтролю та емоційної зрілості.

- *імітація дорослих*: ігри, що імітують поведінку дорослих, дають можливість дітям експериментувати з різними соціальними ролями, відтворювати соціальні моделі взаємодії та адаптувати їх до своїх потреб і ситуацій.

- *емоційна підтримка та взаємодія*: у процесі гри діти отримують емоційну підтримку від однолітків, що сприяє розвитку впевненості, покращує комунікативні навички та підтримує соціальні зв'язки.

- *участь у культурних та національних традиціях*: через ігри діти знайомляться з культурними традиціями, звичаями та цінностями, що допомагає

їм формувати свідомість приналежності до певної культурної спільноти та розвивати соціальну ідентичність.

Таким чином, орієнтація дошкільної освіти на розвиток основ соціальної компетентності у дітей дошкільного віку потребує врахування їхніх вікових, фізіологічних та психологічних характеристик, а також визначення найбільш ефективних засобів, серед яких важливу роль відіграє ігрова діяльність. Гра є основним видом діяльності та важливим і доступним способом формування та розвитку соціальних навичок у дітей. Саме через гру діти вчаться ефективно взаємодіяти та спілкуватися з дорослими й однолітками.

Список використаних джерел:

1. Косенчук О., Куземко Л. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №6. С. 9
2. Кубата Н.П., Айзенбарт М.М. Гра як засіб формування соціальної компетенції у дітей старшого дошкільного віку. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%>
3. Павленко О.М. Теоретично-психологічні основи дослідження соціальної компетентності дошкільників. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць ККПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. 2010. Вип. 10. С. 534–544.
4. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг.ред. О. Рейпольської. К. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

Ірина Фаловська

доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Христина Семенюк

спеціальність 012 Дошкільна освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Наталія Громик

спеціальність 012 Дошкільна освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Серед загальнолюдських цінностей толерантність посідає найважливіше місце, за допомогою її відбувається формування гуманного ставлення до світу, усвідомлене прийняття прав і свобод інших осіб незалежно від таких критеріїв, як стать, раса, вік та інші відмінні риси, готовність співпрацювати та вести діалог під час різних ситуацій взаємодії. Потреба суспільства в тому, щоб розвивалась особистість, яка виявляє повагу до думок, поглядів, поведінки оточуючих, ставить перед сучасною освітою задачу фундаментально вивчити та узагальнити дослідження в різних дисциплінах відносно проблеми формування толерантності підростаючого покоління.

Потреба в підготовці толерантного покоління з дошкільного дитинства регламентована у низці нормативних документів: Законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства».

Проблема толерантності стає ще більш актуальною на державному і світовому рівнях, й знаходить своє відображення в змісті принципів гуманістичної педагогіки, що закріплені Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті, Національній програмі виховання дітей і учнівської молоді в Україні, Конвенції ООН про права дитини.

Сутність толерантності ми розглядаємо у якості моральної характеристики, що відображає ставлення до інтересів, переконань, вірувань, звичок, поведінки інших людей, формою поваги до іншої людини, визнання за нею права на власні переконання та особливості, і має в своїй компонентній структурі наступні критерії показників: стійкість особистості, емпатія, дивергентність мислення, мобільність поведінки, соціальна активність.

Виникненням ідеологічної та соціальної нестабільності в нашій державі, низьким рівнем моральних цінностей, невлаштованістю підростаючого покоління зумовлюється збільшення рівню соціальної тривожності, невпевненості в суспільстві у майбутньому, агресивності й жорстокості

Зростає кількість дітей, для яких властивими є девіантна поведінка, схильність до суїциду, насильницьких дій, жебрацтва, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин тощо. Появою таких реалій життя ускладнюється процес виховання дітей та молоді, створюються передумови для виникнення кризи духовно-ціннісних орієнтацій в суспільстві.

З метою розв'язання вказаних проблем мають створені такі умови в суспільстві, за яких людина розглядається як найвища соціальна цінність, вона має можливість реалізувати та розкрити себе, свій внутрішній світ..

У контексті переосмислення цінностей для сучасного етапу розвитку нашої держави особливо важливий сенс має є проблема визначення змісту та характеру втілення цінностей у навчально-виховному процесі.

Освітніми установами різних рівнів цілеспрямовано має формуватись система цінностей для підростаючого покоління.

Впровадження в сучасне життя гуманістичних ідей є нерозривно пов'язаним із потребою в розвитку та вихованні толерантної особистості. Здобуття знань, відкритості, спілкування, свободи думки, совісті та переконань є факторами, що спрямовані сприяти формуванню толерантності. Толерантність не є характерною від народження властивістю для людини, її можна не сформувати, якщо не буде спеціального виховання її. Шлях до толерантності є це емоційною, інтелектуальною працею. Толерантність як цінність людства

перебуває у тісному взаємозв'язку з сукупністю суттєвих характеристик людського буття. Вона є запорукою продовження існування цивілізації[4].

З точки зору соціального контексту толерантність слід розглядати у якості готовності особи дозволяти іншим робити вибір власного стилю життя, поведінки за умови, якщо відсутні агресивність, насильство, хуліганські дії.

Найбільш сенситивний період для розвитку та формування толерантності є дошкільний вік. Виховати толерантні взаємовідносини у дітей старшого дошкільного віку – означає формувати під впливом спеціально створених педагогічних умов особистість дитини, яка є здатною до свідомих характерних проявів (таких, як безкорисна турбота та чуйність; доброзичливі емоційні прояви та емпатія; рівноправне та поступливе ставлення до людей навколо; здатність позитивно сприймати себе та стримано відстоювати власну точку зору), які знаходять відображення у спілкуванні, вчинках та спільній діяльності[4].

Толерантність має дієвість лише у разі, якщо нею пронизані всі сфери та види діяльності. Освіта в цілому і дошкільні заклади, зокрема – це той соціальний інститут, в межах якого реальним є формування толерантної свідомості та поведінки як за допомогою системи виховної роботи, так і завдяки змісту освіти, використовуючи програми, підручники, різні форми організації навчання, які б сприяли розвитку практичних навиків толерантної взаємодії. Толерантна освіта спрямована також на об'єднання педагогічних працівників, якими не сприймаються жодні форми агресивної поведінки в закладах освіти.

Важливу роль при дослідженні питання виховання толерантності у дітей дошкільнят відведено запровадженню педагогічних засобів виховання толерантності під час вирішення поставлених завдань.

На підставі аналізу наукових праць можна зробити висновок, що для того, щоб були можливі розвиток та виховання толерантної особистості освітні заклади мають використовувати низку різних методів та прийомів.

У якості методів виховання толерантності науковцями розглядається низка способів формування у дітей готовності розуміти інших осіб та мати терпиме ставлення до своєрідних вчинків.

Дошкільний вік - сенситивний для того, щоб виховувати толерантність, основні вікові особливості прояву толерантності у дітей дошкільного віку - відкритість по відношенню до інших людей, наявність справедливого ставлення до інших дітей, а також можливість виражати співчуття та бажати прийти на допомогу. Термін виховання толерантності в дошкільнят слід розглядати у якості процесу формування під впливом спеціально створених педагогічних умов особистості дошкільника, здатної до свідомих характерних проявів (безкорисної турботи та чуйності; доброзичливих емоційних проявів та емпатії; рівноправного та поступливого ставлення до оточуючих; позитивного прийняття себе та стриманого відстоювання своїх позицій), які виявляються у спілкуванні, вчинках та спільній діяльності.

У якості педагогічних засобів виховання толерантності слід розглядати низку об'єктів матеріальної та духовної культури, спеціально організовану педагогічними працівниками діяльність вихованців, методів виховання (дії, спрямовані на формування свідомості особистості, організацію діяльності та сформувати досвід суспільної поведінки, стимулювати поведінку та діяльність, впровадження активних методів), та форм роботи (проведення загальних заходів закладу дошкільної освіти, свят, ігор, гуртків, секцій, клубів, дитячих організацій).

Визначимо низку критеріїв, показників та рівнів вихованості толерантності у дітей дошкільнят відповідно до компонентної структури. У якості критеріїв та показників маємо визначити існування когнітивного критерію (особа усвідомлює себе представником певної спільноти, про свою країну, її символи, національні звичаї й традиції; уявлення про національну культуру інших країн; вміє робити диференціацію проявів добра і зла у змісті вчинків та поведінці однолітків та дорослих), емоційно-ціннісного (формування адекватності емоційних відгуків на прояви почуттів та емоцій інших осіб; змога емпатійно співчувати; оцінка осіб навколо, формування толерантного ставлення до думок, почуттів, поглядів, ідей таких осіб), діяльнісного критерію (навики здійснення міжособистісної взаємодії на враховуючи повагу та партнерство; культуру поведінки, прояв якої

спостерігається в дотриманні моральних норм при вчиненні щоденних вчинків та здійсненні повсякденної діяльності; рефлексії, як здатності передбачити наслідки власних дій). вихованість толерантності дітей старшого дошкільного віку може бути наступних рівнів: високого, середнього і низького.

Висновки. Для формування толерантності у дошкільня т необхідним є подальше вивчення та проведення досліджень даного питання. Існує потреба у визначенні та ґрунтовному вивченні шляхів, методів та прийомів для розвитку толерантності у молодшого покоління. Й у разі, якщо вони в подальшому будуть розвивати в собі систему вічних істин – любові, щиросердя, доброзичливості, духовності – те, що є фундаментальними основами життя, неодмінно з’явиться більше шансів побачити надійне майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017.2020 № 2145-VIII. Дата оновлення 24.06.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 26.10.2024).
2. Ляпунова В. А. Функції толерантності як соціально значущої цінності. Педагогічні науки. 2016. Вип. LXIX. Т. 3. С. 119-122.
3. Чередник Л. М. Формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Бердянськ, 2020. 253 с.
4. Юрійчук О. До філософсько-правового аналізу поняття толерантності. Актуальні проблеми правознавства. 2018 р. Випуск 4 (16). С. 23-28.
5. Lundberg E. Tolerance: an introduction to the concept, the research and the anthology. erik lundberg. Stockholm : The Living History Forum, 2017. 415 p.

РОЗДІЛ 4
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО
РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ

Тетяна Апрощенко,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ ЯК
ПРОБЛЕМА ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ СТУДІЙ

Одним із принципів сучасної дошкільної освіти, згідно із положеннями Закону України «Про дошкільну освіту» (далі – Закон), визначено єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти. Згідно із статтею 8 «Роль сім'ї у дошкільній освіті» Закону: «сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти; відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі; батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності» [2]. Батьки або особи, які їх замінюють, є повноправними учасниками освітнього процесу у сфері дошкільної освіти, можуть входити до складу педагогічної ради закладу дошкільної освіти та брати участь у вирішенні різноманітних питань, пов'язаних з його функціонуванням.

Слід зазначити, що в основу оновленого Базового компоненту дошкільної освіти покладено «актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та

розвитку дітей раннього і дошкільного віку» [4], а однією з основних цінностей дошкільної освіти визнано «збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями» [4]. Базові принципи реалізації Стандарту складає один із загальних демократичних принципів суспільного життя – соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу (засновників закладів освіти, батьків або осіб, які їх замінюють, керівників та працівників закладів дошкільної освіти, фахівців, що надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інших фахівців) [4]. Саме за підтримки батьків в умовах родинного виховання формуються ключові компетентності у дітей під час здобуття дошкільної освіти.

З огляду на вищезазначене, робота вихователів з батьками є невід’ємною частиною їхньої професійної діяльності, яка, в першу чергу, передбачає створення партнерських відносин між закладом дошкільної освіти та сім’єю, спрямованих на всебічний розвиток, освіту та виховання дитини. Саме тому підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до ефективної взаємодії з батьками вихованців є одним із пріоритетних завдань закладів вищої освіти.

Професійна підготовка майбутнього вихователя визначається Л.Зданевич як «спеціально організований освітній процес, спрямований на формування в майбутніх фахівців високого рівня готовності до ефективного здійснення професійної діяльності в галузі дошкільної освіти» [3]. Підготовка майбутніх вихователів тлумачиться Н. Трофаїлою як «цілеспрямований процес у межах загальної професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, спрямований на формування теоретичних та методичних знань і вмінь, необхідних для ефективної взаємодії з дітьми дошкільного віку з метою розвитку їхньої емоційної сфери та профілактики емоційного неблагополуччя» [6].

Погоджуємося з Т. Жаровцевою, що у процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до партнерської взаємодії з батьками вихованців вагомим є урахування положення про те, що на практиці педагог закладу

дошкільної освіти працює в системі «дорослий – дитина», а схема «дорослий – дорослий», у контексті його професійної діяльності, перетворюється у взаємодію за схемою «педагог – дитина – батьки». Публічне визнання педагогом рівноправності об'єднаних діяльністю сторін підвищує соціальний статус батьків; при цьому контакти учасників тріади «педагог – дитина – батьки» набувають рівноправності [1].

Оскільки успіх процесу формування дитини залежить від соціальної ситуації її розвитку, системи відносин з однолітками та дорослими в закладі дошкільної освіти та сім'ї, то вихователі, на думку Н.Стаднік та Ю.Волинець, зацікавлені в наданні допомоги батькам з питань оволодіння ними змістом і організацією виховання дітей у сім'ї, знаннями й уміннями виховного впливу, зацікавлені педагогічно освічувати батьків, установлювати необхідні взаємовідносини між закладом дошкільної освіти та батьками. Специфіка педагогічної діяльності зумовлює певні вимоги до педагогів закладів дошкільної освіти, які працюють над забезпеченням співпраці з сім'ями вихованців. Її особливостями автори виокремлюють: усвідомлення рівноправності сім'ї у процесі партнерської взаємодії; розуміння кожної сім'ї та соціально-психологічних процесів, які відбуваються в ній; забезпечення розвивального характеру педагогічної взаємодії, шанобливе ставлення до сім'ї і дітей; упевненість батьків у розумінні й підтримці педагогом розвитку їхньої дитини [5].

Основними напрямками такої підготовки є опанування майбутніми вихователями спеціальними теоретичними знаннями та практичними уміннями. Це, зокрема, знання: вікових особливостей дітей дошкільного віку, типології, структури та проблем сімей, стилів виховання, закономірностей міжособистісного спілкування, технік активного слухання, вербальних і невербальних засобів комунікації, особливостей педагогічного спілкування з батьками, методів переконання, аргументації, конструктивної критики. Вагомими також є практичні навички проведення різноманітних форм роботи з батьками: консультацій, батьківських зборів, тренінгів, спільних заходів та ін.

Відповідно, підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до роботи з батьками розуміється нами як комплекс заходів, спрямованих на формування у майбутніх вихователів необхідних знань, умінь та навичок для ефективної взаємодії з батьками вихованців з метою забезпечення безперервності освітнього процесу та всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Жаровцева Т. Г. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2007. 412 с.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
3. Зданевич Л.В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти. Житомир, 2014. 44 с.
4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України №33 від 12.01.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
5. Стаднік Н.В., Волинець Ю.О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до партнерської взаємодії з батьками вихованців. Народна освіта. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5320
6. Трофаїла Н.Д. Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку: автореф. дис. ... канд пед. наук : 13.00.08 - Дошкільна педагогіка. Одеса, 2019. 22 с.

Сергій Бочаров

спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ВИДУ СПОРТУ, ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ У ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Сьогодні у системі вищої освіти України досить активно впроваджуються нові критерії та вимоги, переважно зорієнтовані на європейську систему підготовки майбутніх фахівців у різних галузях освіти. Так, на фоні активного формування (з 2005 року і по т.ч.) організаційних, нормативних та методичних засад участі України у Болонському процесі, від суб'єктів управління вищою професійною освітою очікується розроблення та впровадження

інноваційних змін, реалізації європейських принципів у системі підготовки вищими навчальними закладами фахівців різних спеціальностей, зокрема формування у них відповідних компетентностей.

Не є виключенням в освіті і такий напрям підготовки як "Фізична культура і спорт". Адже спеціаліст в галузі фізичного виховання, це перш за все педагог, керівник або управлінець, що включає ці всі компоненти в одному понятті – тренер. Тобто фахівець, який навчає, направляє та скеровує підопічних у потрібний напрямок для досягнення кінцевої мети. У спорті цією метою є досягнення високих результатів фізичного саморозвитку, витривалості, стійкості, в кінцевому результаті – перемог та звершень.

Аналіз нормативно-правових засад формування саме управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів у системі вищої освіти є важливим, оскільки управлінські компетенції є найнеобхіднішими для ефективної роботи спортивних тренерів. В Україні формування таких компетентностей регулюється рядом законодавчих актів та освітніх стандартів, які охоплюють як загальні питання управління в спорті, так і специфічні вимоги до тренерської діяльності. Основні аспекти, які варто розглянути:

1. Законодавча база –

✓ Закон України "Про вищу освіту" (2014 р.) [1] – основний документ, який регулює освітній процес закладів вищої освіти. Законом визначені принципи підготовки фахівців у різних сферах, у т. ч. і спортивну. Закон акцентує увагу на компетентнісному підході, де важливе місце займає розвиток управлінських компетенцій у студентів, які навчаються за спеціальностями, пов'язаними з фізичною культурою та спортом;

✓ Закон України "Про фізичну культуру і спорт" (1993 р., із змінами станом на 2024 р.) [2] – окреслює вимоги до підготовки спортивних тренерів і підкреслює необхідність наявності у них як професійних, так і управлінських компетенцій. Тренери повинні вміти організовувати тренувальний процес, керувати командою та адміністративними аспектами спортивної діяльності.

✓ Національна рамка кваліфікацій [3] – важливий документ, який описує рівні освіти і кваліфікаційні вимоги до майбутніх фахівців. Для спортивних тренерів передбачені вимоги щодо управлінських навичок, зокрема вміння організовувати процеси, керувати колективами та командою, а також розробляти стратегії розвитку спортсменів.

Основною метою у проведеній роботі є визначення, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності запропонованої у дослідженні – моделі формування управлінської компетентності майбутніх тренерів з виду спорту у системі вищої освіти України.

Отже, об'єктом дослідження є процес формування управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів з виду спорту у системі вищої освіти. Предметом дослідження стали теоретичні та методичні засади системи формування управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів з виду спорту у системі вищої освіти.

Проведене дослідження дозволило довести, що застосування розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх тренерів з виду спорту у системі вищої освіти сприяє підвищенню рівня сформованості компонентів управлінської компетентності у зазначених спеціалістів. Модель є науково-теоретичним структуруванням процесу професійної підготовки, що складається з цільового, змістовного, процесуально-технологічного та результативного компонентів, що включають мету, завдання, методологічні підходи, що конкретизують зміст освіти та їх методичне забезпечення.

З висновків, які можна зробити опираючись на результати нашого дослідження:

1) тренер займає важливу нішу в суспільному житті. Він направляє людину до досягнення вершин своїм словом і власним прикладом. Тренер відповідає за розробку планів тренувань, навчання спортсменів техніці, тактиці та розвитку фізичних якостей, а також за їх моральну та психологічну підготовку. Його навчально-тренувальна робота спрямована на навчання, виховання, вдосконалення майстерності, розвиток функціональних можливостей підопічних. Він націлений на передачу своїм учням знань;

2) управлінська компетентність – це здатність керівника або управлінця ефективно виконувати свої обов'язки, використовуючи необхідні знання, навички, досвід та особисті якості для прийняття рішень і досягнення організаційних цілей. Управлінська компетентність охоплює широкий спектр компетенцій, включаючи стратегічне мислення, планування, лідерство, комунікацію, мотивацію команди, управління змінами та ризиками.

Практичне значення отриманих результатів:

- теоретичні положення та висновки, що містяться в дисертації, дають змогу практично розв'язати проблему формування управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів у системі вищої освіти;

- створена модель формування управлінської компетентності майбутніх тренерів з виду спорту у системі вищої освіти, що описує мету, завдання, підходи, зміст, засоби та методи навчання, педагогічні умови її реалізації, отримані результати та інструментарій їх діагностики, можуть знайти своє практичне застосування в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації тренерів, педагогів з фізичної культури, педагогів додаткової освіти спортивної спрямованості, а також спортивних менеджерів;

- створено передумови для подальших наукових досліджень з проблем формування управлінської компетентності студентів - майбутніх спортивних тренерів.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.06.2014р. № 1556-VII (зі змінами станом на 2024 рік). *Офіційний вісник ВРУ*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 26.10.2023).

2. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII (зі змінами станом на 2024 рік). *Офіційний вісник ВРУ*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 26.10.2023).

3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету міністрів України від 26.10.2011 №1341 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.12.2023).

Головчук Оксана

кандидат політичних наук,
доцент кафедри філологічних дисциплін
і масових комунікацій
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Діяльність у сфері масових комунікацій базується на інтеграційній основі різних наук, зокрема соціології, психології, педагогіки, філософії, бібліотекознавства, менеджменту. Майбутні фахівці масових комунікацій вивчають сутність, закони, методи і організацію педагогічних та соціальних аспектів інформаційної діяльності у всіх її проявах. Адже процес комунікації

націлений на обґрунтування психологічних засад передачі інформації, її практичне значення для користувачів. Потрібно розуміти психологічний і педагогічний вплив на читацьку свідомість, читацьку діяльність та спілкування в читацькому середовищі.

Мета діяльності фахівців масових комунікацій полягає у становленні й розвитку освіченої, творчої, духовно багатой особистості, яка характеризується високою читацькою та інформаційною культурою. Як відомо, поняття «інформаційна культура» відображає досягнуті рівні організації інформаційних процесів та ефективності створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання інформації. В свою чергу, ці інформаційні процеси забезпечують особистості цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення можливих варіантів рішень, які приймає людина впродовж життя.

Власне, інформаційна культура розглядається як складовий сегмент загальної культури людини, орієнтований на інформаційне забезпечення життєдіяльності людини. Саме тому існують принципи, методи, форми, технології читацького розвитку, виховання та навчання з допомогою психологічних підходів.

Потребують дослідження алгоритми людської поведінки і символічних структур в інформаційній сфері, які надають змісту будь-якій діяльності в контексті розвитку масових комунікацій. Адже всі ми є суб'єктами суспільних відносин, і тому постійно перебуваємо під тиском інформації. Вона спричиняє психічну та фізіологічну активність, як індивідуального, так і колективного. Й дуже суттєвим є знання істини, як сукупності незалежних від уявлень і становища людини знань. Це знання, у вигляді об'єктивних істин дуже високо цінується. Проте у сучасному світі інформаційне середовище стає дедалі інтенсивнішим і достатньо агресивним, й практично завжди містить протиріччя, які не сприяють логічному розумінню й сприйняттю інформації [1, с.118]. Крім того, інформація приходиться настільки швидко, що людина психологічно не готова використовувати її задля свого блага, натомість потребується багато часу і зусиль, щоб вона принесла очікуваний ефект зростання чи вдосконалення.

Фахівці, які працюють у соціальному середовищі та покликані здійснювати різного роду професійну інформаційну діяльність, по-перше зобов'язані найшвидше усвідомити й прийняти зміст повідомлень, які постійно надходять, а по-друге, розтлумачити її й адаптувати до сприйняття іншими адресатами, менш обізнаними з теорією масових комунікацій. Розширення меж діяльності психологів, соціологів та медіаторів призводить до того, що вони потребують, а отже, оволодівають сучасними знаннями про соціально-психологічні механізми взаємодії індивіда із інформаційним середовищем.

В світлі вищезазначеного, нас цікавлять особливості формування громадської думки у контексті індивідуальних та колективних ціннісних характеристик членів суспільства. Саме знання психологічних та соціальних факторів сприйняття людиною інформації, політологічних та управлінських методик, дозволяють фахівцям сфери масових комунікацій якнайкраще задовольняти інформаційні потреби читачів, використовуючи при цьому найоптимальніші технології їх задоволення [2, с. 321]. Педагогічні методики при цьому також спрямовані по-перше, дати можливість студенту засвоїти достатній обсяг знань для практичного використання у процесі обробки, аналізу та передачі повідомлень. А по-друге, загальна педагогіка фахівця масових комунікацій покликана виокремлювати проблеми взаємодії особистості з інформаційним середовищем та допомагати знаходити оптимальні напрямки обміну та споживання інформації.

Дуже важливо навчити молодь бачити культурно-історичне значення інформації, яка стає продуктом розповсюдження технологіями масових комунікацій. Знаючи основні закономірності формування громадської думки, як зазначають у своїх дослідженнях О. Музика, В.Горбунова, В.Кириченко, майбутні фахівці зможуть дати об'єктивну оцінку, й, навіть, передбачити аспекти впливу непрямих рекламних повідомлень, засобів так званого нейролінгвістичного програмування свідомості та поведінки споживача інформаційної продукції [3, с.18-19].

Таким чином, ознайомлення з психологією інформаційної діяльності дозволяє фахівцеві на науковому рівні вирішувати суперечливі питання функціонування об'єкта соціальних відносин у комунікативному середовищі. І в разі виникнення ситуацій, пов'язаних з порушенням психофункціональних станів людини після несподіваних інформаційних «атак», фахівець матиме можливість надати допомогу й сприяти вирівнюванню ступеня гармонійності особистості у її стосунках як із зовнішнім середовищем, так і у само сприйнятті людиною себе.

Список використаних джерел:

1. Музика О. Л. Ціннісна когнітивна складність у дослідженні творчо обдарованої особистості / О. Л. Музика / Наука і освіта. – Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – Одеса. – 2007. – № 4-5. – С. 118- 121.
2. Глобалізація і безпека розвитку / О.Г. Білорус, М.О. Гончаренко, В.А. Зленко та ін. / [за ред. О.Г. Білоруса]: монографія. – К., 2001. – 733 с.
3. Кириченко В.В. Психологія інформаційної діяльності : навчальний посібник. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 130 с.

Юліана Ірхіна

кандидат педагогічних наук, доцент

Державний заклад «Південноукраїнський національний
університет ім. К.Д. Ушинського»

**THE PROBLEM OF MOTIVATION IN LEARNING PROFESSION-
ORIENTED ENGLISH LANGUAGE IN THE FIELD OF PHYSICAL
CULTURE AND SPORTS**

The problem of motivation in the educational process always attracts the attention of many researchers. A significant number of works by both Ukrainian (O. Klimenko, A. Zakharchenko, T. Petrenko, M. Voronina, O. Kovalchuk, etc.) and foreign (G. Brooner, D. Berline, I. Lingardt, M. Fumadel, etc.) scientists emphasize the need to consider the personal characteristics of students and the peculiarities of motivation when organizing the learning process. These authors highlight the critical role of motivation in the educational process, focusing on its qualitative aspects. This

approach is grounded in the understanding of learning as a long-term process with clearly defined significance for the learner.

Within the framework of analyzing motivation in relation to the content characteristics of learning activities, academic motives are understood as an independent orientation of students toward mastering methods of studying and an orientation toward the result of their academic activities. Characterizing motivation embedded in the learning process itself, some researchers note the desire to acquire knowledge, curiosity, and the pursuit of new discoveries. The learning process brings enjoyment through curiosity, a desire to overcome difficulties, and the development of internal motives as students master methods of action and the subject of learning.

This type of motivation is linked to the revelation of both the motivational and substantive sides of cognitive needs. It results from an organization of learning activities where students develop a sustained interest in the methods of working with academic material, effectively manifesting an interest in the process of knowledge acquisition itself. Cognitive needs thus develop in two directions: in terms of both motivational strength and subject content.

When discussing internal motivation related to students' orientation toward the result of academic activities, researchers emphasize a variety of motivating factors that contribute to this type of motivation. Special attention is given to subjective assessments of learning outcomes during the educational process. In this case, the effectiveness of academic activities acts as a motivating factor.

Regarding motivation external to the learning process, O. Kovalchuk distinguishes between positive and negative forms. Negative motivation is associated with unpleasant experiences caused by the necessity to choose "the lesser evil" from a set of undesirable options, with students recognizing specific inconveniences and difficulties that may arise from avoiding academic activities. In foreign language learning, a conflict situation may occur if a student feels incapable of solving a task, leading to feelings of failure and anxiety. Notably, a favorable learning environment, free from anxiety, is most conducive to learning foreign languages.

Thus, approaches to motivation when mastering a foreign language are largely determined by the distinctive features and specifics of foreign language study as a subject. Motivation in foreign language learning is of particular interest as a multifaceted research object. An analysis of studies on the formation of motivation in foreign language education shows a focus on conditions that stimulate learner activity. For instance, in the works of D. Berline, role-playing games, problem situations, and cognitive tasks are employed, while other researchers build their methodologies based on text continuity and learner speech. There is also the principle of communicative corrections and a suggestion of introducing vocabulary in motivated ways during primary discussions with students, allowing them to resolve naturally arising language problems. It could be stated that the most important educational thing is to develop methods for creating positive motivation to generate texts, offering students broad choices of language tools and combinations based on the intent of their texts.

Observations of the educational process show that motivation becomes nearly insatiable when mastering foreign communication is accompanied by learning the professional aspects of the language's speakers. Experience demonstrates that students in the sphere of physical culture and sports maintain a sustained interest in topics such as the history of sports, sports traditions, daily routines, recreational activities, and so on. This interest extends to how physical activities, sports competitions, and healthy lifestyles are viewed and practiced in the English-speaking countries.

A broad English sport-oriented lexical background contributes not only to developing linguistic skills (enriching vocabulary, enhancing translation abilities, and working with idiomatic expressions) but also familiarizes students with specific aspects of foreign sports culture. The content of these texts should stimulate students' interest and increase occurs: the material, rich in content and capable of fostering positive motivation, often fails to realize its full potential.

Research has shown that students working with English sport-oriented texts sometimes experience an "information gap." For example, when studying a text about "Sports Traditions in Britain," students might encounter questions about the origins of certain sports, the role of physical education in British schools, or the historical

development of specific sports leagues. These questions signal interest but may also reveal gaps in students' background knowledge.

The issue of presenting intercultural material requires addressing a series of intermediate challenges. Specifically, it's essential to focus on balancing preparatory and practical language exercises, controlling students' understanding of the material at various stages, and determining their readiness to engage with such content. Moreover, it's important to offer students texts that are interconnected by content, reflecting key facts, phenomena, and characteristics that define the role of sports in the English culture. Special pre- and post-text exercises should ensure students not only master linguistic material but also retain key cultural and professional insights.

Achieving such mastery of the material is grounded in the concept of the systemic-communicative method of teaching. The pedagogical requirements include:

1. Ensuring that the material corresponds with students' cognitive and physical abilities to learn within set deadlines;
2. Introducing new language material during each session and integrating it with previously studied content;
3. Creating equal opportunities for all students to prevent knowledge gaps;
4. Regularly changing activities to prevent boring educational process;
5. Moving to the next set of material only when the majority have mastered the previous one;
6. Activating all students' engagement, involving more capable students to assist their peers;
7. Offering objective and democratic evaluation of learning outcomes.

This structured approach to study professional-oriented English can significantly increase students' interest and foster a stable motivation for learning a foreign language. This becomes evident when analyzing supplementary materials presented by students during classes. Such an approach not only helps solve practical, educational, and developmental challenges but also contains great potential for invoking and maintaining motivation. The main task is to study language units that reflect the

specific professional features of England, including its sports traditions and health practices.

Expanding the range of professional-oriented material can allow for logical and effective solutions to strengthen the professional orientation in foreign language teaching, expand background knowledge, modernize the lexicon, and naturally enhance the motivational aspect of foreign language learning, particularly in professional fields such as physical culture and sports.

Список використаних джерел:

1. Босенко А. І., Орлик Н. А., Топчій М. С. Фізіологія спорту: навч. посіб. – Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. – 268 с.
2. Кондрацька Г. Д. Методологічні основи формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців з фізичного виховання у вищих навчальних закладах освіти//Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова/за ред. О. В. Тимошенка. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 5. – С. 159–162.
3. Лахтадир О. В., Чекмарьова В. В., Зеленюк О. В., Бикова Г. В. Комунікативна психолого-педагогічна компетентність майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2018. – Вип. 11 (105). – С. 75–79.

Аліна Кришталь

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національного університету цивільного захисту України

Анжеліка Луца

спеціальність 053 «Психологія», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національного університету цивільного захисту України

Анна Ляпало

спеціальність 053 «Психологія», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національного університету цивільного захисту України

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ ПСИХІКИ

Захисні механізми психіки людини особливо актуальні для вивчення в умовах сьогодення. Щодня українці перебувають під впливом чисельних стресогенних факторів, таких як соціальна нестабільність, економічні та політичні кризи, пандемії, а нині – повномасштабне вторгнення. Захисні

механізми психіки сприяють встановленню психологічної рівноваги, адаптують до складних ситуацій і мінімізують руйнівний вплив стресу.

У ситуаціях, коли інтенсивність потреби зростає, а умови її задоволення відсутні, поведінка регулюється за допомогою механізмів психологічного захисту. Психологічний захист визначається як нормальний механізм, направлений на попередження розладів поведінки не тільки у рамках конфліктів між свідомим і несвідомим, але й між різними емоційно-забарвленими настановами. Психологічний захист проявляється у тенденції зберігати звичну думку людини про себе, не сприймаючи чи спотворюючи інформацію, що буде руйнувати первинні уявлення про себе та інших.

Як свідчать результати емпіричних досліджень, у переважній більшості респондентів у середньому раз на місяць виникають різного роду конфліктні ситуації, що супроводжуються емоційним напруженням, переживанням, наявністю різного роду афектів негативних, деструкцій тощо, коли особа не може задовольнити свої потреби та бажання, навіть докладаючи зусилля, в результаті чого виникає стан емоційної напруги.

Часто спроби внести певні зміни не призводять до бажаного результату, а спроби віднайти альтернативні шляхи вирішення проблеми, навпаки, призводять до небажаних наслідків. У багатьох випадках зняття напруги відбувається за допомогою психологічних захистів. Терміни «психологічний захист», «захисні механізми» були введені в психологічну науку З. Фройдом. Концепція механізмів психологічних захистів представлена А. Фройд, зокрема у праці «Психологія Я та захисні механізми». Розглядаючи психологічні захисти як один з механізмів адаптації особистості, психологиня зазначала, що вони є несвідомі, надбані у процесі розвитку особистості способи досягнення компромісу між протидіючими силами «Воно» або «Над-Я» і зовнішньою дійсністю [1].

Поняття «механізми психологічного захисту» трактуються як психологічні процеси, що оберігають від різних за формою і природою негативних переживань та впливів, сприяють збереженню психологічної стабільності, душевної

рівноваги. Всі захисні механізми діють на неусвідомленому рівні, заперечують, спотворюють і трансформують сприйняття реальних ситуацій [2].

До основних захисних механізмів психіки зараховують: заперечення, регресія, компенсація, гіперкомпенсація, проєкція, витіснення, заміщення, ізоляція, раціоналізація, сублімація, обмеження «я», звернення на власну особистість, втеча від ситуації, ідентифікація [2].

Слід також зауважити, що люди рідко використовують якийсь один механізм захисту – зазвичай вони застосовують різні захисні механізми для вирішення конфлікту або ослаблення тривоги.

У ході дослідження захисних механізмів психіки було проведено опитування на базі Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, у якому взяли участь 54 особи віком від 18 до 23 років. Дослідження здійснювалося за методикою «Індекс життєвого стилю».

Результати експериментального дослідження свідчать, що серед опитуваних переважають три захисний механізм: регресія, заміщення, витіснення (рис. 1).

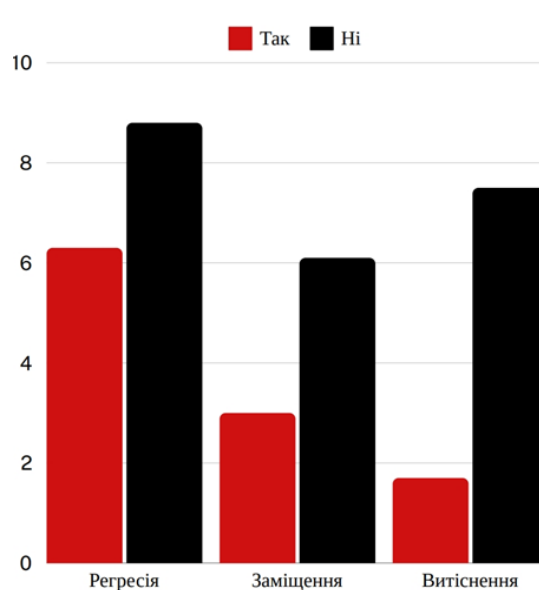

Рис. 1. Результати опитування (за методикою «Індекс життєвого стилю»)

Регресія – захисний механізм психіки, процес, в ході якого людина повертається на попередню або менш зрілу стадію розвитку почуттів та поведінки. Тобто людина починає реагувати на ситуацію так, як реагувала на більш ранніх стадіях свого розвитку [3].

Заміщення – це реалізація незадоволених бажань і прагнень за допомогою іншого об'єкта. Іншими словами, заміщення – це перенесення орієнтованих на певний об'єкт потреб і бажань на інший, більш доступний об'єкт. Ефективність заміщення залежить від того, наскільки заміщений об'єкт схожий на попередній, з яким спочатку пов'язувалось задоволення потреби (чи комплексу потреб).

Витіснення – це процес мимовільного усунення в несвідоме неприйнятні думок, мотивів чи почуттів. З.Фройд докладно описав захисний механізм мотивованого забування. Він відіграє істотну роль у формуванні симптомів, коли цього механізму для зменшення тривожності виявляється недостатнім, підключаються інші захисні механізми, що дозволяють витісненому матеріалу усвідомлюватися у викривленому вигляді [3].

Отримані результати вказують на те, що регресія, як механізм психологічного захисту, є найбільшим типом реакції серед молоді на стресові ситуації. Регресія може виявлятися у порівнянні з попередніми моделями поведінки, які сприймаються як більш безпечні. Це є свідченням того, що в умовах підвищеного стресу молоді люди частіше звертаються до психологічних механізмів, які були характерні для ранніх етапів їх розвитку. Заміщення, хоча й рідше зустрічається, демонструє тенденцію переміщення негативних емоцій чи напруги на інші об'єкти чи ситуацію. Витіснення, менш поширений механізм у досліджуваній групі, характеризується пригніченням небажаних думок або емоцій, що свідчить про більш обмежений доступ до свідомих переживань у таких ситуаціях.

Таким чином можна стверджувати, що захисні механізми є важливою частиною нашої психіки. Розуміння того, як вони працюють, допомагає нам краще зрозуміти себе та інших людей.

Список використаних джерел:

1. Freud, A. (1936). The Ego and the Mechanisms of Defense. In *The Writings of Anna Freud*. Vol. 2. New York: International Universities Press. Pp. 3–191.
2. Болюх А.М., Коваль О.Є. Механізми психологічного захисту особистості: теоретичний аналіз. Вісник Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль: ТНЕУ, 2023. С. 35–42.
3. Титаренко Д.С. Захисні механізми психіки людини. *Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності*: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Харків: НУЦЗУ, 2009. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/2561/1/ZMPL2009.PDF>

Ірина Фаловська

доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

Оксана Бігун

студентка 2 курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура),
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОЇ МОДЕЛІ В ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ

У світі, де темп інновацій неупинно прискорюється, освіта постає ключовим елементом у формуванні професіоналів, готових до викликів трудового життя. Компетентнісна модель в освітній галузі з'явилася як відгук на потребу суспільства у високоякісних фахівцях, здатних не лише оперувати теоретичними концепціями, а й майстерно втілювати їх у практичній діяльності. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх спеціалістів для реалізації завдань компетентнісного підходу в навчальному процесі є багатограним викликом, що вимагає глибинного розуміння як психологічних нюансів навчання, так і педагогічних стратегій, націлених на розвиток ключових компетенцій [4].

Компетентнісний підхід в освітній сфері спрямований не просто на трансляцію знань, умінь і навичок студентам, а й на їхню здатність ефективно функціонувати в різноманітних професійних та життєвих ситуаціях. Це вимагає

від майбутніх фахівців розвитку критичного мислення, навичок безперервного навчання, комунікативної майстерності, вміння співпрацювати в команді та адаптуватися до мінливих умов [6].

Ключовим аспектом психолого-педагогічної підготовки майбутніх професіоналів є розвиток їхнього емоційного інтелекту та соціальних компетенцій. Це охоплює здатність розпізнавати та керувати власними емоціями, розуміти почуття інших та вибудовувати продуктивні міжособистісні взаємини [5].

Важливим компонентом психолого-педагогічної підготовки є також культивування рефлексивних навичок майбутніх спеціалістів. Здатність до рефлексії дозволяє фахівцям систематично аналізувати свою діяльність, ідентифікувати сильні та слабкі сторони, коригувати свої стратегії та методи роботи [7].

Психолого-педагогічна підготовка повинна також враховувати індивідуальні особливості та потреби кожного студента. Це вимагає від викладачів імплементації диференційованого підходу в навчанні, застосування різноманітних методик та форм роботи, які резонують з різними стилями навчання та когнітивними профілями студентів [8].

Критичним аспектом психолого-педагогічної підготовки є також формування у майбутніх фахівців навичок самоосвіти та самоорганізації. В умовах стрімких змін у професійному середовищі здатність автономно оновлювати свої знання та навички набуває першорядного значення. Тому освітній процес має бути сфокусований на розвитку у студентів внутрішньої мотивації до навчання протягом життя, вміння ефективно розподіляти свої ресурси та час, визначати пріоритети у навчанні та професійному зростанні [3].

Імплементація компетентнісного підходу в освітньому процесі вимагає також трансформації системи оцінювання. Традиційні методи оцінювання, зосереджені переважно на перевірці теоретичних знань, мають бути доповнені інструментами, які дозволяють оцінити сформованість практичних компетенцій.

Це можуть бути прикладні завдання, аналіз реальних ситуацій, проектна діяльність, портфоліо досягнень студента [3].

Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців має також включати розвиток їхньої цифрової грамотності. В епоху тотальної діджиталізації здатність ефективно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології стає невід'ємною складовою професійної компетентності. Це передбачає не лише технічні навички роботи з цифровими інструментами, але й вміння критично оцінювати інформацію, дотримуватися етичних норм у віртуальному просторі, забезпечувати інформаційну безпеку [3].

Реалізація завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі вимагає також переосмислення ролі викладача. З транслятора знань він має еволюціонувати до фасилітатора навчального процесу, який створює оптимальні умови для активного навчання студентів, стимулює їх до самостійного пошуку інформації, розвитку критичного мислення, креативного підходу до вирішення проблем. Це вимагає від викладачів постійного професійного розвитку, опанування інноваційних педагогічних технологій, вміння створювати інтерактивне освітнє середовище [2].

Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців має також враховувати психологічні аспекти мотивації до навчання. Важливо не лише передати студентам необхідні знання та навички, але й сформувати у них стійку внутрішню мотивацію до постійного самовдосконалення та професійного розвитку.

Важливим елементом психолого-педагогічної підготовки є також розвиток у майбутніх фахівців навичок командної синергії. В сучасному професійному ландшафті здатність ефективно взаємодіяти з колегами, розподіляти обов'язки, вирішувати конфлікти та досягати спільних цілей є критично важливою. Тому в освітньому процесі має бути приділено значну увагу груповим формам роботи, проектній діяльності, які дозволяють студентам набути практичного досвіду командної взаємодії [2].

Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців має також враховувати необхідність формування у них стресостійкості та навичок ефективного управління часом. В умовах високої інтенсивності професійної діяльності, постійних змін та підвищених вимог до результатів роботи, здатність ефективно справлятися зі стресом та раціонально використовувати свій час стає ключовою складовою професійної компетентності [1].

Успішна імплементація компетентнісного підходу в освіті залежить не лише від зусиль окремих викладачів, але й від системних трансформацій на рівні освітніх установ та освітньої політики в цілому. Це включає в себе регулярне оновлення освітніх програм відповідно до динамічних вимог ринку праці, забезпечення гнучкості освітнього процесу, створення можливостей для практичного застосування знань студентами, розвиток стратегічного партнерства між освітніми установами та роботодавцями [1].

Отже, психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі є ключовим фактором забезпечення якості освіти та конкурентоспроможності випускників на динамічному ринку праці. Вона вимагає холістичного підходу, який враховує як психологічні аспекти навчання, так і сучасні педагогічні стратегії, орієнтовані на формування широкого спектру професійних та особистісних компетенцій.

Список використаних джерел:

1. Горбунова Л. Ключові компетенції у транснаціональному освітньому просторі: визначення та імплементація. *Філософія освіти=Philosophy of Education*. 2016. № 2 (19). С. 97–117.
2. Давидченко І. Д. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу під час формування лінгвокультурологічної компетентності. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 06 листопада 2020 року, Мукачево / гол. ред. Т. І. Бондар. Мукачево : МДУ, 2020. С. 153–155.
3. Локшина О.І. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу. *Шлях освіти*. 2007. № 1. С. 16-21.
4. Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції: монографія / Авт.: О. Воробйова, М. Дебич, В. Луговий, О. Оржель, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, К. Трима; за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ: Ін-т вищої освіти НАПН України, 2020. – 220 с.

5. Ничкало Н.Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 125 с.
6. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. А. Петрук ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 36 с.
7. Савченко О.Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. Рідна школа. 2011. № 8-9. С. 4-8.
8. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.

РОЗДІЛ 5 ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Надія Брижак,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Даяна Білан,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Мукачівський державний університет

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Інновації – це не просто модний тренд, а необхідність, продиктована викликами глобалізованого суспільства та вимогами до рівня освіти його громадян. Вагомість інновацій в початковій школі зумовлена необхідністю розвитку критичного мислення, адже нові підходи стимулюють дітей до самостійного аналізу інформації, формування власної думки та вирішення проблем тощо. Завдяки цікавим формам роботи та використанню сучасних технологій, навчання стає більш захопливим і привабливим для дітей молодшого шкільного віку. Інновації допомагають молодшим школярам оволодіти навичками, необхідними для успішного життя в сучасному інформаційному суспільстві. Відповідно, сьогодення в початковій школі – це не просто впровадження нових інноваційних технологій, а й сукупність змін, які спрямовані на створення більш ефективного, цікавого та індивідуалізованого освітнього середовища для молодших школярів.

У дефектологічному словнику поняття інклюзії тлумачиться як процес динамічного включення в суспільні відносини всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [2].

Науковець З. Шевців зазначає, що інклюзія – це активна участь усіх громадян у соціальному житті, особливо тих, хто має труднощі у фізичному та

психічному розвитку. У контексті інклюзії інклюзивна освіта, на думку науковця, є повною адаптацією навчально-виховного процесу до кожної дитини з урахуванням її специфічних відмінностей. Основою є адаптація освітнього середовища до кожної дитини, а не дитини до освітнього середовища [6].

Становленню і розвитку інклюзивної освіти в Україні сприяли відповідні законодавчі зміни. Зокрема, в таких державних документах, як Концепція розвитку інклюзивної освіти (2010), Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (2011), Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (2013) наголошується, що інклюзію варто розглядати не лише в аспекті створення доступного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми проблемами (ООП), а також у можливості практичного ефективного навчання цієї категорії дітей.

У Концепції розвитку інклюзивного навчання зазначено, що інклюзивна освіта – це комплексний процес, що забезпечує рівний доступ до якісної освіти шляхом організації навчання дітей в освітніх закладах на основі впровадження особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей у навчально-пізнавальній діяльності [4].

Отже, на основі аналізу літератури можна констатувати, що інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітнього закладу. Інклюзивне навчання забезпечує доступ до освіти дітей з особливими освітніми потребами за рахунок застосування методів навчання, що враховують індивідуальні особливості таких дітей.

Найвживанішими термінами інклюзивної освіти можна вважати поняття «діти з особливими потребами», «діти з особливими освітніми потребами» та «діти з обмеженими можливостями».

У статті 1, пункт 20 Закону України «Про освіту» зазначено «особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» [5].

У Концепції Нової української школи вказується, що для учнів з особливими потребами створюватимуться належні умови для спільного навчання з однолітками, запроваджуватимуться індивідуальні програми розвитку, зокрема корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід та необхідні засоби і дидактичні технології навчання [3, с. 29].

Поняття «діти з ООП», як зазначає Н. Білик, широко охоплює всіх учнів, освітні потреби яких виходять за межі загальноприйнятих норм: стосується як дітей з особливостями психофізичного розвитку, так і обдарованих дітей, і дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків). Діти з ООП – частина ширшої реформи в галузі освіти, яка необхідна для покращення її якості й відповідності та заохочення всіх учнів досягти в навчанні вищого рівня [1, с. 58–66].

Відповідно до зазначеного вище інклюзивна освіта – це не просто прихід дитини з особливими освітніми потребами до звичайної школи. Інклюзія передбачає перш за все створення в освітньому просторі особливого підходу до навчання такої дитини. Цей підхід передбачає такі додаткові елементи освітнього процесу як індивідуальний план розвитку такої дитини, спеціально облаштоване місце і належні умови для неї.

Список використаних джерел:

1. Білик Н. І. Управлінська компетентність керівника ЗЗСО у створенні умов для інклюзивного навчання. Імідж сучасного педагога. 2023. № 6(213). С. 58–66
2. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. І Бондаря, В. М. Синьова. Київ : «МП Леся», 2011. 528 с
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти : Наказ М-ва освіти і науки України від 1 жовт. 2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitkuinklyuzivnogo-navchannya>, с. 29
4. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2010 року № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitkuinklyuzivnogo-navchannya>
5. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

6. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник. Вид. 2-ге, випр., допов. Львів : «Новий світ-2000», 2019. 264 с. URL: <http://navigator.rv.ua/wp-content/uploads/2019/10/Osnovy-inklyuzyvnoyipedago gy ky-OK-2019.pdf>

Тамара Бондар

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В СЛОВАЧЧИНІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ РОМСЬКИХ ДІТЕЙ

Численні публікації на тему забезпечення доступу до якісної освіти дітям ромського населення свідчать, що ромське населення в Словацькій Республіці зазнає систематичної дискримінації та проживає в бідності. Наукове зацікавлення становить аналіз державної політики Словацького уряду в контексті забезпечення рівних прав на освіту всім дітям. У вітчизняному психолого-педагогічному дискурсі виокремлюємо окремі праці, які фокусують увагу на поодиноких аспектах розвитку інклюзивної освіти в Словацькій Республіці. Зокрема, Т. Ключкович окреслює державні заходи щодо забезпечення рівних прав на освіту всім дітям на сучасному етапі, аналізуючи «Стратегію інклюзивного підходу у вихованні та освіті», що була ухвалена 2021 року. Серед акцентованих компаративних аспектів варто виокремити проблему створення освітнього середовища для дітей ромського населення в Словаччині. Питання законодавчої бази, тенденцій розвитку інклюзивної освіти в закладах дошкільної, середньої і вищої освіти Словацької Республіки студіюють зарубіжні вчені В. Гладуш, В. Кляйн, В. Шилонова. Специфіку забезпечення особливих освітніх потреб учнів початкової школи досліджують М. Dudek, E. Dolinská, D. Kolibová, V. Kušnírová, I. Rochovská.

Аналіз державної політики словацького уряду спонукає до висновку про вплив політики Європейського Союзу на розвиток інклюзивної освіти. Із 2005 року починання Словацького уряду спрямовані на викорінення систематичних порушень права на освіту дітей-ромів. Комісія Європейського Союзу

окреслювала вимоги, надавала фінансову й технічну допомогу, щоб забезпечити доступність освіти всім дітям.

У 2005 році Словацька Республіка долучилася до ініціативи реалізації десятирічної програми інтеграції ромів (2005 – 2015 рр.). Завдання з інтеграції ромського населення, окреслені в десятирічній програмі інтеграції ромів, залишилися, однак, нереалізовані. Через необґрунтоване переведення ромських дітей у заклади спеціальної освіти, неприкриті явища сегрегації в закладах загальної середньої освіти, Європейська комісія порушила справу проти Словацької Республіки 2019 року.

У 2020 році Міністерство освіти зробило кілька кроків щодо запровадження інклюзивної освіти. Той факт, що міністерство взагалі визнало проблему й фактично почало вживати заходів для її розв'язання, вважають помітним зрушенням у подоланні дискримінації дітей ромського населення. Крім посиленого тиску з боку Європейської комісії, що вимагає від міністерства розв'язати проблему та забезпечити рівний доступ до освіти всім дітям, одним із вагомих чинників називають зміну уряду після загальних виборів навесні 2020 року. Ініціатива Європейського Союзу, зміна політичної сили поживали розроблення урядових програм, що спрямовані на забезпечення рівного доступу до освіти всім дітям.

7 квітня 2021 уряд Словаччини ухвалив нову «Стратегію рівності, інтеграції та залучення ромів на період до 2030 року» («Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030» / «Roma equality, inclusion, and participation strategy till 2030»), де наголошено, що якісна освіта залишається недоступною для дітей із маргіналізованих ромських громад. Попри заборону сегрегації на законодавчому рівні, діти з ромських громад зазнають утисків, обмежені в правах, стають жертвами цькування в спеціальних школах чи відокремлених класах у гімназіях. Дітей із ромських громад набагато частіше залишають на другий рік в одному й тому самому класі, вони також частіше припиняють відвідувати школу. Багато дітей-ромів навчається у відокремлених класах. Якщо

такі діти закінчують середню школу, то все одно мають невеликі перспективи працевлаштування.

16 червня 2021 року уряд Словацької Республіки ухвалив «План відновлення та стійкості» («Plán obnovy a odolnosti»), де окреслено реформи, рекомендовані Європейською Комісією для Словаччини. У розділі плану «Освіта» виокремлено три основні завдання: забезпечення доступності, розвитку та якості інклюзивної освіти на всіх рівнях; розвиток освіти для XXI століття; підвищення ефективності діяльності словацьких університетів. Для реалізації плану у сфері освіти передбачено фінансування в розмірі 892 млн євро.

У жовтні 2021 р. ухвалено поправку до Закону «Про освіту», де витлумачено термін «інклюзивна освіта», обґрунтовано систему надання консультаційних послуг, розроблено систему функціонування команд психолого-педагогічного супроводу та вищих рівнів системи консультування, розроблено «Проект стратегії інклюзивного підходу до освіти» і подано документ для міжвідомчого обговорення.

У листопаді 2021 р. Міністерством освіти Словацької Республіки розроблений і впроваджений «Перший план дій щодо реалізації стратегії забезпечення інклюзивного доступу до освіти на 2021 рік» («First Action Plan to the Strategy for Inclusive Access to Education for year 2021») (далі – Перший план дій). Перший план дій містить багато важливих заходів, що вможливають подолання сегрегації та забезпечують створення інклюзивного освітнього середовища. Особливу надію покладають на здатність Першого плану дій забезпечити доступ до освіти дітям із маргіналізованих ромських громад і дітям з особливими освітніми потребами.

Для досягнення ефективності реалізації Першого плану дій протягом 2021 року ухвалено низку нормативних документів, зокрема «План відновлення та стійкості для Словацької Республіки» (далі – «План відновлення та стійкості») («Recovery and resilience plan for the Slovak Republic»). «План відновлення та стійкості» спрямований на створення умов та розроблення інструментів, що допоможуть реалізувати право дітей з особливими освітніми потребами на

освіту, наприклад, розроблений і представлений порядок призначення психолого-педагогічного супроводу дітям з особливими освітніми потребами, запропоновані напрями реформування системи консультування та профілактики, а також розроблені заходи щодо десегрегації освіти. У 2021 році фахівці визнали, що для успішної реалізації заходів бракує законодавчого підґрунтя, зокрема, у законодавчій базі відсутнє визначення сегрегації. Держава належно не моніторить сегрегації, відсутні пілотні проєкти, що вможливають вивчення шляхів подолання сегрегації. Посутньої уваги потребує також розроблення методичного забезпечення та надання фінансової підтримки заходам, спрямованим на викорінення сегрегації.

Попри належне законодавче забезпечення в галузі інклюзивної освіти Словацької Республіки, фіксують незадовільне виконання запропонованих заходів, що помітно сповільнює досягнення окреслених завдань. Протягом 2021 року низка заходів, передбачених «Першим планом дій», так і не була реалізована: не переформатовано шкільні округи; не внесено зміни до Закону «Про освіту» у частині тлумачення терміна «сегрегація»; відсутня законодавча база для процесу «десегрегації».

24 листопада 2021 року уряд Словацької Республіки схвалив нову «Стратегію безперервної освіти та консультування на 2021 – 2030 роки» («Stratégiiu celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021 – 2030»). Перегляд стратегії навчання впродовж життя базований на Національній програмі реформ Словацької Республіки 2020 р. («Národného programu reformiem Slovenskej republiky 2020»). Завдання «Стратегії безперервної освіти та консультування» – організувати заходи, що забезпечують підготовку молоді до динамічного ринку праці. Основна мета – забезпечити кожному громадянину країни доступ до освіти, надати можливості опанувати компетентності протягом усього життя, з огляду на індивідуальні потреби й обставини. У стратегії запропоновано 51 захід, що розділено на тринадцять тематичних блоків. Окремі цілі стратегії та заходи будуть докладно розроблені в планах дій до 31

березня 2022 р., 2025 р., 2028 р. та оцінюватимуть результати поточного моніторингу попереднього періоду.

8 грудня 2021 року уряд Словацької Республіки затвердив «Стратегію інклюзивного підходу в освіті та навчанні» («Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní») (далі – «Стратегія»), що розроблено на основі Програмної заяви Уряду Словацької Республіки на 2020 – 2024 роки («Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2020–2024») у сфері рівних можливостей в освіті. «Стратегія інклюзивного підходу в освіті та навчанні» – це рамковий стратегічний документ, що регулює державну політику у сфері інклюзивної освіти. Супровідна частина стратегії представлена шістьма пріоритетними напрямками: інклюзивна освіта та психолого-педагогічний супровід; система консультацій в освіті; десегрегація в освіті та навчанні; усунення бар'єрів в освітньому шкільному середовищі; підготовка та перепідготовка педагогічних і професійних кадрів; дестигматизація.

Для кожного пріоритетного напрямку розроблено окремі стратегічні завдання, що створюють основу для «Першого плану дій на період 2022 – 2024 років» («Prvý akčný plán na obdobie 2022 – 2024»). Стратегія є відкритим документом, за потреби її можна змінювати та доповнювати, беручи до уваги результати моніторингу реалізації окреслених завдань.

Із 1 січня 2023 року стартувала реформа системи консультування, що спрямована на забезпечення психолого-педагогічного супроводу, увідповідненого з потребами дитини й не обмеженого особливостями діагнозу. Інклюзивні команди отримують методичну підтримку та зможуть проконсультувати своїх колег-практиків.

Отже, виокремлено особливості державної політики словацького уряду в галузі інклюзивної освіти: реформування освіти для залучення дітей ромського населення з метою подолання економічних і соціальних труднощів; складність реалізації програм, попри допомогу Європейського Союзу.

Каміла Вжесінська

спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

Наталія Гончар

спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Перебуваючи в процесі інтеграції до європейського освітнього простору, Україна зазнає значних змін у соціальній політиці щодо створення необхідних умов для якісного навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти. Сучасна державна політика, спрямована на забезпечення освітніх потреб дітей з особливими освітніми потребами, акцентує увагу на впровадженні європейських цінностей і принципів в освітнє середовище. Одним із ключових завдань цього напрямку є підготовка вихователів до роботи в умовах інклюзивних закладах дошкільної освіти, а також створення сприятливого освітнього середовища, що відповідає вимогам інклюзії. Особливу роль у цьому процесі відіграє готовність педагогів до взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами. Саме професійна компетентність вихователя визначає рівень їхньої успішної соціалізації, психологічного комфорту та всебічного розвитку.

Ключовим аспектом успішної реалізації інклюзивної дошкільної освіти є готовність вихователя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Вихователь, який має відповідний рівень психологічної та професійної готовності, створює умови для повноцінного розвитку кожної дитини в освітньому середовищі.

Науковець А. Каплієнко у своїх дослідженнях визначає психолого-педагогічну готовність вихователів до роботи в умовах інклюзивної освіти як

комплекс важливих професійних характеристик, до яких входять особистісні якості, соціальні орієнтири, мотивація, а також необхідний обсяг знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективний психолого-педагогічний супровід дітей із особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі [2, с. 62].

Готовність вихователя до роботи в інклюзивному освітньому просторі включає в себе розуміння принципів інклюзивної освіти, вміння створювати доступне освітнє середовище, адаптувати програми та методи до потреб дітей, а також вміння співпрацювати з іншими спеціалістами для забезпечення повного розвитку кожної дитини дошкільного віку.

Дослідниця О. Смотровя в своїх наукових дослідженнях виокремлює два основні аспекти готовності вихователя до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби:

– психологічну готовність, що полягає в емоційному прийнятті дітей з різними порушеннями розвитку та здатності формувати таке середовище, яке сприяє почуттю прийняття і цінності кожної дитини. Це також означає готовність залучати таких дітей до активностей у закладі дошкільної освіти, забезпечуючи їм рівні можливості для розвитку. Психологічна готовність охоплює і позитивне ставлення до власної професійної діяльності, задоволення від роботи з дітьми з особливими потребами та впевненість у своїй здатності сприяти їхньому розвитку;

– професійну готовність, що ґрунтується на наявності знань та практичних навичок, необхідних для ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; вміння орієнтуватися в основах психології та корекційної педагогіки, здатність враховувати індивідуальні особливості та різницю в розвитку дітей з порушеннями. Професійна готовність також передбачає здатність моделювати заняття, використовувати варіативні методики в освітньому процесі, а також навички професійної взаємодії з колегами та готовність до постійного навчання [5, с. 550].

Підготовка педагога до роботи в інклюзивному освітньому середовищі є складним і багатогранним процесом, який триває протягом усієї кар'єри

вихователя. Цей процес реалізується через постійну самоосвіту, підвищення кваліфікації, а також через можливість перекваліфікації.

Для підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому просторі їм доцільно:

– ознайомитися з основами інклюзивної дошкільної освіти – вивчити принципи інклюзії, особливості навчання та виховання дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, методи та прийоми роботи з ними. Перед роботою в інклюзивній групі вихователям необхідно ознайомитися з медичною та педагогічною (дефектологічною) літературою, щоб зрозуміти, як різні порушення (наприклад, родові травми, захворювання чи психічні розлади) впливають на процеси навчання і розвитку дитини. Також важливо ретельно вивчити особливості розвитку психічних процесів у дітей з особливими освітніми потребами, включаючи стан їхньої пам'яті, уваги, мислення, темп роботи, працездатність, поведінкові прояви та емоційно-вольову сферу [3, с. 47];

– регулярно відвідувати тренінги, курси та семінари з інклюзивної освіти, що допоможе їм отримати практичні навички роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, допоможе засвоїти методи, засоби та прийоми роботи в інклюзивному просторі, а також познайомитися з іншими педагогами, які мають досвід роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Крім того, вихователям важливо ознайомитися з освітніми програмами з навчання та виховання дітей з освітніми потребами, щоб розуміти, які завдання, знання, вміння та навички повинні засвоїти такі діти;

– спілкуватися із педагогами, які вже мають досвід роботи в інклюзивних групах, що дозволить отримати необхідну підтримку та поради щодо організації освітнього процесу в інклюзивному середовищі;

– брати участь у професійних майстер-класах та робочих групах для обміну досвідом та впровадження новітніх методик роботи в інклюзивному середовищі;

– читати фахову літературу, блоги, сайти.

Для ефективної підготовки вихователя до роботи в інклюзивному освітньому просторі вихователь повинен займатися самоосвітою, саморозвитком, удосконаленням свої професійних та особистісних якостей та відвідувати тренінги, семінари, круглі столи, практикуми, конференції, семінари, вебінари, лекції провідних педагогів та методистів з інклюзивної освіти, методоб'єднання, проблемні творчі групи, майстер-класи, школи педагогічної майстерності, онлайн-семінари, коучинги, кейси [4, с. 102].

Головною метою таких заходів є формування психологічної та професійної готовності вихователя до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Ключові завдання включають: поглиблення знань про специфіку розвитку таких дітей; надання педагогам необхідних методичних інструментів; формування емоційно-ціннісного підходу до кожної дитини; усвідомлення її унікальності та індивідуальності; подолання бар'єрів та упередженості; розвиток здатності бачити сильні сторони дитини, а не її вади; удосконалення навичок раціонального прийняття професійних рішень.

Зазначені заходи сприяють активізації професійної самосвідомості педагогів, стимулюючи їх до розумової та практичної діяльності, формуючи прагнення до самостійного пошуку шляхів розв'язання завдань навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами. Вони також допомагають розвивати здатність критично аналізувати погляди інших, формувати незалежну позицію та впевнено застосовувати власний підхід у роботі.

Крім того, педагогам слід звертати увагу на розвиток емпатії, толерантності та готовності до постійного самовдосконалення, оскільки це важливі аспекти успішної роботи в інклюзивному освітньому просторі. Вихователям варто розвивати навички співчуття та розуміння потреб та почуттів дітей з особливими освітніми потребами, що допоможе створювати сприятливу атмосферу для виховання та розвитку кожної дитини дошкільного віку.

У процесі підготовки педагогів до роботи в інклюзивному освітньому просторі варто навчитися створювати сприятливий психологічний клімат в групі, навчитися дбати про оптимальні умови навчання та виховання як для дітей з

особливими освітніми потребами, так і для ормотипових дітей, актуалізувати особистісний потенціал розвитку дитини з особливими освітніми потребами, навчитися формувати позитивні міжособистісні стосунки між усіма дітьми, дбати про емоційне та фізичне здоров'я дітей, навчитися стимулювати та мотивувати дітей [1, с. 49].

Отже, процес підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому просторі є ключовим аспектом забезпечення успішної соціалізації, емоційного комфорту та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Ефективна підготовка вихователів передбачає: ознайомлення з основами інклюзивної освіти, медичною та педагогічною літературою, участь у тренінгах, курсах, семінарах, майстер-класах, професійних дискусіях самоосвіту, розвиток емпатії, толерантності та професійних якостей, обмін досвідом із колегами та активне використання сучасних методик. Значення підготовки вихователів полягає в їхній здатності створювати інклюзивне середовище, враховувати потреби всіх дітей, формувати позитивні міжособистісні стосунки та сприяти розвитку кожної дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бевзюк М. Особливості професійної діяльності вихователя в умовах інклюзивної освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 6 (8). С. 49–58.
2. Каплієнко А. І. Інклюзивна готовність педагога до професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2017. № 2. С. 62–64.
3. Метельська Н. Й. Професійна діяльність педагога в умовах інклюзивного освітнього простору. *Психологія*. 2022. № 5. С. 47–56.
4. Педорич А. До питання готовності педагогів до інклюзивної освіти *Освітологія*. 2018 № 7. С. 102–103.
5. Смотров О. Аналіз стану підготовки вихователів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в ЗДО в умовах інклюзії. *Grail of Science*. 2022. № 14-15. С. 550–552.

Людмила Іванчук
Вихователь-методист Хмельницького
ЗДО №11 «Золота рибка»

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ І ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Діти з особливими освітніми потребами є дітьми, стан здоров'я яких запобігає засвоєнню ними освітніх програм поза спеціальними умовами навчання та виховання. Серед дітей дошкільного віку з ООП є діти з різними вадами. Це діти із вадами зору, слуху, затримкою мовлення, опорно-рухового апарату, інтелекту, з порушеннями емоційно-вольової сфери, затримкою та комплексними порушеннями розвитку. Здобуття дітьми з ООП та дітьми-інвалідами освіти є однією із основних обов'язкових умов їх успішної соціалізації, забезпечення їх повноцінної участі у житті суспільства, ефективної самореалізації у різних видах професійної діяльності. У зв'язку з цим забезпечення реалізації права дітей з ООП на освіту, розглядається, як одне із важливих завдань державної політики у сфері освіти та соціально-економічного розвитку Української держави.

Завдання педагогів, вихователів та батьків допомогти дітям з ООП зрозуміти, що вони не одні, що вони потрібні нам, і можуть на рівні з іншими дітьми рости, розвиватися та робити нові досягнення, не відстаючи від своїх однолітків та підготувати їх до навчання у школі. З такими дітьми необхідно спілкуватися, навчати дітей мислити, розмірковувати та співпереживати. Все більших масштабів отримує інклюзивне навчання дітей з ООП в умовах спеціальних груп у звичайних закладах дошкільної освіти серед однолітків. Навіть діти із значними порушеннями можуть перебувати по 2-3 дитині у звичайних групах, але таким дітям потрібно не лише індивідуальний підхід але й спеціальне навчання. Якщо у дошкільний навчальний заклад прийшли діти з ООП, їх мають обстежити фахівці (практичний психолог, вчитель-логопед, вчитель-дефектолог), а вихователь має ознайомитися із результатами їх висновку.

План обстеження дитини враховує слідує: бесіда з батьками; вивчення історії хвороби дитини; обстеження фізичного розвитку; обстеження психічного розвитку: характеристика дитячих видів діяльності, пізнавальних та психічних процесів, мовлення. Далі, у закладі дошкільної освіти розробляються індивідуальні програми розвитку певного змісту.

Модель професійних взаємовідносин всіх спеціалістів в ЗДО (практичного-психолога, вчителя-логопеда, вихователя, музичного керівника, інструктора з фізкультури, асистента вихователя) у роботі з дитиною з особливими освітніми потребами слідує:

Практичний психолог: організовує взаємодію спеціалістів; розробляє корекційні програми індивідуального розвитку дитини; виконує психопрофілактичну та психодіагностичну роботу з дітьми; організовує спеціальну корекційну роботу з дітьми групи ризику; підвищує рівень психологічної компетентності педагогів ЗДО; проводить консультування батькам.

Вчитель-логопед: виявляє рівень експресивного мовлення; складає плани індивідуального розвитку; проводить індивідуальні заняття (правильне дихання, корекція мовлення, постановка звуків та їх автоматизація, диференціація та введення у самостійне мовлення), підгрупові заняття; консультування педагогічних працівників та батьків про використання логопедичних методів та технологій корекційно-розвивальної роботи

Музичний керівник: Здійснює музично-естетичне виховання дітей; Враховує психологічний, мовленнєвий та фізичний розвиток дітей у виборі матеріалу для занять; Використовує елементи музикотерапії.

Інструктор з фізичної культури: Зміцнює здоров'я дітей; Покращує психомоторні здібності дітей дошкільного віку.

Педагог: проводить заняття за провідними видами діяльність (малювання, ліплення, конструювання) для підгрупи та індивідуально. Організовує спільну та самостійну діяльність дітей; сприяє розвитку культурно-гігієнічних навичок, розробляє дрібну та загальну моторику; організовує індивідуальну роботу з

дітьми за завданнями враховуючи рекомендації спеціалістів (практичного психолога, вчителя-логопеда); застосовує здоров'язберігаючі технології, створює сприятливий мікроклімат у групі; консулює батьків щодо формування культурно-гігієнічних навичок, про індивідуальні особливості дитини та розвиток дрібної моторики.

Медичний персонал: проводить лікувально-профілактичні та оздоровчі медичні заходи; контролює стан здоров'я дітей через регулярні перевірки щодо відповідності вимогам санітарних норм.

Для здійснення оптимальної інтеграції на етапі дошкільного дитинства необхідно дотримуватись спеціальних умов виховання та навчання дітей з ООП, забезпечувати належні умови для їх життєдіяльності. У процесі освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти важливо використовувати індивідуальні та диференційовані підходи, які будуть сприяти активній участі дітей у житті колективу та підготовки їх до подальшого навчання у школі.

Однією з умов для підвищення ефективності розвивальної педагогічної діяльності є створення для дитини належного предметно-розвивального середовища відповідно до її можливостей, тобто системи умов для повноцінного розвитку всіх видів дитячої діяльності, розвитку вищих психічних функцій і особистості дитини.

Для більшості дітей характерними є моторні труднощі, низький рівень рухової активності та працездатності, що вимагає зміни у плануванні освітньої діяльності та режимі дня. У режимі дня має бути передбачено збільшення часу, відведеного на проведення гігієнічних процедур та прийому їжі. Передбачається широке варіювання організаційних форм освітньої діяльності: групові, підгрупові та індивідуальні.

Для організації та проведення розвиваючих видів діяльності слід ознайомитись із де-якими особливостями дидактичного матеріалу. При виборі матеріалу для роботи з дітьми з порушенням зору слід враховувати його розміри, кольорову гаму; для дітей з порушенням опорно-рухового апарату слід добирати чітку, добре відчутну тактильну поверхню.

У відповідності із можливостями дітей з ООП добираються відповідні методи навчання та технології. Під час планування діяльності важливо використовувати найбільш ефективні методи: наочні, практичні, словесні. Питання про раціональний вибір методів, окремих методичних прийомів та технологій здійснює педагог у кожному окремому випадку.

У тому випадку коли програма не може бути засвоєною через серйозність та тяжкість фізичних, психічних розладів, проектуються індивідуальні корекційні програми, спрямовані на соціалізацію вихованців, такі які будуть сприяти нормалізації емоційної поведінки, формуванню навиків самообслуговуванню, ігрових дій та дій із предметами.

Необхідно також організувати активну роботу з батьками. Методи можуть бути абсолютно різноманітні, але спрямовані на вирішення однієї проблеми- об'єднати діяльність см`ї та педагогів в одне ціле. Лише у разі спільної і та безперервної діяльності педагогів та батьків будуть позитивні результати. Можливо розглядати слідуєчі форми співпраці: Консультування- диференційований підхід до кожної сім`ї, у якій є особлива дитина. Головною умовою є - віра батьків у своїх дітей та допомога для педагогів; Дні відкритих дверей батьки відвідують групи, разом з дитиною, спостерігають за роботою спеціалістів; Семінари-практикуми - де батьки знайомляться з літературою, іграми, навчаються застосовувати набуті знання на практиці.

- Проведення спільних свят, де батьки можуть бачити досягнення своїх дітей, приймати разом із дитиною участь у конкурсах та змаганнях.

На завершення слід відмітити, що доступними для дітей з ООП освітні заклади роблять педагоги, які здатні забезпечити особливі освітні потреби дітей даних категорій. Це створення психологічного, морального мікроклімату у якому особлива дитина перестає себе відчувати не таким як всі і отримує право на щасливе дитинство. Найголовнішою умовлю є бажання педагогів працювати з дітьми ООП, допомогти їм підготуватись до навчання у школі, знайти належне місце у суспільстві та у повній мірі реалізувати свої власні можливості.

Список використаних джерел:

1. Навчання і виховання в інклюзивному освітньому просторі: теорія та практика : тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 травня 2024 року). – Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2024. – 136 с.

2. Величко Д. В. Впровадження інклюзивної освіти в Україні [Електронний ресурс] / Д. В. Величко // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Пед. науки. – 2015. – Вип. 125. – С. 46–49. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_125_1

Оксана Кас'яненко

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
Мукачівський державний університет

Світлана Зеленьак

спеціальності 012 Дошкільна освіта
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Мукачівський державний університет

ЕТНОКУЛЬТУРОЗНАВЧА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Етнокультурознавчий компонент розглядається як одна із складових змісту навчання рідної мови, який “повинен бути інтегрованим за своїм змістом і містити найважливіші відомості з народознавства, пов’язані з історією, культурою, звичаями, побутом українського народу.

Необхідність засвоєння старшими дошкільниками народознавчої лексики й недостатнім залученням усіх форм навчальної діяльності до цього процесу; необхідністю інтенсивної етнізації дитини на основі засвоєння мовно-культурного досвіду свого народу, що відповідає особистісним потребам кожної людини, й відсутністю науково-методичного супроводу для здійснення відповідної роботи на заняттях.

Практика роботи вихователів свідчить, що розвитку засвоєння народознавчої лексики приділяється недостатньо уваги в процесі мовленнєвих занять, народознавчий матеріал для цього використовується епізодично, безсистемно, без відповідного збагачення змісту і способів навчально-пізнавальної діяльності дошкільників. Тому знаходження шляхів активізації

засвоєння народознавчої лексики у процесі мовленнєвих занять є важливою лінгводидактичною проблемою.

У закладі дошкільної освіти ведеться лексична робота з дітьми, однак народознавчому аспекту, з метою збагачення словника, приділяється недостатньо уваги. Серед методичних порад і рекомендацій відсутні методичні доробки щодо розширення словника дітей дошкільного віку народознавчою лексикою.

Наявність у словнику дитини народознавчих термінів сприяє збереженню національних традицій, активізує знання дошкільника про свій рідний край. Збагачення словника дітей фольклорним матеріалом сприяє розвитку образного мовлення, чуття мови, виразності та емоційності мовлення.

Відповідно до редакції Закону України «Про дошкільну освіту» «завданнями дошкільної освіти є: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови» гостро постає питання про розвиток українського мовлення у дошкільників [1]. Відтак, відродження рідної мови шляхом використання в процесі навчання народознавчої лексики з раннього дошкільного віку є невід'ємним завданням дошкільного періоду дитинства.

Народознавча лексика має свою специфічну етносемантичну забарвленість. Означена лексика має спільну ознаку, що й об'єднує їх в окрему групу лексем, які мають виражену специфічну етнічну семантику, що певним чином впливає на формування етнічної самосвідомості, національного світогляду, національного менталітету, високої духовності, пов'язаної з історичними коренями свого народу [3].

Етнокультурознавча лексика – це гетерогенна за походженням, є носієм семантики, яка відображає специфічні риси культури певного народу від матеріальних реалій до багатозначних символів і може посідати різне місце в семантичному полі слова – від центрального до периферійного. Отже, народознавча лексика має свою специфічну етносемантичну забарвленість.

Джерельна база народознавчої лексики виключно багата і різнобічна. До кола національно орієнтованої лексики входять численні тематичні групи слів, що відбивають умови життя, особливості світобачення й світосприйняття українців, відтворюють загальну картину їхніх поведінкових стереотипів. Важливим складником етнолінгвістичного матеріалу є усна народна творчість (фольклор): пісні, думи, легенди, казки, колядки, щедрівки, гаївки, коломийки, свята, обрядова поезія, яка має слугувати етнічною основою формування етнічно-мовної особистості.

Фольклор – це народна творчість, в якій «художнє відображення дійсності відбувається у словесно-музично-хореографічних формах колективної народної творчості, що виражають світогляд людей і нерозривно пов'язані з їхнім життям і побутом» [2].

Народна творчість – це невичерпне джерело педагогічного матеріалу, одна з основ мовного, морального, естетичного, патріотичного виховання. За допомогою малих форм фольклору можна вирішувати практично всі завдання з розвитку мовлення дошкільників із затримкою психічного розвитку. Аналізуючи фольклорний твір у єдності його змісту та художньої форми, а також активно засвоюючи засоби художньої виразності, такі діти навчаються передавати в образному слові певний зміст, самостійно складати невеличкі твори. Навчання дітей мови і мовленню в закладі дошкільної освіти спрямоване на формування лексичних, фонетичних, граматичних та комунікаційних знань і вмінь.

Не можна не переоцінити значення фольклору для формування словника дітей народознавчою лексикою. Засвоєння старшими дошкільниками народознавчої лексики занурює дітей до скарбниць духовності й культури рідного народу, виховує громадянськість, патріотизм, національну самосвідомість, тобто має сприяти формуванню національно- мовленнєвої особистості, яка розвивається за умов етносередовища і є носієм та транслятором рідної мови і культури.

Свідоме ставлення до мови, починається з проникнення у лексичні скарби мови. [4] Слово – найактивніша одиниця мовлення, тому й навчання лексики та

навчання оперування нею у мовленні – важлива складова мовленнєвої роботи дошкільного закладу. Важливим є не кількісне накопичення словника, а його якісний розвиток, адже усвідомлення дитиною значення слів позначається на загальному рівні її психічного розвитку, зокрема на інтелектуальному.

Відтак, цілеспрямована, педагогічно керована робота з розвитку мовлення старших дошкільників на заняттях з урахуванням народно педагогічних принципів, методів, засобів навчання, з використанням народознавчих матеріалів заслуговує на особливу увагу педагогів, дослідників.

Народознавча лексика належить до сфери активного функціонування переважно в художньому, розмовному, частково у публіцистичному стилях української мови, а слова-символи найчастіше вживаються у поетичній мові.

Семантичний аналіз лексики поза календарної поезії свідчить про вираження живого народного слова численними способами, а саме: різноманітними звертаннями до неживої природи, явищ, предметів, вживання зменшувальних суфіксів, що надають текстам відтінку ласкавості, численними повторами тощо. Все це не тільки вводить дітей в атмосферу українського побуту, але й сприяє формуванню позитивних якостей поведінки і, звичайно, на мовленнєвий розвиток дітей.

Народознавча лексика несе важливе змістове, емоційне й естетичне навантаження, оскільки в ній зберігаються загальнолюдські і національні цінності, генетичний код етносу. Відтак, відродження рідної мови шляхом використання у процесі навчання народознавчої лексики з раннього дошкільного віку є невід’ємним завданням лінгводидактичної науки. Левченко Т. Визначає етнокультурознавчу лексику як гетерогенну за походженням, що є носієм семантики, яка відображає специфічні риси культури певного народу від матеріальних реалій до багатозначних символів і може посідати різне місце в семантичному полі слова – від центрального до периферійного [3]. Таким чином, засвоєння народознавчої лексики забезпечує досягнення точності, гнучкості, виразності мовлення, розвиток умінь слухання, розуміння мови і говоріння на репродуктивному й продуктивному рівнях.

Таким чином, сформованість у дитини словника народознавчою термінологією сприяє збереженню національних традицій, активізує знання дошкільника про рідний край, збагачує словниковий запас дітей фольклорним матеріалом сприяє розвитку образного мовлення, чуття, виразності та емоційності мовлення, що становить рису і унікальність українського народу.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти від 12 січня 2021 року. URL: <http://surl.li/jgsags> (дата звернення 01.11.2023)
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посібник. К. : Вища школа, 2002. 420 с.
3. Левченко Т.М. Словник етнокультурознавчої лексики. Українська мова і література в школі. 2000. № 6. С.13-18.
4. Собонович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку. *Дефектологія*. 2003. №2. С. 2 – 11.

Оксана Кас'яненко

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
Мукачівський державний університет
Денді Тор
спеціальності 012 Дошкільна освіта
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Мукачівський державний університет

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ
ЛОГОРИТМІКИ ПРИ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВО-РУХОВИХ
ПОРУШЕНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Все навколо нас живе за законами ритму. Від певного ритму залежить зміна пір року, дня і ночі, пульс і багато іншого. Будь-які ритмічні рухи активізують діяльність мозку людини, сприяють активізації різноманітних аналітичних систем, формуванню цілісної діяльності людини. Тому з раннього віку рекомендується розвивати почуття ритму у доступній для дошкільнят формі – ритмічних вправах та іграх.

Логопедичний ритм є однією з ланок корекційної педагогіки. У ньому поєднуються слово (звук, музика і рух).

Логоритмічні заняття розраховані на всебічний розвиток дитини,

удосконалення її мовлення, набуття рухових навичок, вміння орієнтуватися у просторі, змісту пропонованих завдань, вміння долати труднощі, творчо виражатися. Під впливом регулярних логарифмічних вправ в організмі відбувається перетворення різних систем, таких як серцево-судинна, дихальна, мовно- моторна, когнітивна та ін.

Заняття з логоритміки сприяють:

- розвитку моторики та вміння, розвивати правильну поставу, ходу, сприяти розвитку сили та спритності, витривалості, координації рухів, орієнтації в просторі; зміцнення опорно-рухового апарату;
- розвиток дихання, рухових функцій, слуху, уваги, пам'яті, міміки;
- розвиток ритму, темпу, просодики, фонематичного слуху, здібностей
- сприйняття музичних образів і вміння відповідно ритмічно, чітко рухатися;
- здатність розслаблятися, усувати стрес;
- розвиток особистісних якостей, почуття колективізму, цілеспрямованості, впевненості в собі [2].

Супровідні мовленнєві вправи цікавлять логопедів та вихователів, які не мають музичних інструментів.

Діяльність гри ґрунтується на основних педагогічних принципах – послідовність подачі матеріалу, поступове ускладнення й повторення, уточнення ритмічної будови слова та чітка вимова звуків, доступних відповідно до віку, збагачує словниковий запас дітей.

Систему логоритмічної роботи з дітьми дошкільного віку можна поділити на два напрямки: вплив на невербальні та мовленнєві процеси.

Основними завданнями логоритмічних впливів є:

1. Здоров'я

Для вирішення проблем зі здоров'ям: зміцнює кістково-м'язовий апарат, розвиває дихання, моторику, сенсорні функції, відчуття рівноваги, правильна

постава, хода, граціозність рухів. Також під час звуконаслідування та співу збільшується навантаження на артикуляційний апарат, м'язи горла, гортані.

2. Освіта

Виконання навчальних завдань сприяє формуванню просторових образів і вміння вільно переміщатися в просторі по відношенню до інших людей і предметів. Розвиваються музичний, звуковий, тембровий, динамічний слух, відчуття ритму, діапазон співочого голосу.

Тренування спритності, сили, перемикання, координації рухів. Діти з мовленнєвою патологією здобувають теоретичні знання в галузі музики (поняття про темп, ритм тощо).

Розв'язування навчальних завдань сприяє розвитку сприйняття музичних образів, здатності до перевтілення, виразності та граціозності рухів. Дозволяє розвивати почуття колективізму, діяти за правилами ігор та вправ.

3. Корекційний.

Розвиток мовленнєвої моторики для формування артикуляційної основи звуків, фізіологічного та фонетичного дихання; освіта слуху та фонематичного слуху; виховання загальної та дрібної моторики, кінестетичних відчуттів, міміки, організації просторових рухів [4, с. 65].

Розвиток і закріплення досвіду правильного вживання звуків у різних формах і видах мови, у всіх ситуаціях спілкування, спілкування звуку та його музичного образу, розвиток буквеного маркування; формування, розвиток і корекція слухо-зоро-рухової координації.

До логоритмічних занять, як і до будь-яких інших, є певні вимоги

- логоритмічні заняття проводить вчитель-логопед з музичним керівником 1 раз на тиждень (бажано в першій половині дня, в середині тижня);
- заняття бажано проводити за 20-25 хвилин, залежно від віку дітей;
- логоритмічні заняття базуються на лексичних темах;

- зміст рухового та мовленнєвого матеріалу змінюється залежно від рівня рухових та мовленнєвих навичок;
- при створенні занять не обов'язково включати вправи в усі частини відразу. Необхідно враховувати ступінь складності завдань, уникати використання мовленнєвих завдань, наприклад, відразу після надзвичайно рухливих вправ [1, с. 27].

Логоритмічні заняття включають такі види вправ:

- ознайомча ходьба та орієнтування в просторі;
- динамічні вправи для регулювання тону м'язів розвивають здатність до розслаблення і напруження груп м'язів. Завдяки цим вправам діти краще контролюють своє тіло, а їхні дії стають точними та спритними;
- вправи на артикуляцію корисні в будь-якому віці, оскільки чітка артикуляція є основою гарної дикції. Артикуляційні вправи для дітей з порушеннями мовлення є обов'язковими. Вони готують артикуляційний апарат дитини до створення звуку [3].

Отже, логоритмічні заняття, проводить вчитель-логопед з музичним керівником 1 раз на тиждень (бажано в першій половині дня, в середині тижня); заняття бажано проводити 20-25 хвилин, залежно від віку дітей; логоритмічні заняття повинні базуватися на лексичних темах; зміст рухового та мовного матеріалу змінюється залежно від рівня рухових та мовленнєвих навичок; при створенні занять не обов'язково включати вправи в усі частини відразу.

Список використаних джерел:

1. Казачінер, Олена Семенівна, and Юрій Дмитрович Бойчук. Структура та складові логоритмічного заняття для дітей із порушеннями психофізичного розвитку. *Editorial board*. 2022. 347-351.
2. Логоритміка як інструмент в роботі з дітьми із порушеннями мовлення дошкільного віку. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. Н.С. Гаврилової. Вип. 11 / Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2020. С.26-32.
3. Черніченко Л. Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 1(1). С. 234-238. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apv_2022_1\(1\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apv_2022_1(1)_39). (дата звернення 28.10.2024)

4. Чеснокова Л. В., Золотарьова О. І. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. Харків : Видавнича група «Основа», 2017. 160 с

Ірина Фаловська

доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

Марія Климюк

спеціальність 012 Дошкільна освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасні зміни в освіті, пов'язані з ідеєю інклюзії та законодавчим закріпленням поняття інклюзивної освіти, набули системного характеру. Після завершення етапу нормативно-організаційних змін, що були відображені в законодавчих і нормативно-правових актах, настає етап змістовних змін в освітній сфері. На сьогоднішній день розвиток освіти дітей з обмеженими можливостями здоров'я спрямований на стандартизацію всіх системних процесів, що забезпечують доступність і якість освітніх умов і послуг.

За даними Міністерства освіти і науки, лише 6,5% освітніх закладів забезпечені умовами для безперешкодного доступу дітей з особливими потребами, хоча законодавчі вимоги поширюються на всі установи. Проблема полягає в тому, що в багатьох регіонах інклюзивна освіта зводиться лише до переведення дітей з особливими потребами в загальноосвітні заклади, без створення належних спеціальних умов для їх навчання. Такий механічний підхід до інклюзії виявляється неефективним і може бути небезпечним як для самих дітей, так і для загальної концепції інклюзії, попри те, що її користь підтверджена світовим досвідом.

Питаннями корекційної педагогіки та впровадження інклюзивної освіти в сучасних умовах займаються провідні дослідники, такі як А. Колупаєва, Л.

Вавіна, В. Бондар, Н. Бастун, Т. Вісковата, Н. Дятленко, В. Засенко, Н. Софій, Л. Савчук, О. Таранченко, С. Литовченко, Е. Данілавічюте, М. Шеремет та інші.

Коли загальна система освіти не готова до включення дітей з інвалідністю, конфлікт між спеціальною та інклюзивною освітою різко загострюється, виникає ефект повернення до моделей сегрегації. Навчання дітей з особливими потребами в корекційних школах часто гарантує якість, проте про якість можна говорити лише тоді, коли поряд з дитиною створені спеціальні умови, і працює кваліфікований педагог, здатний врахувати індивідуальні особливості учня. Водночас не варто вважати, що всі корекційні школи та педагоги відповідають високим стандартам. Найпродуктивнішою стратегією є не порівняння окремих систем освіти, які більше не є актуальними, а спільне вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням доступної та якісної освіти для всіх дітей.

У процесі розвитку інклюзивних практик спеціальна освіта, як система знань і досвіду, повинна бути інтегрована в загальноосвітні школи та стати професійним ресурсом для звичайних педагогів. Практика впровадження інтеграційних програм в Україні та у світі привела до поступового розуміння того, що індивідуальний підхід важливий для кожної дитини, не лише для тих, хто має особливі освітні потреби. Методи і способи навчання, знайдені під час роботи з дітьми з особливими потребами, відкривають нові можливості для вчителів звичайних шкіл у ставленні до учнів із нормативним розвитком. Проте стало очевидно, що виділення окремих «особливих» класів часто призводить до виключення таких дітей із соціального життя школи або дитячого садка, створює бар'єри для їхньої взаємодії з іншими учнями.

Тому суспільство поступово переходить від ідеї інтеграції до інклюзії, коли діти з різними стартовими можливостями навчаються разом у звичайних класах та групах дитячих садків. Для педагогів, які працюють з дітьми з особливими потребами, важливо мати доступ до різних інформаційних джерел. Це необхідно для ефективної роботи, і тому педагоги потребують розвиненої системи інформаційної підтримки. Результати досліджень показують, що освітяни отримують інформацію про особливості розвитку дітей з різними

порушеннями на курсах підвищення кваліфікації, з спеціальної літератури, від фахівців у галузі корекційної педагогіки та з інтернет-ресурсів. Щодо розвитку конкретної дитини, дані надають психолого-медико-педагогічні комісії, індивідуальні програми реабілітації та фахівці, які підтримують педагогів у навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

Протягом останніх двох років запит вчителів на підтримку спеціалістів (психологів, дефектологів, логопедів) зріс удвічі. Щодо адаптації навчальних програм, педагоги отримують інформацію під час курсів підвищення кваліфікації, на семінарах і методичних об'єднаннях, а також у процесі роботи над створенням освітніх програм для конкретних навчальних закладів.

Інклюзивна освіта, або освіта включення, означає навчання дітей з особливими потребами у звичайних школах. Такі діти, як і обдаровані учні, отримують переваги від інклюзії. Деякі дослідники вказують, що не завжди інклюзія є найкращим рішенням для дітей з особливими потребами, проте більшість наукових досліджень доводить її ефективність.

Ось кілька переваг інклюзії для звичайних та обдарованих учнів:

1. Присутність дітей з особливими потребами у класі не є загрозою для успішного навчання звичайних або обдарованих дітей. Навпаки, багато хто вважає, що це сприяє розвитку у них позитивних якостей.

2. Існує переконання, що діти з інвалідністю порушують навчальний процес, але дослідження показують, що час, витрачений на них під час уроку, є порівнянним із часом, який учитель приділяє звичайним учням. Причини втрати часу на уроці пов'язані більше з адміністративними втручаннями та переходами між різними видами активності, а не з присутністю дітей з особливими потребами.

3. Звичайні та обдаровані учні отримують фінансові переваги в інклюзивних класах, оскільки ресурси, виділені на спеціальні програми, можуть бути використані для всієї школи, наприклад, для організації позакласної діяльності чи придбання навчальних матеріалів.

4. Ще однією перевагою є наявність у класі додаткових фахівців, таких як спеціальні педагоги або помічники, що створює сприятливі умови для всіх учнів.

5. Залучення звичайних або обдарованих учнів до навчання своїх однолітків сприяє підвищенню їхньої самооцінки, формуванню соціальних навичок і академічних знань. Цей підхід також дозволяє дітям краще оволодіти навчальними матеріалами, порівняно з тими, хто не бере участь у подібних програмах.

6. Діти, які навчаються в інклюзивних класах, можуть опанувати мову Брайля або жестову мову, що є великим плюсом для їхнього загального розвитку.

7. У таких класах учні вчаться поважати та цінувати своїх однокласників з інвалідністю, усвідомлюють, що за межами інвалідності чи обдарованості є щось більше, і починають розуміти соціальні стигми.

Усі ці переваги роблять інклюзивну освіту важливим елементом навчання у загальноосвітніх школах. Проте підготовка педагогічних кадрів залишається ключовим питанням, особливо у період впровадження нових освітніх стандартів. Важливо, щоб програми підготовки вчителів відповідали їхньому рівню готовності та спиралися на аналіз основних професійних труднощів, з якими вони стикаються.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: [зб. наук. праць] / За заг. ред. П.М. Таланчука, Г.В. Онкович. К.: Університет «Україна», 2017. 385 с.
2. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 320 с
3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія]. К.: «Саміт-Книга», 2018. 272 с.
4. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2014 р. № 912. URL: <http://firstedu.org.ua/index.php>. (дата звернення: 10.10.2024).
5. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Інклюзивна освіта: вибір батьків. Книга 1. К., 2016. 70 с.

Ірина Фаловська

доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

Софія Коваль

спеціальність 013 Початкова освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

Вікторія Бублій

спеціальність 013 Початкова освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В КЛАСАХ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

На сьогоднішній день в Україні, як і в багатьох інших країнах, інклюзивна освіта все більше привертає увагу. Це питання розглядається як одна із стратегічних цілей розвитку системи освіти, що зумовлене соціально-педагогічними, нормативно-правовими реформами, модернізацією системи освіти та гуманізацією суспільства.

Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальній діяльності [2].

Особливе місце займає освіта осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Проблема навчання таких дітей залишається складною. Ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти має бути відповідна підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами. Фундаментом професійно-теоретичної підготовки вчителя є знання загальної та спеціальної педагогіки і психології.

Складові професійної готовності вчителів до роботи в класах з інклюзивного навчання:

- інформаційна обізнаність;
- володіння педагогічними технологіями;
- знання основ психології і корекційної педагогіки;
- знання індивідуальних відмінностей дітей;
- застосування варіативності у процесі навчання;
- знання індивідуальних особливостей дітей з вадами розвитку.

Складові психологічної готовності такі:

- емоційне прийняття дітей з різними типами порушень у розвитку;
- залучення дітей з вадами в діяльність на уроці;
- задоволеність власною педагогічною діяльністю.

Однак майбутнім вчителям недостатньо отримати знання, важливо вміти застосовувати їх на практиці, тобто володіти професійними навичками роботи в комплексному освітньому середовищі. Крім загальних, існують спеціальні професійні навички, пов'язані з роботою педагогів при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Зміст, форма і методи навчальної діяльності в інклюзивних класах повинні мати корекційний характер. Це означає, що кожна тема і кожен метод, за допомогою якого діти навчаються, мають сприяти не лише засвоєнню знань, умінь і навичок поведінки, а й корекції порушень розвитку (залежно від назви порушення). Найважливішими аспектами в роботі з такими дітьми є забезпечення відповідного темпу, повторюваності, індивідуального, диференційованого та поглибленого підходу, опора на більш розвинені здібності дитини, обережність у навчальному процесі та уникнення перевантаження [3].

Наступними елементами готовності вчителя до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами є такі особистісні якості, як терпіння, витримка, любов до дітей, вміння знаходити індивідуальний підхід, вміння працювати з іншими фахівцями та користуватися їхніми порадами, доброзичливість та вміння розуміти дітей

Всі наведені положення доводять необхідність того, що в школах з інклюзивним навчанням мають працювати спеціалісти нового типу.

Крім учителя (вихователя), у навчальному процесі активну участь повинен приймати помічник (асистент) вчителя (вихователя), який повинен допомагати учням з особливими освітніми потребами у виконанні навчальних завдань, залучає їх до різних видів навчальної діяльності, бере участь у складі групи педагогічних працівників закладу освіти у розробленні й виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптації навчальних матеріалів з огляду на індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дитини.[1].

Ще одним з ключових елементів успішної інклюзивної освіти є партнерство між школою та родиною. Важливо залучати до цього процесу не лише батьків дітей з особливими освітніми потребами, а й батьків їхніх однолітків. Через консультації та бесіди формується толерантне ставлення до всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей. Це допомагає подолати стереотипи та побоювання, які можуть виникати у батьків здорових дітей. Спільна робота педагогів і батьків дозволяє розробити індивідуальний план навчання, який максимально відповідає потребам дитини.

Отже, ефективність інклюзивного навчання залежить від багатьох факторів, серед яких ключову роль відіграє професійна підготовка вчителів. Педагоги, які працюють в інклюзивних класах, повинні володіти не лише глибокими знаннями з педагогіки та психології, а й мати розвинені комунікативні навички, емпатію та гнучкість.

Для успішної реалізації інклюзивної освіти необхідна комплексна підтримка з боку держави, освітніх закладів, батьків та усіх членів освітньої спільноти. Тільки спільними зусиллями ми зможемо створити інклюзивне суспільство, в якому кожна дитина матиме можливість розвиватися та реалізувати свій потенціал.

Список використаних джерел:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. — Харків : Видавництво «Ранок», 2019. — 185 с. URL: <http://surl.li/diguvw> (дата звернення: 11.10.2024)

2. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – с. 12 URL: <http://surl.li/szeypu> (дата звернення: 10.10.2024)

3. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. с.46 URL: <http://surl.li/pekpmf> (дата звернення: 13.10.2024)

Ірина Фаловська

доцент кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
магістр клінічної психології,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

Краснюк Анна

спеціальність 012 Дошкільна освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Українське суспільство переживає процес демократизації та гуманізації, а також політичні, соціальні та економічні зміни. Весь цей ланцюг подій змушує нас переглянути своє ставлення до реалій життя в сучасному світі. Весь сучасний світ, в тому числі і Україна, переживає науково-технічний прогрес, але, незважаючи на це, кількість дітей з інвалідністю продовжує зростати. Такі діти потребують не тільки соціальної підтримки, а й навчання та виховання в особливих освітніх умовах. Діти-інваліди, діти з порушеннями психофізичного розвитку, діти з обмеженими можливостями, діти, які належать до різних соціально вразливих груп - всі такі діти потребують додаткової соціальної підтримки в процесі виховання та навчання. Такі діти мають «особливі освітні потреби», тобто потреби, які виходять за межі загальної норми, зумовлені порушеннями розумового чи фізичного розвитку або специфічними труднощами у навчанні, і потребують медичної, соціальної, психолого-педагогічної допомоги, а також послуг, які дають змогу розвивати їхній особистісний потенціал.

Варто згадати Конвенцію ООН про права дитини, також відому як «Універсальна конституція про права дитини». Коли країна ратифікує

Конвенцію, вона стає частиною її національного законодавства. Це означає, що уряд бере на себе зобов'язання забезпечити дітям зростання в безпечному та сприятливому середовищі, де вони можуть насолоджуватися якісною освітою, охороною здоров'я та високим рівнем життя. Уряд зобов'язується захищати дітей від дискримінації, сексуальної та комерційної експлуатації та жорстокого поводження, а також приділяти особливу увагу дітям-сиротам та біженцям. Україна ратифікувала Конвенцію в перший рік своєї незалежності (27 лютого 1991 року, згодом вона набула чинності 27 вересня 1991 року). Дослідження, аналіз та розуміння Конвенції в Україні розпочалися одразу після проголошення незалежності (1991), але фактична імплементація почалася наприкінці 1990-х років, коли стало можливим ділове співробітництво з міжнародним співтовариством.

Інклюзивна освіта - це система гарантованих державою освітніх послуг, що ґрунтується на принципах недискримінації, поваги до людського розмаїття та ефективного залучення і включення всіх учасників освітнього процесу. Жодна дитина не повинна відчувати себе виключеною з освітніх, культурних та соціальних процесів - це головна мета інклюзії.

Інклюзивна освіта є однією з форм інтегрованого навчання дітей з особливими освітніми потребами і визнана в багатьох країнах світу. Інклюзивна освіта в країнах стала світовим трендом, який існує вже понад 50 років. Такі країни, як Данія, Кіпр, Канада, Південна Африка, Іспанія, США, Великобританія, Швеція та Бельгія мають найбільш розвинене законодавство у сфері інклюзивної освіти. Законодавство цих країн підтримує інклюзивну освіту приблизно з кінця 1960-х років і зосереджується на процесі «соціалізації», щоб дати можливість таким дітям стати повноцінними членами суспільства.

В Україні за розробку науково-теоретичних засад розвитку та впровадження інклюзивної освіти відповідає Інститут спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України. Інститут спеціальної педагогіки проводить дослідження з питань освіти дітей з інвалідністю та демонструє стратегічні напрямки розвитку спеціальної психології та педагогіки.

Саме завдяки роботі цього інституту в галузі інклюзивної освіти визначено концептуальні складові інклюзивної освіти в Україні та спеціальні підходи до її впровадження і на цій основі розроблено навчально-методичні матеріали.

Найактуальнішою проблемою в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є організація навчання таких дітей та розвиток у них важливих життєвих навичок. Звичайно, ця проблема має політичні, економічні, правові, філософські, психологічні та соціологічні аспекти. Проте основні виклики лежать у площині педагогічної науки та практики. Зокрема, важко поєднати досвід і досягнення педагогіки, педагогічної психології, вікової психології, дефектології та медицини, що призвело до появи двох шкільних систем: масової школи та спеціальної школи.

Модель інклюзивної освіти в сучасності полягає в наданні підтримки всім дітям з особливими потребами. До цієї моделі входять такі категорії: діти з особливими потребами: з порушеннями слуху (глухі, слабочуючі, зі зниженим слухом); Діти з порушеннями зору (сліпі, слабочуючі, глухі); діти з порушеннями зору (сліпі, слабочуючі, зі зниженим слухом); діти з порушенням психіки (затримка психічного розвитку, затримка психічного розвитку); діти з порушення мовлення (сліпі, глухі, зі зниженим зором); діти з порушення опорно-рухового апарату; діти з емоційно-вольовими розладами та діти з аутизмом.

Нажаль, на сьогоднішній день, ситуація в Україні з інклюзивною освітою знаходиться на початковому рівні. Серед більше ніж 17.000 українських шкіл, тільки приблизно 1.500 залучені до інклюзивного навчання. Приблизно 85% школярів з особливими потребами не мають змоги навчатися у загальноосвітніх закладах. Відсоток інклюзії в Україні складає 15%. Для порівняння слід зазначити, що в Польщі ця цифра складає – 42%, в Литві – 90%, в Словаччині - 42%, в Угорщині – 57%, в Норвегії – 90%, в Італії – 99%, у Франції – 25%.

Незважаючи на позитивні результати цього напрямку, впровадження інклюзивної освіти в нашій країні має багато проблем. Зокрема, інклюзивна освіта потребує вдосконалення законодавчої бази та принципів фінансування,

більш сприятливого середовища для шкіл, кращого кадрового забезпечення і, найголовніше, подолання соціальних та професійних стереотипів.

Інклюзивний підхід в освіті покликаний формувати педагогічну свідомість вчителів та вихователів, руйнувати негативні стереотипи та установки, які заважають визнанню дітей з особливими освітніми потребами повноцінними членами суспільства. Він покликаний формувати педагогічну свідомість вчителів та вихователів з метою подолання негативних стереотипів та установок, які заважають визнанню дітей з особливими освітніми потребами як особистостей та повноцінних членів суспільства. В останні роки з'явилися практики індивідуального навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, пов'язані з інтеграцією дітей з особливими освітніми потребами в єдиний освітній простір. Це створює можливості для дітей цієї категорії навчатися в інтернатних закладах без відриву від сім'ї. Вони відлучаються від сім'ї для навчання в спеціальних школах-інтернатах. Частина дітей, які навчаються за індивідуальною формою, - це учні з легкими інтелектуальними порушеннями, які навчаються за програмами додаткової освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.

Знання специфіки психічної діяльності розумово відсталих дітей є важливою умовою для їх успішного навчання. Ефективність роботи вчителя загальноосвітньої школи, який працює з такими дітьми, значною мірою залежить від того, наскільки він розуміє форму психічного недорозвинення, можливості розвитку, особливості їх пізнавальної діяльності та здатність до соціальної взаємодії. Важливим є також усвідомлення найбільш підходящих та ефективних методів для розвитку цієї категорії дітей. Знання про специфіку розвитку цих дітей необхідні всім учасникам навчально-виховного процесу для того, щоб точніше визначати і оцінювати рівень затримки психічного розвитку дитини, за яку вони несуть відповідальність перед суспільством, забезпечуючи правильність і якість її психосоціальної реабілітації.

У сучасній теорії та практиці корекційної педагогіки актуальним є питання про те, що розвиток дитини залежить не тільки від ефективності корекційно-

методичних підходів, але й від її внутрішнього стану, а також від того, наскільки вона відкрита або замкнена щодо соціального середовища. Важливу роль відіграють ті внутрішні суперечності, які можуть спричиняти відчуття неповноцінності. Тому корекційно-виховний процес має бути спрямований на гармонійну інтеграцію учнів, розуміння ними свого "Я", розвиток вміння будувати правильні взаємини з іншими людьми, а також на досягнення ними активної соціальної ролі, яка виходить за межі позиції споживача.

Корекційно-розвивальний вплив є важливою умовою для запобігання можливим труднощам у розвитку дитини та забезпечення ефективної освітньої підтримки. Завдяки цьому впливу дитина отримує знання, навички та вміння, які є основою для засвоєння навчального матеріалу, передбаченого освітніми програмами. Корекційно-розвивальний процес працює з базовими психічними функціями, які можуть бути порушені через органічні ураження, а також з іншими аспектами розвитку дитини. Він спрямований на опанування інтелектуальних та практичних навичок з урахуванням змістової, процесуальної та мотиваційної складових діяльності. Особливу увагу приділяється формуванню розумових дій і мовлення, що необхідні для осмислення та вербалізації власних дій і процесів.

Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливими потребами в освітніх закладах в основному спрямована на корекцію та розвиток усіх аспектів порушень. Це включає пізнавальну сферу, яка охоплює відчуття, сприймання, уяву, пам'ять, мислення, а також найвищі форми їх організації — логічні, довільні процеси, опосередковані мовленням і керовані свідомістю, що є важливими для прийняття та обробки інформації, застосування знань, навичок і вмінь у навчанні та трудовій діяльності. Сюди входить також розвиток мовлення, яке виконує сигніфікативну, комунікативну та регулюючу функції, а також навчально-практичні навички, необхідні для загальної адаптації, включаючи самообслуговування, загальноосвітні та загальнотрудові уміння. Крім того, робота спрямована на розвиток емоційно-вольової сфери та особистісних якостей, таких як доброта, чесність, дисциплінованість, наполегливість,

сміливість, ідейно-моральна спрямованість, а також на формування інтересів, мотивації та розвитку здібностей, які мають значення для адаптації.

Ця комплексна робота дозволяє досягти важливих цілей — оволодіння загальноосвітніми та трудовими знаннями, вміннями та навичками, що є необхідними для максимальної соціальної адаптації дітей.

Таким чином, поряд із позитивними змінами в системі освіти залишається важливим завданням об'єднання зусиль та узгодження дій різних фахівців (медиків, педагогів, психологів, соціальних працівників) для спільної роботи. Необхідно також розробляти додаткові освітні програми, враховуючи інтелектуальні та фізичні можливості дітей. Перехід до нових форм організації навчально-виховного процесу, зважаючи на зміну змісту освіти, неможливий без належної підготовки.

Підготовку педагогів, батьків і дітей у навчальних закладах рекомендується здійснювати за такими напрямками:

- розвиток у суспільстві нової концепції державної політики щодо інтеграції дітей з особливостями розвитку у спільний освітній простір;
- підвищення рівня комунікативних навичок у педагогів, батьків і дітей у навчальних закладах, які реалізують проекти з інтеграції дітей з особливими потребами в освітню систему.

Необхідно змінити погляди та переконання всіх учасників освітнього процесу щодо можливостей навчання дітей з психофізичними особливостями у навчальних закладах, прийняти їх як рівних, а різноманітність дитячого колективу розглядати як нормальне явище та частину реальності. У кожному окремому випадку корекційна робота повинна бути адаптована до специфічних потреб дитини, що потребує ретельної підготовки. Головне завдання соціального педагога, практичного психолога та вчителя полягає у пристосуванні освітнього середовища до потреб дитини.

Діти з мовленнєвими порушеннями мають функціональні або органічні порушення центральної нервової системи. Такі діти швидко стомлюються, що впливає на їхню поведінку протягом дня та тижня. Вони стають дратівливими,

збудженими, демонструють гіперактивність — не можуть сидіти на місці, постійно щось тримають у руках або гойдають ногами. Також ці діти відзначаються емоційною нестабільністю, їхній настрій змінюється досить швидко.

Важливе соціальне значення у формуванні позитивного ставлення до впровадження інклюзивної освіти та подолання негативних стереотипів щодо людей з особливими потребами полягає в тому, що для одних це відкриває можливість жити повноцінним життям у суспільстві, а для інших — допомагає сприймати ці особливості без упереджень.

Ця робота повинна виконуватись постійно і послідовно. З нею працює не лише конкретна особа, а ціла команда фахівців: психолого-медико-педагогічні консультації, соціально-психологічна служба, педагогічні колективи та батьки. Проте глибина занурення в це питання на сьогодні є недостатньою, оскільки впровадження інклюзивної освіти вимагає змін, які повинні пройти кілька етапів, зруйнувавши традиційні підходи, що використовувались у навчанні роками і заважали прогресивному та толерантному ставленню до кожної дитини.

Ця проблема є ключовою для подальшої соціальної адаптації, оскільки дозволяє по-новому оцінити потреби дітей з особливими психофізичними особливостями у школах та допомагає суспільству в цілому краще розуміти цих людей.

Хоча питання інклюзивної освіти в початковій і середній школі наразі перебуває під особливою увагою з боку профільного міністра та першої леді, у сфері вищої освіти ситуація є складнішою. За статистикою, з 2,5 мільйонів студентів вітчизняних навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, лише трохи більше 10 тисяч — це люди з особливими потребами. Це складає менше 1% від загальної кількості працездатних осіб з інвалідністю віком до 40 років.

Наразі уряд зробив лише один крок у цьому напрямку — включив осіб з інвалідністю I-III груп до списку категорій, які отримують "соціальні стипендії". Решта питань здебільшого вирішується адміністрацією конкретних вищих навчальних закладів або місцевою владою. Деякі українські ВНЗ заявляють про

свою спеціалізацію у роботі з певними групами студентів з інвалідністю. Наприклад, Київський політехнічний інститут та Дніпровська національна металургійна академія мають досвід ефективної роботи зі студентами з порушеннями слуху. Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова став одним із перших в Україні, який розробляє спеціальні навчальні програми для студентів з інвалідністю через Науково-методичний центр освіти та соціальної реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності.

У певний час було зроблено спробу створити спеціалізований ВНЗ для інклюзивної освіти — Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". Цей заклад мав до 30 регіональних філій і щорічно приймав близько 6% студентів з інвалідністю, що значно більше, ніж загальна цифра по країні, яка становить близько 0,04%. Основні категорії студентів включають осіб із захворюваннями опорно-рухового апарату, порушеннями слуху, зору та нервової системи. Університет укладав спеціальні угоди з місцевими органами влади для співпраці та фінансування, зокрема у Києві, Миколаєві та Рівному. Однак ця співпраця часто супроводжувалась конфліктами і непорозуміннями. Офіційна статистика показує, що більшість студентів з інвалідністю навчається у державних ВНЗ — це 55%, у той час як 27% осіб з інвалідністю отримують освіту в приватних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації.

Отже, процеси інтеграції дітей в загальноосвітнє середовище України поступово набирають обертів. За попередніми оцінками, протягом року тестового впровадження програми "Нова Українська школа", кількість дітей, охоплених інклюзивною освітою, подвоїлася. Це свідчить про те, що за такими темпами протягом наступних десяти років Україна може досягти європейських показників залучення дітей з особливими потребами до інклюзивного навчання. Незважаючи на певні негативні приклади в окремих навчальних закладах, цей напрям активно розвивається у багатьох школах та університетах країни, включаючи як спеціалізовані програми, так і регіональні ініціативи, підтримувані місцевою владою. Позитивною тенденцією є також посилення співпраці між державою та роботодавцями з метою працевлаштування осіб з

інвалідністю, а також плани щодо збільшення квот на державні замовлення для студентів з особливими потребами та їх подальшого працевлаштування.

Список використаних джерел:

1. Анісімова, Т. В. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні // Інклюзивна освіта в Україні: теоретичні та практичні аспекти: зб. наук. праць. – Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. – С. 42–56.
2. Бережна, О. І. Інклюзивна освіта в Україні: методологічні засади та шляхи вдосконалення // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки. – 2019. – № 2. – С. 105–112.
3. Васильєва, М. І., Ковальчук, Л. М. Впровадження інклюзивної освіти в Україні: виклики та перспективи // Освіта і суспільство. – 2020. – № 3. – С. 78–85.
4. Волкова, В. С. Інклюзивна освіта: досвід і виклики для системи освіти // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. – 2018. – № 6. – С. 65–71.
5. Головка, Н. І. Інклюзивна освіта в Україні: законодавчі аспекти та проблеми реалізації // Право і суспільство. – 2020. – № 4. – С. 51–57.
6. Грищенко, О. О. Інклюзивна освіта як форма соціалізації дітей з особливими потребами // Науковий вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2018. – № 152. – С. 120–126.
7. Джалалова, К. Р. Розвиток інклюзивної освіти в Україні: труднощі та перспективи // Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогіка». – 2019. – № 3. – С. 133–140.
8. Ємець, О. В. Інклюзивне навчання у школах: проблеми впровадження та підтримка вчителів // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2019. – № 2. – С. 88–93.

Ірина Фаловська,

доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Ангеліна Носко

спеціальність 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Вікторія Дудко

спеціальність 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ

Інклюзивна освіта в Україні відіграє важливу роль у сучасних освітніх реформах. Протягом останніх років в країні реалізуються різні ініціативи, спрямовані на створення сприятливих умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами (ОПП) у загальноосвітніх школах.

Інклюзія – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, у тому числі людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (люди

похилого віку, вагітні жінки, тощо). З метою втілення принципів інклюзивності та захисту прав осіб з інвалідністю 13 грудня 2006 року Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Конвенцію про права осіб з інвалідністю, яку підписали та ратифікували майже всі країни світу, у тому числі й Україна. Координацію заходів, що здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, щодо імплементації та реалізації цієї Конвенції забезпечує Міністерство соціальної політики України. [1]

Інклюзивна освіта пов'язана, насамперед, з тим, що кількість дітей, які потребують корекційного навчання, невпинно зростає. Окрім збільшення кількості дітей з обмеженими можливостями спостерігається тенденція якісної зміни комплексного характеру порушення у кожній окремій дитині. Інклюзивна освіта базується на ідеології, яка виключає будь – яку дискримінацію, забезпечує ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими освітніми потребами. [2]

Впровадження інклюзивної моделі освіти в школах вимагає командної роботи та залучення директора, його заступника з навчально-виховної роботи, вчителів, асистента вчителя, психологів, соціального працівника, вчителя-дефектолога та батьків дитини. Вчитель в традиційній школі передає і пояснює інформацію учням. У інклюзивному навчальному середовищі учитель виступає координатором, наставником, менеджером, спостерігачем і психологом в одній особі.

Вчитель у своїй роботі має спиратися на наступні рекомендації:

1. Під час створення плану уроку враховувати індивідуальні можливості учнів.

2. Орієнтуватися не на слабкі, а на сильні сторони кожної дитини.

3. Використовувати підказки — жести, міміку, вказівки.

4. Готувати візуальні презентації для кращого засвоєння матеріалу.

5. Користуватися методиками зняття напруги та заспокоєння.

Загалом вчитель інклюзивного класу повинен виявити гнучкість та толерантність, розуміти різні потреби учнів та вміти пристосовувати свою роботу до цих потреб.

Як і будь-яка сфера діяльності, інклюзивна освіта має свої переваги та недоліки. До переваг інклюзивної освіти, варто віднести те що:

- ІО (інклюзивна освіта) сприяє налагодженню дружніх відносин між дітьми з ООП (особливими освітніми потребами) та їх однолітками;

- Діти з ООП, мають змогу соціалізуватися, розвивати свої таланти і здібності, та інтегрувати їх в суспільство. А також, отримують можливість навчатися у ВНЗ.

- Під час спілкування з однолітками, в учні з ООП, покращується мовлення, сприйняття, усвідомлення, моторика, відбувається етсья соціальний та емоційний розвиток.

- Діти мають можливість, брати активну участь у громадському житті.

- Навчання спрямоване на розвиток та вдосконалення умінь та навичок школярів, а також, орієнтацію на сильні сторони, та здібності дитини. [3] До недоліків варто віднести:

- При інклюзивному навчанні діти отримують рівень знань нище, ніж їхні здорові ровесники.

- Процес навчання ускладнюють соціальні та поведінкові складності.

- Недостатня кількість кваліфікованих кадрів, які вміють супроводжувати людей в інклюзивному середовищі.

- Необ'єктивна оцінка через поблажливе відношення.

- Недолік інформації про навчальні методи, через що діти закінчують школу, але відсутня подальша освіта.

- Відсутність інклюзивної освіти в більшій частині держави.

- Невідповідність навчальних планів і реальних можливостей учня.

- Часто відсутній бюджет, щоб придбати спеціалізоване обладнання та пристрої.

Варто сказати, що під час освітнього процесу, педагог бере на себе велику відповідальність, за дитину з ООП, за її життя, здоров'я, самопочуття, успішність у навчанні, та інтерес до нього. Тому, педагогу рекомендується зважити всі за та проти, перед тим як ступати на стежку педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі. [4]

Ірина Демченко, виокремлює такі чинники готовності педагога, для роботи із учнями, з особливими освітніми потребам:

- Чіткість усвідомлення себе суб'єктом інклюзивної діяльності
- Адекватність сприйняття умов та учасників освітньої інклюзії
- Глибина розуміння змісту й реалій інклюзивної діяльності
- Інформаційно-когнітивний: обізнаність із інклюзивно-освітньою термінологією
- Системність знань із методології інклюзивної педагогіки
- Інформаційна мобільність у галузі інклюзивної освіти
- Змістово процесуальний: Продуктивність інклюзивно-педагогічних умінь
- Здатність забезпечити технологічність інклюзивного навчання
- Гуманність способів розв'язання педагогічних ситуацій. [5]

Отож, інклюзивна освіта є важливим етапом на шляху формування рівноправного суспільства, і для її впровадження необхідні зусилля з боку держави, навчальних закладів та місцевих громад. Адже недостатня підготовка вчителів, нестача ресурсів та соціальні стереотипи можуть перешкоджати ефективному впровадженню інклюзивної освіти. Для подолання цих труднощів потрібно реалізувати комплексні рішення, які включають підготовку педагогів, забезпечення шкіл необхідними ресурсами та активну співпрацю з батьками. Лише спільними зусиллями ми зможемо створити освітнє середовище, в якому кожна дитина, незалежно від своїх здібностей, матиме рівні можливості для досягнення успіху.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна політика. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/inklyuzivna-politika> (дата звернення: 10.10.2024)

2. Інклюзивна освіта: проблеми та шляхи впровадження в опорному ЗЗСО. URL: <https://naurok.com.ua/inklyuzivna-osvita-problemi-ta-shlyahi-vprovadzhennya-v-opornomuzzso-z-dosvidu-yablunickogo-liceyu-295526.html> (дата звернення: 10.10.2024)

3. Інклюзивна освіта в Україні.

URL: <https://www.clarisverbis.com.ua/blogpost/inklyuzyvnaosvita-v-ukraini/> (дата звернення: 12.10.2024)

4. Недоліки Інклюзивної освіти. URL: <https://almaua.com/uk/blog/novini/inklyuzivna-osvita-ssho-ce-i-yak-vona-pracyuye> (дата звернення: 13.10.2024)

5. Готовність вчителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика. Навчальний посібник.

URL: https://1drv.ms/b/c/dbb043fca87ddea0/ES34hH6W1PJPnCRSw-KDc4wBCdpI2vpcpvJaGC_sl93Ew?e=8Vcns4 (дата звернення: 13.10.2024)

Ірина Фаловська

доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Надія Саган

спеціальність 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Вікторія Вишневська

спеціальність 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Освітня система України покликана навчати, соціалізувати та підготувати до дорослого життя. Щорічна реформа української системи освіти спрямована на розвиток соціальної ролі школи, зокрема через увагу до психологічних особливостей учнів. Незважаючи на численні труднощі на цьому шляху, особливо під час активних бойових дій в Україні, питання реформування інклюзивної освіти стає ще більш актуальним.

Інклюзія, що означає "включення" (з англ. inclusion), є важливим аспектом сучасного суспільного розвитку. Вона передбачає забезпечення умов для соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, сприяючи їхньому розвитку та розкриттю потенціалу [2]. Інклюзія є складним завданням і викликом для демократичного суспільства. В освітньому середовищі це питання викликало багато обговорень та розбіжностей, головною метою яких стало зниження рівня дискримінації та нерівності, що є характерними для багатьох

освітніх систем світу. Спільною метою інклюзивної освіти повинно бути зменшення соціальної ізоляції дітей, які потребують особливих умов навчання.

Процес інклюзивного навчання включає в себе вільний доступ, активну участь та врахування індивідуальних потреб та можливостей кожного учня з ООП.. Він також вимагає трансформації культури, політики та практики в навчальних закладах для забезпечення задоволення освітніх потреб кожного учня.

Надання якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами – це нагальна проблема, яка потребує детального вивчення. Незважаючи на усвідомлення важливості цієї теми, її практичне втілення в навчальних закладах стикається з численними труднощами.

Визнаючи безсумнівну значущість досліджень у цій сфері, варто підкреслити, що окремі важливі аспекти інклюзивної освіти залишаються висвітленими частково і потребують подальшого аналізу з урахуванням нових викликів, що постають перед суспільством.

Інклюзивна освіта означає, що діти з особливими потребами мають право навчатися в звичайних школах разом з іншими дітьми. Щоб це було можливо, навчальний процес повинен бути адаптований до їхніх потреб, а діти мають отримувати необхідну підтримку, щоб повноцінно включатися в освітній процес.

Це передбачає включення учнів з ООП в освітнє середовище з необхідною підтримкою [1].

Процес впровадження інклюзивної освіти у сучасну систему стикається з рядом викликів, зокрема труднощами в організації шкільного середовища та готовністю вчителів, учнів і їхніх батьків прийняти інклюзивний підхід до навчання.

На жаль, в Україні є багато перешкод на шляху до справжньої інклюзивної освіти:

- 1) Це поширені стереотипи та забобони щодо людей з інвалідністю. Багато людей в освіті, на жаль, досі ставляться до таких дітей з упередженнями та не бажають їх включати в навчання з іншими дітьми.

2) Недостатнє знання інклюзії у освітніх працівників, батьків та навіть самих дітей. Багато хто не розуміє, що таке інклюзивна освіта та які потреби мають діти з особливими потребами.

3) На жаль, в Україні ще багато чого потрібно зробити, щоб діти з особливими потребами могли отримати повноцінну освіту. Часто їм не вистачає доступних умов: спеціалізованих кабінетів, а також недостатньо сучасного обладнання, які б допомогли дітям з різними потребами навчатися.

4) Підготовка вчителів та вихователів до роботи з дітьми з особливими потребами є надзвичайно важливою. У багатьох навчальних закладах відсутній досвід у цій сфері, що призводить до нестачі знань і навичок у працівників для ефективної інтеграції дітей з інвалідністю в освітній процес [4].

Інклюзивна освіта сьогодні набуває особливого значення. В умовах війни, коли багато людей стикаються з травмами та психологічними проблемами, вона стає ще більш актуальною. Збільшується кількість дітей, які потребують індивідуального підходу, допомоги та підтримки.

В Україні зараз відбувається важливе зміщення у ставленні до дітей з інклюзією. Держава вже не просто намагається забезпечити їм доступ до освіти, а й прагне сформувати в суспільстві розуміння, що ці діти – це рівні члени суспільства, які мають право на повноцінне життя. Це означає, що ми повинні створювати для них умови, які б дозволяли їм розвиватися, вчитися та жити повноцінним життям, як і всім іншим дітям.

5 липня 2017 року Україна зробила важливий крок на шляху до інклюзивної освіти. Президент Петро Порошенко підписав важливий закон, який гарантує право на освіту всім дітям, незалежно від того, чи мають вони особливі потреби. Цей закон, який вносить зміни до Закону України "Про освіту", спрямований на створення інклюзивної системи освіти, де кожна дитина може отримати якісну освіту, адаптовану до її потреб. Згідно закону, кожен учень з ООП має можливість отримувати якісну освіту в будь-якому навчальному закладі, у тому числі в державних і комунальних школах безкоштовно. Цей закон

відкриває нові можливості для дітей з особливими потребами і дозволяє їм інтегруватися в звичайний освітній процес [3].

За останні роки кількість учнів з ООП в інклюзивних класах збільшилася вдвічі. Все більше таких дітей інтегруються в звичайні школи, що свідчить про успіх інклюзивних процесів в Україні.

Отже, якщо такі темпи збережуться, то за десять років Україна може досягти європейських стандартів інклюзивного навчання, де діти з особливими потребами отримують якісну освіту разом зі своїми однолітками.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми інклюзивної освіти. URL: <https://search.app/Bqyzpp7PMxD2i67u9> [дата звернення: 16.10.24]
2. Актуальні проблеми інклюзивної освіти в Україні. URL: <https://search.app/6tKixaT6tw3viwCd8> [дата звернення: 17.10.24]
3. Навчальний посібник - Інклюзивна освіта (Київ - 2019) [ст. 25-26] URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf> [дата звернення: 18.10.24]
4. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в умовах реформування освітньої галузі України - Н. С. Гайдаєнко, С. Ф. Рашидов [ст. 88-89]

Ірина Фаловська

доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Юлія Смоляр

спеціальність 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Марія Цьось

спеціальність 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

РОЛЬ БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Особливо важливою є роль батьків у підтримці при впровадженні інклюзивної освіти. Вони відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища при роботі вчителя із дітьми у закладі освіти, підтримці вдома. Це досягається завдяки співпраці всіх, хто бере участь у навчальному процесі, що дозволяє кожній дитині досягти успіху, незалежно від її потреб.

Інклюзивне навчання є системою освітніх послуг, гарантованих державою, що базуються на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії. Головний виклик інклюзії – це створення особливого підходу до навчання дітей з особливими освітніми потребами у спільному просторі.

Такий підхід включає додаткові елементи освітнього процесу: особистий план розвитку дитини, спеціально обладнане місце та відповідні умови [2].

Інклюзивне навчання є одним із основних напрямів реформування системи освіти в багатьох країнах світу, мета якого – реалізація права на освіту осіб з особливими освітніми потребами (далі – осіб з ООП) без дискримінації. В основі трансформації системи освіти і розвитку інклюзивного навчання лежать, перш за все, правові акти – конвенції, декларації – провідних міжнародних організацій: Організації Об'єднаних Націй (ООН), ЮНЕСКО та ін.

Визнання інклюзії як ключової передумови для забезпечення права на освіту активізувалось впродовж останніх років і закріплене в Конвенції про права осіб з інвалідністю – першому обов'язковому для всіх держав до виконання документі, що містить концепцію інклюзивної освіти [3, с. 12].

Наукові погляди сьогодення базуються на переконанні, що батьки є першими та головними вчителями дитини. Тому соціальна підтримка таких сімей – це вирішення цілого комплексу проблем, пов'язаних з допомогою дитині: лікування, освіта, соціальна адаптація та інтеграція в суспільство. У процесі взаємодії школи та сім'ї дуже важливо враховувати інтереси, пріоритети та проблеми сімей. Батькам дітей, які мають особливі освітні потреби, необхідно тісно співпрацювати з педагогами та бути їхніми партнерами у розробці й реалізації навчальних планів.

Основним завданням інклюзивної освіти є створення всіх необхідних умов для розвитку особливої дитини в освітньому середовищі. Цим займаються адміністрація навчального закладу, психологи, соціальні педагоги, вчителі,

вихователі, сурдопедагоги та інші фахівці. Але одна справа — прийняти дитину з особливими освітніми потребами до школи, і зовсім інша — знайти взаєморозуміння з нею та її батьками (опікунами). Саме тому в процесі розвитку інклюзивної освіти особливе місце займає тісна взаємодія між школою та родиною, котрі як партнери мають спільну мету – допомогти дитині соціалізуватися в освітньому середовищі [3, с. 252].

Робота з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами ґрунтується на таких принципах:

1. Особистісно-орієнтований підхід до дітей, до батьків, де в центрі уваги врахування особистісних особливостей дитини, сім'ї; забезпечення комфортних, безпечних умов. Важливо, щоб сім'я дитини відчула увагу з боку педагогічних працівників, зацікавленість учителів у розвитку дитини, їхню готовність допомогти батькам у вихованні і розвитку дитини.

2. Гуманно-особистісний – різнобічна повага і любов до дитини, до кожного члена сім'ї, віра в них. Чи не першим кроком для співпраці сім'ї з закладами освіти є сприяння соціальному та освітньому середовищу, де батьки відчують себе привітними, поважними, довіреними, почутими і необхідними. Готовність батьків прислухатися до слів учителя, прагнення виконати його рекомендації пов'язані не стільки з тим, що говорить вчитель, але як він це говорить.

3. Принцип комплексності – психолого-педагогічний супровід дитини можна розглядати тільки в комплексі, у тісному контакті вчителя з психологом, соціальним педагогом, учителем-дефектологом, логопедом, батьками. З метою розвитку особистості дитини педагогам та батькам потрібно створювати умови, в яких би дитина бачила всю різноманітність можливостей оточуючого світу [1, с. 18].

Батьки мають брати безпосередню участь у процесі виховання та виховання та стати не лише замовниками освітніх послуг, а й активними учасниками системи індивідуального корекційно-розвиткового супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Батьки дітей з особливими освітніми

потребами повинні тісно співпрацювати з учителями та іншими фахівцями у розробці та реалізації освітніх планів, їх координації та створенні освітнього середовища. Першим кроком до розуміння ролі батьків у виховному колективі є розгляд можливості участі батьків у навчальному процесі дитини та його підтримки. Роль батьків як члена навчального колективу полягає в тому, щоб бути інформованим і відповідальним членом навчального колективу дитини.

Стимулювання дитини до постановки високих цілей та їх досягнення є невід'ємною частиною процесу відбудови успішної особистості. Важливо навчити дитину вірно і швидко ставити цілі, розподіляючи їх на найближчі та далекоглядні, ті, що формують вірні життєві установки та стимулюють розвиток особистості [4, с. 167].

Список використаних джерел:

1. Білогаш О.Ф. Соціально-психолого-педагогічна просвіта батьків дітей з ООП в умовах спеціальної школи. URL: <https://kaf-korped.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/tezy-2023.pdf> С. 18 (дата звернення 16.10.2024.)
2. Інклюзивне навчання. URL: [Інклюзивне навчання | Міністерство освіти і науки України \(mon.gov.ua\)](https://mon.gov.ua/) (дата звернення 14.10.2024)
3. Порошенко М.А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів. *Навчально-методичний посібник*. Київ, 2018. С. 252 URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/Inclusive_study_Sep17.pdf (дата звернення 15.10.2024)
4. Шевцов А.Г. Методичні основи соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я. *Інститут соціальної політики*, 2004. С. 240 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10094/Shevtsov.pdf;jsessionid=A538DEC7E621BF5A6A06F5F17B43F9F9?sequence=1> (дата звернення 13.10.24.)

Ірина Фаловська

доцент кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Тетяна Хом'як

спеціальність 012 Дошкільна освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Важливим елементом у запровадженні інклюзивної освіти є визначення основних принципів формування політики держав стосовно осіб з обмеженими

можливостями здоров'я, які повинні зобов'язувати їх уряди бути відповідальними за впровадження системи, яка працює на усунення умов, що спричиняють дискримінацію та обмеженнями можливості досягнути однакового з іншими співгромадянами рівня життя, в тому числі, й можливості одержати освіту.

Термін «діти з особливими потребами» стосується дітей до 18 років, які потребують додаткової навчальної, медичної і соціальної підтримки з метою покращання здоров'я, розвитку, навчання, участі в громадському житті.

Основним джерелом захисту прав людини з особливими потребами є Конвенції про права інвалідів, яка була ратифікована Україною у 2009 році. В ній зазначається, що всі держави-учасниці вживають усіх необхідних заходів для забезпечення повного здійснення дітьми-інвалідами всіх прав людини й основоположних свобод нарівні з іншими дітьми.

У міжнародному праві не існує чіткого визначення інклюзивної освіти, а лише гарантується право на освіту людей з особливими можливостями. Вперше це було висвітлено у Загальній декларації прав людини у 1948 р. і тому знайшло своє подальше відображення у всіх міжнародних документах у сфері освіти.

Взагалі термін інклюзія (від англ. inclusion включення) означає процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Він припускає розробку застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті.

Інклюзивна освіта - це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу

Ідеологією інклюзивної освіти є виключення будь-якої дискримінації та рівне ставлення до усіх людей, незважаючи на їхні фізичні вади, створення спеціальних умов навчання для дітей з особливими потребами.

У Конвенції про права дитини зазначається, що «Держави визнають право дитини на освіту, з метою поступової реалізації цього права на основі надання рівних можливостей, де вони повинні:

- забезпечити обов'язковою, доступною, безоплатною освітою всіх дітей;
- сприяти здобуттю середньої освіти у різних формах, в тому числі загальноосвітнє і професійне навчання;
- зробити їх можливими і доступними для кожної дитини, а також розробити відповідні заходи, як, впровадження безкоштовної освіти та надання, за потреби, фінансової допомоги;
- зробити здобуття вищої освіти доступною для всіх на основі врахування інтелектуальних здібностей у будь-який доречний спосіб;

- забезпечити доступність освітньої і професійної інформації для всіх дітей;

Важливу роль у визначенні права на освіту відіграла Саламанська Декларація 1994 року, яка була прийнята на Всесвітній конференції щодо освіти осіб з особливими потребами.

Ця Декларація містить заклик до урядів всіх країн затвердити на законодавчому рівні принцип інклюзивної освіти та приймати до загальноосвітніх шкіл усіх дітей, якщо не має виняткових випадків, які унеможливають це.

Кожна особа з проблемами розвитку має право виявити власні побажання щодо своєї освіти в тій мірі, в якій це може бути точно встановлено. Батьки користуються невід'ємним правом на те, щоб з ними консультувалися стосовно форм освіти, які б найкращим чином відповідали потребам, обставинам життя чи сподіванням їхніх дітей.

Аналіз міжнародних документів приводить нас до висновку, що в жодному з них немає визначення поняття інклюзивної освіти. Велика увага приділяється реалізації прав на освіту людям з особливими потребами, процесу здійснення навчання та відсутності дискримінації такої категорії людей. Міжнародний підхід до цього питання базується лише на таких принципах:

1. доступність та обов'язковість освіти;

2. рівність та відсутність дискримінації;

3. право на якісну освіту.

Також важливу роль у розвитку інклюзивної освіти відграють міжнародні організації, які здійснюють дослідження у сфері розвитку інклюзивної політики різних країн.

Відповідні документи ООН спрямовані на розвиток та підтримку інклюзивної освіти, і в них зазначено, що:

- для того, аби втілювати інклюзивну освіту, держави мають застосовувати гнучкі навчальні програми, які можна адаптувати до різних потреб дітей;
- зосереджують увагу на тому, що необхідно впроваджувати безперервне навчання вчителів та надавати їм всебічну підтримку;
- відзначають, що місцеві громади мають формувати ресурси для забезпечення такої освіти.

Міжнародний досвід інклюзивної освіти показує, що всі діти з особливими потребами повинні досягати таких самих результатів у навчанні, як і їхні однолітки. Тому виникає багато питань щодо правильного підходу до навчального процесу, який повинен бути доступним, зрозумілим та ефективним для такої категорії осіб.

Виведення визначення інклюзивної освіти у міжнародному праві має не лише теоретичне, а й практичне значення. Основним завданням міжнародного регулювання прав інвалідів на освіту є закріплення основних норм у національних правових системах.

Список використаних джерел:

1. Про права інвалідів Конвенція, ратифікована Законом № 1767-VI (1767-17) від 16.12.2009 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Загальна декларація прав людини: Декларація прийнята і проголошена в Резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про права дитини: Конвенція, ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
4. Декларація прав дитини: Декларація прийнята і проголошена в Резолюції 1386(XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1959 [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Саламанська декларація прийнята Всесвітньою конференцією з освіти людей з особливими потребами від 7-10.06.1994 [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://www.notabene.ru>.

6. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів від 20.12.1993 затверджені 20 грудня 1993 року на 48 сесії Генеральної Асамблеї ООН [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>.

7. Гасюк І.В. Інклюзивна освіта: теорія і практика / І.В. Гасюк. – Київ, 2019. – 256 с. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>

8. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 16- 17 травня 2018 р. / За заг. ред. Г.В. Давиденко. – Вінниця: ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2018. – 187 с. Режим доступу: https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/VSEI/6.3_Zbirnik_inkluzia_2018.pdf

9. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708170/1/%D0%86%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8.pdf>

10. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020. 235 с. Режим доступу: [file:///C:/Users/acer/Downloads/310%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/acer/Downloads/310%20(1).pdf)

РОЗДІЛ 6 ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Віолетта Бобела

спеціальність 013 Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Оксана Фенцик

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна початкова школа покликана забезпечити становлення особистості молодшого школяра. Цілком зрозуміло, що початкова освіта закладає основу для формування ключових компетентностей, першою в переліку яких є вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно й письмово висловлювати свої думки. Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, метою вивчення мовно-літературної освітньої галузі – формування комунікативної компетентності молодшого школяра [1].

Проблема формування орфографічної грамотності як чинника комунікативної компетентності в початковій школі завжди була і досі залишається актуальною з огляду на її соціальну значущість. Та особливо гостро постає вона сьогодні, оскільки попри намагання вдосконалити мовну освіту, осучаснити форми, методи і засоби навчання, грамотність учнів катастрофічно падає.

Підвищення орфографічної грамотності досліджували такі лінгводидакти, як О. Біляєв, Н.Грона, М. Вашуленко, С. Караман, К. Пономарьова, О. Прищеп, М. Николина, І. Хом'як, С. Яворська та ін. Завдяки зусиллям цих учених розроблено теоретичні засади навчання орфографії в школі.

Аналіз наукових поглядів поняття «орфографічна грамотність», дозволило уточнити його як оволодіння учнями знаннями мовних явищ, набуття орфографічних умінь та навичок, що закладають здатність правильно вживати графічні засоби для відтворення усного мовлення на письмі відповідно до чинних правил правопису.

На думку К. Пономарьової, «формування орфографічної грамотності молодших школярів здійснюється в процесі систематичної цілеспрямованої роботи, яка охоплює різноманітні прийоми і засоби, що мотивують навчальну діяльність школярів, заохочують спостерігати й досліджувати мовні явища, забезпечують формування орфографічних умінь і навичок, спонукають застосовувати орфографічні уміння в процесі виконання мовленнєво-творчих завдань, здійснювати самоперевірку і взаємоперевірку письмових робіт та виконувати роботу над помилками»[2, с.12].

Так, формування орфографічної грамотності учнів початкової школи розуміємо як довготривалий, цілеспрямований поетапний процес оволодіння учнями сукупністю знань мовних явищ, набуття орфографічних умінь та навичок. Лише шляхом навчання і усвідомленого засвоєння орфограм здобувачі набувають орфографічної грамотності. Під час формування орфографічної грамотності важливим є вміння виявляти орфограми (орфографічна пильність).

На нашу думку, систематична робота над розвитком усіх видів мовленнєвої діяльності, оптимальне поєднання методів, прийомів, засобів та системи завдань і вправ, спрямованої на поетапне формування стійких правописних умінь і навичок з урахуванням принципу правопису та активізації навчально-пізнавальної учнів, забезпечення високого рівня свідомості та мотивації навчально-пізнавальної діяльності, забезпечення систематичності для повторення правописних правил, диференційований підхід у процесі формування орфографічної пильності під час мовленнєво-творчої діяльності, а також здійснення систематичного контролю рівня сформованості орфографічної грамотності є основними умовами формування орфографічної грамотності учнів початкової школи. Означені умови утворюють систему, і лише дотримання

всіх визначених умов, на нашу думку, сприятимуть успішному формуванню орфографічної грамотності учнів.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. Постанова КМУ №87 від 21.02.2018. URL:<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Пономарьова К. І. Засоби формування орфографічної грамотності четвертокласників. *Початкова школа*, 2017, 8 (578). С. 12-15

Ганна Гангур

спеціальність 013 Початкова освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Ольга Хома

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

РОЛЬ СЛОВА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Щоденна комунікація вчителя в освітньому процесі включає монологічне, діалогічне мовлення із застосуванням педагогічних реплік. Слово є тим початковим фундаментом, на якому ґрунтується спілкування у закладі освіти.

Сьогодні проблема комунікації у центрі дослідження психологів, педагогів, мовознавців, учителів-практиків (В. Рибалка, М. Корольчук, С. Максименко, Н. Волкова, І. Ющук та інші). Наукові доробки вчених спрямовані на визначення компонентів спілкування, на труднощі, що встановлюють бар'єр у цьому процесі.

Відтак, В.Рибалка у посібниках «Психологія і педагогіка праці особистості», «Психологія розвитку особистісної готовності педагогів до професійної діяльності» вказує на важливість встановлення мовленнєвого контакту між учасниками спілкування. Зокрема зазначається, що особливе місце в розвитку особистісної готовності педагога до професійної діяльності займає спілкування, діалог між педагогом та учнем і така сучасна його форма, як

професійний мультиперсональний діалог, що виступає синергетичним способом розвитку, творчості та життєдіяльності особистості педагога [2, с.158].

Мова йде про нові форми спілкування в освітньому просторі. Мовлення вчителя є важливою складовою й прикладом для наслідування молодшими школярами. Нас цікавить проблема ролі слова у формуванні особистості учнів через навчальну діяльність. Одним із основних завдань початкової школи є розвиток мовлення, що здійснюється за чотирма рівнями: лексичним, вимовним, рівнем словосполучення й речення й текстовим. Через слово вчителя молодші школярі вчать сприймати та передавати інформацію, висловлювати свої емоції та почуття, взаємодіяти з однолітками та дорослими. Лінгвістичне ставлення до слова, за дослідженнями М. Вашуленка, формується у молодших школярів/школярок у процесі словникової роботи: збагачення словника, уточнення словника, активізація лексичного запасу, вилучення з дитячого мовлення нелітературних слів [1, с.155].

У процесі навчання читання та письма (1 клас) слово набуває нового значення для учнів. Вони вчать позначати звуки буквами, записувати склади, слова, речення, розуміти їх значення в контексті. Це формує основи грамотності, які є критично важливими для подальшого навчання та життя в сучасному інформаційному суспільстві. Крім того, через роботу зі словом молодші школярі знайомляться з багатством рідної мови, її образністю та виразністю, що закладає основи мовного чуття та естетичного сприйняття мови.

Слово є важливим інструментом у вивченні інших предметів початкової школи. На уроках математики учнів чаться розуміти та використовувати математичні терміни, на уроках «Я досліджую світ» – назви природних явищ та об'єктів тощо. Це демонструє міжпредметну роль слова та його значення у формуванні цілісної картини світу. Крім того, робота зі словом сприяє розвитку логічного мислення, вмінню аналізувати та узагальнювати інформацію.

Особливе місце займає слово у моральному та естетичному вихованні молодших школярів. Через художнє слово, представлене в літературних творах, діти знайомляться з моральними цінностями, вчать розрізняти добро і зло,

красиве і потворне. Робота з текстами на уроках читання розвиває емоційну сферу дитини, формує її естетичні смаки та моральні орієнтири. Крім того, вивчення прислів'їв, приказок, фразеологізмів знайомить дітей з народною мудрістю, культурними традиціями, що сприяє формуванню національної ідентичності [3].

Дослідниця О. Хома розглядає сучасні підходи до роботи над текстом на уроці української мови з метою формування національно-мовленнєвої особистості. Вказується на новий підхід у навчанні молодших школярів, що передбачає наскрізне виховання; наводяться приклади роботи над текстом [4, с.143].

У процесі проходження педагогічної практики у закладі освіти нами значна увага зверталася на формуванні у молодших школярів культури мовлення. З цією метою на уроках української мови та читання проводили хвилинки «Говори й пиши правильно», «Вчимося спілкуванню», «Вивчаємо прислів'я й приказки» та інші. Зважимо й на те, що слово впливає на психолого-емоційний стан дитини, тому використання емотиконів буде доречним.

Отже, роль слова у початковій школі є багатоаспектною та надзвичайно важливою. Воно є ключовим елементом у формуванні мовної компетенції, розвитку мислення, творчих здібностей, моральних якостей та соціальних навичок учнів.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
2. Рибалка В.В. Психологія розвитку особистісної готовності педагогів до професійної діяльності: методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023. 160 с.
3. Словникова робота на уроках літературного читання як передумова інтелектуального зростання учнів початкових класів» [Електронний ресурс] // На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/metodichniy-dovidnik-z-literaturnogo-chitannya-na-temu-slovnikova-robot-na-urokah-literaturnogo-chitannya-yak-peredumova-intelektualnogo-zrostannya-uchniv-pochatkovih-klasiv-371420.html> (дата звернення: 27.09.2024).
4. Хома О.М. Формування національно-мовленнєвої особистості молодших школярів засобом тексту. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. Серія «Педагогіка. Психологія», Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 4. С.139-144.

Марина Грабовницька
спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Любов Фенчак
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

Формування фінансової компетентності особистості є актуальним для всіх верств населення, безвідносно до видів діяльності та вікової приналежності. Однак, найбільш системно та цілеспрямовано фінансову компетентність можна формувати в системі освіти, починаючи від молодшого шкільного віку. Науково обґрунтовано, що чим раніше дитина у прийнятних для неї формах знайомиться з азами фінансових відносин, тим повнішим та системнішим буде формування її фінансової грамотності на наступних освітніх рівнях [1].

Педагогічними умовами для реалізації методологічних можливостей набуття здобувачами початкової освіти функціональних знань з фінансової компетентності, вважаємо застосування ігрових технологій навчання та впровадження системної інтеграції на уроках у початкових класах. В умовах НУШ освітній процес у початковій школі пронизаний міжпредметними зв'язками і пропонує здобувачам початкової освіти знання з різноманітних галузей науки, мистецтва, культури, а також реального повсякденного життя [2].

При проведенні уроків з елементами інтеграції здобувачі початкової освіти відповідають впевненіше, відчують себе співавторами уроку, показуючи більш глибоку підготовку та застосовуючи екскурс в суміжні предмети доступними засобами. Інтегроване навчання безпосередньо

пов'язане з особистою зацікавленістю вчителя зробити свій урок інформативним, розвинути мовну ерудицію учнів, створити творчу атмосферу на уроці. Результативності інтегрованих уроків сприяють: прояв самостійності і творчого підходу до виконання завдання; підвищення освітнього рівня здобувачів освіти; велика інформативна ємність матеріалу та його систематизація; зняття перенапруги і стомлюваності учнів за рахунок переключення на різноманітні види діяльності (слухання музики при розкритті необхідної теми або образу, відвідування віртуальних виставок та аукціонів, екскурсії, перегляд відеофільмів з потрібної тематики, віртуальні екскурсії). Такий режим роботи, значною мірою, спрямований на зменшення негативних наслідків викладання вчитель-предмет-клас, а також полегшить роботу у формуванні в молодших школярів однієї з найважчих та компетентностей – «фінансової грамотності».

Наявність інтегрованого складника формування фінансової грамотності вказує й зроблений аналіз підручників і навчальних програм для НУШ. У підручнику М. Вашуленко пропонуються завдання на формування та аналіз явища ощадливості, автор підручника торкається теми марнотратства; серед завдань з української мови зустрічається перелік слів «фінанси, кошти, гроші» та стоїть завдання з'ясувати, антоніми чи синоніми цих слова. Крім цього, є завдання на створення реклами з додатковими умовами, рекламного плакату, слоганів до журналів та дослідження історії успіху відомих людей.

Реалізовувати цю програму можна за рахунок годин варіативного компоненту, а також на інтегрованих уроках математики, предмета «Я у світі» (3-4 класи), трудового навчання тощо. У формуванні фінансової компетентності принципово важливим є те, що різні завдання для здобувачів початкової освіти повинні спрямовуватися не стільки на перевірку знань і уявлень їх фінансової обізнаності, скільки на розвиток умінь і стратегій поведінки, від яких залежить успіх при здійсненні пізнавальної та практичної діяльності у повсякденному житті. Виконуючи ті чи інші завдання, учні знайомляться з певними типовими ситуаціями в сфері повсякденних

фінансових відносин і освоюють окремі аспекти фінансової грамотності. А це, в свою чергу, забезпечує їх готовність до зіткнення з подібними ситуаціями в реальному житті [1].

Формування ключової компетентності «фінансова грамотність» та є складним організованим процесом і складається із послідовних та систематичних дій. Нами визначено основні етапи формування даної ключової компетентності.

Таблиця 1.1.

Основні етапи формування фінансової компетентності

№	Етапи	Характеристика
I	Мотиваційний	Активізація внутрішніх мотивів, що спонукають до ініціативної діяльності; формування духовних, морально-етичних ставлень до економічних явищ у суспільному житті особистості. Морально-етичне виховання в учня цінностей (свобода вибору, самореалізація, ощадливість, толерантність, чесність)
II	Пізнавальний	Самопізнання школярем свого внутрішнього «я» та власних сил; набуття теоретичних знань, що відображають сутність фінансового світу, що, в свою чергу, стимулюють пошуково-пізнавальну діяльність та ініціативність як у навчанні, так і в повсякденному житті.
III	Діяльнісний	Формування практичних умінь та навичок фінансової діяльності, а саме: вміння планувати та організовувати свою діяльність, презентувати себе та свої ідеї, вміння вести конструктивний діалог для вирішення колективних завдань, вміння творчо підходити до розв'язання проблемних задач на основі сформованих компетентностей, способів мислення тощо.
IV	Творчо-ініціативний	Застосування усієї теоретичної бази знань задля реалізації і становлення себе фінансово грамотної особистості в суспільстві: активна участь у командній роботі, вміння домовлятися задля ефективного і швидкого вирішення життєвих питань.

У процесі формування фінансової компетентності у школярів утворюється економічне мислення, а останнє сприяє осмисленню явищ економічного життя, засвоєнню економічних понять, формуванню економічних уявлень і розумного

оперування даною інформацією у повсякденній життєдіяльності. Молодші школярі отримують елементарні уявлення про види власності, сімейні доходи та витрати, розумні витрати, кишенькові гроші, бюджет, вартість шкільного приладдя. Уже в початкових класах доцільно починати освоєння основних термінів, що складають суть фінансової компетентності: власність, виробництво, торгівля, товар, ринок, фінанси, гроші, ціна та ін. Тому фінансова компетентність здобувачів початкової освіти повинна формуватися завдяки таким формам роботи у освітньому процесі: моделювання різних ситуацій; виконання творчих завдань; створення проєктів.

Таким чином, аналізуючи наукові здобутки щодо формування фінансової компетентності молодших школярів в умовах НУШ, нами було з'ясовано, що це є цілеспрямований процес, який передбачає оволодіння школярами економічними поняттями в умовах взаємодії педагога та учня. Саме в початковій школі вчитель може інтегрувати ігрові технології з традиційними технологіями навчання, що в свою чергу буде сприяти якісному засвоєнню знань молодшими школярами з фінансової грамотності.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Навчання фінансової грамотності учнів початкової школи: міжнародний досвід. *Неперервна про- фесійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки)*. Випуск № 1 (66), 2021. С. 81–87.
2. Бахмат Н. Формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики в новій укра-їнській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. № 31 (2021). С. 107–122.
3. Як говорити з дітьми про гроші. Фінансова грамотність і НУШ. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-govoriti-z-ditmi-pro-groshi-finansova-gramotnist-i-nush-50073790.html>

Марія Кузьма-Качур

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Вероніка Боднар

спеціальність 013 Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ:

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Перед сучасною школою стоїть завдання необхідності формування пізнавального інтересу у здобувачів освіти. Вже в початковій школі, оскільки на початковому етапі навчання вчителі мають можливість розпізнати потенційні здібності дитини, його творчий та інший потенціал, у дітей формуються базові основи моральних переконань і потреб у вивченні тих чи інших предметів і виконанні тих чи інших видів діяльності. Актуальність проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів, зокрема, на уроках «Я досліджую світ» підтверджується основними завданнями зазначеними у Державному стандарті. Так, у ньому чітко виокреслено вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти всіх освітніх галузей [2].

Стійкий пізнавальний інтерес у молодших школярів є критерієм ефективності навчального процесу в початковій школі. У структурі навчальної діяльності він виконує декілька ключових функцій: виступає засобом навчання, формує мотиви пізнавальної активності, а також розвивається як стійка особистісна якість, орієнтована.

Науковцями пізнавальний інтерес розглядається з різних сторін: має пошуковий характер, підвищує можливості розумового розвитку учня (В. Паламарчук), сприяє усвідомленій самостійності (О. Савченко), викликає продуктивну роботу (В. Лозова), змінює способи розумової діяльності (Г. Щукіна), є умовою розвитку творчої особистості (М. Алексеєва).

Пізнавальний інтерес є інтегральною якістю особистості, яка має складну багаторівневу структуру. Вона включає в себе взаємопов'язані компоненти психічних процесів: когнітивні (розумові), емоційні та регулятивні. Ця про якість відбувається в процесі основної діяльності здобувача освіти, адже саме пізнавальний інтерес виступає найсильнішим мотивом у навчальній діяльності. Він активно взаємодіє із системою ціннісних орієнтацій, цілями та очікуваними результатами діяльності, відображаючи всі аспекти особистості: інтелектуальний розвиток, волюві якості та емоційні переживання. Таким чином, пізнавальний інтерес виступає провідним чинником, який забезпечує гармонійний розвиток здобувача освіти та його прагнення.

Джерелом пізнавального інтересу є когнітивна потреба, задоволення якої відбувається через активний пошук, спрямований на відкриття нового та його інтеграцію в особистий досвід. Питання розвитку пізнавального інтересу тісно пов'язане з діяльністю і включає такі важливі аспекти, як самостійність та незалежність. На формування інтересів дитини значною мірою впливають знання, отримані нею особисто. Саме тому розвиток пізнавального інтересу та його піднесення на якісно вищий рівень пов'язані з практичною дослідницькою діяльністю здобувача освіти. Така діяльність сприяє формуванню в учнів здатності до самостійного пошуку знань, забезпечує стійкий інтерес і глибоку зацікавленість у навчальному процесі, що є основою для розвитку всіх розумових процесів.

В [1] пізнавальний інтерес трактується як «активне мотивоване емоційне ставлення учнів до предмета пізнання, яке має систематично враховуватися і розвиватися у процесі навчання, оскільки впливає на формування і розвиток особистісної спрямованості дитини».

У [3] пізнавальний інтерес розглядається як «форма вираження внутрішніх пізнавальних потреб, мотивів, характеризується вибіркоким ставленням до об'єкту; стійкі пізнавальні інтереси забезпечують активну діяльність суб'єкта». А от у дослідженнях О. Савченко трактування категорії у як «прагнення до знань,

що виявляється в активному ставленні учня до пізнання сутнісних властивостей предметів і явищ дійсності» [5].

У навчальній діяльності молодших школярів здійснюються усвідомлені пізнавальні інтереси, які характеризуються прагненням не лише отримати конкретний результат, але й володіти загальним методом досягнення всіх подібних результатів, а також глибокі зв'язки й взаємозалежність об'єкта вивчення. Це прагнення є основою мотивації до навчання, формує бажання та здатність вчитися.

Процес розвитку пізнавального інтересу здобувача початкової освіти включає ряд етапів. Перший етап – цікавість – природна реакція на все нове або неочікуване. Вона спрямовує увагу здобувача освіти на розгляд навчального матеріалу, але не переноситься на інший навчальний матеріал. Він має ситуативний характер. Швидко виникає, а під час зміни ситуації зникає. Другий етап – допитливість, характеризується бажанням і намаганням пізнати сприйнятий об'єкт, розширити свої знання про нього Третій етап – глибокий пізнавальний інтерес, при якому здобувач освіти прагне пізнати об'єкт, виявити сутнісні характеристики предмета, встановити його зв'язки і залежності. Усі етапи взаємозв'язані і проявляються під час навчання [4].

Отже, пізнавальний інтерес – це важлива мотивація, що стимулює здобувачів початкової освіти до активної діяльності, набуття знань, умінь, навичок, а головне – поява інтересу як більш стійкого емоційного ставлення до навколишньої дійсності.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник/ К. : Либідь, 1997. 367с.
2. Державний стандарт початкової освіти URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyjderzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
3. Енциклопедія освіти: [наук.ред. В.Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер. 2008. С.1040.
4. Кузьма-Качур М. І., Белей Х. М. Умови виникнення пізнавальних інтересів у процесі формування природознавчих компетентностей. URL: http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10822/1/Conditions_%20for_%20the_%20emergence_%20of_%20cognitive_%20interests%20in%20the_%20process_%20of_%20formation_%20of%20natural%20science%20competences.pdf
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: навч.пос. Київ: Генеза. 1999. С.366.

Марія Кузьма-Качур

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Іванна Данко

спеціальність 013 Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Нормативно-правова база – Державний стандарт початкової освіти, Типові освітні програми, переконують у необхідності підвищення рівня активності учнів і вимагають від педагога застосовувати діяльнісні форми, методи та засоби навчання для реалізації означених в них цілей та завдань.

Питання впровадження діяльнісного підходу в освіті, в тому числі і в початковій школі, є предметом дослідження таких науковців: І. Андрусенко, І. Бех, Т. Мартинюк, Т. Молнар, І. Подласий, А. Січкач, М. Шмир та ін. У їх наукових публікаціях наголошується на необхідності внесення змін в освітній процес початкової школи на засадах діяльнісного підходу, забезпечення впровадження якого покладається в першу чергу на вчителя.

В загальному розумінні діяльнісний підхід означає організацію педагогом процесу засвоєння навчального матеріалу та керівництво навчальною діяльністю учнів. Науковець Т. Молнар у своїх дослідженнях виділяє такі особливості діяльнісного підходу:

- «власна навчальна діяльність учня, організовується в його зоні найближчого розвитку;
- вчитель пропонує дітям не готові відповіді, а питання, відповідь на які потрібно знайти у спільній діяльності;
- вчитель орієнтується не тільки на засвоєння знань, а й на формування узагальнених навчальних дій, розвиток уміння вчитися як головну фундаментальну компетентність [3, с. 78].

Науковці Р. Паркер та Б. Томсен націлюють педагогів до застосування ігрових методів, проєктів, дослідів та експериментів, використання групової взаємодії та інтеграції в освітньому процесі як основних шляхів впровадження діяльнісного підходу в освітній процес початкової школи [4].

Однією з форм діяльнісного підходу є створення проєктів. Різноманітні за змістом та провідною діяльністю щодо виконання проєкти надають можливість формувати у здобувачів початкової освіти цілісне уявлення про предмет, процес чи явище природи, сприяють розвитку вмінь моделювати та планувати, порівнювати та узагальнювати, ухвалювати рішення та вирішувати проблеми, формувати організаційні та комунікативні компетенції. Проєктна робота, як правило, виконується в групах, а груповій організації пізнавальної діяльності надається важливе значення згідно реформ в Новій українській школі. Як зазначено у [2], «проєктна діяльність сприяє розкриттю творчих здібностей учнів, дає можливість реалізувати себе, застосувати свої знання та вміння створювати, демонструвати результат своєї діяльності».

Водночас вагоме значення в адаптаційно-ігровий період (І цикл) у межах впровадження діяльнісного підходу, на нашу думку, відіграє застосування ігрових технологій навчання. Науковець П. Копосов обґрунтував доцільність інтеграції навчальної та ігрової діяльності, «оскільки взаємовплив цих видів діяльності дає можливість комбінувати мотиви, цілі, дії та операції у процесі самої діяльності» [1, с. 45].

Таким чином, діяльнісний підхід дає можливість організувати активну творчу діяльність молодшого школяра через ігрові технології, дослідницькі методи, проєкти, групову роботу та інтеграцію.

Список використаних джерел:

1. Копосов П. Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1–2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
2. Кузьма-Качур М.І., Гунько І.В. Проєкт як форма міжпредметної інтеграції при вивченні курсу «Я досліджую світ». URL: http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/11531/1/The_project_as_a_form_of_interdisciplinary_integration_when_studying_the_course_I_explore_the_world.pdf

3. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. Молодь і ринок. 2016. № 1 (132). С. 76–79.
4. Паркер Р., Томсен Б. Діяльнісний підхід у школі. Біллунд : LEGO Fonder, 2019. 75 с.

Марія Кузьма-Качур

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Тетяна Жупанин

спеціальність 013 Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В умовах інформаційного суспільства відбуваються значні зміни в різних сферах життєдіяльності людини, зокрема в освіті, тому суспільство висуває нові вимоги до розвитку та становлення особистості. Розвиток здібних і талановитих фахівців відповідає потребі формування творчого потенціалу будь-якого демократичного суспільства, забезпечує можливість інтенсивного прогресу, подальшого розвитку науки та культури.

В «Концепції Нової української школи» [2] зазначено, що майбутнє держави пов'язано з молодими людьми, які конкурентоспроможні в будь-якій галузі знань, здатні адекватно сприймати інноваційні процеси, генерувати власні ідеї, активно й незалежно мислити, творчо вирішувати різні життєві ситуації. Креативне мислення виникає в процесі взаємодії з навколишнім світом, через оволодіння змістом матеріальної й духовної культури і мистецтва в процесі навчання. Тому можна говорити про особливе, цілеспрямоване тренування творчого мислення. Саме у молодшому шкільному віці розвивається уява і фантазія, заохочується допитливість, активність, ініціатива, формується вміння спостерігати й аналізувати явища, проводити порівняння, узагальнювати факти, робити висновки та оцінювати діяльність.

Творче мислення учня початкової школи формується і розвивається на основі домінуючої сфери психічної діяльності людини – мислення. В результаті

інтенсивно розвиваються і перебудовуються самі розумові процеси, а з іншого боку, від розвитку мислення залежить розвиток інших психічних функцій.

Мислення здобувача початкової школи знаходиться на перехідній стадії розвитку. У цей час відбувається перехід від наочно-образного мислення до вербально-логічного, понятійного мислення, яке окреслюється в дошкільному віці. У школяра з'являється логічно правильне судження в той час як починає використовувати мислительні операції. Однак це ще не формально-логічні операції, учень молодших класів ще не може мислити в гіпотетичному плані. Мислительні операції, характерні для цього віку, називаються конкретними, тому що їх можна застосовувати тільки на предметному, візуальному матеріалі.

Креативне мислення молодшого школяра, як зазначено у [1], передбачає: багатство ідей; нетрадиційність; гнучкість розуму; здатність ставити проблеми та їх вирішувати; гарну пам'ять; належний рівень допитливості; самостійність, ініціативність, наполегливість.

Творче мислення учня пов'язується зі створенням нового оригінального продукту, з пошуком нових засобів діяльності. На думку О. Гнатюк, розвитком творчої особистості потрібно керувати, оскільки існують чинники, що впливають на нього. До цих чинників безпосередньо відносять:

- умови, в яких формується дитина;
- середовище, що її оточує;
- характер навчальної діяльності.

Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного психічного та особистісного розвитку, а саме: формування мотивів учіння, розвитку стійких пізнавальних потреб; розвитку продуктивних прийомів і навичок навчальної діяльності; розкриття індивідуальних особливостей і здібностей; розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації та саморегуляції; становлення адекватної самооцінки; розвитку критичності в ставленні до себе та оточуючих; засвоєння соціальних норм, розвитку навичок спілкування з однолітками, встановлення тісних дружніх контактів. Новоутворення, які виникають у цей період, навчальна діяльність, сприятливе освітнє середовище створюють

передумови для формування креативного мислення здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк О.В. Розвиток творчого мислення здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732460/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>
2. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/>

Марія Кузьма-Качур

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Валерія Клювак

спеціальність 013 Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

МОДЕЛЮВАННЯ В СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З логічної та методологічної точки зору моделювання є вирішенням трискладеної задачі. Спочатку на моделі відтворюються певні властивості системи об'єктів, отримані в процесі її попереднього вивчення. Потім модель всебічно розглядається як сукупність відтворюваних ознак вихідної системи, що призводить до придбання нових знань про ці властивості, а часто і про систему в цілому. І, нарешті, знання, отримані з моделі, переносяться на оригінал, збагачуючи, поглиблюючи і розширюючи знання вихідної системи. Ці нові знання, збагачені вивченням моделі, можуть бути використані на практиці.

Метод моделювання можна вважати найбільш важливим і поширеним в навчанні початкової школи. Цей метод розвиває у дітей вміння використовувати ідеї в новому, незнайомому середовищі, а також візуалізувати невидимі якості, зв'язки і відносини предметів, які є найбільш важливими для усвідомлення сутності явищ дійсності, яка їх оточує. В основі методу моделювання лежить принцип підміни: один предмет заміщує інший; реальну річ також можна замінити її зображенням, будь-якими відносними символами. Поступово учні зможуть усвідомити можливості заміщення ознак, зв'язків між реальними

об'єктами, їх моделями, бути залученими до спільного моделювання з учителем і потім розвивати своє автономне моделювання.

У сучасному тлумачному словнику української мови так трактується сутність означених категорій: «модель» – 1) зразок, що відтворює, імітує будову і дію певного об'єкта; 2) уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т. ін.) образ якогось об'єкта, процесу чи явища, що використовується як його представник» [1].

Водночас, слід наголосити, що моделювання – процес створення здобувачами освіти під керівництвом вчителя образу досліджуваного об'єкта, що фіксує найістотніші його ознаки. Тобто, модель – це спрощений реальний об'єкт (оригінал), оскільки в ній абстрагуються тільки істотні ознаки.

Метод моделювання відіграє велике значення в освітньому процесі. Його можна розглядати як:

- зміст, який здобувачі освіти мають засвоїти;
- навчальна дія, засіб без якого неможливе повноцінне навчання [2].

У першому випадку модель виконує демонстраційну функцію, яка сприяє кращому усвідомленню уже готових знань та ілюстрацією існуючої теорії. У другому – використовується для досліджень створеного об'єкта, для нових відкриттів, як наслідок – отримання нової, раніше невідомої інформації. Саме під час такої діяльності моделювання реалізує дослідницьку функцію.

Різноманітність природних явищ, які оточують школярів, краще сприймаються і пізнаються в процесі дослідження. Прихований і загадковий спосіб життя неприборканих тварин, мінливість організмів, що розвиваються, циклічність сезонних змін природи, незліченна взаємозалежність всередині прихованих від сприйняття природних угруповань – все це ускладнює пізнання учнями природних явищ, оскільки розумове мислення ще нестійке. У таких випадках виникає необхідність моделювання деяких явищ, об'єктів природи та їх якостей. Особливе значення мають діючі моделі, які показують вид діяльності об'єкта, структуру та його взаємозв'язки з навколишнім середовищем.

Таким чином, моделювання в структурі освітньої діяльності початкової школи служить не тільки методом вивчення природних явищ і процесів, а й засобом пізнання їх закономірностей. Моделювання допомагає учням краще сприймати і запам'ятовувати інформацію, розвиває у них здатність до аналізу і синтезу знань, що є важливими навичками для їхнього навчання та майбутнього розвитку.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с., с.683
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2019. 256с., с.110.

Євгенія Микуланинець

спеціальність 013 Початкова освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет, Україна

Маріанна Горват

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет, Україна

РОЛЬ ДОМАШНІХ ЗАВДАНЬ У ФОРМУВАННІ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Домашні завдання є невід'ємною складовою навчального процесу в початковій школі. Їхня мета не обмежується лише закріпленням знань, отриманих на уроці. Домашні завдання виконують багатогранну функцію, спрямовану на розвиток самостійності, творчих здібностей та відповідальності учнів. У сучасних умовах реформи освіти, закладеної Концепцією «Нова українська школа» (НУШ), домашні завдання набувають особливої значущості. Вони сприяють розвитку ключових компетентностей молодших школярів, формують уміння навчатися самостійно та створюють основу для формування гармонійної особистості [3].

Домашні завдання відіграють роль містка між уроками та самостійною діяльністю учнів. Згідно із Законом України «Про освіту», виконання домашніх

завдань розглядається як один із компонентів освітньої програми, який забезпечує досягнення визначених результатів навчання. Це є дієвий механізм для формування пізнавальних інтересів, виховання відповідальності та ініціативності у дітей [2].

Домашні завдання допомагають учням закріпити навчальний матеріал, отриманий на уроках, розвивати вміння планувати свою роботу та організовувати власну діяльність. Крім того, вони є чудовою можливістю для педагогів урізноманітнити процес навчання, включаючи творчі, ігрові та дослідницькі елементи.

Волченкова Г.М. наголошує, що домашні завдання є формою самостійної роботи, яка дозволяє учням засвоїти знання, закріпити вміння та навички, отримані під час занять у школі. Савченко О.Я. доповнює, що ці завдання мають різні дидактичні цілі: від підготовки до засвоєння нового матеріалу до розвитку творчих здібностей і поглиблення знань.

Організація домашніх завдань у початковій школі вимагає врахування низки принципів, які забезпечують ефективність цієї форми самостійної роботи. Одним із ключових принципів є доступність: завдання мають відповідати віковим особливостям учнів та їхнім індивідуальним можливостям.

Зміст домашніх завдань повинен бути не лише корисним, але й цікавим, стимулюючи пізнавальну активність дитини. Завдання, що вимагають творчого підходу, дозволяють дітям проявляти власні здібності та інтереси, розвивати логічне мислення та вміння знаходити нестандартні рішення.

Особливо важливою є роль учителя в організації домашніх завдань. Учитель має чітко пояснити мету завдання, допомогти учням зрозуміти його значення, а також надати рекомендації щодо виконання. Водночас учитель повинен уважно слідкувати за тим, щоб завдання не перевантажували дитину і відповідали часу, необхідному для їх виконання [1].

Незважаючи на важливість домашніх завдань, їхня організація часто стикається з певними труднощами. Однією з найпоширеніших проблем є перевантаження учнів. Часто вчителі забувають про те, що в учнів молодших

класів є обмежені фізичні та психологічні ресурси, що може призводити до втрати інтересу до навчання.

Іншою проблемою є недостатня конкретизація завдань. Занадто загальні формулювання, такі як «вивчити тему уроку» або «прочитати текст», не дають дітям чіткого уявлення про те, що саме від них вимагається. Це може викликати плутанину та призводити до механічного виконання завдання без осмислення його змісту.

Нерідко вчителі нехтують необхідністю контролю виконання домашніх завдань. Це може створювати в учнів враження, що їхня робота не має значення, знижувати мотивацію та сприяти формуванню негативного ставлення до навчання.

Батьки відіграють важливу роль у процесі виконання домашніх завдань. Їхня підтримка, допомога у створенні комфортного середовища для навчання, контроль за дотриманням режиму роботи сприяють формуванню в дітей позитивного ставлення до навчання.

Однак надмірне втручання батьків у виконання завдань може мати негативний ефект. Виконуючи завдання за дитину, батьки позбавляють її можливості навчитися самостійності, розв'язувати проблеми та брати відповідальність за свої результати.

Домашні завдання можуть бути найрізноманітнішими за формою і змістом. Усні завдання допомагають учням формувати вміння переказувати, узагальнювати інформацію та відповідати на запитання. Письмові завдання сприяють розвитку грамотності, логічного мислення та аналітичних здібностей [4].

Творчі завдання, такі як створення малюнків, написання казок чи проведення досліджень, дозволяють учням проявляти свою індивідуальність, розвивати фантазію та креативність. Такі завдання сприяють формуванню емоційної стійкості та впевненості у власних силах.

Особливо важливо враховувати різні рівні підготовленості учнів. Диференційовані завдання дають змогу враховувати індивідуальні особливості дітей, забезпечуючи кожному можливість успішного виконання роботи.

Для підвищення ефективності домашніх завдань необхідно вдосконалювати методику їхнього складання. Учителі повинні орієнтуватися на принципи індивідуалізації, забезпечувати чітке формулювання завдань і використовувати сучасні технології для урізноманітнення форм роботи.

Важливим напрямком є залучення інтерактивних методів, таких як використання онлайн-платформ для контролю виконання завдань чи створення інтерактивних вправ. Це сприятиме підвищенню зацікавленості учнів і дасть змогу забезпечити ефективний зворотний зв'язок між учителем і учнем.

Домашні завдання є важливим інструментом у системі навчання початкової школи. Вони забезпечують не лише закріплення знань, але й сприяють формуванню ключових компетентностей, розвитку самостійності та творчих здібностей учнів.

Проте для досягнення максимального ефекту необхідно уникати перевантаження учнів, забезпечувати чіткість завдань і підтримувати мотивацію до їх виконання. Завдяки системному підходу до організації домашніх завдань можна створити сприятливі умови для розвитку гармонійної, самостійної та відповідальної особистості молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Антоник, Д. В. Особливості організації самостійної роботи учнів початкової школи в умовах реформування української системи освіти. *Zbiór raportów naukowych. Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*, 48(10/2019), 25–28. Варшава.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Нова українська школа: poradnik dla wczelity / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Тимченко, О. Т. Самостійна робота як дидактична категорія. *Педагогіка і психологія*, (3-4), 64–68.

Марія Могіш

спеціальність 013 Початкова освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Горват

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Медіакомпетентність є однією з ключових складових сучасної освіти, що зумовлено динамічним розвитком електронного середовища та його впливом на суспільство. У контексті початкової освіти медіакомпетентність виступає основним інструментом формування інформаційної безпеки учнів, розвитку їхньої здатності до критичного мислення та раціонального використання медіа. Формування цих навичок вимагає впровадження цілеспрямованих педагогічних засад, які передбачають інтеграцію медіаосвіти у навчальний процес, співпрацю школи та сім'ї, організацію різноманітних форм роботи, а також поетапний підхід до опанування сучасних цифрових інструментів, таких як веб-квести.

Успішність формування медіакомпетентності значною мірою залежить від готовності педагогів працювати у цій сфері. Учителі початкових класів повинні не лише володіти основами медіаграмотності, але й постійно вдосконалювати свої знання щодо негативних факторів впливу медіа, механізмів формування інтернет-залежності та методів їх профілактики.

Інструментами для підвищення кваліфікації педагогів виступають різноманітні навчальні посібники та онлайн-курси. Зокрема, посібник «Медіаграмотність у початковій школі» пропонує практичні рекомендації для вчителів щодо інтеграції медіаосвіти в навчальний процес [2].

Онлайн-платформи, такі як «Медіадрайвер» та «Verified», надають базову інформацію у сфері медіа та пропонують інтерактивні підходи до вивчення медіаосвітніх тем. За результатами експериментальної роботи, проведеної

протягом 2018–2019 років, було доведено, що такі ресурси ефективно сприяють підготовці педагогів до роботи у сфері медіаосвіти.

Формування медіакомпетентності учнів початкових класів неможливе без узгоджених дій школи та сім'ї. Згідно з дослідженням О. Волошенюк, перехід дитини до шкільного середовища супроводжується розширенням інформаційного впливу, що вимагає особливої уваги до її інформаційної безпеки [1].

У практиці роботи доцільно використовувати традиційні форми співпраці, такі як батьківські збори й індивідуальні консультації, а також інтегрувати інноваційні методи, наприклад, організацію лекцій і семінарів із залученням медіаекспертів. Такий підхід дозволяє не лише підвищити медіаобізнаність батьків, але й забезпечити їхню активну участь у формуванні навичок критичного ставлення до інформації у дітей.

Ефективне впровадження медіаосвіти передбачає використання інтерактивних методів навчання, зокрема проєктної діяльності, рольових ігор, інтегрованих уроків із залученням мультимедійних матеріалів. Практика показує, що молодші школярі найбільш активно сприймають такі форми роботи, як перегляд тематичних відео, виконання інтерактивних вправ, участь у веб-квестах.

Особливого значення набуває інтеграція медіаосвітніх елементів у зміст мовно-літературної освітньої галузі. Використання медіаматеріалів, таких як презентації, відеофільми та інтерактивні ігри, сприяє не лише формуванню медіакомпетентності, але й поглибленню знань учнів із основних навчальних предметів [3].

Формування медіакомпетентності має базуватися на поетапному підході. Як свідчить досвід, початковий етап – організаційно-мотиваційний – є ключовим для залучення учнів до медіаосвітнього процесу. Він передбачає демонстрацію значущості медіа в житті сучасного суспільства, зокрема через інтерактивні заняття.

Другий етап – когнітивний – спрямований на формування базових теоретичних знань про медіа, зокрема про засоби масової інформації, інтернет-ресурси, небезпеки фейкових новин і пропаганди. Практична реалізація отриманих знань відбувається на третьому етапі – діяльнісно-практичному. У цей період учні опановують техніки роботи з інформацією, використовуючи спеціальні інструменти, такі як hotlist, treasure hunt, та самі беруть участь у розробці веб-квестів.

Заключний етап – підсумковий – орієнтований на самостійну діяльність учнів, аналіз їхніх досягнень і корекцію прогалів.

Формування медіакомпетентності учнів початкових класів є багатогранним процесом, який охоплює різні аспекти освітньої діяльності. Вчитель, як основний суб'єкт освітнього впливу, має володіти необхідними знаннями та вміннями, щоб інтегрувати медіаосвітні елементи у навчальні програми. Це вимагає не лише професійної підготовки, а й постійного вдосконалення через самоосвіту та використання спеціалізованих навчальних платформ, таких як «Медіадрайвер» або «Verified».

Співпраця школи та сім'ї є не менш важливим фактором у цьому процесі. Її ефективність визначається здатністю педагогів залучати батьків до вирішення питань інформаційної безпеки та розвитку критичного мислення у дітей. Інтеграція різноманітних форм роботи, від інтерактивних занять до веб-квестів, дозволяє зробити навчальний процес захоплюючим і результативним. Урахування педагогічних умов і поступовий підхід до впровадження медіаосвітніх технологій є запорукою успіху у формуванні свідомих і медіаграмотних громадян.

Список використаних джерел:

1. Волошенюк О. Дидактичні основи формування медіаграмотності в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник. URL: <https://www.schoolife.org.ua/dydaktychni-osnovy-formuvannya-mediagramotnosti-v-uchniv-pochatkovoyi-shkoly-navchalno-metodychnyj-posibnyk/>.
2. Медіаграмотність у початковій школі: Посібник для вчителя. URL: <https://www.pon.org.ua/novyny/6525-medagramotnst-u-pochatkovy-shkol-posbnyk-dlya-vchitelya.html>.
3. Уроки з медіаграмотності для учнів початкової школи. URL: <https://naurok.com.ua/urok-z-mediagramotnosti-dlya-uchniv-pochatkovo-shkoli-21387.html>.

Тетяна Мочан

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

Ганна Губаль

спеціальність 013 Початкова освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПЕДАГОГІЦІ ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ТА СПІВПРАЦІ

Нова українська школа (НУШ) запровадила принципово новий підхід до освіти, де в центрі уваги – розвиток кожної дитини як особистості. Одним із ключових елементів НУШ є педагогіка партнерства. Цей підхід передбачає співпрацю всіх учасників освітнього процесу – вчителів, учнів, батьків, адміністрації школи, вони об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Мета такого партнерства – створити сприятливе середовище для навчання, де кожен відчуває себе цінним і може реалізувати свій потенціал.

Педагогіка партнерства, як система взаємовідносин, заснована на принципах рівності, взаємоповаги, довіри та співробітництва. Вона передбачає:

- активну участь учнів у навчальному процесі: діти не пасивні споживачі інформації, а активні дослідники, які самостійно будують свої знання;

- співпрацю вчителя й учня: вчитель виступає не лише джерелом знань, а й наставником, який допомагає учням розвивати свої здібності; взаємодію вчителя з батьками: батьки є важливими партнерами у вихованні дітей, тому їх залучають до освітнього процесу;

- співпрацю вчителя з адміністрацією: адміністрація створює умови для впровадження інноваційних методів навчання та підтримує ініціативи вчителів.

Педагогіка партнерська є формою соціальної взаємодії, яка будується на принципах рівноправності і автономності суб'єктів, їх взаємній комунікації та

взаємовідповідальності.

Під час професійно-педагогічного спілкування педагога з учасниками освітнього процесу, реалізуються ряд функцій, які спрямовані на створення сприятливого психологічного клімату в системі «вчитель-учень», «учень-учень», «педагог-батьки». Необхідно враховувати, що сучасні школярі – це діти нового покоління, яким властиві висока активність, нестандартність мислення, розвинені інтелектуальні здібності, багата уява, обдарованість і водночас дуже нестійка увага, надзвичайна чутливість і вразливість. Тому їх дратують узвичаєні у сучасних закладах освіти форми міжособистісної взаємодії: нестриманість (часом навіть грубощі), наказовий або підвищений тон розмови, зазвичай негуманний, авторитарний стиль спілкування педагогів, нетерпимість до «інакшості», тощо.

Оптимальне професійно-педагогічне спілкування, співпраця, між учасниками освітнього процесу, створює найкращі умови для розвитку мотивації дітей і творчого характеру навчальної діяльності, для формування особистості школяра, забезпечує сприятливий емоційний клімат навчання (зокрема, перешкоджає виникненню психологічного бар'єру), забезпечує якісне управління соціально-психологічними процесами в учнівському колективі, дозволяє максимально використовувати в навчально-виховному процесі особистісні якості педагога [2, с.30].

Н. Тіхонова, досліджуючи умови та шляхи співпраці між учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства у контексті реформування вітчизняної освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа», значну увагу приділяє питанню спілкування онлайн, як одного із способів взаємодії. Авторка зазначає: «Спілкування між учасниками освітнього процесу може відбуватися також із використанням сучасних технологій: месенджери, групи у соціальних мережах тощо. Практика використання форматів електронного спілкування показує як безсумнівні переваги, так і можливі проблеми таких форматів. До переваг можна віднести оперативність, широке охоплення цільової аудиторії (групи, клас, школа), можливість передавати фотографії, документи,

відео- та аудіо записи» [5, с. 86].

Сьогоднішнє покоління учнів називають інтернет-поколінням, продуктом інформаційної епохи. Швидкі, мобільні, питливі, вони потребують додаткової мотивації до навчання, проблемних і компетентнісних підходів, зв'язку уроку з реальним світом. Нова українська школа вимагає від учителя не тільки дати дітям знання з певної галузі, а й сформувати ті навички, що допоможуть школярам досягти високих результатів у майбутньому, повною мірою реалізувати свій творчий потенціал [1, с. 41].

Оскільки тема партнерства в освіті є надзвичайно актуальною, особливо в контексті Нової української школи, доцільно розглянути інноваційні підходи до навчання, які можуть бути використані для поглиблення розуміння цього поняття як учнями, так і вчителями:

- інтерактивні методи навчання (рольові ігри, проєктна діяльність, дебати, кейси, тощо);
- використання цифрових технологій (онлайн-платформи для співпраці (Google Classroom, Microsoft Teams), веб-квести, відео конференції);
- форми організації навчання (міжпредметні проєкти, майстер-класи, шкільні форуми та конференції);
- робота з батьками (батьківські збори, спільні проєкти, поїздки тощо).

Аналізуючи дослідження Т. Паски, М. Мойсеєнко та І. Шапки, можна зазначити, що сучасні технології відкривають нові горизонти для всебічного розвитку здобувачів освіти та всебічної взаємодії з учасниками освітнього процесу: від доповненої реальності (AR) і віртуальної реальності (VR) до штучного інтелекту (AI) і мобільних додатків. Все це змінює підходи до навчання, мотивує, стимулює до розвитку особистості та робить освітній процес більш ефективним, інтерактивним і доступним [3].

Отже, педагогіка партнерства є ключовим елементом інноваційного навчання в рамках НУШ. Вона сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку кожної дитини, підвищенню якості освіти та підготовці молоді до життя в сучасному світі. Для успішного впровадження педагогіки партнерства

необхідна спільна робота всіх учасників освітнього процесу, підтримка з боку держави та громадськості.

Зауважимо важливі слова видатної Марії Монтесорі: «Будьте готові відгукнутися на слова дитини, яка потребує вас. Завжди прислухайтесь та відповідайте дитині, яка звертається до вас» [4]. Найголовніше для вчителя – залишатися гуманним педагогом для дитини та добрим порадиником для батьків.

Список використаних джерел

1. Інноваційні технології супроводу реалізації базової середньої освіти в умовах реформування НУШ / за заг. ред. В.С. Поуль, А.В. Сазонової. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 108 с.
2. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
3. Паска Т. В., Мойсеєнко І. М., Шапка І. В. Інноваційні підходи до підготовки педагогів для впровадження сучасних освітніх технологій та стимулювання творчості у здобувачів освітніх України. Академічні візії, Випуск 29, 2024. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/948/868/878>
4. Технологія саморозвитку Марії Монтесорі. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/tekh-nolohiia-samorozvytku-marii-montessori-17258.html>
5. Тіхонова Наталія «Однією рукою в долоні не заплещеш, або педагогіка партнерства як запорука успіху». *Дошкільна і початкова освіта*, 2022. С. 83-87

Ганна Товканець

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти

Юлія Сідор

спеціальність 013 Початкова освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасній освіті важливим аспектом є розвиток зв'язного мовлення у молодших школярів. Діти в цьому віці активно освоюють мову, формують навички спілкування та самовираження. Одним із ефективних засобів, що сприяють розвитку цих навичок, є дидактичні ігри. Дана робота має на меті розкрити переваги використання дидактичних ігор у процесі навчання.

Дидактичні ігри – це спеціально організовані види діяльності, які сприяють пізнанню, розвитку та оволодінню знаннями. Вони підвищують мотивацію дітей

до навчання, створюють позитивну атмосферу та сприяють розвитку комунікативних навичок. Ігрова діяльність допомагає дітям не лише засвоїти нові слова та фрази, а й виробити мовленнєві стратегії [1].

Ігри мотивують дітей та роблять навчання більш цікавим. Завдання та ігрові елементи покращують концентрацію і допомагають запам'ятовувати інформацію. Через ігри учні мають можливість практикувати вживання нових слів і фраз у контексті, що допомагає закріпити мовленнєві навички. Ігри сприяють запам'ятовуванню мовних структур та лексики, що є основою для формування зв'язного мовлення. Спільна діяльність під час гри допомагає розвивати комунікативні навички, учні вчаться слухати один одного та висловлювати свої думки. Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) значно розширив можливості використання Інтернету в освіті. Впровадження ІКТ, в тому числі мобільних технологій, удосконалює навчальний процес, підвищує доступність та ефективність освіти і готує молодь до життя в інформаційному суспільстві. Ігрові завдання можуть створювати інтерактивні ситуації, де учні вирішують проблеми, розв'язують загадки, приймають рішення та отримують зворотний зв'язок. Це стимулює їхню критичну думку та творчий підхід до вирішення завдань. Обговорення та аналіз ігрових ситуацій сприяють розвитку критичного мислення. Ігрові технології швидко розвиваються, тому важливо постійно оновлювати і вдосконалювати ігрові ресурси, щоб вони залишалися актуальними та цікавими для учнів [2]. Гра є природним способом пізнання світу для дітей. Вона сприяє розвитку творчого мислення, міжособистісного спілкування та мовленнєвих навичок. Ігри можуть бути адаптовані під різні рівні знань та інтересів учнів. Діти навчаються співпрацювати, ділитися думками та працювати в команді. Участь у дидактичних іграх підвищує активність дітей на уроках, що позитивно впливає на їх мовленнєвий розвиток [3].

Враховуючи комплексний підхід О. Савченко до організації ігрової діяльності, можна виділити кілька ключових етапів, які є необхідними для глибокої інтеграції дидактичних ігор у навчальний контекст.

1. Спонукальний компонент: центральне місце на цьому етапі займає психолого-педагогічний аналіз мотиваційної сфери учнів, включаючи їх потреби, інтереси. Ефективність ігрової діяльності значною мірою залежить від внутрішньої мотивації учасників, їх бажання бути активними учасниками навчального процесу через ігрові методики.

2. Орієнтувальний компонент: під час цього етапу вчитель, виходячи з задалегідь визначених навчальних цілей, селективно підходить до вибору ігрових методів, інструментів та матеріалів.

3. Виконавський компонент: цей етап передбачає безпосереднє занурення учнів у ігровий процес, де вони виконують певні ролі, здійснюють взаємодію та розв'язують задачі, поставлені грою.

4. Контрольно-оцінний компонент: на завершальному етапі педагог проводить моніторинг та оцінювання ігрової діяльності, аналізуючи не лише досягнення конкретних навчальних результатів, а й динаміку групових процесів, індивідуальні успіхи та взаємодію учасників. Оцінка має бути комплексною, враховуючи як когнітивні аспекти, так і емоційно-соціальні компоненти участі учнів [4].

У практиці використання дидактичних ігор важливо вибирати відповідні методики та технології. Наприклад, ігри на розпізнавання емоцій, сюжетні ігри та рольові ігри можуть стати ефективними засобами розвитку зв'язного мовлення. Дослідження показують, що такі ігри стимулюють дітей до активного використання нових лексичних одиниць у мовленні [5,6].

Використання дидактичних ігор є потужним засобом розвитку зв'язного мовлення у молодших школярів. Дидактичні ігри є важливим доповненням до традиційних методів навчання. Вони не просто забезпечують додаткову мотивацію до навчання, але й сприяють поглибленню та усвідомленню знань, умінь і навичок, формуючи при цьому позитивне ставлення до навчального процесу. Одним із ключових виявлених аспектів є те, що ефективність дидактичних ігор значною мірою залежить від компетентності та творчого підходу педагога, який має уміти правильно організувати ігровий процес,

інтегрувати його у загальноосвітню програму та адаптувати до специфіки конкретної дитячої аудиторії. Ігри мають бути цілеспрямованими, мати ясну навчальну мету, відповідати віковим особливостям учнів та сприяти розвитку критичного мислення, творчості, комунікативних навичок та співпраці.

Список використаних джерел:

1. Череватій А. В. «Розвиток розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор». Запоріжжя. 2023.
2. Чертков А. А. Ігрові технології навчання як засіб формування професійної компетентності студентів при вивченні педагогічних дисциплін. Кривий Ріг. КДПУ. 2023. С. 57
3. Коваленко Т. Психологія гри в навчанні молодших школярів. Львів. ЛНУ. 2019.
4. Гришко М. О. Особливості використання дидактичних ігор в початковій школі. Київський університет імені Бориса Грінченка. 2023.
5. Говорун В. Роль ігор у розвитку мовлення учнів. Одеса. ОДУ. 2023.
6. Маленко С. Інноваційні методи в навчанні: дидактичні ігри. Вінниця. ВДПУ. 2024.

Марія Фельбаба

спеціальність 013 Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ПОЗАКЛАСНА ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У наш час науковці значну увагу приділяють можливостям та особливостям позаурочної роботи у здійсненні завдань освітнього процесу в початковій ланці загальноосвітньої школи. Цими питаннями зокрема займаються такі учені і практики, як: О. Ващенко (2007), О. Коркішко (2004), Б. Максимчук (2005), А. Мельник (2014), Н. Москаленко (2009), О. Титунь (2013), О. Хмизова (2010) Л. Юр'єва (2001) та ін. Автори досліджень особливо наголошують на тому, що власне молодший шкільний вік є найбільш сенситивним для формування загалом необхідних для подальшого повсякденного і професійного життя знань, умінь, навичок і зокрема в фізкультурно-оздоровчому напрямі. Але для того, щоб активізувати і розвинути усі закладені в кожную дитину потенційні можливості, необхідно створити в умовах загальноосвітньої школи таке освітнє середовище, яке б відповідало їх віковим інтересам [1].

Сучасні дослідження підтверджують думку про ефективність поєднання ігрової та позакласної діяльності школярів. Учені плідно працюють у напрямі пошуку забезпечення умов проведення ігор в поза навчальний час, їх оптимального використання для вирішення різноманітних навчальних і виховних завдань, винаходу нових ігрових форм. Значні напрацювання у цьому напрямі мають: О. Андрєєва (2012), Н. Вахоніна (2013), З. Діхтяренко (2008), Л. Кривопап (2013), Н. Кудикіна (2004), О. Мальцева (2013), Т. Савельєва (2013), О. Ушаков (2009), А. Фоміна (2005), М. Bartyzel, A. Dencikowska (2008), A. Jurczak (2004), A. Korska (2010), H.Guła-Kubiszewska, I. Nowosad (2010), R. Tomik (2011) та ін. Незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень, присвячених пошуку ефективного використання позанавчального часу молодших школярів у їх фізичному удосконаленні, багато питань цієї складної проблеми залишаються поки що не з'ясованими [1].

Дослідження учених [2; 3; 5; 6; 7] показують, що найбільш успішно і масово така робота відбувається, за умов проведення вільного від навчання часу, у формі гри. Ідеї максимального використання можливостей гри у позакласному середовищі освітніх закладів пропагуються і створеною у 1961 році Міжнародною Асоціацією Гри (International Play Association – IPA), до складу якої входить понад 50 країн світу [4].

Учені виділяють ігри, що цілеспрямовано проводяться зі школярами у позанавчальний час у спеціальні понятійні категорії: «ігрова діяльність у позаурочному освітньому процесі», «позакласна ігрова діяльність».

За своїми цілями та завданнями освітній процес в урочній та позаурочній діяльності не має принципових розбіжностей. Однак у способах реалізації цих завдань можна виділити суттєві особливості. Порівняно з уроками позакласна робота відкриває перед учителями різноманітні можливості для задоволення індивідуальних запитів школярів, врахування їх інтересів і нахилів. Значно зростає роль самого школяра у виборі способів використання вільного часу, в реалізації прагнення до самовиховання та самовдосконалення.

Термінологічне словосполучення «ігрова діяльність» трактується науковцями як «узагальнююче по відношенню до поняття гра» [3], як «різновид активної діяльності» [2] дітей. Загалом *позакласна ігрова діяльність* розуміється як «складова частина освітнього процесу, спрямована на задоволення запитів, інтересів школярів через виховний вплив педагога та включає у себе один із видів активної діяльності дітей, що моделює під час гри відносини» [2, с. 8].

Проведений аналіз наукових підходів [2; 3; 5; 6] до розуміння сутності позакласної ігрової діяльності дав можливість визначити такі особливості цього феномену:

- тісний змістовий взаємозв'язок з процесом навчання, що допомагає школярам швидко адаптуватись до пропонованих занять, дій, завдань;
- наявність нерегламентованої (на відміну від уроку) часової тривалості, як у варіанті збільшення, так і зменшення;
- участь в організації і проведенні значно більшої кількості суб'єктів, ніж під час навчальних занять (педагогічних працівників, членів учнівського самоврядування, батьків, волонтерів, представників громадськості й ін.);
- емоційна насиченість пропонованих видів діяльності, які викликають інтерес, привабливість, бажання виконувати пропоновані завдання;
- спрямованість дій дітей у першу чергу не на результат, а на позитивний процес дії, пізнання, задоволення;
- значний потенціал можливостей опосередкованого формування знань, умінь, навичок, виховання різнобічних особистісних якостей;
- демократичний характер діяльності, що базується на добровільній участі школярів, а тому позбавлений проявів примусу і формалізму;
- ґрунтується на позитивному досвіді дітей, збагачує його;
- домінування ігрового характеру діяльності, радості та задоволення.

Остання із названих ознак, у напрямі нашого дослідження, вимагає більш детального аналізу.

Рухливі ігри мають особливу цінність у розвитку молодших школярів, піднесення рівня їх фізичної підготовленості. Зокрема вони:

- розвивають різноманітні рухи дітей – ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння, перелазіння тощо;
- ставлять дітей в неочікувану ситуацію, чим стимулюють прояв швидкого реагування, переключення рухових дій;
- розвивають спостережливість, орієнтацію в просторі, вміння оцінювати відстань і напрям;
- удосконалюють рухові уміння і навички, ефективність їх застосування;
- залучають дитину до узгодження власних рухів із діями гравців;
- навчають дитину не акцентуватись на власних страхах, долати їх при виконанні складних рухів;
- пропонують різноманітні варіанти повторень рухів в ускладнених формах, створюють передумови для використання рухових умінь і навичок у реальних життєвих умовах;
- розширюють руховий досвід дитини;
- стимулюють удосконалення рухових дій з допомогою змагальних та заохочувальних елементів [2; 7].

Загалом, беручи участь у позакласній ігровій діяльності з фізичного виховання, молодший школяр виконує значний обсяг фізичних вправ з великим внутрішнім бажанням і задоволенням, не зосереджуючись на необхідності їх обов'язкового виконання. Що безумовно слугує хорошим підґрунтям для формування звичок до постійних фізкультурних занять, удосконалення рухової діяльності.

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел (Г. Костюк, В. Крутецький, Г. Люблінська, М. Фіцула та ін.) дав змогу дослідити поняття «гра», «ігрова діяльність», «позакласна діяльність» та теоретично обґрунтувати сутність поняття «*позакласна ігрова діяльність*», яке розглядається як складова частина освітнього процесу, яка спрямована на задоволення запитів, інтересів школярів через виховний вплив педагога та включає у себе один із видів активної діяльності дітей, що моделює під час гри відносини між ними, формує основи

морально-психологічних якостей і властивостей особистості: волі, емоцій, інтелектуальної сфери; сприяє розвитку уваги, уваги, мислення, пам'яті тощо [1].

Список використаних джерел:

1. Грицюк С. А. Позакласна ігрова діяльність як засіб фізичної підготовки молодших школярів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2015. Випуск 5 К(61). С. 68-71.
2. Діхтяренко З.М. Виховання наполегливості молодших школярів у процесі позакласної ігрової діяльності : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.07. Ін-т пробл. виховання АПН України. К., 2008. 20 с.
3. Кудикіна Н.В. Теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. Ін-т педагогіки АПН України. К., 2004. 41 с.
4. International Play Association. URL : [International Play Association \(IPA World\)](http://www.ipa-world.org/)
5. Jurczak Adam. Udział dzieci i młodzieży w pozalekcyjnych i pozaszkolnych formach aktywności ruchowej. *Wychowanie Fizyczne i Sport*. 2004. T. 48. № 4. S. 367-378.
6. Nowosad Inetta. Szkoła jako miejsce organizowania czasu wolnego uczniów : opinie i oczekiwania uczniów klas IV-VI a oferta zajęć pozalekcyjnych szkoły. *Wychowanie na co Dzień*. 2010. № 9. S. 3-7.
7. Szczepankiewicz Donata. Znaczenie gier i zabaw ruchowych w wychowaniu fizycznym / D.Szczepankiewicz, J. Tyczko. URL : <http://www.publikacje.edu.pl/publikacje.php?nr=336>

РОЗДІЛ 7
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Христина Белей

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

Олена Мішкулинець,

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Розвиток креативного мислення у молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної освіти, що передбачено концепцією Нової української школи. У сучасному світі, де швидкі зміни та технологічний прогрес вимагають гнучкості, інноваційного підходу та здатності мислити поза межами традиційного, розвиток творчих здібностей у дітей стає не лише бажаним, а й необхідним. Нова українська школа, орієнтуючись на компетентнісний підхід, створює умови для формування креативності як однієї з ключових компетентностей ХХІ століття [2].

Креативне мислення у молодшому шкільному віці має особливе значення, оскільки цей період є сенситивним для розвитку уяви, творчих здібностей і гнучкості мислення. У цьому віці діти активно досліджують навколишній світ, відкриті до нових ідей і сприйнятливі до стимулів, які формують їхню здатність мислити нестандартно. Креативне мислення передбачає здатність генерувати нові ідеї, знаходити оригінальні шляхи розв'язання проблем, аналізувати та синтезувати інформацію у нових контекстах. Для формування цих умінь важливо створити сприятливе освітнє середовище, яке б стимулювало творчу активність дітей.

В умовах Нової української школи одним із принципів є орієнтація на діяльнісний підхід, який передбачає активну участь учнів в освітньому процесі.

Завдяки цьому підходу реалізуються такі методи і технології навчання, які сприяють розвитку креативного мислення. Серед них можна виокремити проєктне навчання, інтерактивні технології, рольові ігри, моделювання та розв'язання творчих завдань. Ці методи дозволяють створювати ситуації, в яких діти мають можливість проявляти ініціативу, виявляти самостійність і експериментувати. Наприклад, у межах проєктного навчання учні можуть створювати власні казки, моделювати архітектурні конструкції, розробляти екологічні проєкти чи досліджувати культурні традиції свого краю [1].

Особливого значення набуває розвиток уяви як основи креативного мислення. Уява є тим механізмом, який дозволяє дітям моделювати нові ситуації, експериментувати з образами та створювати інноваційні рішення. Для стимулювання уяви в умовах НУШ важливо використовувати завдання, які передбачають створення історій, придумування альтернативних розв'язань до запропонованих проблем або візуалізацію абстрактних понять. Наприклад, уроки літературного читання можуть включати завдання на завершення сюжету твору або придумування продовження історії з несподіваним поворотом подій.

Не менш важливою складовою креативного мислення є здатність до дивергентного мислення, тобто вміння знаходити декілька варіантів розв'язання однієї проблеми. Для розвитку цієї здатності корисними є такі методи, як мозковий штурм, метод асоціацій, використання метафор та аналогій. Наприклад, під час уроків природознавства діти можуть аналізувати способи адаптації тварин до різних умов життя, придумуючи власні приклади та пояснення.

Важливою умовою для розвитку креативного мислення є створення позитивної емоційної атмосфери на уроках. Діти молодшого шкільного віку більш схильні до творчості, коли вони почуваються впевнено і захищено. Тому педагогам слід заохочувати дітей до висловлення власних думок, підтримувати їхню ініціативу та демонструвати інтерес до їхніх ідей. Сприятливе середовище стимулює відкритість, дозволяє уникнути страху помилок і сприяє формуванню внутрішньої мотивації [3].

Крім того, значущим є розвиток міжпредметних зв'язків, які дозволяють розширити межі творчого мислення дітей. Інтегровані уроки, що об'єднують різні галузі знань, стимулюють дітей знаходити несподівані зв'язки між поняттями та створювати нові ідеї. Наприклад, інтеграція мистецтва з природничими науками може надихнути учнів на створення картин, які зображують космос або природні явища, з одночасним вивченням їхніх наукових аспектів.

Роль учителя у розвитку креативного мислення є ключовою. Він має бути не лише наставником, але й фасилітатором, який створює умови для творчої самореалізації дітей. Учитель повинен стимулювати дітей до пошуку нестандартних рішень, допомагати їм усвідомлювати цінність їхніх ідей і сприяти формуванню впевненості у своїх здібностях. Також педагог має бути готовим до використання сучасних технологій, які розширюють можливості для творчої діяльності [4].

Таким чином, розвиток креативного мислення у молодших школярів в умовах Нової української школи є важливим завданням, що потребує комплексного підходу. Створення умов для творчої активності, використання інноваційних методів і технологій, підтримка емоційного комфорту та стимулювання уяви є ключовими складовими цього процесу [5]. Креативне мислення, сформоване у початковій школі, стає основою для подальшого розвитку дитини, її адаптації до викликів сучасного світу і успішної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. С. 14–41.
2. Бондаренко Г. Про формування творчої особистості молодшого школяра засобами слова. Початкова школа. 2015. №9. С. 22–24.
3. Іщук О. Формування креативного мислення молодших школярів засобами дидактичної гри у процесі навчання. *Формування компетентного фахівця в інноваційному освітньому середовищі України*, 2021. С.76-80.
4. Павленко В.В. Особливості розвитку креативного мислення школярів. Креативна педагогіка. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 103–109.

5. Zaporozhchenko T., Shvardak M., Stakhiv L., Kalyta N., Sadova I., Illyash S. A Future Primary School Teacher Competence Building Model through Application of Innovative Technologies. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2022. 14(4). 01-20.

Сергій Бочаров

спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»,
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ВИДУ СПОРТУ, ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ У ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Сьогодні у системі вищої освіти України досить активно впроваджуються нові критерії та вимоги, переважно зорієнтовані на європейську систему підготовки майбутніх фахівців у різних галузях освіти. Так, на фоні активного формування (з 2005 року і по т.ч.) організаційних, нормативних та методичних засад участі України у Болонському процесі, від суб'єктів управління вищою професійною освітою очікується розроблення та впровадження інноваційних змін, реалізації європейських принципів у системі підготовки вищими навчальними закладами фахівців різних спеціальностей, зокрема формування у них відповідних компетентостей.

Не є виключенням в освіті і такий напрям підготовки як "Фізична культура і спорт". Адже спеціаліст в галузі фізичного виховання, це перш за все педагог, керівник або управлінець, що включає ці всі компоненти в одному понятті – тренер. Тобто фахівець, який навчає, направляє та скеровує підопічних у потрібний напрямок для досягнення кінцевої мети. У спорті цією метою є досягнення високих результатів фізичного саморозвитку, витривалості, стійкості, в кінцевому результаті – перемог та звершень.

Аналіз нормативно-правових засад формування саме управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів у системі вищої освіти є важливим, оскільки управлінські компетенції є найнеобхіднішими для ефективної роботи спортивних тренерів. В Україні формування таких компетентностей регулюється рядом законодавчих актів та освітніх стандартів, які охоплюють як загальні питання управління в спорті, так і специфічні вимоги до тренерської діяльності. Основні аспекти, які варто розглянути:

1. Законодавча база –

✓ Закон України "Про вищу освіту" (2014 р.) [1] – основний документ, який регулює освітній процес закладів вищої освіти. Законом визначені принципи підготовки фахівців у різних сферах, у т. ч. і спортивну. Закон акцентує увагу на компетентнісному підході, де важливе місце займає розвиток управлінських компетенцій у студентів, які навчаються за спеціальностями, пов'язаними з фізичною культурою та спортом;

✓ Закон України "Про фізичну культуру і спорт" (1993 р., із змінами станом на 2024 р.) [2] – окреслює вимоги до підготовки спортивних тренерів і підкреслює необхідність наявності у них як професійних, так і управлінських компетенцій. Тренери повинні вміти організовувати тренувальний процес, керувати командою та адміністративними аспектами спортивної діяльності.

✓ Національна рамка кваліфікацій [3] – важливий документ, який описує рівні освіти і кваліфікаційні вимоги до майбутніх фахівців. Для спортивних тренерів передбачені вимоги щодо управлінських навичок, зокрема вміння організовувати процеси, керувати колективами та командою, а також розробляти стратегії розвитку спортсменів.

Основною метою у проведеній роботі є визначення, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності запропонованої у дослідженні – моделі формування управлінської компетентності майбутніх тренерів з виду спорту у системі вищої освіти України.

Отже, об'єктом дослідження є процес формування управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів з виду спорту у системі вищої освіти. Предметом дослідження стали теоретичні та методичні засади системи формування управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів з виду спорту у системі вищої освіти.

Проведене дослідження дозволило довести, що застосування розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх тренерів з виду спорту у системі вищої освіти сприяє підвищенню рівня сформованості компонентів управлінської компетентності у зазначених спеціалістів. Модель є науково-теоретичним структуруванням процесу професійної підготовки, що складається з цільового, змістовного, процесуально-технологічного та результативного компонентів, що включають мету, завдання, методологічні підходи, що конкретизують зміст освіти та їх методичне забезпечення.

З висновків, які можна зробити опираючись на результати нашого дослідження:

3) тренер займає важливу нішу в суспільному житті. Він направляє людину до досягнення вершин своїм словом і власним прикладом. Тренер відповідає за розробку планів тренувань, навчання спортсменів техніці, тактиці та розвитку фізичних якостей, а також за їх моральну та психологічну підготовку. Його навчально-тренувальна робота спрямована на навчання, виховання, вдосконалення майстерності, розвиток функціональних можливостей підопічних. Він націлений на передачу своїм учням знань;

4) управлінська компетентність – це здатність керівника або управлінця ефективно виконувати свої обов'язки, використовуючи необхідні знання, навички, досвід та особисті якості для прийняття рішень і досягнення організаційних цілей. Управлінська компетентність охоплює широкий спектр компетенцій, включаючи стратегічне мислення, планування, лідерство, комунікацію, мотивацію команди, управління змінами та ризиками.

Практичне значення отриманих результатів:

- теоретичні положення та висновки, що містяться в дисертації, дають змогу практично розв'язати проблему формування управлінської компетентності майбутніх спортивних тренерів у системі вищої освіти;
- створена модель формування управлінської компетентності майбутніх тренерів з виду спорту у системі вищої освіти, що описує мету, завдання, підходи, зміст, засоби та методи навчання, педагогічні умови її реалізації, отримані результати та інструментарій їх діагностики, можуть знайти своє практичне застосування в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації тренерів, педагогів з фізичної культури, педагогів додаткової освіти спортивної спрямованості, а також спортивних менеджерів;
- створено передумови для подальших наукових досліджень з проблем формування управлінської компетентності студентів - майбутніх спортивних тренерів.

Список використаних джерел:

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.06.2014р. № 1556-VII (зі змінами станом на 2024 рік). *Офіційний вісник ВРУ*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
2. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII (зі змінами станом на 2024 рік). *Офіційний вісник ВРУ*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету міністрів України від 26.10.2011 №1341 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.12.2023).

Наталія Левандовська
вчитель – логопед,
вчитель – методист
Хмельницький ЗДО №11

ВПРОВАДЖЕННЯ НЕЙРОПІДХОДУ У СУЧАСНІЙ ЛОГОПЕДІЇ

У сучасному світі відмічається різке збільшення кількості дітей, які межують між нормою і патологією, так званий «низьконормативний тип розвитку» [2, с.34]. Вони не мають клінічних діагнозів, але демонструють виражені ознаки дезадаптивної поведінки і труднощів у навчанні. Такі діти складають групу ризику. За даними Департаменту освіти США, за останні 15 років відсоток таких дітей зріс у 3 рази [3, с.183].

Різке збільшення кількості ліворуких дітей відображає наявність 2 фактів: по – перше, це зупинка поголовного переучування неправоруких; по – друге, це «дисгенетичний синдром» [5, с.50], який спостерігається майже у половини дітей і є свідченням патологічного чи компенсаторного типу розвитку мозку.

Характерна для сучасних дітей і нерівномірність розвитку, коли «парціальне відставання одних функцій недостатньо компенсується іншими функціями з більш високим рівнем розвитку» [5, с.182]

На жаль, в сучасному світі гаджетів і технологій наші діти часто позбавлені можливості розвиватися за допомогою постійного спілкування з дорослим, спільного «читання» (перегляду) книг, бесіди за їх змістом; спільних вечірніх ігор за правилами, що формують проживання живих емоцій.

Нейропсихологія дозволяє побудувати грамотну стратегію, виявити причину порушення та надати допомогу у формуванні базових функцій для подальшого навчання дитини.

Засновник нейропсихології А.Р. Лурія ділив мозок на 3 функціональних блоки [1,5]: 1 блок - енергетичний При недорозвиненні цього блоку дитина слабка, швидко стомлюється, гіперактивна, або сповільнена, має різкі зміни настрою. 2 блок - це наше сприймання, обробка і збереження вхідної інформації. При відставанні цього блоку у дитини наявні порушення пам'яті та просторового

орієнтування (в подальшому читання та письма). 3 блок - це програмування, регуляція і контроль за психічною діяльністю, центральний механізм довільної уваги. При несформованості блоку наявні труднощі самоконтролю, дотримання правил і норм поведінки, регідність поведінки.

Згідно цієї системи будується стратегія і тактика нейропсихологічної корекції у дітей. Без стабільного забезпечення парної роботи мозку на базовому сенсомоторному рівні неможлива впорядкована функціональна активність вищих рівнів мозку.

Логопед має включити у свою роботу невроправи, якщо дитина має наступні проблеми: мало повзала, або не повзала зовсім; ходить на пальчиках, пізно почала говорити; гіперактивна чи надто сповільнена; імпульсивна, роздратована, часто конфліктує; швидко втомлюється, часто позіхає при розумовій діяльності; не зразу відгукується і розуміє звернене до неї мовлення; погано запам'ятовує, не може вивчити віршик; пише, малює лівою рукою; дзеркально пише цифри та букви; при читанні «ковтає» закінчення вгадує слова; має затримку формування дрібної моторики; рухає ногами, язиком, коли пише, малює; важко висиджує 15 хвилин на одному місці; неуважна, розсіяна, не доводить справу до кінця; має загальну незграбність у рухах, часто падає.

З погляду нейропсихології, основна стратегія корекційно - розвивального навчання полягає в «вирощуванні» слабкої ланки при опорі на сильні ланки (використання різних аналізаторів з опорою на провідний аналізатор) у процесі спеціально організованої спільної діяльності дитини і логопеда.

Корекція відбувається за трьома напрямками:

- 1) становлення базових вищих психічних функцій;
- 2) розвиток зв'язків міжпівкульної взаємодії;
- 3) стимулювання розвитку усіх когнітивних функцій.

Важливо, що одна і та ж психічна функція формується водночас за допомогою і когнітивної корекції, і рухових методів. Існує подвійна взаємодія між дозріванням мозку і формуванням психічних функцій: для появи функцій

потрібна певна зрілість нервової системи, а з іншого боку, активний розвиваючий вплив на психічну функцію сприяє дозріванню структур мозку.

Як виглядає нейропсихологія у логопедії? Плавне мовлення – це серійна організація рухів. Через складність своєї будови психічна функція ніколи не порушується повністю, завжди залишаються збережені складові. Тому й провідним методом роботи нейропсихології - є метод заміщувального онтогенезу. В основі методу лежить принцип співставлення актуального розвитку дитини з основними етапами формування мозкової організації психічних процесів і наступним відновленням тих ділянок онтогенезу, які з деяких причин не були ефективно освоєні.

Вплив на сенсомоторний рівень з врахуванням загальних закономірностей онтогенезу викликає активний розвиток усіх вищих психічних функцій. Тобто, високоефективними виявляються обхідні методи, спрямовані на перебудову способу виконання функції.

Розвиток зв'язків міжпівкульної взаємодії формує повноцінний обмін інформацією між правою і лівою півкулями мозку, кожна із яких пізнає зовнішній світ по – своєму. Це основа інтелектуального розвитку дитини.

Нейропсихологічна корекція спрямована на стимуляцію розвитку і формування злагодженої, скоординованої діяльності різних структур мозку. За допомогою рухових вправ і розвиваючих ігор стимулюється формування певних компонентів психічної діяльності: регуляція і контроль діяльності, моторні навички, зорове, слухове, просторове сприймання. Вони дозволяють розвинути просторові уявлення дитини, розширити діапазон рухів у різних зонах простору, розвинути координацію, розширити поле зорового сприймання, закріпити формування дрібної моторики.

Нейропсихологічні завдання спрямовані на: міжпівкульну взаємодію, загальну моторику, довільну увагу, базові сенсомоторні навички, графічну діяльність, зорово–моторну координацію, окомоторні операції, різні види пам'яті, просторові уявлення, різні види гнозису, номінативні процеси, вербальну пам'ять, розвиток інтелекту в цілому, регуляторну функцію мовлення.

Які різновиди завдань може використовувати сучасний логопед з метою розвитку цих функцій? Пропоную ряд ігор та вправ з власного досвіду:

– Міжпівкульні дошки, малювання ліній обома руками одночасно, дзеркальне малювання, що сприяє синхронізації обох півкуль головного мозку.

– Кінезіологічні вправи, відтворення різних поз правою і лівою рукою почергово чи одночасно з відкритими і закритими очима.

– Різноманітні нейродоріжки для дрібної і великої моторики за наочною опорою, що передбачають зміну руху, швидке переключення за зразком з /без проміжного руху та у супроводі мовлення.

– Робота з нейролінійкою по відтворенню заданих послідовностей обома руками по типу «продовжи ряд».

– Графічні зорові та слухові диктанти, завдання типу з'єднай крапки за зразком.

– Завдання для засвоєння понять «праворуч - ліворуч», яке починається з маркування лівої руки дитини, засвоєння схеми тіла і переходить із зовнішнього у внутрішній план.

– Тематичні та звукові картки для міжпівкульної взаємодії на пошук однакових зображень обома руками та їх називання. Сприяють розвитку асоціативних зв'язків мозку, вдосконалюють зорове сприймання.

– Ритмічні малюнки - простукати, проплескати, протупати: розвиваємо зорово – слухову увагу, готуємо до відтворення складового контуру слова. А ще ритми є базовою основою розвитку в нашій психіці відчуття часу.

– Окорухові лабіринти - прослідковування за предметом в горизонтальній чи вертикальній площині, закладають основи майбутнього читання і письма.

– Звукові нейровправи, які поєднують зображений послідовно рух і звук (склад, слово), де рухи можна виконувати однією чи обома руками.

– Тактильні дошки, які дають можливість відтворити довгий і короткий звук, закладають основи злитого читання.

– Вправи з використанням слідів, долоньок зі звуками - зовнішніми опорами, в які потрібно потрапити – стримують прояви атаксії у роботі з дизартриками.

– Коректурні таблиці на звуки, як ознака нейродинамічної регуляції, рівня і стабільності мозкової активності, дають уявлення логопеду про концентрацію та переключення уваги, швидкість роботи, працездатність та вольові якості дитини.

– Мовно – рухові малюнкові віршики, чистомовки, скоромовки посилюють запам'ятовування, містять три канали сприймання: зір, слух, рух, прогнозують послідовність відтворення мовного матеріалу.

– Робота з фігурами Поппельрейтера, спрямована на розпізнання контурних, перекреслених, накладних, перевернутих зображень як метод корекційно-розвивального навчання, що суттєво розвиває зоровий гнозис.

– Робота з балансирами як метод мозочкової стимуляції розвиває зорово – моторну взаємодію та координацію. У дітей покращується мовлення, сенсорне сприйняття, увага, пам'ять, мислення, концентрація, постава, дрібна та загальна моторика, поведінка.

– Нейрочитання – читання кольорових слів, зображених в різних напрямках одного типу складової структури слова.

Нейрогімнастика є комплексом тілесно-орієнтованих вправ, що дозволяють через тіло м'яко впливати на мозкові структури. Всі порушення мовленнєвого розвитку мають своє коріння у труднощах в управлінні рухами в цілому, а також у проблемах обробки сигналів вестибулярної системи та порушенні пропріоцептивної чутливості.

Список використаних джерел:

1. Ахутина Т.В., Пылаева Н.М. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход. – СПб.: Питер, 2008, - 320с.
2. Глазман Ж.М. Нейропсихологическая диагностика детей дошкольного возраста: в 3 ч. / Ж.М. Глазман, А.Е. Соболева, Ю.О. Титова.- М.: АЙРИС – пресс, 2020.- 94с.
3. Колганова В.С. Нейропсихологические занятия с детьми: в 2 ч. Ч.1 / Валентина Колганова, Елена Пивоварова, Сергей Колганов, Ирина Фридрих. – М.: АЙРИС – пресс, 2018.- 416с.
4. Коноваленко С.В. Как научиться думать быстрее и запоминать лучше. Практикум по развитию познавательной деятельности – М.: ГНОМ и Д, 2000. – 64с.

5. Семенович А.В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие. – 12 – е изд. – М.:Генезис, 2021. – 474с.

6. Тимошенко Е Нейропсихологические занятия для детей. Серия «Легкий старт» – М.: Издательство «Малыш» – 224с.

Світлана Макаришина
директор Осташковецького ЗДО «Дзвіночок»
Чорноострівської ОТГ
Хмельницького району Хмельницької області

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ГРИ

Мовленнєвий розвиток дитини – це головний інструмент, за допомогою якого вона встановлює контакт з навколишнім світом та завдяки якому відбувається соціалізація. Мовленнєва компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, яка формується у дошкільному дитинстві [2, с. 8].

Проблема розвитку мовлення була і залишається предметом багатьох досліджень, які висвітлювали його значення в процесі спілкування дитини з іншими, у розвитку психічних процесів, репродуктивного мислення, під час спілкування з оточуючими тощо [3, с. 216].

Актуальність проблеми формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку обумовлюється Базовим компонентом дошкільної освіти, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту».

Згідно Базового компоненту дошкільної освіти України, мовленнєва діяльність дошкільника визначається відповідною віку мовленнєвою та мовною зрілістю, рівнем оволодіння елементами грамоти, сформованістю ставлення до використання слова у взаєминах з дорослими та дітьми, розвиненістю комунікативних здібностей.

Освітній напрям «Мовлення дитини» передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у

різних життєвих ситуаціях. Оволодіння мовою як засобом пізнання і способом спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства [1, с. 18].

Розвиток мовлення дошкільників відбувається в процесі формування комунікативно-мовленнєвої діяльності. Її зміст пов'язаний з розвитком когнітивно-комунікативної, орієнтувально-планувальної, організаційно-комунікативної, мовленнєвої, комунікативно-діяльнісної компетентностей.

Мовленнєва компетентність як складова мовленнєвої діяльності, забезпечує вміння дитини підтримувати взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, забезпечувати взаєморозуміння з дорослими та однолітками, формувати комунікативні здібності, самовиражатися, розвивати соціальне мовлення (вміння презентувати себе оточуючим, виражати особисту позицію по відношенню до інших тощо) [5, с. 114].

Мовленнєва компетентність – це вміння адекватно та доречно користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності [1, с. 18].

Комунікативна компетентність – це здатність особистості встановлювати, застосовувати і підтримувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії та необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь і навичок роботи в групі, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають вміння змінювати його глибину, розуміти і бути зрозумілим для партнера у процесі комунікативної взаємодії [4, с. 32].

Першочерговим засобом, який забезпечує розв'язання завдань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку була і є гра, як така, що забезпечує всебічне вирішення завдань освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Гра – це основний вид діяльності дошкільника. Більшу частину свого часу діти цього віку проводять граючи, причому за роки дошкільного дитинства, від трьох до шести років, малюки в іграх проходять досить значний шлях розвитку.

Мовні ігри допомагають ефективно розвивати фонематичний слух, закріплювати правильну вимову, виховувати плавність мовлення, тренувати мовне дихання та м'язи органів ротової порожнини. Під час них уточнюються і закріплюються поняття та уявлення дітей, розвивається їх творча уява, мислення, мовлення. Активне використання ігор сприяє швидшому і легшому засвоєнню дитиною нового матеріалу, опануванню знаннями та навичками.

Гра – один з найкращих засобів розвитку мовлення і мислення дітей. Вона сприяє формуванню у них почуття радості, задоволення, що є важливими засобами, які покликані стимулювати сприйняття мови і продукують самостійну мовленнєву активність. Обігравання іграшок дуже допомагає розвивати мовлення і мислення дітей дошкільного віку, коли їм пропонують іграшку для самостійної гри й демонструють, як нею грати. Такі організовані ігри, супроводжувані розмовою, перетворюються у своєрідні спектаклі, що сприяють розвитку мовлення дитини.

Для того, щоб дошкільники могли реалізувати свої творчі можливості і діяти узгоджено, необхідне оволодіння більш складним варіантом побудови гри – спільним сюжетним складанням. Воно включає вміння дитини будувати нові послідовності подій, що охоплюють різноманітний тематичний зміст, і, при цьому, бути орієнтованим на партнерів-однолітків: пояснювати їм, яку подію вони хотіли б розгорнути в наступний момент гри, дослухатися до думки інших; вміння комбінувати запропоновані дитиною і іншими учасниками події в загальному сюжеті в процесі гри.

Ефективним засобом формування мовленнєвої та комунікативної компетентності є спільна гра-вигадкування дорослого з дітьми. Вона дозволяє педагогу, будучи партнером, ненав'язливо і невимушено стимулювати їх до комбінування та узгодження різноманітних сюжетних подій, причому придумування і розгортання загального сюжету замасковано для дітей предметними і рольовими діями, відкривається для них по новому. Звісно, така гра для молодших дошкільників доступна лише у вигляді спільної діяльності з дорослим. У своїй самостійній грі діти знову повертаються до дій з іграшками,

до ролей, але засвоєння вміння разом придумувати нові сюжети дозволяють їм більш повно і узгоджено реалізовувати ігровий задум [6].

Правильна організація предметно-ігрового середовища передбачає виконання педагогом програмового завдання – розвитку мовлення в ігровій діяльності. Вміння вихователя спостерігати за дітьми дає матеріал для роздумів, формує вміння розуміти ігрові задуми, переживання та планувати ігрову діяльність з дошкільниками.

Вплив дорослого на вибір гри, ігрові дії полягає в тому, що він підтримує дитячий інтерес, розвиває ініціативу, привчає замислюватися над сюжетом, темою, спонукає до самостійного вибору найбільш цікавої гри. Якщо інтерес починає згасати, дорослий урізноманітнює її новими персонажами або ігровими діями. Участь педагога в ігровій діяльності зближує його з дітьми, що дозволяє успішно реалізовувати поставлені завдання [5, с. 67].

Отже, своєчасне і повноцінне формування мовлення в дошкільному віці – одна з основних умов розвитку дитини у її подальшому успішному навчанні в школі. Дорослі мають пам'ятати, що чим багатше і правильніше мовлення, тим легше висловлювати свої думки, засвоювати шкільний матеріал, тим кращі взаємини з дорослими та однолітками.

Сформована мовленнєва компетентність дошкільника дозволяє йому швидко адаптуватись до умов шкільного навчання, нових програмових вимог щодо засвоєння норм і правил мови, мовленнєвих дій, потрібних для опанування мовленнєвими вміннями.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ. 2021. 38 с.
2. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2012. 304 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років / А. М. Богуш. К.: Вид. Дім «Слово». 2010. 250 с.
4. Лист Міністерства освіти і науки України від 16.03.2021 року №1/9-148 «Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 15.10.2024)
5. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль. 2010. 152 с.

6. Стукалова Т. Сучасні підходи до формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку. Дата публікації: червень 14, 2021: URL: <https://genezum.org/library/suchasni-pidhody-do-formuvannyamovlennevoi-kompetentnosti-doshkilnykiv> (дата звернення: 04.10.2024)

Мицька Анастасія

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Олена Добош

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

БЕЗПЕЧНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР В ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Війна має суттєвий негативний вплив на організацію освітнього процесу, що обумовлює необхідність гнучких змін у функціонуванні освітньої системи на період воєнного стану. Освітній процес зазнав змін не лише в змісті й формах дошкільної освіти, а й в умовах організації з огляду на безпекову ситуацію. Першочерговим завданням стало забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу.

Організація освітнього процесу визначається рівнем безпекової ситуації в кожному населеному пункті. Рішення щодо відновлення роботи та формату діяльності закладів дошкільної освіти (ЗДО) приймають місцеві органи влади та військові адміністрації. Вони створюють спеціальні комісії для обстеження закладів освіти на предмет їх готовності до роботи в умовах забезпечення безпеки для учасників освітнього процесу.

Згідно з Положенням про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в закладах освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669 (зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 23.01.2018 за № 100/31552), відповідальність за створення безпечних умов у ЗДО покладена на керівника закладу [5].

Проведення освітнього процесу в очному форматі заборонено за наявності шкідливих або небезпечних умов.

Важливим кроком стало ухвалення Кабінетом Міністрів України 7 квітня 2023 року Концепції безпеки закладів освіти (далі — Концепція).

Головною метою цього документу є забезпечення рівних, належних і безпечних умов для здобуття освіти та педагогічної діяльності. Впровадження Концепції в закладах дошкільної освіти дозволить педагогічним колективам: [1]

- розробити стратегію створення безпечного освітнього середовища;
- впровадити чіткі алгоритми дій у разі виникнення небезпеки;
- організувати навчання педагогів і дітей щодо правильних дій у різних ситуаціях;
- забезпечити комфортне перебування учасників освітнього процесу в укриттях та захисних спорудах;
- запобігти проявам фізичного та психологічного насильства;
- дотримуватись прав і норм фізичної, інформаційної та психо-соціальної безпеки.

Показниками готовності закладів дошкільної освіти до літньої оздоровчої кампанії та нового 2023/2024 навчального року в умовах воєнного стану з точки зору безпеки учасників освітнього процесу є:

- обов'язкова наявність укриття, що відповідає вимогам ДСНС;
- систематизований порядок оповіщення учасників освітнього процесу про небезпеку;
- чіткі інструкції для персоналу щодо реагування на небезпечні ситуації, загрози та план евакуації;
- апробована система навчання та тренувань персоналу з дій в екстремальних ситуаціях і надання домедичної допомоги всім учасникам освітнього процесу;
- забезпечення безпечної території та впровадження профілактичних заходів щодо мінної безпеки;
- оздоровча спрямованість освітнього процесу [2].

Укриття в ЗДО — це спеціально підготовлене приміщення в будівлі або на території закладу, яке забезпечує захист для дітей та персоналу під час фізичної небезпеки. Воно повинно пройти відповідну експертизу, відповідати нормативним вимогам, враховувати вікові особливості дітей дошкільного віку та бути забезпеченим необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами. У нових соціальних умовах укриття є важливою складовою освітнього середовища ЗДО. Його облаштуванням займається засновник закладу, а використання укриття погоджується спеціальною комісією.

Загальні вимоги до організації укриття в закладах освіти викладені в рекомендаціях Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), зокрема у листі від 14.06.2022 р. № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти».

Звертаємо увагу на особливості організації укриття в закладах дошкільної освіти. При облаштуванні укриття важливо враховувати першочергову безпеку та комфорт дітей дошкільного віку. Більшість укриттів в ЗДО розташовуються в підвальних приміщеннях, які раніше не використовувались для перебування дітей, тому вони потребують підготовки, ремонтних робіт і перепланування згідно з вимогами ДСНС. Важливо вибрати світлі відтінки фарби для стін, що дозволить зробити приміщення яскравішим і створить приємну атмосферу. Для підвищення настрою дітей доцільно використовувати художнє оформлення та декорування стін. Також необхідно продумати систему освітлення з різними варіантами включення.

Основні вимоги до організації внутрішнього облаштування укриття в ЗДО включають відповідність загальним вимогам ДСНС, наявність місць для відпочинку дітей, ігрових і розвивальних зон, інформативність і змістовність, відповідність віковим особливостям дітей. Укриття має сприяти розвитку когнітивних, емоційно-ціннісних та діяльнісно-поведінкових навичок. Дидактичне обладнання має включати технічні засоби навчання, дидактичні та настільно-друковані ігри, різні театри, шахи, шашки, набори для малювання та виготовлення виробів з паперу, природного матеріалу та інших ресурсів [4].

Обов'язковою умовою перебування дітей в укриттях є продуманий змістовий контент роботи та різноманітні активності, які допоможуть знизити рівень стресу, заспокоїтись, ефективно провести цей час і не зупинити освітній процес.

Цьому сприяє відповідне обладнання, вибір іграшок та атрибутів. Особливу увагу слід приділяти психологічному супроводу учасників освітнього процесу.

Підготовка дітей та персоналу ЗДО до перебування в захисній споруді або укритті розпочинається з ознайомлення з місцем його розташування, правилами поведінки під час переміщення до укриття та під час перебування в ньому. Для цього в закладі розробляється план реагування на надзвичайні ситуації або спеціальна інструкція.

До укриття слід направлятись після оголошення сигналу тривоги (який може бути переданий через сирени, гудки підприємств, гучномовці на вулицях, телебачення та радіо, сповіщення через мобільні додатки тощо).

На території закладу та в приміщенні повинні бути встановлені покажчики напрямку руху для забезпечення швидкої та безпечної евакуації.

Керівник ЗДО призначає відповідальну особу серед працівників, яка організовує евакуацію дітей і персоналу, попереджає паніку та супроводжує учасників освітнього процесу під час переміщення в укриття [3].

Також призначаються особи, які після евакуації перевіряють територію закладу на наявність усіх учасників освітнього процесу поза межами захисної споруди, і тільки після цієї перевірки прямують до укриття.

Особливу увагу необхідно приділити підготовці дітей до переміщення в укриття. Старших дошкільників слід доступно пояснити, що таке повітряна тривога, чому люди йдуть в укриття і чому це важливо. В цьому можуть допомогти казки та мультфільми. Під час збору для переміщення в укриття корисною буде пісня-руханка «Крокуй до укриття».

Для дітей молодшого та середнього віку можна запропонувати цікаві ігри, такі як «Шукаємо їжачка», «Таємна кімната», «Таємнича печера», «Країна казок», «В гості до казки» тощо.

У разі раптової загрози для життя та здоров'я учасників освітнього процесу, коли оповіщення не було здійснено і учасники не встигли дістатися до укриття, тимчасовими сховищами можуть бути безпечні локації. Це окремі приміщення на території закладу або в його будівлі, які можуть захистити від наслідків різних фізичних небезпек, таких як уламки скла, цегли тощо.

Таким чином, безпека життя і здоров'я учасників освітнього процесу в складних умовах сьогодення є пріоритетом. Досягнення безпеки відбувається через забезпечення спеціальних умов у закладі дошкільної освіти, що:

- запобігають будь яким видам небезпеки всіх учасників освітнього процесу;
- забезпечують захищеність від негативних впливів;
- створюють комфортні умови для життя і розвитку особистості.

Чітке розуміння учасниками освітнього процесу алгоритму дій під час загрози та надзвичайних ситуацій сприятиме ефективному подоланню кризових ситуацій і зменшенню їх негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Безпека дитини в довіллі. Дошкільне виховання, 2013. № 4. С. 4–6.
2. Вітвіцька А. Я., Бригадир М. Б. Як говорити з дітьми про війну, смерть і втрату.
3. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : Лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 № 1/3737-2 Міністерство освіти і науки України. URL: <https://griml.com/fHCit>
4. Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної сфери сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи. Матеріали конференції. Тернопіль, 2022. С. 130-133. URL: <https://griml.com/GRhXk>
5. Формування безпечного освітнього простору закладу освіти в діяльності працівників психологічної служби / авт. кол: В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов, І. І. Ткачук; за наук. ред. Н. В.Лунченко, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. 111 с.

Антоніна Микуліна

старший викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
Мукачівський державний університет,

Яна Арделан

спеціальність 012 Дошкільна освіти
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

Наталія Бобрушко

спеціальність 012 Дошкільна освіти
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ

МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Мова – одна з основних ліній розвитку дитини. Рідна мова допомагає дитині увійти в наш світ, відкриває широкі можливості для спілкування з дорослими та дітьми. За допомогою мови малюк пізнає світ, висловлює свої думки та погляди. Нормальний мовний розвиток необхідний дитині для успішного навчання у школі.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку завжди перебувала в центрі уваги науковців і практиків. У зв'язку з прийняттям нової редакції Базового компонента дошкільної освіти перед педагогами в зазначеному аспекті постають нові завдання, зокрема освітня лінія «Мовлення дитини» завершується узагальненим визначенням результатом освітньої роботи – сформованістю усіх видів комунікативної компетенції дошкільника: фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної, монологічної, мовленнєвої [1, с. 12].

Дитина повинна опанувати мовленнєву діяльність, мовну комунікацію, що здійснюється різними формами мовлення (діалогом, монологом) за допомогою слухання та говоріння.

Навчання дітей дошкільного віку української мови в дошкільному закладі є однією з форм організації їхньої діяльності. Це специфічна діяльність, що відбувається на мовленнєвому рівні під час організованих навчальних занять, у мовленнєвих ігрових ситуаціях, тобто в навчально-мовленнєвій діяльності.

У ході навчально-мовленнєвої діяльності в дітей формуються культура мовлення, мовленнєві навички та вміння.

Мовленнєві навички – це автоматизовані дії з мовним матеріалом (лексичним, фонетичним, граматичним) як у процесі слухання, так і у процесі говоріння [2, с.63].

Мовленнєві вміння формуються на основі застосування педагогом мовних моделей, мовленнєвих зразків, інструкцій спочатку в супроводі наочності, зовнішнього опертя, а потім у внутрішньому плані.

Ефективність формування мовленнєвих навичок і вмінь у дітей дошкільного віку залежить від питомої ваги емоційного фактору в навчальній діяльності, бездоганній правильності українського мовлення вихователя, адекватної методики навчання [2, с.64].

У розвитку мовлення дошкільників важливий не лише сам процес, а й правильне оцінювання його результатів. Аби проаналізувати рівень розвитку культури мовлення дітей старшого дошкільного віку, доцільно провести їх діагностику.

Діагностика для виявлення рівня мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є важливим етапом роботи педагогів у закладах дошкільної освіти. Вона допомагає оцінити мовні навички дитини, виявити можливі проблеми у розвитку мовлення та визначити оптимальні стратегії для їх подолання. Зокрема, такі методи діагностики застосовуються для визначення мовленнєвого розвитку дітей у дошкільних навчальних закладах.

Мета діагностики – визначити вихідний рівень культури мовлення кожної дитини та групи в цілому на початок навчального року та на кінець всього навчання загалом; визначити результативність роботи з мовленнєвого розвитку. Ця діагностика може використовуватися як педагогами ЗДО, так і педагогами додаткової освіти, які працюють з дошкільнятами [3, с. 35].

Діагностика мовного розвитку проводиться за допомогою різноманітних методик і психологічних тестів, які дозволяють комплексно оцінити стан мовлення дитини. Найпоширеніші методики включають:

- Спостереження за мовленнєвою поведінкою дитини: оцінка спонтанного мовлення у різних ситуаціях, взаємодії з дорослими та однолітками.

- Анкетування та інтерв'ю з батьками: збір інформації про особливості розвитку мовлення вдома, перші ознаки появи мовних труднощів.

- Тестові завдання для дітей: спеціально розроблені завдання для оцінки фонематичного слуху, словникового запасу, граматичних навичок, розуміння мовлення.

- Ігрові методики: використання ігор для оцінки мовленнєвих навичок, таких як опис предметів, побудова простих розповідей [3, с. 37].

Методика виявлення окремих сторін культури мовлення дітей. проводиться у формі: спостереження; діагностики досягнень дітьми запланованих результатів. Як провідний метод педагогічних вимірювань застосовується метод спостереження за процесом розвитку дитини. Для організації результатів навчання використовується таблиця показників, критеріїв та термінів проведення контролю. Показники освоєння спеціальних знань, умінь навичок відстежуються під час проведення поточного та підсумкового контролю, у результаті виконання діагностичних завдань виявлення якісного рівня знань. Результати діагностичних процедур (результати спостереження, результати анкетування, практичних завдань, бесід) фіксуються у групові картки обліку результатів навчання, які дозволяють вести поетапну систему контролю за навчанням дітей та відслідковувати динаміку освітніх результатів дитини, починаючи з першої взаємодії з педагогом [3, с. 43].

Діагностування дітей проводиться на основі діагностичних методик з обстеження різних сторін мовлення дітей дошкільного віку, рекомендовані Струніною О.М., Гризиком Т.І. За результатами діагностики виявляються 4 рівня розвитку мови дітей: високий, середній, нижчий за середній, низький. Дані рівні сформованості мови дітей здатні найповніше відобразити набір знань, умінь і навичок, які має набути дитина в результаті освоєння освітньої програми [4, с.3].

Аналіз розвитку культури мовлення здійснюється за критеріями:

1. *Критерії діагностики словникового запасу:* рівень сформованості словникового запасу; предметний словник (володіння узагальнюючими словами, розуміння частин предметів); розуміння смислових відтінків значень дієслів, утворених афіксальним способом (за допомогою приставок, що надають словам різні відтінки); уміння підбирати слова, що позначають якість дії; словник ознак; розуміння ознак предмета, виявлення розуміння відтінків значень синонімів прикметників, виявлення розуміння переносного значення прикметників.

2. *Критерії діагностики звукової культури мови:* уміння виділяти певний голосний/згодний звук із низки запропонованих звуків; визначення послідовності звуків у слові; визначення– приголосного/голосного звуку у слові; визначення місця звуку у слові (початок, середина, кінець); уміння диференціювати звуки близькі до звучання; сформованість слухової уваги, сприйняття та вміння відтворювати складові ряди у заданій послідовності; уміння ізольовано вимовляти слова різної складової структури; уміння повторити слова, зберігаючи правильність складової структури; уміння диференціювати слова, близькі до звучання; сформованість слухової уваги, сприйняття та вміння правильно відтворити пропоновані слова у заданій послідовності; сформованість вміння вимовляти слова різної складової структури у реченнях; перевірка рівня сформованості фонематичного слуху та вміння виконувати звуковий аналіз слова.

3. *Критерії діагностики граматичного ладу мови:* розуміння та використання простих та складних прийменників; уміння утворювати іменники в однині та у множині; утворювати іменники множини в називному та родовому відмінку; сформованість вміння утворювати іменники зі зменшувально-пестливим суфіксом; перевірка рівня узгодженості іменників з числівниками; уміння узгоджувати – іменники з прикметниками; виявлення вміння узгоджувати у мові займенники та дієслова; сформованість правильного вживання відмінкових форм іменників; узгоджувати числівники з іменником.

4. *Критерії діагностики зв'язного мовлення*: уміння описувати предмет (картину, іграшку); уміння використовувати під час опису предметів/іграшок слова, що позначають суттєві ознаки; уміння скласти опис без наочності; уміння скласти розповідь з картини, серії картин, з особистого досвіду; використання мнемотаблиць при описі предметів (іграшок), складанні оповідань; уміння переказувати. Працюючи з дітьми слід пам'ятати принцип поступового просування у розвитку особистості. У цьому успіхи, досягнення дитини порівнюються не зі стандартом, як у основному освіті, і з вихідними можливостями [4, с.5].

Отже, ефективність формування культури мовлення у дітей дошкільного віку залежить від правильної діагностики рівня розвитку їх мовленнєвої діяльності, використання адекватної методики та різних форм навчання.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки № 33 від 12.01.2021. Київ, 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Аніщук А. М. Культура мовлення та виразне читання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності "Дошкільна освіта". Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 134 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дошкільника від народження до семи років : монографія. К. : Слово, 2004. 376 с.
4. Соботович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку *Дефектологія*. 2003. №2. С. 2 –11.

Лілія Онофрійчук,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Наталія Барчук,
директор Хмельницького
закладу дошкільної освіти № 1 «Капітошка»

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Проблема збереження психічного здоров'я є особливо актуальною в період військового стану в Україні, коли кількість стресогенних чинників у професійній діяльності зростає. Здатність справлятися з повсякденними стресами є важливою складовою психічного здоров'я особистості в умовах війни. Турботу про власне ментальне здоров'я не можна відкласти на потім. Особливо це стосується людей, професійні обов'язки включають взаємодію з іншими людьми.

Згідно з визначенням ВООЗ, ментальне здоров'я – це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя [4, с. 7].

Ментальне здоров'я – це не лише відсутність розладів, а й наявність внутрішніх ресурсів для активного жити, реалізації власних здібностей, бажання працювати, піклуватися про інших, пам'ятаючи й про себе. Вихователь є опорою для дітей та батьків своїх вихованців, а тому повинен піклуватися про власний психологічний стан. Ментальне здоров'я вихователя є важливою умовою його самореалізації, розвитку творчого потенціалу, успішної реалізації професійних функцій.

До основних показників ментального здоров'я вихователя О. Загородня відносить: емоційну стійкість, що передбачає здатність зберігати спокій і врівноваженість у складних ситуаціях, які часто виникають у роботі з дітьми; стресостійкість – здатність протистояти стресовим факторам і швидко відновлюватися після емоційних навантажень; позитивне ставлення до роботи –

зацікавленість у професії, відчуття власної значущості та корисності; розвинені комунікативні навички – здатність налагоджувати взаємодію з дітьми, батьками та колегами, вибудовувати довірливі відносини; самоусвідомлення – розуміння своїх сильних і слабких сторін, потреб і цінностей; здатність до саморегуляції – вміння керувати своїми емоціями, думками і поведінкою; почуття гумору – здатність бачити смішне в життєвих ситуаціях і використовувати гумор як засіб розрядки; бажання до саморозвитку – постійна робота над собою, прагнення до професійного зростання [3, с. 125].

Вихователі щодня стикаються з викликами, які можуть негативно вплинути на їхнє ментальне здоров'я. Від потреб дітей до вимог батьків і адміністрації – усі ці фактори можуть створити значні навантаження. Важливо усвідомлювати, що вихователі не тільки навчають дітей, але й формують їхнє емоційне та соціальне середовище, що вимагає від них постійної уваги та емоційних зусиль. Ментальне здоров'я допомагає вихователю боротися з стресом, вчитися та працювати, реалізовувати власні здібності та є частиною загального фізичного стану як педагога, так і дітей.

Професія педагога ставить доволі високі вимоги щодо здоров'я фахівця, особливо психологічного. Діяльність вихователя передбачає значне нервово навантаження та вимагає від нього емоційної рівноваженості, витримки, швидкості реакції, що відображається на здоров'ї. Серед чинників, які впливають на порушення ментального здоров'я виокремлюють: тривалість робочого дня, висока емоційна напруга, особиста відповідальність за життя та здоров'я дошкільників та результати освітнього процесу. Традиційно супутниками педагогічної діяльності є дратівливість, тривожність, надмірна схвильованість, почуття безнадійності, невпевненості, постійне переживання, почуття провини за щось невиконане, що позначається на здоров'ї фахівця.

Порушення ментального здоров'я призводить до деформації особистості педагога, появи синдрому професійного вигорання та безпосередньо впливає на всіх учасників освітнього процесу на різних рівнях: інформаційному, емоційному, психологічному, виховному.

С. Тітаренко стверджує, що висока емоційна напруженість педагогічної праці зумовлюється наявністю великої кількості чинників стресу: високий динамізм, брак часу, робочі перевантаження, складність педагогічних ситуацій, що виникають, соціальна оцінка, необхідність здійснення частих та інтенсивних контактів, взаємодія з різними соціальними групами тощо [8, с. 178].

Вплинути на покращення ментального здоров'я можливо через розвиток резильєнтності або психологічної стійкості вихователя закладу дошкільної освіти (ЗДО).

В основі резильєнтності лежить оптимальний рівень звичок, що забезпечує оптимальне функціональне мозку та фізичного здоров'я, які включають здоровий сон, регулярні фізичні вправи, раціональне харчування, обмежений вплив на організм шкідливих речовин.

На думку, Т. Кириленко, показником емоційної стійкості є відсутність пригнічення, розгубленості та почуття страху, зберігання оптимістичного настрою [5]. Коли вихователь відчуває стрес або виснаження, він не може бути здатним ефективно взаємодіяти з дітьми або надавати підтримку, необхідну для їхнього розвитку. Це, своєю чергою, може вплинути на здійснення освітнього процесу і емоційний клімат у групі. Діти, які відчувають нестабільність у поведінці вихователя, можуть стати тривожними, що ускладнює їхню адаптацію до ЗДО.

Вихователі з міцним психічним здоров'ям, навпаки, можуть бути прикладом для дітей, демонструючи, як можна справлятися зі стресами, висловлювати емоції та розвивати соціальні навички. Вони вміють створювати позитивну атмосферу, де діти відчувають себе в безпеці, що сприяє їхньому емоційному та соціальному розвитку. Такі педагоги можуть також активно залучати дітей до різноманітних активностей, які будуть формувати у них впевненість у собі та навички командної роботи.

Як зазначає О. Вільхова надмірне робоче навантаження, необхідність постійної підготовки до занять, бюрократичні процедури обмежують час для відновлення сил і особистісного зростання [1, с. 162].

Плануючи свій робочий день вихователь має виокремлювати час для емоційного відпочинку та для себе, щоб розслабитися, змінити фокус, віднайти рівновагу. Заняття приємними, корисними видами діяльності (хобі, йога, легкі вправи вдома, прогулянки на свіжому повітрі) може позитивно вплинути на ментальне здоров'я, надати когнітивні переваги. Креативність покращує самопочуття, знижує рівень стресу, активізує різні ділянки мозку.

Для укріплення впевненості та позитивного світосприймання корисно оволодіти принципами і технікою позитивного мислення, яке допомагає свідомо контролює і не дозволяє укорінюватися негативним думкам, емоціям (запобігає конкретними діями виникненню негативних емоцій). Вона вірить у себе, вірить у кінцевий успіх, залишається за будь-яких обставин оптимістом.

Важливо не тільки вміти справлятися з негативними емоціями, але й активно шукати способи для їх зменшення, вчитися фокусувати свою увагу на пріоритетних завданнях, визначати короткострокові та довгострокові цілі, що підвищують мотивацію діяльності та зменшують невиправдані емоційні витрати. Наприклад, вихователі можуть організувати короткі перерви протягом дня, щоб відновити свої сили і зосередитися на дихальних вправах або легкій фізичній активності.

Як доводять І. Коцан, Г. Ложкіна та ін. регулярна фізична активність дозволить знизити рівень стресу, практика уважності та медитації для покращення емоційного благополуччя, соціальна підтримка від колег, родини та друзів для емоційного підкріплення. Кожен з цих факторів може допомогти вихователю зберегти ясність розуму, зменшити тривогу та підвищити здатність до адаптації в складних умовах [5]. Крім того, важливо, щоб вихователі мали можливість поділитися своїми переживаннями з іншими професіоналами, що може стати кількістю елементів підтримки та обміну досвідом. Це лише зменшує відчуття ізоляції, але й сприяє розвитку колективної культури, де кожен відчуває, що його проблеми важливі та заслуговують на увагу.

Турботу про себе потрібно розпочинати із найпростішого – задоволення базових потреб: достатня кількість відпочинку, повноцінний сон, збалансоване

харчування, питний режим, фізична та ресурсна активність.

Використовуючи методи саморегуляції для управління своїми емоціями, поведінкою та фізіологічними реакціями вихователь може усунути або зменшити стресовий стан, емоційну напругу, допомогти собі почуватися краще.

До таких методів можна віднести:

- антистресове дихання – це техніка, яка використовується дорослими, які перебувають у стані стресу та тривоги, для уповільнення свого дихання й, відповідно, заспокоєння;

- медитацію – ефективний метод психічної свідомої саморегуляції, який дозволяє досягти значної концентрації на об'єктах уваги (образ почуттєвої уяви) або навпаки, досягти повного розсіювання уваги;

- релаксацію – процес зниження тону м'язів людини, що супроводжується внутрішнім станом спокою людини та зняттям нервового напруження в цілому;

- кінезіологію – здоров'язберігаюча технологія, що допомагає зняти емоційне та фізичне напруження, забезпечити синхронізацію роботи півкуль мозку, покращення зорово-моторної координації, сформувати просторове орієнтування, стимулювати інтелектуальний розвиток тощо;

- фізичні вправи (аеробні вправи – біг, плавання, їзда на велосипеді допомагають зняти стрес і покращити настрій; йога – комплекс фізичних вправ, спрямованих на розтяжку, зміцнення м'язів і розвиток гнучкості, також сприяє розслабленню);

- когнітивні методи (переосмислення ситуації – аналіз ситуації з різних точок зору, пошук альтернативних пояснень допомагає змінити емоційну реакцію на подію; афермація – повторення позитивних тверджень допомагає змінити негативні установки і підвищити самооцінку; ведення щоденника – фіксація своїх думок і почуттів допомагає краще зрозуміти себе і знайти причини своїх переживань);

- соціальні методи (комунікація – спілкування з близькими людьми допомагає отримати підтримку і розрядитися; заняття хобі – захоплення

допомагають відволіктися від проблем і отримати задоволення).

Методи саморегуляції допомагають піклуватися про власне ментальне здоров'я, зберігати спокій, зосереджуватися, долати стрес та ефективно працювати. Вибір методів саморегуляції залежить від конкретної ситуації та індивідуальних особливостей вихователя.

Отже, ментальне здоров'я вихователя передбачає стан психологічного благополуччя, який дозволяє йому ефективно виконувати свої професійні обов'язки, будувати позитивні стосунки з дітьми, батьками та колегами, а також відчувати задоволення від своєї роботи. Дбаючи про своє ментальне здоров'я, вихователь не тільки покращує власне життя, але й створює сприятливі умови для розвитку своїх вихованців.

Список використаних джерел:

1. Вільхова О. Г. Збереження здоров'я вихователя дошкільного закладу. *Проблеми здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії* : : матеріали IV Всеукраїнської дистанційної науково-практичної інтернет-конференції / відповід. ред. Я. М. Копитіна ; наук. ред. М. О. Лянной. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. С. 161-164.
2. Галецька І. Психологічне здоров'я. *Психологія здоров'я: теорія і практика*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. С. 89–122.
3. Завгородня О. Проблема психологічного здоров'я: теоретичні та прикладні аспекти. *Психологія і суспільство*. 2007. № 3. С. 124–137.
4. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : Метод. рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, 2022. 52 с.
5. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк: РВВ-Вежа Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.
6. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості. К.: Либідь, 2014. 256 с.
7. Ментальне здоров'я: як подбати про себе? <https://prozdorovia.in.ua/statti/mentalne-zdorov-ia/>
8. Тітаренко С. А. Збереження психічного здоров'я вихователя дошкільного навчального закладу як умова ефективності професійної діяльності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 30. С. 175-182. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2016_30_26

Наталія Пахальчук,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки дошкільної освіти
Вінницький державний педагогічний університет
ім. Михайла Коцюбинського
Наталія Шкляр,
спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Вінницький державний педагогічний університет

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

Формування фізичних якостей у дошкільників є важливим аспектом їхнього всебічного розвитку. Використання рухливих ігор як основного засобу розвитку фізичних якостей має великий потенціал для розвитку моторики, координації, сили, витривалості та гнучкості. Однак традиційні методи фізичного виховання не завжди відповідають потребам та інтересам сучасних дітей. У цьому контексті творчий підхід до організації та проведення рухливих ігор стає ключовим фактором для ефективного формування фізичних якостей у дошкільників.

Впровадження в заклади дошкільної освіти сучасних методів та прийомів, поряд із традиційними засобами фізичного виховання, сприятиме не тільки зміцненню здоров'я, збагаченню рухового досвіду, а й безпосередньо впливає на підвищення розумової працездатності дошкільників та формування їхньої творчої уяви, що лежить в основі самостійного створення нових рухових образів, ідей, фантазій тощо [3; 4].

Творчий підхід передбачає індивідуалізацію занять, варіативність форм і методів їх проведення, врахування психологічних та фізичних особливостей кожної дитини. Важливо не тільки досягати навчальних результатів, але й заохочувати дітей до самовираження та самостійності в руховій діяльності. Використання казкових сюжетів, рольових ігор, інтерактивних та нетрадиційних

вправ допомагає зробити заняття фізичної культури цікавими і мотивуючими для дітей.

Рухливі ігри як форма фізичної активності сприяють розвитку всіх основних фізичних якостей у дошкільників:

1. Сила. Ігри, що включають перетягування канату, елементи боротьби, біг з перешкодами сприяють розвитку м'язової сили.

2. Витривалість. Тривалі ігри з постійною зміною інтенсивності навантажень, такі як естафети чи марафони, допомагають покращити витривалість.

3. Гнучкість. Рухи з великим амплітудою, як-от нахили, присідання, стрибки, сприяють розвитку гнучкості.

4. Координація. Ігри, що вимагають точності та синхронізації рухів, наприклад, ігри з м'ячем або перешкодами, розвивають координацію [1].

Творчий підхід дозволяє зробити рухливі ігри більш привабливими для дітей, підвищуючи їх мотивацію до активної участі у фізичній діяльності. Важливим аспектом є інтеграція навчальних завдань у ігрову діяльність, коли діти непомітно для себе розвивають фізичні якості, насолоджуючись процесом гри. Такий підхід також допомагає створити позитивне ставлення до фізичних навантажень у майбутньому, що сприяє формуванню здорового способу життя.

Ігри, спрямовані на розвиток різноманітних рухових навичок, стають ключовим інструментом у комплексному вдосконаленні спритності, швидкості, сили, координації тощо. Усвідомлене виконання правил гри та активна участь дитини в ній характеризують рухливу гру як свідому, активну діяльність, що сприяє розвитку точності та своєчасності виконання завдань. Рухливі ігри займають важливе місце у формуванні різнобічно розвиненої особистості дитини, допомагаючи розвивати також і моральні якості дошкільників.

Наведемо приклади ігрових завдань, спрямованих на розвиток творчості дошкільників [6].

1. «М'яч у мішку» (інвентар: м'яч в плетеному мішку). Завдання: штовхати м'яч, не випускаючи з рук; прокручувати над головою; здійснити кидок м'яча

вперед; використовувати м'яч як «молот» – удар ззаду, удар об підлогу; взяти м'яч у мішку в обидві руки і розкрутити його на місці (карусель); вправа в парах: один крутить, а інший намагається влучити в м'яч таким же м'ячем у сітку. Додаткові завдання: придумати якомога більше різних рухів із м'ячем у мішку тощо.

2. «Гусениця» – в пластикових кульках робляться два отвори (один точно навпроти іншого) і кульки, як намистини, нанизуються на шнур. Шнур простягається на 50-60 см над витягнутими руками дитини. Діти рухають «намистинки» гімнастичними палицями, ходячи один за одним. Формується правильна постава, діти намагаються встати на носки і потягнутися до «намистин». Намистинки також можна використовувати як мішень у метанні. Додаткові завдання: створити іншу гру за власним задумом.

3. «Жонглери» – потрібні пластикові стаканчики (від йогурту, сметани тощо) – 2 стаканчики на дитину. Завдання: кидати м'яч зі стаканчика в стаканчик; вдарити м'яч об підлогу з одного стаканчика, піймати іншим стаканчиком після відскоку; після удару об підлогу ловити м'яч двома стаканчиками з боків. Додаткові завдання: швидке виконання вправи; запропонувати свій варіант виконання вправи [5].

Розвитку творчості також сприяють сюжетні заняття за мотивами казок. Заняття з фізкультури в сюжетній формі починаються з розповіді педагога, яке може бути побудоване за літературним твором або народною казкою, сюжетом, придуманим інструктором з фізичної культури. Уявна ситуація стимулює дошкільників до виконання фізичних вправ. Діти самостійно знаходять способи виконання основних рухів, входячи в образ героя, виконують імітаційні рухи, наслідують його характер, поведінку [1; 2].

Також рухливі інсценування або рухливі казки вчать дитину «відчувати» рух. Реальним відображенням цього є входження в образ, умовна постановка себе на місце того, хто є носієм еталона [2]. Творчість проявляється у правдивому зображенні персонажа, передача характеру персонажа можлива за допомогою засобів образної виразності (міміка, жести, пози, хода тощо).

Отже, результатом роботи з формування творчих здібностей у дошкільників у процесі фізичного виховання є вміння створювати ними нові рухи, засноване на використанні рухового досвіду та наявності мотиву, що спонукає до самостійної рухової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Пахальчук Н. Використання педагогічних технологій у підготовці спеціалістів дошкільної та початкової освіти до фізичного виховання дітей. *Technologies of Shaping and Enhancing Health of Human and Society: monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. С. 171–177.
2. Пахальчук Н., Мируха О., Романенко Г. Педагогічні умови активізації рухової активності дітей. Молодий вчений. 2019. № 5.2 (69.2). С. 72- 75.
3. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».
4. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/244717787>
5. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030), 2021.
6. Developing Physical Literacy A Guide For Parents Of Children Ages 0 to12 A Supplement to: Canadian Sport for Life. URL: https://www.basketball.ca/files/2015-01/developing_physical_literacy.pdf

Олена Пинзеник

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет.

Наталія Лендел

спеціальність 012 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Погоджуємося з Л. Козак, що саме у дошкільні роки дитина стає особистістю, у неї формуються компетентності та цінності, які визначатимуть її ставлення до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку в цілому. І саме дорослим, відводиться важлива роль у формуванні активної соціальної та громадянської позиції, яка полягає у тому, щоб допомогти дітям знайти себе в

житті, самовизначитися, прищепити навички, які допомогли б успішно функціонувати у світі [1, с.356]. Логічним постає те, що сучасна ситуація розвитку особистості дитини дошкільного віку потребує здійснення теоретичного аналізу впливу соціокультурного оточення дошкільника на формування та становлення життєвих компетентностей, моральних почуттів та ціннісних орієнтирів [1].

Державний стандарт дошкільної освіти визначає соціально-громадянську компетентність дитини як «здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя», виокремлюючи її як одну із ключових для дошкільної освіти [3]. У документі зазначено, що «результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур» [3].

Індикаторами сформованості соціально-громадянської компетентності є, на думку науковців, емоційно-ціннісне ставлення дітей до суспільних подій та явищ, засвоєння ними системи знань про соціальне життя та навичок, які демонструють здатності до соціальної активності та взаємодії дитини з людьми, що її оточують. Як зазначено у Методичних рекомендаціях до оновленого Базового компонента дошкільної освіти, соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується у різних видах діяльності, зокрема ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пізнавально-дослідницькій.

Автори рекомендують «формувати у дітей дошкільного віку інтерес до взаємодії з однолітками та активність у колективних іграх; виховувати повагу до партнерів по грі, їхніх прав в ігровій діяльності. Збагачувати уявлення дітей про

соціальні стосунки; знання про себе, свою сім'ю, заклад дошкільної освіти, Батьківщину, звичаї та традиції українського народу; вміння створювати на цій основі сюжети творчих ігор. Важливо ознайомлювати дітей із правилами поведінки в групових іграх і брати активну участь у їх розробленні, формувати здатність домовлятися з іншими дітьми про сюжет, ігрові ролі, іграшки, робити вибір і нести за нього відповідальність, сприяти відтворенню в іграх позитивного прикладу, поведінки й емоцій героїв та розвивати емпатію: співпереживати та співчувати, керувати власними емоціями та виражати почуття» [4].

На процес формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку, як зазначають Л. Козак, С. Федорова, по-різному впливає соціокультурне середовище: «з одного боку, підвищуються вимоги до загального й культурного рівня набутих життєвих навичок, поглиблення й розширення світогляду дитини, розвитку умінь і здібностей, які забезпечували б не лише адаптацію до нової соціальної реальності, а й сприяли свідомому вибору життєвого поступу, а з іншого, – ускладнюють процес соціалізації, спричинюючи проблеми у сфері соціальної взаємодії та соціальних відносин у суспільстві» [1, с.365]. Підтримуємо думку, що потрібно у першу чергу формувати емоційно-ціннісну, соціальну сфери дитини. І, як вважають автори, «саме через міжособистісні контакти дитини з оточуючим соціокультурним середовищем формується соціально-громадянська компетентність майбутнього громадянина» [1]. Оскільки розвиток дитини відбувається не шляхом одностороннього впливу середовища на особистість, а є результатом її постійної взаємодії, то «соціокультурне середовище можна розглядати як систему, що не тільки безпосередньо впливає на розвиток особистості, але й опосередковано визначає характер і спрямованість різних форм державного, суспільного, родинного, інституційного та неформального виховання [1, с.365]. Відповідно, соціокультурне середовище можна вважати вагомим чинником формування соціально-громадянської компетентності дитини-дошкільника.

Вагомими для нашого дослідження є виокремлені О. Косенчук форми формування соціально-громадянської компетентності: гра (завдяки імітації та

ролі перевтілення, можуть проектуватися ситуації, у яких розкриваються норми і моделі поведінки, а також особливості відносин дітей і дорослих тощо); заняття (початкові уявлення закладаються на заняттях (комплексні, інтегровані, предметні), які проводяться у ігровій формі); колективні справи, спільна пошукова діяльність, де діти набувають: індивідуального досвіду у спільній життєдіяльності; уміння співпрацювати; відстоювати власну позицію; домовлятися; узгоджувати особисті потреби з потребами інших; брати участь у розробленні правил / повсякденних практик співжиття; набувати досвіду культури демократії, що є необхідними для встановлення подальших соціальних контактів для взаємодії у колективі, громаді, суспільстві та ін. [2]. До методів формування соціально-громадянської компетентності авторка відносить: наочні (спостереження; ілюстрація, демонстрація, відеометод); словесні (бесіда, розповідь, читання (слухання дітьми) художньої літератури); практичні (вправи, прості досліди, дидактичні ігри, моделювання); проблемні (постановка і вирішення пізнавальних завдань); дослідницькі (організація пошукової, творчої діяльності дітей); інтерактивні (соціальне проектування, різні форми обговорення соціальних проблем, рольові та ділові ігри у вирішенні конфліктних ситуацій тощо) [2].

Отже, проблема формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку – на часі. Її вагомість підкреслюють вітчизняні науковці і практики, акцентуючи увагу на необхідності посилення уваги до виховання сучасного підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Козак Л.В., Федорова С.О. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». № 2(7) 2022. С.356-368.
2. Косенчук О.Г. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика. Випуск 32 (1-2022). URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/259714>
3. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

4. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. Лист МОН України № 1/9-148 від 16.03.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

Наталія Тімарчук
вихователь ЗДОН №11 «Золота рибка»
Хмельницької міської ради Хмельницької області

«ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖИНА» ЯК ФОРМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Потреба в екологічному вихованні дітей дошкільного віку обумовлена наявністю та швидким прогресуванням екологічної кризи у всьому світі. Її причина криється у практичній діяльності людини. Основи екологічної культури починають закладатися вже в ранньому дитинстві, від чого залежить ставлення особистості до світу природу у подальшому житті. Саме це підтверджує необхідність і важливість використання дошкільного дитинства як сензитивного періоду для екологічного виховання особистості, формування основ природодоцільної поведінки та екологічної свідомості [2, с. 3].

Базовий компонент дошкільної освіти орієнтує сучасних працівників закладів дошкільної освіти у виборі завдань та змісту роботи з дітьми так, щоб не лише озброїти їх певними знаннями, а й відкрити науку життя, завдяки чому формувалися б творчі, креативні особистості з почуттям власної гідності та відповідальності за свої дії.

Відповідно до вимог Базового компонента до кінця дошкільного дитинства у дитини мають бути сформовані: екологічна вихованість, екологічне світорозуміння, позитивне ставлення до природи [1, с. 12].

Природа – це могутнє джерело пізнання, яке розкриває людині свої таємниці через спілкування і робить її більш чутливою до оточуючого природного середовища.

Людина – це частинка природи, в якій закладено з народження потяг до всього живого, який найяскравіше проявляється саме у дошкільному дитинстві.

Дошкільний вік – це самий важливий етап у становленні екологічного світогляду людини, який передбачає закладення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям.

Дошкільне дитинство характеризується підвищеним рівнем допитливості в різних сферах, але особливий інтерес викликає природа. Тому екологічне виховання в закладі дошкільної освіти займає чільне місце в розвитку пізнання оточуючого світу, виробленні гуманного ставлення до всього живого і формуванні усвідомленої поведінки в природному середовищі [5, с. 4].

Сучасний заклад дошкільної освіти є першою сходинкою збагачення дітей знаннями про природне і соціальне середовище, знайомства з загальною, цілісною картиною світу та формування науково-обґрунтованого, морального та естетичного ставлення до нього.

Екологічне виховання – це систематична педагогічна діяльність, яка спрямована на розвиток у дітей екологічної культури. Воно передбачає розкриття сутності світу природи – середовища мешкання людини, яка має бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі, а також вміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності. Здійснюється екологічне виховання напротязі всього перебування дитини в закладі дошкільної освіти, на всіх вікових етапах, кожному з яких, дивлячись на особливості дітей, властиві певна мета, завдання та методика [3, с. 112].

Відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти України, до завершення дошкільного дитинства у дитини повинен бути сформований природодоцільний світогляд, в основі якого лежить усвідомлення дошкільником себе як частки природи, відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо нього та внаслідок його дій в довкіллі.

Перші «екологічні стежини» були створені для відвідувачів національних парків в зарубіжних країнах. В останні роки багато закладів дошкільної освіти

створюють свої власні. Кожна «екологічна стежина» має маршрут та протяжність. Для дорослих та школярів такі стежини прокладаються в природних ландшафтах, вони характеризуються великою протяжністю та змістовним навантаженням, значною кількістю об'єктів. В закладах дошкільної освіти «екологічні стежини» виконують пізнавальну, розвивальну, естетичну та оздоровчу функції і мають дещо меншу протяжність та специфіку об'єктів.

Основними критеріями вибору маршруту і змістових зупинок «екологічної стежини» закладу дошкільної освіти є залучення до неї якомога більшої кількості різноманітних об'єктів, цікавих і доступних для розуміння дітей дошкільного віку.

В якості об'єктів «екологічної стежини» вибираються різні види як диких, так і культурних рослин, мохи, гриби на живих і мертвих деревах, старі пеньки, мурашники, гнізда птахів на деревах, мікроландшафти природних угруповань (річка, озеро, ліс, луки), клумби, окремі гарно квітучі рослини, місця регулярного скупчення комах, городи, окремі камені, фонтани, джерела тощо.

Еколого-освітня діяльність «екологічної стежини» сприяє забезпеченню підтримки природо-заповідної справи широкими верствами населення, як необхідної умови виконання природоохоронних функцій, сприяння у вирішенні екологічних проблем, участі у формуванні екологічної свідомості і розвитку екологічної культури населення, зокрема дітей. Відповідно, основним завданням є формування сучасних уявлень про роль природо-заповідних територій у збереженні біологічного та ландшафтного розмаїття як основи стабільності біосфери, а також усвідомлення місця і ролі особистості в системі сталого соціально-екологічного, економічного та рекреаційного розвитку регіону.

Перебування на природі, спілкування, контакт з її об'єктами – це елементи виховання зацікавленості, розвитку системного логічного мислення, критичного аналізу, розуміння явищ природи на видовому та біосферному рівнях. Саме тому організація «екологічної стежини» є перспективною формою природоохоронної освіти. Це є не лише унікальною формою природоохоронної пропаганди, але й поєднаного з нею відпочинку [6, с. 110 – 114].

«Екологічна стежина» є своєрідною навчальною лабораторією в природних умовах. Вона доступна в різні пори року. Створюючи її, необхідно враховувати такі методичні рекомендації щодо організації освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку:

- в процесі діяльності на «екологічній стежині» необхідно приділяти увагу моральному та інтелектуальному розвитку дошкільників;
- потрібно особливо наголошувати на значенні природного довкілля та ролі людини у збереженні об'єктів природи;
- якомога більше наблизити заняття на «екологічній стежині» до довкілля;
- на конкретних прикладах показувати дітям життя природи, організовувати пошуково-дослідницьку діяльність;
- активно застосовувати в роботі такі основні методи як експеримент, спостереження, посильну працю в природі;
- дбати про максимальне унаочнення освітнього процесу: об'єкти живої та неживої природи, обладнання відповідно до змісту та завдань роботи;
- надання переваги таким організаційним формам роботи: заняття, екскурсія, прогулянка, цільова прогулянка, робота з книгою «Скарги природи».

«Екологічну стежину» необхідно розглядати як сукупність природних об'єктів, що знаходяться в умовах свого існування, спеціально підібраних для комплексної реалізації завдань екологічного виховання:

- набуття уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природи;
- розвиток емоційно-чуттєвої сфери особистості дитини дошкільного віку в процесі взаємодії з об'єктами природного середовища;
- виховання гуманних почуттів до живих істот;
- формування відчуття краси природного середовища;
- формування навичок відповідального та дієвого ставлення до навколишнього природного середовища [4, с. 8].

Під час подорожей «екологічною стежиною» доцільними є такі форми роботи з дітьми дошкільного віку:

- заняття-вистави, акторами в яких є самі діти;
- перегляд мультиплікаційних стрічок природничої тематики;
- збирання лікарських рослин з подальшим приготуванням квіткових чаїв та фітококтелів;
- організація експериментальної роботи на городі, проведення елементарних дослідів без шкоди для природних об'єктів;
- вивчення казок, легенд, загадок, віршів, народних прикмет тощо.

Отже, використання «екологічної стежини» в роботі з дітьми дошкільного віку дозволяє формувати в них основи екологічної компетентності на засадах включення дитини у різні види діяльності: практичну, інтелектуальну і естетичну. Також це дає змогу організувати систему роботи з дітьми, яка включає в себе змістовні спостереження в поєднанні з цікавими розповідями, дослідницько-пошукову діяльність, екологічні ігри, різноманітні види праці, природоохоронні акції, що сприяє формуванню основ елементарних наукових знань, забезпечує розвиток емоційно-чуттєвої сфери особистості дитини дошкільного віку та формує необхідні практичні вміння та навички.

На мою думку, «екологічна стежина» є найефективнішим засобом формування екологічної компетентності за рахунок того, що вона синтезує різні форми і методи роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з об'єктами і явищами природи, тому ми маємо вчити дітей охороняти довкілля не лише тому, що воно нам щось дає, а й тому, що є самоцінним.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ. 2021. 38 с.
2. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік. Навчально-методичний посібник. К.: Генеза. 2013. 112с.
3. Мягченко О. Основи екології. К.: Центр учбової літератури. 2020. 312 с.
4. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи). *Дошкільне виховання*. 2010. №7. С. 6-10.
5. Сухар В.Л. Ознайомлення з природним довкіллям. Старший дошкільний вік / В.Л. Сухар. Харків: Ранок. 2019. 208 с.

6. Павлюк С.Ю. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / авт.-упоряд.: С.Ю. Павлюк, Л.С. Русан, Г.І Колосінська. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168с.

Ірина Фаловська,
доцентка кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
Наталія Кв'ятковська
спеціальність 012 Дошкільна освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНА СИТУАЦІЯ ТА ПОГЛЯД У ПЕРСПЕКТИВУ

Сучасна ситуація з якістю дошкільної освіти в Україні є важливим і актуальним питанням, яке потребує систематичного аналізу та розгляду. Дошкільна освіта в країні продовжує відігравати фундаментальну роль у розвитку дитини, забезпечуючи перші освітні навички, які є основою для подальшого навчання та соціалізації. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» [1], держава визначає дошкільну освіту як обов'язковий компонент освітньої системи, що має на меті всебічний розвиток особистості дитини, підготовку її до школи та інтеграцію в суспільство.

Однак, сучасний стан дошкільної освіти в Україні стикається з численними викликами, які впливають на її якість. Однією з основних проблем є нерівномірність доступу до якісної дошкільної освіти в різних регіонах країни. У містах, дитячі садки часто переповнені, що знижує якість освітнього процесу. За даними Міністерства освіти і науки України, однією з найважливіших проблем є дефіцит місць у дошкільних закладах, що змушує батьків ставати в чергу на запис у садок задовго до того, як дитині виповнюється три роки [2]. Ще однією проблемою є недостатній рівень фінансування дошкільних установ, що

призводить до відсутності належної матеріально-технічної бази та сучасних навчальних засобів. У багатьох садках досі використовуються застарілі методики навчання та виховання, що не відповідають сучасним вимогам до розвитку дітей. У сільській місцевості проблема доступу до якісної освіти є ще гострішою через дефіцит закладів і недостатнє фінансування. Відсутність ресурсів часто стає причиною низької якості надання освітніх послуг у цих регіонах (Аналітичний звіт щодо стану освіти в Україні. Не менш важливим аспектом є підготовка педагогічних кадрів. Незважаючи на постійне підвищення кваліфікації вихователів через різні тренінги та програми, все ще залишається проблема з низькою зарплатою педагогів, що негативно впливає на престиж професії та стимулює відтік кваліфікованих фахівців. За результатами дослідження Інституту освітньої аналітики, низький рівень оплати праці в секторі дошкільної освіти є однією з причин кадрового дефіциту, що особливо відчувається у віддалених регіонах країни [3].

Війна в Україні суттєво вплинула на всі сфери життя, включаючи систему дошкільної освіти. Після введення воєнного стану багато закладів дошкільної освіти припинили свою діяльність, а деякі частково відновили роботу, зокрема через дистанційне навчання. Частина закладів використовує свою інфраструктуру для розміщення тимчасово переміщених осіб, що накладає додаткові виклики на організацію освітнього процесу. Керівникам закладів доводиться вирішувати питання безпеки, адаптації освітніх програм до воєнних умов, забезпечення педагогів необхідною кваліфікацією та психологічною підтримкою, а також організацією взаємодії з батьківською громадськістю [4].

Дошкільна освіта під час війни має свої особливості через тривалий стрес, який відчувають діти. Стресові обставини, включаючи евакуацію з рідних місць та постійні небезпеки, ускладнюють процес соціалізації та навчання дітей. Діти, які були вимушено переміщені із зон активних бойових дій, стикаються з проблемами соціальної адаптації в нових умовах, що потребує спеціальної уваги з боку педагогів і психологів. Одним з основних завдань педагогів є створення безпечного освітнього середовища та реалізація освітніх програм навіть у

складних умовах. Зокрема, заклади освіти мають організувати укриття та забезпечувати безпеку дітей під час повітряних тривог [4].

Також важливим аспектом є інтеграція технологій для дистанційної освіти, які дозволяють підтримувати навчальний процес у віддаленому форматі. Для цього активно використовуються платформи Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams тощо. Однак, ефективність дистанційного навчання для дошкільнят обмежена, оскільки такі діти потребують прямої взаємодії з педагогами та однолітками. У воєнних умовах підвищена увага приділяється психолого-педагогічній підтримці як дітей, так і батьків, а також організації різних активностей для зниження рівня тривожності серед дітей [4].

Крім того, в умовах воєнного стану особливо важливо підтримувати зв'язок між педагогічними колективами, батьками та місцевими громадами. Батьки мають постійно отримувати актуальну інформацію про стан безпеки та організацію освітнього процесу. Для цього в закладах дошкільної освіти створюються інформаційні канали в соціальних мережах та на освітніх платформах. Війна наклала серйозні виклики на систему дошкільної освіти, однак педагоги та керівники закладів намагаються адаптувати освітній процес до нових реалій, зберігаючи право дітей на доступ до освіти, забезпечуючи їх безпеку та розвиток у надзвичайно складних умовах.

Перспективи відновлення дошкільної освіти після війни в Україні включають відбудову інфраструктури закладів, які були пошкоджені або зруйновані через бойові дії. Велика частина уваги приділятиметься створенню безпечних умов навчання, зокрема обладнанню закладів дошкільної освіти укриттями. Також важливим аспектом стане інтеграція новітніх освітніх технологій та психологічна підтримка дітей, які пережили травматичний досвід війни. Особлива увага буде надана підвищенню кваліфікації педагогів для роботи з такими дітьми [5].

Покращення якості дошкільної освіти в Україні в контексті євроінтеграції є невід'ємною частиною загальної модернізації освітньої системи. Процес євроінтеграції сприятиме впровадженню сучасних європейських стандартів, які

акцентують увагу на індивідуальному підході до розвитку дитини, інклюзії та всебічному розвитку. Окрім того, участь України в освітніх програмах ЄС забезпечить доступ до нових ресурсів, міжнародних проектів і програм підвищення кваліфікації педагогів, що сприятиме інтеграції європейських практик в українську дошкільну освіту.

Отже, війна в Україні значно вплинула на якість дошкільної освіти, створивши нові виклики для її розвитку. Однак, перспективи відновлення цієї сфери включають відбудову зруйнованих закладів, підвищення кваліфікації педагогів, надання психологічної допомоги дітям та інтеграцію новітніх освітніх технологій. У контексті євроінтеграції, очікується впровадження європейських стандартів, що сприятимуть всебічному розвитку дітей, інклюзії та модернізації освітньої системи, роблячи її більш доступною та якісною для всіх.

Список використаних джерел:

Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 26.10.2024)

Як доступ дітей до дошкільної освіти впливає на дитину, батьків та економіку країни. *Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України*. URL: <https://eo.gov.ua/yak-dostup-ditey-do-doshkilnoi-osvity-vplyvaie-na-dytynu-batkiv-ta-ekonomiku-krainy/2023/10/11/> (дата звернення: 26.10.2024).

IEA | 2023. *Інформаційно-аналітичні матеріали*. URL: <https://iea.gov.ua/diyalnist/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/rezultati-monitoringovih-doslidzhen/2023-2/> (дата звернення: 26.10.2024).

Галицька А. Дошкільна освіта в умовах воєнного стану. Житомир : Пед. Житомирщина, 2023. 4 с. URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2023/03/9-Галицька-.pdf> (дата звернення: 26.10.2024).

Освіта в умовах війни: виклики та перспективи для України. *Інститут аналітики та адвокації*. URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine/> (дата звернення: 26.10.2024).

Ірина Федорченко

спеціальність 013 Початкова освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Маріанна Швардак

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Алгоритмічна компетентність є важливим компонентом сучасної освіти, оскільки вона формує основи логічного мислення, вміння структурувати дії та вирішувати завдання. Особливо актуальним це стає в епоху цифрових технологій, коли алгоритмічне мислення є базовою навичкою для засвоєння інформаційних технологій, програмування та інших технічних сфер. Молодший шкільний вік є оптимальним періодом для початку формування алгоритмічної компетентності, оскільки саме в цей час у дітей активно розвиваються пізнавальні здібності, логіка та креативність.

Алгоритмічна компетентність передбачає вміння розробляти, розуміти та застосовувати алгоритми для виконання певних завдань. Це включає здатність аналізувати проблему, розбивати її на окремі кроки, визначати послідовність дій та виконувати їх у заданому порядку. У контексті навчання молодших школярів алгоритмічне мислення стає основою для розвитку таких важливих навичок, як планування, передбачення результатів і здатність до систематичного аналізу [1].

Формування алгоритмічної компетентності у початковій школі базується на використанні спеціальних методів і підходів, які враховують вікові особливості учнів. Одним із найважливіших завдань учителя є створення ситуацій, у яких учні можуть практично застосовувати алгоритмічне мислення. Це може бути організація завдань, що потребують пошуку рішень, або розробка і виконання інструкцій для досягнення конкретної мети. Наприклад, учні можуть

вчитися складати алгоритми дій для малювання геометричних фігур, сортування об'єктів за певними критеріями або вирішення математичних задач.

Одним із основних інструментів формування алгоритмічної компетентності є гра. Ігрова діяльність дозволяє зробити процес навчання цікавим і доступним для дітей. Наприклад, використання настільних ігор, де потрібно виконувати дії за чіткими правилами, сприяє розвитку послідовності мислення [3]. Комп'ютерні ігри та освітні платформи також відіграють важливу роль у цьому процесі. Інтерактивні програми, такі як Scratch, дозволяють дітям створювати власні алгоритми у формі блокових кодів, що допомагає зрозуміти логіку програмування у доступній і наочній формі.

Ще одним ефективним підходом є інтеграція алгоритмічного мислення у навчальні предмети. Уроки математики, наприклад, пропонують безліч можливостей для розвитку цієї компетентності. Розв'язання задач із використанням покрокових дій, пошук оптимальних шляхів виконання завдань або аналіз послідовностей чисел – усе це сприяє формуванню алгоритмічних навичок. На уроках «Я досліджую світ» можна моделювати природні явища або виконувати експерименти, які потребують дотримання певної послідовності дій.

Важливим аспектом формування алгоритмічної компетентності є розвиток у дітей здатності до прогнозування результатів своїх дій. Це включає вміння оцінювати правильність виконання алгоритму, аналізувати помилки та коригувати їх. Учні вчать не просто слідувати інструкціям, а й розуміти логіку дій, які вони виконують, і передбачати їх наслідки. Наприклад, виконуючи завдання на побудову маршруту для робота, діти мають спланувати послідовність команд так, щоб робот досяг своєї мети.

Одним із ключових викликів у процесі формування алгоритмічної компетентності є врахування індивідуальних особливостей учнів. Кожна дитина має свій темп засвоєння матеріалу, рівень розвитку логічного мислення та здатність до абстрактного мислення. Тому важливо забезпечити диференційований підхід, пропонуючи завдання різного рівня складності та надаючи підтримку тим, хто має труднощі у виконанні завдань. Використання

індивідуальних і групових форм роботи дозволяє ефективніше адаптувати освітній процес до потреб кожного учня.

Особливу увагу слід приділити формуванню позитивної мотивації до навчання. Молодші школярі часто сприймають завдання як гру, тому важливо підтримувати інтерес до алгоритмічного мислення через захопливі й творчі завдання. Наприклад, розробка історій або казок із використанням алгоритмів, де учні створюють сценарії для персонажів, допомагає поєднати навчання з творчою діяльністю. Такі завдання сприяють розвитку не лише алгоритмічної компетентності, а й креативності та комунікативних навичок [3].

Значну роль у процесі формування алгоритмічної компетентності відіграє взаємодія учнів у групах. Групові проекти, де діти спільно розробляють і виконують алгоритми, допомагають їм вчитися співпрацювати, обговорювати ідеї та знаходити оптимальні рішення. Це сприяє розвитку соціальних навичок і вмінню працювати у команді, що є важливими аспектами сучасної освіти.

Іншою важливою складовою є використання сучасних цифрових технологій. Програмовані іграшки, освітні платформи для вивчення кодування та робототехніки дозволяють зробити навчання більш інтерактивним і практично орієнтованим. Наприклад, діти можуть програмувати рухи роботів або створювати анімації, виконуючи послідовність дій у вигляді алгоритмів. Такі завдання не лише сприяють розвитку алгоритмічної компетентності, а й знайомлять учнів із основами програмування.

Попри численні переваги, формування алгоритмічної компетентності також має свої виклики. Вони пов'язані з недостатньою підготовкою вчителів до використання сучасних технологій, обмеженими ресурсами шкіл і різним рівнем підготовки учнів. Для подолання цих труднощів важливо забезпечити педагогів методичними матеріалами, проводити тренінги та семінари, а також залучати сучасні освітні технології до освітнього процесу.

Результати формування алгоритмічної компетентності в молодших школярів свідчать про її позитивний вплив на загальний розвиток дитини. Діти, які вчать мислити алгоритмічно, краще розуміють причинно-наслідкові

зв'язки, ефективніше вирішують завдання та проявляють більшу впевненість у власних силах. Крім того, ці навички є фундаментом для подальшого вивчення інформатики, математики та інших предметів, що потребують логічного мислення [4].

Отже, формування алгоритмічної компетентності у молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти. Цей процес передбачає використання ігрових методів, інтеграцію алгоритмічного мислення у навчальні предмети, розвиток критичного мислення та залучення цифрових технологій. Важливо створити умови, у яких кожна дитина зможе розвивати свої навички, отримуючи при цьому позитивний досвід і мотивацію до навчання. Алгоритмічна компетентність є не лише необхідною складовою сучасної освіти, а й ключем до успішної адаптації учнів у світі цифрових технологій і постійних змін.

Список використаних джерел:

1. Благодир Л. Алгоритмічна компетентність як складова інформаційно-цифрової компетентності учня. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2018. №18. С. 148-155.
2. Мельник Ю.С. Формування алгоритмічної культури особистості молодшого школяра. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2003. Вип. 52. Част. 2. С. 142–146.
3. Швардак М. В. Освітні тренди в умовах Нової української школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Вип. 89. С. 136–140.
4. Швардак, М. В., Парносова, В. О. Алгоритмічна культура в учнів початкових класів: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі». 2018. URL: http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3954/1/Algorithmic_culture_in_elementary_school_students.pdf

Ірина Фролова

викладач кафедри теорії та
методики дошкільної освіти
Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Валентина Ладика

практична психологиня
комунального закладу

«Дошкільний навчальний заклад(ясла-садок) №50
Харківської міської ради»

НАВИЧКИ УСВІДОМЛЕНОГО ДИХАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЕДУКАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ (НА ПРИКЛАДІ ДИХАЛЬНИХ ВПРАВ-КАРТОК)

Широкомасштабна агресія російської федерації проти України та похідні від неї спричинили низку гострих проблем, серед яких загроза психічному здоров'ю дітей та дорослих унаслідок війни. Стрес, на жаль, став дуже звичним явищем для українців, зокрема дітей.

У пошуках ефективних засобів нівелювання зазначеного питання, науковці та практики дошкілля, адже саме дошкільна освіта закладає підґрунтя розвитку особистості та розглядається, як інвестиція держави у людський капітал та суспільство сталого розвитку, дедалі більше орієнтуються на використання технологій, які уможливають індивідуальний підхід до кожної дитини, різновекторну роботу з нею і що важливо стабілізацію та регулювання емоційних станів, як стратегічного напрямку відновлення людського ресурсу України у післявоєнний період.

І дієвим та давно відомим методом, який регулює емоції, стабілізує та відновлює та дозволить потурбуватися про себе та про тих, хто оточує, у будь-якій ситуації, є дихання, а точніше дихальні практики.

Доктор Е. Хуберман [1], нейробіолог і професор Стенфордського університету провів широке дослідження нейронних механізмів, що лежать в основі дихання, і його впливу на фізіологію та психічний стан людини. Одним з аспектів дихальних практик, на якому наголошує доктор Хуберман,

є важливість повільного, глибокого діафрагмального дихання. Це довільна регуляція дихання за допомогою свідомого та активного використання діафрагми для збільшення притоку та відтоку повітря, а також для зменшення частоти кожного дихального циклу [1].

Відповідно даних опублікованих науковцями Е. Сеппеля, К. Бредлі та М. Р. Голдштейном, застосування дихальних вправ є ефективним як для негайного, так і для довгострокового зниження стресу [2].

Навчання дітей усвідомленому диханню надає їм просту, але ефективну стратегію уповільнення – емоційного, розумового та фізичного, що, своєю чергою, дає їм простір для моніторингу того, як вони себе почувають, та/або можливість заспокоїтися у момент «емоційних гойдалок». Мова не йде про те, щоб уникнути «великих» почуттів. Натомість дихальні вправи можуть надати дитині відчуття контролю та готовність до конструктивного опрацювання своїх почуттів або стресової ситуації, в якій вона опинилася. Вправи допомагають дітям розвинути більшу емоційну обізнаність та навички подолання труднощів. Тобто з наукового погляду глибоке дихання запускає в дію парасимпатичну нервову систему, включно з реакцією розслаблення організму, що надає змогу дитині протистояти стресу.

Заспокійливі дихальні вправи для дітей не просто повертають їх від сильних емоцій, а мають низку переваг, які діють на увесь організм, як-от: підвищення рівня енергії, підвищення імунітету, підвищення рівня зосередженості та концентрації; зниження артеріального тиску та частоти серцевих скорочень, зниження почуття стресу, зменшення напруги тіла, зниження тривожності.

Дослідження Стенфордського університету показує, що чотири повільних, глибоких вдихи у повсякденних умовах мають значний вплив на фізіологію стресу дитини, зокрема можуть значно знизити фізіологічне збудження дитини [3]. Провідна авторка вищезазначеного дослідження Є. Обрадович [3]. наголошує на необхідності керованого дихання, оскільки просто сказати дитині,

аби вона зробила глибокий вдих не завжди достатньо, особливо, якщо це не інтуїтивно, тому дітям потрібна ще й наочність.

Аналогічної думки українська сімейна та дитяча психологиня С. Ройз. Вона наголошує, що до семирічного віку у людини всі процеси – тілесні, тобто діти думають під час руху. Концентрація уваги та уміння зосередитися на уявному об'єкті у цьому віці також нестабільні й лиш напрацьовуються. Дихальні практики мають бути максимально наочними, тілесними, закріпленими в рухах. Так дитині буде легше привчатися до них та використовувати надалі.

Зважаючи на думку сучасників за темою роботи та особистий практичний досвід авторок зі здобувачами освіти (у період карантинних обмежень через COVID-19 – з дітьми передшкільного віку та у воєнний період – з вихованцями старшого дошкільного віку та зі здобувачами початкової освіти як супроводжуючий психолог у МетроСадку та Метрошколі м.Харкова відповідно), можна стверджувати, що використання дихальних вправ-карток, які адаптовані до умов, потреб та можливостей дітей, є напрочуд дієвим інструментарієм для стабілізації та регулювання емоційних станів у кризові моменти та для зміцнення психічної стійкості здобувачів освіти, тобто як інструменту психоедукації дошкільників.

Усе сказане вище доводить, що навички усвідомленому (заспокійливому) диханню з використанням адаптованих вправ-карток надають дітям можливість конструктивно опрацьовувати кризові стани та ситуації; стати емоційно стійкими особистостями, які сприймають світ із впевненістю і опанували базові стратегії поведінки у важких обставинах, тобто мають фундамент для емоційного добробуту протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Ramirez-Duran D. The Power of Deep Breathing: 7 Techniques and Exercises. URL: <http://surl.li/hikgat> (дата звернення : 20.10.2024)
2. Seppälä E., Bradley C., Goldstein M. R. Research: Why Breathing Is So Effective at Reducing Stress. *Harvard Business Review*. Personal productivity. 2020, September 29. URL: <http://surl.li/dwilqj> (дата звернення : 19.10.2024)
3. Spector C. How to calm a stressed kid? A one-minute video can help, according to Stanford researchers *Stanford Graduate School of Education*. Research Stories. 2021, November 29. URL: <http://surl.li/agdlzw> (дата звернення : 18.10.2024)

Наталія Черепаня

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти

Маріанна Бучела

спеціальність 012 Дошкільна освіта
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасному світі проблема прояву толерантності стоїть дуже гостро, оскільки ми живемо у багатонаціональному суспільстві, у часи глобалізації, інтеграції, масштабних міграцій. На користь світового співробітництва необхідно, щоб як окремі люди, так і громади, нації визнавали культуру, плюралізм людського суспільства. Толерантність є не тільки важливим принципом, але і необхідною умовою миру та соціально-економічного розвитку всіх народів.

У дошкільному та молодшому шкільному віці закладаються вихідні моральні цінності, норми поведінки, відбувається формування уявлень про значущість людської гідності, розуміння цінності своєї особистості та інших людей, виховується повага до них, почуття солідарності та прагнення до співпраці, вміння ненасильницького дозволу конфліктів. У дошкільному віці відбувається активне засвоєння дитиною знань про світ, про взаємини між людьми, знайомство з соціальними ролями та цінностями суспільства. Науковці відзначали особливу відповідальність дошкільного періоду дитинства в тому, що протягом нього відбувається інтенсивне орієнтування дитини в соціальних відносинах між людьми, у трудових функціях, суспільних мотивах та завданнях їх діяльності [1, с.15].

Вчені багатьох країн вважають, що виховувати шанобливе ставлення до інших людей, прояв до них інтересу необхідно з дошкільного віку, коли дитина «відкрита» впливу культур.

Ми живемо в багатонаціональній державі, тому вже з дошкільного віку потрібно залучати дітей не лише до культури свого народу, а й до поважного, доброго ставлення до представників інших культур, національностей. Сьогодні необхідно з розумінням ставитися до дітей, які виховуються у різних етнічних та соціально-економічних умовах.

Своє ставлення до людини іншої національності починає у дитини формуватися приблизно з 4-х років, ґрунтуючись на елементарних проявах загальнолюдських почуттів і невимушених знаннях. Діти старшого дошкільного віку зазвичай вступають у конфлікт із дітьми інших національностей. Разом з тим можна побачити прояви іншого ставлення: осміяння, передражнювання, побоювання тощо. В їх основі лежать такі фактори: дитяча безпосередність, дитяча безтактність, обмежений життєвий досвід, відсутність уявлень про культуру та людей інших національностей, брак спілкування з ними. Таким чином, виховання толерантності необхідно починати вже в дошкільному віці, оскільки саме тоді закладаються ціннісні основи світогляду.

Важливим є і те, що до старшого дошкільного віку у дітей з'являється ширше розуміння соціальних зв'язків, проявляється готовність і здатність ставити себе на місце іншої людини та бачити речі з позиції інших, враховувати чужу точку зору. До кінця дошкільного віку у дитини вперше з'являється уявлення про себе, як члена суспільства. Поступово виникає усвідомлення значущості своїх індивідуальних якостей та соціального становища. Відбувається формування узагальненого ставлення до самого себе, узагальнене ставлення до оточуючих і розуміння своєї цінності. Дитина набуває можливості контролювати свою поведінку, підпорядковувати її певним правилам. Дошкільник усвідомлює приналежність до дитячої групи, починає розуміти і проявляти активне бажання брати участь у соціально-значущих справах. У дитини виникають психологічні передумови сприйняття основ толерантності [2, с.201].

Виховання толерантності може успішно здійснюватися у грі, а також у трудовій та освітньо-пізнавальній діяльності.

Оскільки формування толерантності у людини проходить ряд стадій, можна умовно виділити рівні проявів толерантності:

- когнітивний - знання дитиною основних законів чи правил людського спілкування, понять та принципів толерантності;

-емоційно-оцінний - усвідомлення того, що світ неоднорідний, визнання права на відмінність;

-поведінково-рефлексивний – стійкий прояв толерантності у поведінці при різних ситуаціях, на основі поваги до іншої людини, її прав; критичне ставлення до своєї поведінки, самоаналіз, рефлексія.

На основі виділених рівнів, а також спираючись на положення вітчизняної педагогіки та психології в галузі морального виховання, можна виділити такі етапи виховання толерантності:

1. Знайомство дошкільнят з основними законами та правилами людського життя, з правами людини. Основними умовами на цьому етапі є: наявність адаптованих текстів, володіння дорослими відповідними знаннями, зміна виховного середовища дошкільної установи відповідно до прав дітей, створення атмосфери поваги до особи дитини, формування у неї почуття самоцінності особистості в поєднанні з визнанням прав оточуючих на повагу у відповідь і довіру. Використання продуктивних видів діяльності, що дозволяють реалізовувати свої можливості та задовольняти потребу в самоствердженні.

2. Закріплення отриманих уявлень, виходячи з яких має сформуватися емоційно-оцінне ставлення до поведінки людей. На даному етапі ефективними є: самостійне виділення дітьми ситуацій, в яких відбувається порушення прав; приклади нетолерантного ставлення, їх оцінка; програвання ситуацій; індивідуальний приклад дорослого.

3. Формування стійкої толерантної поведінки. Самостійне оцінювання дитиною своїх дій і вчинків. Оберненість на самого себе. Важливо, щоб діти зрозуміли, що від поведінки кожного з них багато залежить. Так само необхідно показати дошкільникам шляхи протистояння насильству, жорстокості, несправедливості, як і в якій формі можна не допустити цього. Встати на чийсь

бiк, захистити як свої iнтереси, так i iнтереси iнших якщо виникне потреба. На даному етапi використовуються iгрова, практична дiяльнiсть, заохочення прояву толерантностi, створення ситуацiй [3, с.49].

Усi цi етапи виховання толерантностi повнiстю не реалiзуються в дошкiльному дитинствi, тому дана робота повинна проводитися i в перiод шкiльного навчання.

Формування толерантної поведiнки – процес тривалий i трудомiсткий. Величезну роль вiдiграє у цьому процесi дорослий, як зразок, що видiляється дитиною. Необхiдно, щоб самi дорослi своїм прикладом показували дiтям толерантне ставлення i виявляли його в поведiнцi. Треба поважати дитину, як особистiсть, розумiти її, пiдтримувати та вiрити у її сили. Треба взаємодiяти з дiтьми так, щоб кожен iз них навчився поважати та цiнувати людину i в дитинствi, i в майбутньому.

Сучасна культурна людина - це не тiльки людина освiчена, але i людина, яка володiє почуттям самоповаги i шанобливого ставлення до оточуючих. Важливо формувати у пiдростаючого поколiння вмiння будувати взаємовiдносини з оточуючими на основi спiвробiтництва та взаєморозумiння, готовностi прийняти iнших людей, їх погляди, звичаї та звички такими, якими вони є.

Список використаних джерел:

1. Деленко В.Б. Педагогiчні умови виховання толерантних взаємостосункiв дiтей у дошкiльному навчальному закладi. Педагогiчні науки. Випуск LXXVI. Том 2. 2017. С. 13-17.
2. Кузьмук Л.І., Анікіна О.П. Виховання толерантностi у старших дошкiльнiкiв. Оновлення змісту, форм та методiв навчання i виховання в закладах освiти: Збiрник наукових праць. Науковi записки Рiвненського державного гуманiтарного унiверситету. Випуск 9 (52). 2014. С. 200-203.
3. Скрипник Н.І. Психолого-педагогiчні засади виховання гуманних взаємостосункiв у дiтей старшого дошкiльного вiку: монографiя. Умань: Видавничо-полiграфiчний центр —Вiзавiл, 2012. 153 с.

РОЗДІЛ 8

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Євгенія Береш

спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Олена Добош

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Розвиток суспільства, активне впровадженням комп'ютерних технологій і використання інтернету у всіх сферах людського життя призвело до абсолютно нового ставлення до розуміння лідерства та його змісту. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до педагога, як креативної, нестандартно мислячої особистості, що має лідерські якості, готова вести колектив за собою.

Питання лідерства викликали інтерес людей з давніх часів. Однак систематичне, цілеспрямоване і широке вивчення лідерства почалося тільки з часів Ф. Тейлора. Було проведено дуже багато досліджень. Теоретичні та практичні аспекти лідерства були предметом досліджень багатьох науковців. Зокрема, наукові праці С. Бондар, С. Гончаренко, Н. Ничкало, О. Овчарук базувалася на обґрунтуванні змісту компетентнісного підходу в освіті. Серед розробників вітчизняної теорії лідерства вагомий внесок зробили вчені І. Волков, Н. Жеребова, Р. Кричевський, В. Лозниця, Б. Паригін, Л. Уманський, Ф. Хміль та ін. Серед зарубіжних дослідників відмітимо М. Брауна, В. Врума, К. Левіна, Д. Мак Грегора.

За матеріалами словника іншомовних слів компетентність (від лат. *Competens* (*competentis*) – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [4, с. 282].

Для людей різних професій характерні особливі, специфічні прояви ключових компетентностей, які формують професійну компетентність. Рівень розвиненості компетентностей визначає успішність в професійній діяльності.

На розвиток професійно значущих лідерських якостей впливає ряд соціально-психологічних факторів, які впливають на педагогічного працівника і його діяльність. Формування лідерської компетентності відіграє роль у розвитку загально-професійної компетентності педагога закладу дошкільної освіти, тому завдання керівника закладу освіти ефективно управляти цим процесом.

Нові умови потребують розширення компетенцій. Особливого значення на даний момент набувають навички *soft skills*. «М'які навички» в освіті розширюють кар'єрну компетентність і можливість ефективного лідерства.

Лідерство – це здатність здійснювати вплив на окремих осіб і групи, спрямовуючи їх зусилля на досягнення цілей організації, тобто забезпечувати ефективну взаємодію членів групи. Саме ефективне лідерство використовує нові джерела влади і забезпечує її нові позитивні наслідки: прихильність до організації і готовність до змін [1].

Розвиток лідерства – це цілеспрямований процес формування відповідних якостей та навичок. Становлення лідера – це певний процес, під час якого в особистості формується лідерська компетентність.

У своїх дослідженнях науковці визначають лідерську компетентність як багатокomпонентне утворення, що містить лідерські якості, уміння та знання і цінності, вона є рисою особистості, що забезпечує професійну успішність особистості та прагнення до постійного саморозвитку і навчання [2].

Лідерська компетентність, за твердженням С. Нестулі, – це здатність реалізовувати цілі, завдання, функції та технології лідерського управління, набувати професійного досвіду та досвіду лідерства як певних соціальних стосунків між членами групи, бути лідером. На її переконання, лідерська компетентність виступає основою успішної діяльності сучасного фахівця у колективі, оскільки вона полягає не лише в якісному виконанні ним своїх посадових обов'язків, але й в особливостях його особистісних якостей [3].

Лідерська компетентність педагогічного працівника закладу дошкільної освіти – це якість особистості педагога, формування якої потребує, з одного боку, певних зусиль з боку педагогічного працівника, з іншого боку, створення умов, що будуть сприяти формуванню відповідної компетентності [1].

Розвиток лідерської компетентності передбачає комплекс відповідних заходів, які можна реалізувати педагогічним працівникам в контексті підвищення кваліфікації. Професійна діяльність педагога в сучасних умовах потребує розвитку лідерських якостей, що пов'язаних з процесами самоорганізації та саморозвитку. Основою успішності професійної діяльності педагогічних працівників є удосконалення особистісних якостей, як от: лідерської спрямованості, лідерського потенціалу, харизми, відповідальності, прагнення до успіху, готовності до змін, самовдосконалення та ін.

Зазначимо, що на формування лідерських компетентностей педагога-працівника закладу дошкільної освіти впливають фактори, як от:

- уміння поставити себе на місце іншого;
- уміння керувати власними ресурсами;
- уміння керувати власними емоціями;
- уміння мотивувати співпрацівників;
- забезпечувати творчий розвиток педагогів;
- уміння будувати відносини з колегами;
- сформованість відповідних особистісних якостей;
- уміння бачити головне;
- об'єктивність оцінювання результативності роботи;
- любов до людей;
- уміння планувати власну роботу;
- передбачати її результати;
- керуватися в своїх діях і думках моральними цінностями;
- уміння спілкуватися з людьми;
- уміння створювати сприятливий клімат у колективі;
- уміння вчити та вчитися;

- знати теоретичні засади управління;
- знати сучасні технології управління;
- знати психолого-педагогічні засади управління

Таким чином, проблема формування лідерської компетентності сьогодні є актуальною. Сформована лідерська компетентність дозволить педагогам максимально реалізувати себе, популяризувати професію, знайти шляхи підвищення рівня її престижності.

Список використаних джерел:

1. Астахова М. Управління формуванням лідерської компетентності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти / М. Астахова, О. Шевандіна. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка. 2020. Вип.9(17). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/issue/view/19/53>
2. Лютий М. Уявлення учасників освітнього процесу закладу вищої освіти про показники лідерської компетентності майбутнього викладача. Теорія і практика управління соціальними системами. 2019. № 3. С. 85 – 97.
3. Нестуля С.І. Поняття лідерської компетентності сучасного менеджера. Збірник наукових праць «Витоки педагогічної майстерності». 2018. Випуск 21. С 133 – 137.
4. Словник іншомовних слів / уклад.: С. Морозов, Л. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.

Ігор Клецул

спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
третій (науковий) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ПРАКТИЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Професійна підготовка майбутніх менеджерів освіти є актуальним питанням вищої освіти України. Про це свідчать Закон України «Про вищу освіту», Державна програма «Вчитель», Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Концептуальні засади реформування педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. У зазначених документах серед завдань з управління закладами освіти, зацентровано увагу на неперервному вдосконаленні їхніх професійних компетентностей.

Менеджер освіти, за О. Мармаза, є професією, типом діяльності, в основі якої – знання й людські здібності, за допомогою яких можна здійснювати управління, організацію та керування освітніми процесами й технологіями, нести за це відповідальність [6]. За Л. Кравченко, - це цілеспрямовано професійно підготовлений фахівець, здатний до роботи у швидкозмінних ринкових умовах й управління як різноманітними типами закладів освіти, так і масштабними освітніми системами [4].

У діяльності менеджерів освіти усе більшого значення набуває професійна складова, котра має потребу в постійному відновленні, поповненні й удосконаленні психолого-педагогічних, управлінських знань, умінь і навичок, особистісних якостей, розвитку здібностей та творчого потенціалу. Тому, важливе значення має вивчення діяльності менеджера освіти та на цій основі визначення вимог до системи його професійної підготовки.

Питанням професійної підготовки менеджерів освіти присвячено дослідження Л. Батченко, Л. Ващенко, М.Дробнохода, Л. Каращук, Н. Коломинського, В. Крижка, С. Крисюк, О. Мармази, Є. Павлютенкова, Т.Рогова, Т. Сорочан та ін. Зокрема, Л. Каращук розробляє модель змісту підготовки менеджера освіти у системі післядипломної освіти [2]; Т. Сорочан досліджує особливості розвитку професіоналізму управлінської діяльності керівників закладів загальної середньої освіти у системі післядипломної педагогічної освіти [8]; Л.Ващенко пропонує авторську модель інноваційного середовища соціально-педагогічного комплексу регіону, розроблену з урахуванням сучасних соціокультурних і технологічних вимог до професіоналізму управлінських кадрів [2]; Н. Коломінський з позицій соціономічних професій досліджує особистість менеджера освіти як найвищу цінність суспільства, системотвірний чинник оновлення і розвитку школи [3]; Т.Рогова на основі персоналізованого підходу обґрунтовує критерії ефективності управління освітою [7]; В. Крижко та І. Мамаєва на технологічному рівні пропонують низку методик підготовки менеджера освіти у процесі навчання у ЗВО [5]; Л. Кравченко розглядає підготовку менеджера освіти на основі

особистісно-соціального, компетентнісного, особистісно орієнтованого підходів [4].

В умовах модернізації освіти нами узагальнено такі функції менеджера закладу освіти: створення організаційно-змістовних, організаційно-методичних, організаційно-правових умов освітнього процесу закладу освіти; добір педагогічних кадрів, організація їхньої діяльності й підвищення кваліфікації; забезпечення психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу; проведення посередницьких функцій між педагогічним колективом й наукове забезпеченням освітнього процесу, а також взаємодія з педагогічними колективами інших закладів освіти; організація моніторингу освітнього процесу і його корекція; аналіз продуктивності й результативності освітнього процесу за підсумками навчального року тощо.

Учені вважають, що підготовка нової генерації управлінських кадрів до управління науково-методичною роботою закладу освіти сприяє їхній здатності здійснювати науково-дослідні та експериментальні роботи, втілювати педагогічні інновації, досконало оволодіти як основами педагогіки і психології, методології науково-дослідної роботи, так і новітніми досягненнями у цих галузях знань, спроможність використовувати закони діалектики для обґрунтування тих чи інших явищ у педагогічній практиці тощо.

Учені В. Берека, Л. Влодарська-Зола, Л. Гелюх, Г. Закорченна, Л. Кравченко, Н. Романенко, Т. Сорочан та ін. визначають такі організаційно-методичні умови професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти в магістратурах закладів вищої освіти: формування змісту підготовки на основі інноваційності та постійного його оновлення в контексті сучасних освітніх реформ; модульної організації і раціонального добору та дозування навчального матеріалу відповідно до останніх досягнень у сферах управлінських технологій із менеджменту, підвищення кваліфікації педагогічних працівників; професійно-діяльнісне й інтегративне спрямування на професійну управлінську діяльність, цільову установку на індивідуальний та наскрізний принципи її планування; підвищення самоконтролю і самокорекції навчальних досягнень магістрантів і

перерозподілу навчального матеріалу у змісті дисциплін із тенденцією до збільшення його питомої ваги на самостійну позааудиторну підготовку.

Згідно чинних стандартів вищої освіти провідними виробничими функціями, якими повинні володіти магістри в галузі управління освітою, є проєктувальна, організаційна, управлінська й виконавська. Ці функції розкривають зміст праці менеджера освіти, як зазначає Л. Кравченко, – професіонала високого рівня, освітнього лідера, що забезпечує рентабельність і конкурентоздатність освіти, проводить маркетинг освітніх послуг, креативно та оперативно впроваджує інновації у практику діяльності закладу [4].

Професійна підготовка має сприяти осмисленню сучасної парадигми освітнього менеджменту, що характеризується відмовою від управлінського раціоналізму класичних шкіл менеджменту, зорієнтованих переважно на вплив щодо внутрішніх чинників організації [1].

Освітній процес підготовки майбутніх менеджерів освіти за спеціальностями 073 Менеджмент, 011 Освітні, педагогічні науки здійснюється з урахуванням дидактичних можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до самоосвіти, постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності, швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системах управління та організації праці в умовах ринкової економіки. Особливе місце у підготовці магістрів посідає виробнича (управлінська) практика, що дозволяє використовувати набуті знання для формування необхідних професійних знань та вмінь у практичній діяльності, засвоїти елементи управлінського досвіду. Практична підготовка є обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм вищезазначених спеціальностей, що дозволяє магістранту практично випробувати свої сили в обраній сфері діяльності, навчитися застосовувати у професійній діяльності знання, отримані на навчальних заняттях.

Схарактеризована нами концепція підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління науково-методичною роботою у закладах освіти розглядається як

цілісна система, що узагальнено відтворює її складові і репрезентує структурно-функціональні зв'язки, основою якої є принципи, методологічні підходи й методика.

Концепція підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління науково-методичною роботою у закладах освіти містить такі виділені концепти: *методологічний* (передбачав визначення методологічних підходів і принципів побудови процесу підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління науково-методичною роботою у закладах освіти), *теоретичний* (окреслює основні ідеї, висвітлює науковий апарат дослідження, визначає вихідні положення, що розкривають безпосередній зв'язок теоретичних положень концепції з практикою підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління науково-методичною роботою у закладах освіти) і *методичний* (репрезентує методику підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління науково-методичною роботою у закладах освіти).

Список використаних джерел:

1. Губа А.В. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя-майбутнього менеджера освіти : автореф. дис. ... докт. пед. наук : Луганськ, 2010. 44 с.
2. Карашук Л. М. Дидактичне обґрунтування змісту підготовки менеджерів освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1995. 23 с.
3. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : монографія. Київ : МАУП, 2000. 286 с.
4. Кравченко Л. М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти : монографія. Полтава : Техсервіс, 2006. 422 с.
5. Крижко В. В., Мамаєва І. О. Аксиологічний потенціал державного управління освітою : навч. посібник. Київ : Освіта України, 2005. 217 с.
6. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника. Харків, 2007. 448 с.
7. Рогова Т. В. Персоналізований підхід в управлінні педагогічним колективом школи : монографія. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : Нове слово, 2006. 299 с.
8. Сорочан Т.М., Данильєв А.О., Дьяченко Б.А., Рудіна О.М. Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті регіонального рівня (за матеріалами Луганського інституту післядипломної педагогічної освіти). Луганськ, 2013. 524 с.

Юлія Лєгеца

спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
другий (магістерський) рівень вищої освіти
Мукачівський державний університет

Олена Добош

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

КАДРОВА ПОЛІТИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ:

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах модернізації освіти на сьогоднішній день основними факторами конкурентоспроможності організації, що визначають ефективність її функціонування та розвитку, є наявність людських ресурсів, організаційна структура, ступінь мотивації персоналу та форми роботи,

Особливо важливим в цьому контексті особливої актуальності набувають питання вдосконалення кадрової політики.

Окремі аспекти реалізації кадрової політики в сфері освіти розглядаються у наукових працях В. Андрющенка, Л. Даниленко, В. Дарманського, І. Зязюна, В. Кременя та ін. Питання державної кадрової політики у підготовці керівних і педагогічних кадрів досліджено В. Бобрицькою, В. Богатирець, В. Бойко О. Карпенко, М. Пірен, В. Чепіль.

Сучасний заклад освіти існує в умовах ринкових відносин, тому керівнику необхідно володіти технологіями менеджменту й маркетингу в освіті. Керівник - лідер, який управляє освітньою системою закладу освіти, стимулює її розвиток, організовує й підтримує професійну діяльність педагогічних працівників, вивчає попит на освітні послуги, організовує та забезпечує їх якість, сприяє формуванню позитивного іміджу закладу. Однак, без кваліфікованих кадрів жодна організація не зможе досягти своєї мети і мати право на існування.

Реформи в освіті, впровадження НУШ, пандемія та перехід на дистанційне навчання, війна в Україні зумовили потребу в висококваліфікованих педагогічних

кадрах, які володіють професійними компетентностями, наскрізними вміннями, сучасними методиками викладання, здатні реалізовувати педагогіку партнерства в освітньому процесі.

Ефективність реалізації нового суспільного замовлення перед освітою щодо підвищення її якості та імплементації Законів України «Про освіту» [2], «Про повну загальну середню освіту» [3] цілком залежить від професійної компетентності керівників втілювати засади кадрової політики. На державному рівні розроблені та затверджені професійні стандарти керівника (директора) закладу загальної середньої освіти [4] та закладу дошкільної освіти [5], у яких зазначається, що однією із професійних компетентностей є стратегічне управління персоналом та здатність до управління персоналом. Тому управлінська діяльність керівника потребує нових підходів до роботи з персоналом, впровадження гнучкої та мобільної кадрової політики, що є одним із основних факторів адаптації закладу освіти до сучасних умов.

Інструментами реалізації кадрової політики закладу освіти є:

кадрове планування;

поточна кадрова робота;

керівництво та управління персоналом;

сприяння підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів;

заходи щодо вирішення соціальних проблем;

дії, спрямовані на вдосконалення системи заохочень та мотивації.

Застосовуючи зазначену методику управління, формується позитивне ставлення педагогів до впровадження інновацій, підвищується ефективність і якість освітньої діяльності, стає більш гнучкою та стабільною структура колективу школи в цілому [1, с. 158-169].

Щоб сформулювати свою кадрову політику, керівник має виконати ряд дій алгоритму, що допоможе у визначенні кадрових потреб організації. Насамперед, необхідно проаналізувати два чинники: зробити стратегічний аналіз зовнішнього середовища та стратегічний аналіз та прогнозування розвитку навчального

закладу. У відповідності з отриманими результатами, далі виконуються такі дії алгоритму кадрового планування [6, с. 127]:

1. Формування кадрової політики навчального закладу;
2. Кадрове планування;
3. Розробка професійно-кваліфікаційних моделей, вимоги до персоналу по посаді та професії;
4. Набір персоналу;
5. Визначення стимулів праці;
6. Профорієнтація та адаптація персоналу, робота із звільненими;
7. Підбір, розстановка та просування кадрів;
8. Професійне навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації;
9. Оцінка персоналу та результатів його діяльності (атестація);
10. Аналіз та дослідження ринку праці;
11. Удосконалення роботи із персоналом.

Кадрова політика закладу освіти – це робота з персоналом школи. Кадрова політика має забезпечувати професійне та особистісне зростання всіх учасників освітнього процесу, стабільність і комфорт у всіх видах діяльності, забезпечення адаптації закладу освіти до умов, що змінюються, визначення в них місця даного закладу освіти, стратегії його розвитку.

Таким чином, ефективність кадрової політика в закладі освіти оцінюється через призму: гнучкості та адаптивності стратегій формування та розвитку кадрового потенціалу закладу освіти; відповідальності керівника у формуванні, розвитку та використанні кадрового потенціалу; управлінської компетентності керівника, його гнучкості в оновленні технологій, методів та підходів кадрової політики.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Внутрішня система забезпечення якості освіти: Абетка для директора. Київ, Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 11.11. 2024).

3. . Про повну загальну середню освіту: Закон України (2020). № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 11.11. 2021).

4. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. – URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh_standartu.keriv.22.09.pdf

5. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти». [Електронний ресурс]. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

6. Рабченюк Т.С. Внутрішкільне управління: практичний посібник. Київ: Рута, 2000. 176 с.

Володимир Малік

директор Люботинської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 4 Люботинської міської ради
Харківської області

Ольга Трипольська

заступник директора Люботинської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 4 Люботинської міської ради
Харківської області

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ І ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Дистанційне навчання, з одного боку, стало викликом для всіх учасників освітнього процесу, а з іншого – новим простором можливостей. Змінилися вимоги до професійних компетентностей педагогів, особливо щодо використання інформаційно-цифрових технологій. Оскільки одним із основних напрямів реформування освіти, відповідно до Концепції реалізації державної політики «Нова українська школа», є «наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, яке має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи» [2], ефективна діяльність учителя залежить від його готовності до розвитку загальних і професійних компетентностей, визначених у Професійному стандарті.

Педагогічний потенціал використання комп'ютерних технологій має широкий спектр упровадження. І це не тільки комп'ютерні презентації, навчальні відео, тестові завдання тощо. Це різноманітний інтернет-контент, онлайн-платформи та сервіси, комп'ютерні програми. Саме тому необхідно швидко

опрацьовувати та критично оцінювати інформаційні дані, розуміти принципи роботи в мережі інтернет, ефективно користуватися цифровими технологіями й сервісами для розв'язування різних проблем і завдань, застосовувати інноваційні технології для організації освітнього процесу. Також сучасний учитель повинен розуміти загальні принципи й механізми, що лежать в основі створення цифрових сервісів, а також знати основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм і мереж.

Педагогічні працівники нашого закладу активно опановують нові цифрові технології та методики, постійно вдосконалюють освітній процес, використовуючи комп'ютерні технології. Понад 60% учителів пройшли навчання в межах програми «Google Digital Tools for Education/ Цифрові інструменти Google для освіти» та отримали відповідні сертифікати, а заклад отримав спеціальний статус «Заклад освіти – учасник програми Google for Education» / Google for Education Participating School із відповідним присвоєним номером UA-DGTfE-12-22-00331. Статус учасника програми надав нові можливості для організації освітнього процесу за допомогою сервісів Google, наприклад, використання можливостей Google Workspace for Education як єдиного інформаційного середовища закладу.

З метою професійно-особистісного розвитку, удосконалення цифрових навичок, розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителі активно використовують можливості різноманітних освітніх платформ. Серед онлайн-платформ для підвищення кваліфікації вчителів найбільшою популярністю користуються: наукова онлайн-конференція «Піфагор»; платформа AtomsHub; EdEra; ITeacher; Освітня платформа РУХ. Освіта; EdPro; освітня платформа ТЕАСННУВ; Національна платформа EdWay; платформа Prometheus; освітня платформа «Уміти». Також педагоги закладу активно використовують можливості освітніх онлайн-середовищ: «Нова українська школа»; український проект «Якість освіти»; інтерактивне навчання – видавництво «Ранок», освітній проект «На урок», Національна освітня платформа «Всеосвіта».

Оскільки кожен сучасний учитель повинен володіти вміннями роботи з інформаційно-цифровими технологіями, проводимо моніторинг рівня сформованості інформаційно-цифрової компетентності педагогів. Наприклад, було проведено онлайн-опитування, узагальнення результатів якого спрямоване на виявлення готовності вчителів закладу до використання онлайн-засобів і до здійснення дистанційного навчання в умовах воєнного стану, а також на визначення проблем, які виникають при організації освітнього процесу в дистанційному форматі.

Проведення онлайн-опитування мало на меті реалізацію таких завдань:

- визначення ступеня готовності педагогічних працівників закладу використовувати онлайн-інструменти й онлайн-ресурси під час дистанційного та змішаного навчання;
- виявлення проблем і потреб, що виникають під час здійснення дистанційного навчання в умовах воєнного стану;
- порівняння результатів опитування станом на 01.09.2022 р. щодо використання онлайн-засобів і онлайн-ресурсів із результатами опитування на початок 2023/2024 навчального року;
- визначення рівня цифрової компетентності педагогічних працівників шляхом самооцінювання педагогів.

Для онлайн-опитування педагогічних працівників закладу використовувались онлайн-анкети, створені за допомогою Google Форм: «Цифрова компетентність учителя» (<http://surl.li/jplrqq>), «Онлайн-форми професійного розвитку педагога» (<http://surl.li/zmzatp>), «Готовність учителів щодо використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій для організації дистанційного навчання» (<http://surl.li/gmmopg>). Аналізуючи результати анкетування щодо цифрової компетентності вчителів, можна стверджувати: більшість педагогів використовують різні пошукові системи для виявлення достовірної інформації в мережі інтернет; 53,8% вчителів можуть оцінити достовірність інформації, використовуючи певні критерії, 53,3% класифікують інформацію, використовуючи папки, створюючи резервні копії

файлів; 66,7% можуть використовувати інструменти для співпраці та поширювати документи, файли, створені іншими; 60% поширюють знання серед інших користувачів в інтернеті (наприклад, за допомогою соціальних мереж або онлайн-спільнот); 66,7% можуть створювати складний цифровий контент у різних форматах; 46,7 % постійно оновлюють свої навички з цифрових технологій, систематично працюють над підвищенням свого професійного рівня в галузі цифрових технологій. Опитування щодо онлайн-форм професійного розвитку педагога свідчить, що більшість учителів (91,3%) має електронне портфоліо, у якому зберігаються досягнення, методичні розробки, електронні освітні ресурси тощо. Найбільш ефективними онлайн-формами для професійного розвитку вважаються такі: курси підвищення кваліфікації, пролонговані курси. Аналіз потреб педагогів щодо підвищення кваліфікації в умовах дистанційного навчання показує, що найбільшим попитом користуються такі напрямки: знайомство з новими освітніми онлайн-інструментами й сервісами, створення та підтримка власного сайту чи блогу, а також інструменти й методики оцінювання в умовах дистанційного навчання.

Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів впливає на якість освітнього процесу, зокрема в умовах дистанційного навчання, розширює можливості залучення здобувачів освіти до активної співпраці як під час онлайн-уроків, так і при самостійному опрацюванні матеріалу. За результатами анкетування можна зазначити, що під час проведення онлайн-уроків учителі найбільше використовують комп'ютерні презентації, відео каналу YouTube, Національну освітню платформу «Всеосвіта», онлайн-сервіси інтерактивних вправ WordWall і LearningApps.org. Також активно використовуються Quizizz, віртуальна дошка Padlet і можливості освітнього проекту «На урок». Для організації самостійної роботи учнів переважна більшість учителів використовує навчальне відео каналу Youtube (87%), комп'ютерні презентації (82%), контент Всеукраїнської школи онлайн (60,9%), Національної освітньої платформи «Всеосвіта», інтерактивні вправи LearningApps.org, WordWall, Kahoot, сервіси для створення ментальних карт. Для підсумкового та поточного контролю знань

учнів 91,3% вчителів використовує можливості освітнього проєкту «На урок», 73,9% – Національної освітньої платформи «Всеосвіта», 60,9% – Google Forms. Для організації проєктної діяльності учнів перевага віддається віртуальним дошкам Padlet, Lino it, платформі графічного дизайну Canva.

Оскільки в умовах дистанційного навчання надзвичайно важливо гнучко підходити до організації роботи закладу освіти, необхідно створити корисний дієвий мультимедійний контент для організації освітнього процесу. Саме для реалізації цієї мети сплановано практикум, під час якого досвідченими педагогами проводяться майстерки за темами: «Платформа Liveworksheets та її можливості», «Створення інтерактивних робочих аркушів та зошитів за допомогою сервісу Liveworksheets Liveworksheets», «Використання можливостей сервісу Learningapps», «Використання можливостей Google Classroom», «Можливості презентації екрану», «Використання додатку Google Meet Attendance List для фіксації присутності учнів під час онлайн-уроку», «Інтерактивний сервіс для виконання завдань British Council» (<http://surl.li/rcoyfl>)

тощо. Кожне заняття містить покрокові інструкції щодо реалізації освітнього процесу в дистанційному форматі. Усі відео та текстові інструкції створено вчителями закладу.

Оскільки сучасна освіта продовжує впроваджувати інновації, у цьому контексті важливим кроком уперед є використання технологій штучного інтелекту в освітньому середовищі. Необхідно зазначити, що підвищення рівня інформаційно-цифрової компетентності педагогів дає можливість використовувати в освітньому процесі величезну кількість можливостей штучного інтелекту для покращення ефективності навчання та персоналізації освітнього процесу: створення різноманітного освітнього контенту, автоматизація процесу оцінювання знань учнів, заощадження часу вчителів, забезпечення більш ефективного та зручного навчання, навіть розробки персоналізованого навчального плану для кожного учня в класі.

Таким чином, розвиток інформаційно-цифрової компетентності вчителів – запорука впровадження нових цифрових інструментів для організації

продуктивного освітнього процесу, дистанційного та змішаного навчання, оцінювання результатів навчання учнів у цифровому освітньому середовищі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Саме тому необхідно мотивувати педагогів до моделювання власної траєкторії професійного розвитку, спрямованої на максимальне використання особистісних ресурсів; забезпечити ресурсну підтримку та супровід реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів.

Список використаних джерел:

1. Бідюк Н. М., Бідюк Д. Є. Цифрова компетентність педагогічного працівника в сучасному інформаційно-освітньому середовищі. URL : <http://surl.li/rqgwy>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.
3. Спілкуємося на відстані: віртуальний освітній простір закладу загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Авт.-уклад.: М.Є. Смирнова, М.С. Астахова, О.О. Байназарова, Г.Л. Вороніна, Т.С. Китиченко, О.В. Колісник. За заг. редакцією Л.Д. Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2023. 128 с.
4. Твердохліб І. А. Особливості програмно-технічного забезпечення дистанційного навчання в умовах воєнного стану: методичні рекомендації. URL: Київ: Педагогічна думка, 2023. 44 с.

РОЗДІЛ 9 ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Сергій Марчук

кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

СТАТУТ ЛУЦЬКОЇ БРАТСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСВІТНИХ ТРАДИЦІЙ

Українська дослідниця Г. Антонюк зазначає, що у активна участь братств у суспільному русі сприяла активізації їхньої діяльності в галузі освіти і науки. Братські школи відіграли значну роль у поширенні освіти на українських землях. Освіта у школах була демократичною, доступною для широких верств, зорієнтованою на національні надбання, але й відкритою щодо досягнень європейської науки [1, с. 204].

В історії української нації важливу роль відігравали братства, створені в XVI–XVII ст. Серед них є відомим Луцьке братство Воздвиження Чесного і Животворного Хреста Господнього (Луцьке Хрестовоздвиженське братство імені Святого апостола Андрія Первозванного). Церква, школа, шпиталь, бібліотека, друкарня, а також освіта, благодійність, захист православ'я були важливими сферами діяльності братства [3].

1 вересня 1619 р. на братському зібранні у Луцькому замку складено офіційний акт, яким воно проголошувалося. Після смерті В.-К. Острозького стан православної церкви значно погіршується, тому найбільш ревностні громадяни вирішили заснувати братство. В 1619 р. братство отримало королівський привілей, за яким міщанам дозволялося створити «школу для побожних наук людей молодих». В 1619–1620 рр. було споруджено хрестовоздвиженський храм, який згодом перейшов в руки базиліан. Ігумен братства опікувався не лише справами ченців та членів братства, але й справами школи [6].

Між 1620–1624 рр. при Луцькому братстві почала діяти греко-латино-слов'янська школа, одна з перших демократичних шкіл на Волині. Для неї на братському дитинці було зведено окремий будинок, школярі з середовища незаможних забезпечувались харчуванням і одягом, отримували освіту безкоштовно. Правила школи регламентувались двома документами початку другої декади XVII ст., що є пам'ятками української педагогічної думки: «Правъ школы Греко-латино-славенской Луцкой Артикулы [Перший статут Луцької братської школи]», «Порядокъ школный [Другий статут Луцької братської школи]». Школа пройшла два етапи розвитку – від елементарної в перші роки до школи підвищеного типу в кінці першого десятиліття, коли вона досягла рівня середнього училища, в якому викладались так звані сім вільних наук: граматики, риторика, діалектика (науки «тривіуму») та арифметика, геометрія, музика й астрономія (науки «квадривіуму»). Окрім цих курсів, у Луцьку викладали предмети вищих наук – поетику, історію, основи філософії (зазначені як «філософські писма»). У межах курсу філософії школярі ознайомилися з природознавством і медициною [2, с. 6].

Історик Я. Ісаєвич, зазначає, що у рукописному збірнику Луцької школи вписано датовані 1624 р. два документи, що регламентували характер і структуру цієї школи: «Права школы греко-слов'янської Луцької артикулы» і «Порядок шкільний», який є копією львівського Порядку (Статуту). Обидва названі документи діяли одночасно, анітрохи не суперечачи один одному. «Порядок шкільний» був основним документом про організацію школи, а «Артикулы прав» (статті законів) – це щось на зразок правил для учнів, які розвивають і конкретизують окремі статті «Порядку». «Артикулы» зосереджують увагу на підтриманні дисципліни серед учнів. Перед прийняттям до школи встановлюється триденний іспитовий термін. У зв'язку з тим, що в школі вивчались різні предмети і мови, напрям студій окремих студентів визначався керівником школи з врахуванням віку учня, його нахилів і здібностей.

У школі користувалися слов'янськими, українськими та польськими книжками, зокрема, в джерелах є згадки про грецьку та слов'янську граматики,

латинський словник. Високо було поставлено навчання співу, причому учні користувались партесами на шість, вісім і більше голосів. Луцькій школі доводилось інколи терпіти від зловмисних бешкетів римо-католицьких шляхтичів, а також від студентів та вчителів єзуїтської колегії. В 1627 р. єзуїтські вихованці, увірвавшись до школи, били дітей, виривали в них з рук підручники і нищили. Подібні напади повторювались і пізніше [5].

Статут Луцької братської школи є важливим документом, що відображає основи освітніх традицій України в XVI–XVII ст. Цей документ не лише регламентує навчальний процес, але й окреслює етичні та моральні стандарти для учнів та вчителів, а також містить глибокі педагогічні принципи, що формували національну ідентичність.

Першою статтею Статуту визначено, яким має бути вчитель: «Даскал, або вчитель, цієї школи має бути благочестивий, розсудливий, смиренномудрий...» (стаття 1) [4, с. 23]. Це свідчить про високу вимогу до морального образу вчителя, який, будучи прикладом для учнів, повинен проявляти доброчесності, доброту та підтримувати високий етичний стандарт.

У Статуті також закладено принципи виховання та навчання, що включають не лише академічні знання, а й моральні уроки. Вчитель повинен «дбайливо навчати» дітей, «за неслухняність карати, але не по-тиранськи, а по-наставницьки» (стаття 2) [4, с. 23]. Цей підхід акцентує на важливості співчуття та розуміння в процесі навчання, а також підкреслює роль вчителя як наставника, а не просто авторитарної фігури.

Вимоги до вчителів Луцької братської школи можна згрупувати в три основні блоки:

1. Особистісні якості та висока гуманна місія педагога (статті 1, 2, 5, 20):

– система особистісних якостей педагога (стаття 1): «Даскал, або вчитель, має бути ... лагідним, стриманим, не п'яницею, не блудником, не хабарником, не гнівливим, не задрісним, і не лихословом, взірцем добрих діл» [4, с. 23];

– висока суспільна місія (стаття 2): учитель не повинен залишатися винним за недбальство або лукавство, яке може вплинути на учня;

– любов до дітей (стаття 5): «Учитель має любити всіх дітей однаково» [4, с. 23];

– засудження аморальних якостей (стаття 20): вчитель не повинен мати аморальних поведінкових рис, оскільки це суперечить етичним вимогам.

2. Компетентність педагогічного партнерства сім'ї та школи (статті 18, 19, 20):

– партнерство з батьками (стаття 18): учитель має нагадувати батькам про їхніх дітей, забезпечуючи відповідність до навчального процесу;

– демократичність у співпраці (стаття 19): батьки повинні особисто взаємодіяти з вчителем, якщо хочуть забрати дитину з навчання;

– юридична компетентність (стаття 20): взаємодія між вчителем і батьками повинна бути формалізована через укладення угод.

3. Професійні компетентності (організаційна, дидактична, виховна) (статті 7, 12, 14, 15, 16):

– щоденне з'ясування відсутності учнів (стаття 7): учитель зобов'язаний дізнаватися причини відсутності учнів;

– організація чергування в школі (стаття 16): учні мають виконувати чергові обов'язки, що сприяє організації навчального процесу;

– дидактична компетентність (стаття 12): учитель має викладати матеріал з різних джерел;

– виховна компетентність (статті 14, 15): педагог зобов'язаний проводити бесіди та навчати дітей моралі, а також дбати про їх духовний розвиток.

Одна з ключових ідей, що проходить через весь Статут, – це рівність учнів. Згідно зі статтею 4, «Багаті перед убогими в школі нічим не можуть бути вищі, як тільки наукою, тілесно ж рівні всі» [4, с. 23]. Це свідчить про те, що освіта в братських школах була доступною для всіх верств населення, незалежно від соціального статусу. Такий підхід сприяв формуванню спільноти, що ґрунтувалася на принципах братерства та взаємопідтримки.

Статут визначає чіткі правила щодо організації навчального процесу. Наприклад, «вранці всі, зійшовшись у призначений час, не повинні починати

навчання, поки не прочитають молитов» (стаття 8). Це показує, що освіта була тісно пов'язана з духовністю, а також підкреслює важливість ранкової молитви як засобу налаштування на навчання.

Важливою частиною навчання була також моральна освіта. У статті 14 зазначено, що вчитель повинен «навчати їх волі божої», а також формувати у дітей цінності чистоти, цнотливості та поваги. Ці принципи сприяли вихованню молодого покоління, яке могло стати свідомими та відповідальними громадянами.

Отож, Статут Луцької братської школи 1624 року є не лише документом, що регулює навчальний процес, а й важливим джерелом національних освітніх традицій. Він формує уявлення про освіту як про комплексний процес, що включає не лише академічні знання, але й моральне виховання, засноване на принципах братерства, рівності та духовності. Таким чином, цей документ закладає основи для розвитку української освіти та формування національної ідентичності в умовах історичних викликів.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Г. Розвиток освіти у братських школах України XVI–XVII ст. в контексті західноєвропейського Відродження. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 4. С. 198–206.
2. Бірюліна О. Луцькому Хрестовоздвиженському братству – 400 років! *Волинські єпархіальні відомості*. 2017. №10 (155), жовтень. С. 5–6.
3. Бондаренко Г. Луцьке братство: історико-бібліографічний огляд краєзнавчої літератури (від середини 90-х років XX ст.). URL: <http://surl.li/uhvgrw> (дата звернення: 30.10.2024).
4. Другий статут Луцької школи (близько 1624 р.). *Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / за заг. ред. С. А. Литвинова*. Київ: Рад. школа, 1961. С. 22–26.
5. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст. Київ: Наукова думка, 1966. 251 с.
6. Ратнюк Н. Діяльність Луцької братської школи на території Волині на початку XVII століття. URL: <https://naub.oa.edu.ua/diyalnist-lutskoj-bratskoji-shkoly-na-pochatku-xvii-stolittya/> (дата звернення: 30.10.2024).

Октавія Фізеши

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКАРПАТТІ В ХХ СТОЛІТТІ

Реалізація дошкільної освіти в Україні регламентується Конституцією України, Законами України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2001, чинний до 07.07.2025 р.), «Про дошкільну освіту» (2024, набирає чинності з 07.07.2025 р.) та іншими нормативно-правовими документами. Сучасні заклади дошкільної освіти реалізують завдання, визначені законодавством, а також виступають осередком, який виконує важливу роль у соціалізації дитини, формуючи її ціннісні ставлення до оточуючого світу – до суспільства, природи й до самої себе. З метою успішної реалізації завдань сучасної дошкільної освіти актуалізується потреба узагальнення та систематизації історико-педагогічного досвіду, теоретичного осмислення здобутків дошкільної освіти, традицій та тенденцій, що допоможе усвідомити її значущість, виявити актуальний в умовах сьогодення ретродосвід.

Українська педагогічна наука має в своєму доробку чимало історико-педагогічних досліджень з питань становлення та розвитку теорії та практики дошкільної освіти, динаміки розвитку мережі закладів дошкільної освіти, змісту виховного процесу в закладах дошкільної освіти тощо (Л. Артемова, О. Бондар, О. Донченко, Т. Єськова, Н. Лещенко, С. Лозинська, Т. Пантюк, Л. Пісоцька, Т. Степанова, І. Улюкаєва та ін.). Історико-регіональний контекст представлений науковими працями про тенденції становлення та розвитку дошкільної освіти Галичини (Л. Артемова, З. Нагачевська, А. Федорович), Донеччини (С. Дітковська), Закарпаття (Г. Реґо), Київщини (О. Венгловська), Криму (Т. Головань), Правобережної України (Л. Артемова), Слобожанщини (Л. Артемова, М. Туренко), Херсонщини (І.М. Цюпак) та ін.

Історія становлення та розвитку закладів дошкільної освіти в Закарпатті в ХХ столітті нерозривно пов'язана з державотворчими процесами, в контексті яких закарпатські землі переходили від одного державного утворення до іншого, що неодмінно позначалося на соціально-економічних, суспільно-політичних і культурно-освітніх процесах у житті закарпатського краю. При розробці періодизації становлення та розвитку дошкільної освіти в Закарпатті ХХ століття ми ми опиралися на авторську періодизацію, подану в монографії «Початкова школа на Закарпатті (друга половина ХІХ – початку ХХІ століття)» (2015), в основу якої покладено державно-територіальне перепідпорядкування закарпатських земель [2, с. 62-63], з її наступною адаптацією для аналізу освітніх процесів в системі дошкільного виховання, що дозволяє виокремити такі етапи: І-й – становлення дошкільної освіти в Закарпатті періоду перебування в складі Австро-Угорщини (1900-1919 рр.); ІІ-й – розвиток мережі закладів дошкільної освіти в період перебування в складі Чехословаччини (1919-1938 рр.) та Угорщини (1939-1944 рр.); ІІІ-й – дошкільна освіта радянського періоду (1945-1991 рр.); ІV-й – дошкільня в першому десятилітті незалежності України (1991-2000 рр.).

Вивчення та аналіз архівних джерел, освітнього законодавства держав, до складу яких входили закарпатські землі вродовж ХХ століття, історико-педагогічної літератури, довідниково-статистичних даних тощо, дозволяє нам схарактеризувати тенденції у відповідності до визначених періодів:

І-й – становлення дошкільної освіти в Закарпатті періоду перебування в складі Австро-Угорщини (1900-1919 рр.) – організація та утримання закладів дошкільної освіти коштом держави, місцевих, релігійних громад, приватних осіб; типи дошкільних закладів – дитячі притулки, дитячі садки (постійнодіючі) та літні дитячі садки, які забезпечували й оздоровлення дітей (рис. 1); зростання кількості закладів дошкільної освіти (з 88 до 183 закладів) з поступовим скороченням через воєнні дії до 115 закладів); активна участь угорських педагогів у розробці навчально-методичного забезпечення виховного процесу та дитячої літератури (М. Молнар, М. Ланг та ін.);

Рис.1. Дитячі садки в м. Виноградів (кінець XIX- початок XX ст.) [3]

II-й – розвиток мережі закладів дошкільної освіти в період перебування в складі Чехословаччини (1919-1938 рр.) та Угорщини (1939-1944 рр.) – функціонування дитячих садків і дитячих будинків державної, приватної, казенної, релігійної власності або власності місцевих громад; вагоме зростання кількості закладів дошкільної освіти (за перше десятиліття до 102 закладів, а у 1938 р. – 252 заклади); створення умов для рідномовного виховання дітей у закладах дошкільної освіти з русинською, угорською, чехословацькою, німецькою та румунською мовами організації освітнього процесу; посилення ролі громадських організацій і благодійних фондів (Ліга захисту дитинства, Масарикова Ліга проти туберкульозу, Крайове товариство Червоного Хреста, організація «Нашим дітям» та ін.) у поширенні ідей дошкільного виховання та захисту дитинства; урізноманітнення форм підвищення педагогічної кваліфікації вихователів; скорочення закладів дошкільної освіти через соціально-економічні труднощі, браку фінансування та перепрофілювання під військові потреби; проведення гуманітарних акцій для закарпатських дітей угорськими релігійними та громадськими організаціями (Ліга захисту дітей, «Левенте», «Угорець за угорця» та ін.);

III-й – дошкільна освіта радянського періоду (1945-1991 рр.) – встановлення державної монополії в сфері дошкільної освіти, перехід закладів дошкільної освіти в організації діяльності та змісті виховання на радянські взірці, реформування організаційної структури та інтенсифікація будівництва закладів дошкільної освіти, зростання контингенту вихованців та охопленості дітей

дошкільною освітою, організація методичної допомоги та урізноманітнення форм методичної роботи вихователів закладів дошкільної освіти;

IV-й – дошкілля в першому десятилітті незалежності України (1991-2000 рр.) – демократизація та гуманізація освітнього процесу в дошкільній освіті, соціально-економічна та демографічна криза, що призвели до скорочення закладів дошкільної освіти, педагогічних кадрів і контингенту вихованців, створення закладів нових типів (навчально-виховних комплексів «дитячий садок – школа I ступеня») та форм власності.

Варто наголосити, що сьогодні актуалізує необхідність звернення уваги на важливість регіонального компоненту в системі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. В останні десятиліття у вітчизняній педагогічній теорії та практиці вагома частина історико-педагогічних досліджень спрямовані на дослідження генези становлення освіти в різних регіонах нашої держави, що виявляється у «зверненні науковців до різних аспектів педагогічного краєзнавства, мікроісторії тощо» [1, с. 185]. Педагогічне краєзнавство на сучасному етапі є галуззю «педагогічного знання про особливості розвитку освіти, науки, педагогічної думки, культури місцевого краю, вивчення, збереження та творче використання регіонального педагогічного досвіду в теорії та практиці сучасних освітніх закладів» [1, с. 185], важливою ознакою якого є багатовимірність, оскільки одночасно розглядається як явище педагогічне, історичне та соціальне.

Список використаних джерел:

1. Коляда Н.М. Педагогічне краєзнавство як предмет наукових досліджень. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень: матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Житомир, 10 лютого, 2023 р. Міжнародний центр наукових досліджень*. Вінниця: Європейська наукова платформа. 2023. 260 с. С. 185-187.
2. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX – початок XXI ст.): монографія. Ужгород, 2015. 528 с.
3. Aczél László. Ugozca vármegye népoktatásügye 1880-1902. Budapest, 1908.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В
ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ**

15 листопада 2024 року

**Збірник тез доповідей
VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції**

Мукачівський державний університет
вул. Ужгородська, 26,
м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600,
тел./факс: (03131) 2-11-09.
E-mail оргкомітету конференції: [http: www.msu.edu.ua](http://www.msu.edu.ua)